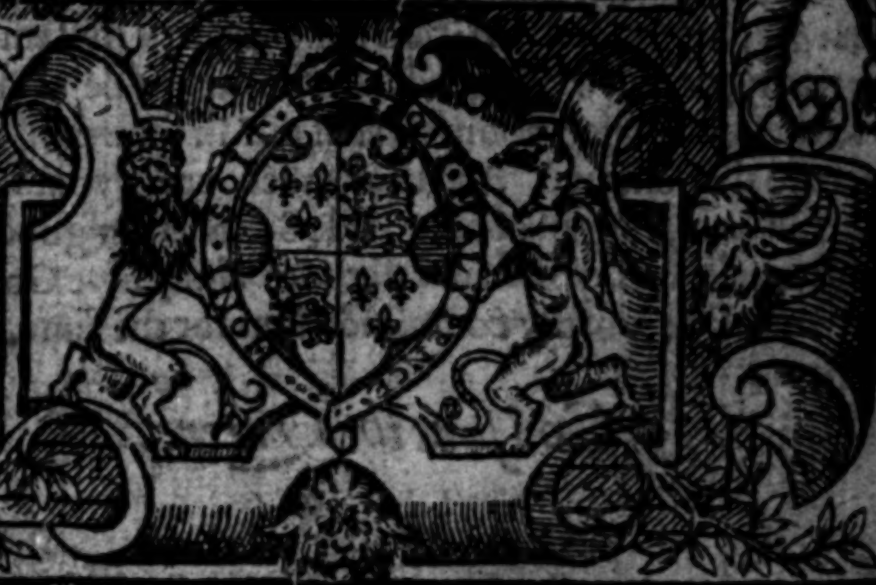
M.D.LXXII.

A SHORTE
INTRODVCTION OF GRAMMAR,

generally to bee vsed: compiled and set forthe, for the bringinge vp of all those that intende to attayne the knowledge of the Latine tongue.

LYZABETH BY THE GRACE of God Queene of England, Fraũce & Ireland, defender of the faithe, &c. to all and ſingular Scholemaiſters & teachers of Grammar within this oure realme of England, and other Dominions, greeting. Whereas oure moſte deere Father of famous memory, Kinge Henrye the eight, among ſundry and manifolde his greate and waighty affaires, appertaining to his Regall authoritie and Office, did not forget, ne negleƈt, the good and vertuous education of the tender youth of this ſaide Realme, but hauing a feruent zeale, bothe towards the Godly bringing vp of the ſaide youth, and alſo a ſpeciall regarde that they might attaine the Rudiments of the Latine tongue, with more facilitye then afore time. And for auoyding of diuerſitie and tediouſnes of teaching, did cauſe one vniforme Grammar to be ſet forth, commaunding all Scholemaiſters & teachers within this ſaide Realme, to teache, vſe and exerciſe the ſame. We ſetting before oure eies this Godlye acte and example of this oure deere Father in this behalfe, not vnconfirmed by oure deere Brother and Siſter, Kynge Edwarde and Queene Mary: and alſo conſideringe that by the learned youth of this ſaide Realme, infinite and ſingular commodities tendeth towards the common wealth of the ſame, haue thought good, by oure ſpeciall authoritie to approue and ratifie that worthy acte of oure ſaide deere Father, concerning the premiſſes. Willing therfore & ſtreyghtlye charginge and commaundinge all and ſingular Scholemaiſters, to whome the charge and teaching of Grammar within this oure Realme and Dominions dothe appertaine, not to teache your youthe & Schollers with any other Grammar, then with this Engliſh Introductiõ he[re]after enſuing, and the Latine Grãmar ãnexed to the ſame, being of t[he] onely printing of our welbeloued ſubiecte Reginalde Wolfe, appoynte[d] by vs to the ſame Office, vpon paine of our Indignation, and as you w[ill] aunſwere to the contrary. And thus endeuouring your ſelues towar[de]s the frutefull bringing vp of your ſaide Schollers in good literature and vertuous conditions, you ſhall deſerue of almightye God condigne rewarde, and of vs worthy commendations for the ſame.

God ſaue the Queene.

To the Reader.

To exhorte euery man to the learning of Grammar, that intendeth to attayne to the vnderstanding of the tõgues (wherein is cõtayned a greate treasury of wisedome and knowledge) it shoulde séeme muche vayne and little néedefull: for so muche as it is knowen, that nothing cã surely be ended, whose beginning is eyther féeble or faulty: & no buyldinge bée perfect, when as the foundacion & groundeworke is ready to fall, and vnable to vpholde the burthẽ of the frame. Wherfore it were better for the thinge it selfe, and more profitable to the learner, to vnderstande how he may beste come to that, which he ought most necessarily to haue, & to learne the gaynest way of obtayning that which muste be his beste and certaynest guyde bothe of reading & speaking, thẽ to fall in doubte of the goodnes and necessity thereof. Which I doubte, whether hée shall more lament that hée lacketh, or esteeme that he hath it: & whether he shall oftenner stumbell in trifles, & be deceyued in lyght matters when he hath it not, or iudge truely and faithfully of diuers wayghty things when he hath it. The which hath seemed to many very harde to compasse aforetyme, bycause that they, who professed this arte of teachinge Grammar, did teache diuers Grammars, and not one: and yf by chaunce they taught one Grammar, yet they did it diuersly, and so coulde not do it all best, bycause there is but one bestnes, not one in euery thinge, but also in the manner of euery thinge.

¶ As for the diuersity of Grammar, it is well and profitably takẽ away by the Kings Maiesties wisedome, who foreseinge the incõuenience, and fauorably prouidinge the remedy, caused one kinde of Grammar by sundry learned men to be diligently drawen, & so to bee set out, onely euery where to bee taught for the vse of learners, and for the hurte in chaunginge of Schoolemaysters.

¶ The variety of teachinge is diuers yet, and alwayes will be, for that euery Schoolemayster liketh that he knoweth, and seeth not

the vse of that he knoweth not, and therfore iudgeth that ye moste sufficiēt way, which he seeth to be the readiest meane, & perfectest kind to bringe a learner to haue a through knowledge therein.

¶ Wherefore it is not amisse, if one seeing by tryall an easier and readyer way, then the common sorte of teachers dothe, would say what hee hath proued, and for the commodity allowed, that other not knowing the same, myght by experience proue the like, & then by proofe reasonable iudge the like, not hereby excluding ye better way when it is founde, but in ye meane season forbidding ye worse.

¶ The first and cheifest poynt is, that the diligent Mayster make not the S[illegible] haste to muche, but that hee in continuance and diligence of teachinge make him to rehearse so, that while he hath perfectly that ye is behinde, he suffer him not to go forwarde. For this posting hast ouerthroweth & hurteth a greate sorte of wittes, and casteth them into an amasednesse, when they knowe not how they shall eyther go forwarde or backewarde, but sticketh faste as one plunged, that can not tell what to do, or which way to tourne him: and then the Mayster thinketh the Scholler to be a dullarde, and the Scholler thinketh the thinge to be vneasy, & to harde for his witte: and the one hathe an euill opinion in the other, when oftentymes it is in neyther, but in the kinde of teaching. Wherefore the beste and cheifest poynte throughly to be kepte, is that ye Scholler haue in minde so perfectlye that that hee hath learned, & vnderstāde it so, that not onely it be not a stoppe for him, but als a light and a helpe to the residue that followeth. This shall be t Maysters ease, and the childes encouraginge, when ye one shall his labour take good effect, and thereby in teachinge the lesse to mented: and the other shall thinke the thinge easyer, and so wi more gladnes ready to go about the same.

¶ In going forward, let him haue of euery declination of nounes and coniugation of verbs, so many seueral examples as they passe them, that it may seeme to the Scholemaister no worde in the latine tongue to bee so harde for that parte, that the Scholler shall not be able prausably to enter into the forming therof. And surely the multitude of examples, if the easiest & cōmunest be taken first, & so come to the strāger & harder, must needes bringe this profit

withall,

withall, that the Scholler shall beste vnderstande, & sonest cōceaue the reason of the rules, & beste bee acquainted with the fashion of the tongue. Wherein it is profitable, not onely that he cā orderly decline his Noune and his Verb, but euery way, forwarde, backwarde, by cases, by persons: that neither case of Noune, ne person of Verb can be required, that hée can not without stoppe or study tell. And vnto this tyme I counte not ẏ Scholler perfect, nor ready to go any further, tyll he hath this already learned.

¶ This when he can perfectly do, and hath learned euery part, not by rote but by reason, & is cunninger in the vnderstandinge of the thing, then in rehearsing of the words, (which i[illegible] a quarter of a yeares diligence, or very little more to a payn[illegible] and diligent man, if the Scholler haue a meane witte) then let him passe to the Concordes, to know the agreement of partes among themselues, with like way and diligence as is afore described.

¶ Wherein playne and sundry examples, and cōtinuall rehearsall of thinges learned, and specially the dayly declininge of a verbe, & tourninge him into all fashions, shall make the greate & heauy labour so easy and so pleasant for the framinge of sentences, that yt wyll be rather a delyght vnto them that they bee abell to do well, then payne in searchinge of an vnused and vnacquainted thinge.

¶ When these Concordes be well knowen vnto them, an easy & a pleasant payne, if ẏ foregrounds be wel & throughly beaten in, let them not continue in learninge of the rules orderly as they lye in th[illegible] Syntaxe, but rather learne some preaty booke, wherin is cō[illegible]ed not onely ẏ eloquence of the tongue, but also a good playne l[illegible]son of honesty & godlynes, and thereof take some little sentence a[illegible] it lieth, and learne to make the same firste out of Englishe into L[illegible]ine, not seeing the booke, or construing it thereuppon. And yf there fall any necessary rule of the Syntaxe to be knowen, then to learne it, as the occasion of ẏ sentēce giueth cause that day. Which sentence once made well, & as nigh as may be with the wordes of the booke, then to take the booke & construe it, & so shal he be lesse troubled wᵗ the parsinge of it, & easilyest carry his lesson in minde.

¶ And although it was saide afore, that ẏ Scholler should learne but a little at once, it is not ment, ẏ when the Maister hath heard

him a while, he shoulde let him alone, (for yͤ were more negligence for bothe partes) but I woulde all their tyme they bee at scholle, they should neuer be ydle, but alwaies occupyed in a cōtinuall rehearsing & loking backe agayne to those things they had learned, & be more bounde to kepe wel their olde, thē to take forth any new.

¶Thus if the mayster occupy them, he shall see a little lesson take a greate deale of tyme: and diligently enquiring & examining of yͤ partes & the rules, not to be done so quickly & speedely as it might be thought to be, within a while, by this vse the Scholler shall be brought to a good kinde of readynesse of makinge, to the which if there be adioyned some vse of speaking, (which must necessarily be had) he shalbe brought past yͤ wearisom bitternes of his learning.

¶A greate helpe to further this readinesse of makinge & speaking shalbe, if the mayster giue him an Englishe booke, & cause him ordinarily to turne euery day some parte into Latine. This exercise can not be done wout his rules, & therefore doeth establishe them & grounde them surely in his minde for readinesse, & maketh him more able to speake sodainely, whensoeuer any present occasion is offered for the same. And it doeth helpe his learning more a great deale, to tourne out of Englishe into Latine, then contrary.

¶Furthermore, we see many can vnderstande Latine, that cā not speake it, and when they reade the Latine worde in the booke, can tell you the Englishe thereof at any tyme: but when they haue layde away their bookes, they can not contrarywise tell you [illegible] the Englishe the Latine agayne, whensoeuer yee will aske th[illegible]. And therefore this exercise helpeth this sore well, & maketh th[illegible]e wordes which he vnderstandeth, to be readyest by vse vnto him & so perfecteth him in the tongue handsomely.

¶These preceptes well kept, wil bringe a man cleane paste the vse of this Grammar booke, and make him as ready as his booke, & so meete to further thinges, whereof it were out of season to gyue preceptes here. And therfore this may be for this purpose inough, which to good Schoolemaisters and skilfull are not so needful: to other meaner and lesse practised, it may be not onely worth the labour of readinge, but also of the vsinge.

The Latine letters are thus written.

Smale. { a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ s t v u x y z &.
a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ s t v u x y z &.

Capitals. A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Letters are diuided into Vowels and Consonantes.

A vowell is à letter, which maketh à full and perfect soũde of himselfe: and there are fiue in number, namely, *a, e, i, o, u*: whereunto is added the Greeke vowell, Y.

A Consonant is à letter, which needes muste bee sounded with à vowell: as B with E. And all the letters, except the vowels, are Consonantes.

A Syllable is the pronouncinge of one letter or mo, with one breathe: as A‿ue.

A Diphthonge, is the sounde of ij vowels in one Syllable, and of them there bee foure in number, namely, æ, œ, au, eu, whereunto is added ei: as *Aeneas, cœna, audio, euge, hei.*

In steede of *æ* and *œ*, we commonly do pronounce E.

The Grǽke letters are thus written.

α β γ δ ε ζ η θ ι κ λ μ ν ξ ο π ρ σ τ υ φ χ ψ ω.

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ Ν Ξ Ο Π Ρ Σ Τ Υ Φ Χ Ψ Ω.

PRECATIO.

DOmine Pater cœli ac terræ effector, qui liberaliter tribuis ſapientiam omnibus eā cum fiducia abs te petentibus, exorna ingenii mei bonitatem, quam cum cæteris naturæ viribus mihi infudiſti, lumine diuinæ gratiæ tuæ, vt non modò quæ ad cognoſcendū te & ſeruatorem noſtrū dominum Ieſum valent intelligam, ſed etiam tota mente & voluntate perſequar, & indies benignitate tua, tum doctrina tum pietate proficiam, vt qui efficis omnia in omnibus, in me reſplendeſcere dona tua facias, ad gloriam ſempiternam immortalis Maieſtatis tuæ. AMEN.

A PRAYER.

OAlmyghtye Lorde and mercifull Father, maker of Heauen and Earthe, which of thy frée liberalitye geueſt wiſedome abundantly to all that with fayth and full aſſurance aſke it of thée, beautifye by th lyght of thy heauenly grace the towardenes of m witte, the whiche with all powers of nature tho haſte powred into mée, that I may not onely vnderſtande thos thinges, which may effectually bringe mee to the knowledge of th Lorde Ieſu our Sauiour, but alſo with my whole hearte and w cōſtantly follow the ſame, and receaue dayly encreaſe through thy bountifull goodnes towards mee, aswell in good lyfe as doctrine, ſo that thou, whiche workeſt all thinges in all creatures, mayeſt make thy gracious benefites ſhine in mee, to the endles glory and honor of thine immortall Maieſtye. So bee it.

AN INTRODVCTION OF THE EYGHT PARTES OF Latine Speache.

In Speache bee these eyght partes folowinge:

Noune, Pronoune, Uerbe, Participle,	declined.	Aduerbe, Coniunction, Preposition, Interiection,	undeclined.

Of the Noune.

A Noune is ẏ name of a thinge, that may be seene, felte, hearde, or understande: As the name of my hande in Latine is Manus: the name of an house is Domus: the name of goodnes is Bonitas.

Of Nounes, some be Substantiues, and some be Adiectiues.

A Noune Substantiue is that standeth by himselfe, & requireth not an other word to be ioyned with him: as Homo, *a man*. And it is declined with one article: as Hic magister, *a mayster*. Or else with two at the moste: as Hic & hæc Parens, *a father or mother*.

A Noune Adiectiue is that can not stãde by himselfe, but requireth to be ioyned with an other worde: as Bonus, *Good*. Pulcher, *fayre*. And it is declined eyther with three Terminations: as Bonus, bona, bonum: or else with three Articles: as Hic, hæc, & hoc Fœlix, *Happy*. Hic & hæc leuis, & hoc leue, *Light*.

A Noune Substantiue eyther is proper to the thing that it betokeneth: as Eduardus, is my proper name, or else is common to mo: as Homo, is a common name to all men.

Numbers of Nounes.

In Nounes be two Numbers, the Singular, & the Plurall. The Singular Number speaketh of one: as Lapis, *a stone*. The plu-

rall number speaketh of mo then one: as Lapides, *Stones.*

Cases of Nounes.

Nounes be declined with syx cases, Singularly, and Plurally the Nominatiue, the Genitiue, the Datiue, the accusatiue, the Vocatiue, and the Ablatiue.

The Nominatiue case commeth before the Verb, and aunswereth to this question, Who or what: as Magister docet, *The mayster teacheth.*

The Genitiue case is knowen by this token Of, and aunswereth to this question, Whose or whereof: as Doctrina magistri, *The learninge of the mayster.*

The Datiue case is knowen by this token To, and aunswereth to this question, to whome, or to what: as Do librum magistro, *I giue a booke to the mayster.*

The Accusatiue case foloweth the Verbe, & aunswereth to this question, whome or what: as Amo magistrum, *I loue the mayster.*

The Vocatiue case is knowen by callinge or speakinge to: as O magister, *o mayster.*

The Ablatiue case is commonly ioyned with Prepositions seruing to the Ablatiue case. as De magistro, *of the mayster.* Coram magistro, *Before the Mayster.*

Also In, with, through, for, from, by or then, after the comparatiue degree, be signes of the Ablatiue case.

Articles.

Articles are borowed of the Pronoune, and be thus declined.

	Singulariter.	Pluraliter.
Nominatiuo	*hic, hæc, hoc.*	*hi, hæ, hæc.*
Genitiuo	*huius.*	*horum, harum, horum.*
Datiuo	*huic.*	*his.*
Accusatiuo	*hunc, hãc, hoc.*	*hos, has, hæc.*
Vocatiuo	*caret.*	*caret.*
Ablatiuo	*hoc, hac, hoc.*	*his.*

Genders of Nounes.

Genders of Nounes bee seuen: the Masculine, the Feminine, the Neuter, the Commune of two, the Commune of three, ỹ Doubtfull,

Doubtfull, and the Epicene.

The Masculine Gender is declined with this article Hic: as Hic vir, *a man.*

The Feminine Gender is declined with this article Hæc: as Hæc mulier, *a woman.*

The Neuter gender is declined with this article Hoc: as Hoc Saxum, *a stone.*

The Commune of two is declined with Hic and Hæc: as Hic & hæc Parens, *a father or mother.*

The Commune of thrée is declined with Hic, Hæc, and Hoc: as Hic, hæc & hoc Fœlix, *Happy.*

The Doubtfull Gender is declined with Hic or Hæc: as Hic vel hæc Dies, *a Daye.*

The Epicene Gender is declined with one article, & under that one article bothe kindes bée signified: as Hic passer, *a Sparrowe.* Hæc aquila, *an Aegle*, bothe hes and shee.

The Declensons of Nounes.

There be fiue Declensons of Nounes.

The first, is when the Genitiue & the Datiue case singular end in æ diphthõg, the accusatiue in am, ẏ Vocatiue like ẏ Nominatiue, ẏ ablatiue in a. The Nominatiue plurall in æ diphthõge, the Genitiue in arum, the Datiue in is, the Accusatiue in as, the Vocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in is: as in example.

	Singulariter		Pluraliter
	Nominatiuo hæc musa.		*Nominatiuo hæ musæ.*
	Genitiuo huius musæ.		*Genitiuo harum musarum.*
	Datiuo huic musæ.		*Datiuo his musis.*
	Accusatiuo hanc musam.		*Accusatiuo has musas.*
	Vocatiuo ô musa.		*Vocatiuo ô musæ.*
	Ablatiuo ab hac musa.		*Ablatiuo ab his musis.*

Note that Filia and Nata, do make the datiue and the ablatiue plurall in is or in abus. Also Dea, mula, equa, liberta, make the datiue and ablatiue plurall in abus onely.

The seconde, is when the Genitiue case singular endeth in i, ẏ Datiue in o, the accusatiue in um, ẏ Vocatiue for ẏ most part like the Nominatiue, the Ablatiue in o. The Nominatiue plural

in i, the Genitiue in orum, ẏ Datiue in is, the Accusatiue in os, ẏ Vocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in is: as in example.

Singulariter.
Nominatiuo hic magister.
Genitiuo huius magistri.
Datiuo huic magistro.
Accusatiuo hunc magistrum.
Vocatiuo ô magister.
Ablatiuo ab hoc magistro.

Pluraliter.
Nominatiuo hi magistri.
Genitiuo horum magistrorum.
Datiuo his magistris.
Accusatiuo hos magistros.
Vocatiuo ô magistri.
Ablatiuo ab his magistris.

Here is to be noted, that when the nominatiue endeth in us, ẏ vocatiue shall ende in e: as Nominatiuo hic Dominus. Vocatiuo ô Domine. Except Deus, that maketh ô Deus.

When ẏ Nominatiue endeth in ïus, if it be a proper name of a man, the vocatiue shal ende in i: as Nominatiuo hic Georgius. Vocatiuo ô Georgi. Hereunto is added Filius, ẏ maketh ô fili.

Also these Nounes folowinge, make their vocatiue in e, or in us: as Agnus, lucus, vulgus, populus, chorus, fluuius.

Note also, that all Nounes of the Neuter gender, of what declenson soeuer they be, haue the Nominatiue, the Accusatiue, and the Vocatiue like in bothe numbers, and in the plurall number they ende all in a: as in example.

Singulariter.
Nominatiuo hoc regnum.
Genitiuo huius regni.
Datiuo huic regno.
Accusatiuo hoc regnum.
Vocatiuo ô regnum.
Ablatiuo ab hoc regno.

Pluraliter.
Nominatiuo hæc regna.
Genitiuo horum regnorum.
Datiuo his regnis.
Accusatiuo hæc regna.
Vocatiuo ô regna.
Ablatiuo ab his regnis.

Except Ambo and Duo, which make the Neuter gender in o and be thus declined.

Pluraliter.
Nominatiuo ambo, ambæ, ambo.
Genitiuo amborum, ambarum, amborum.
Datiuo ambobus, ambabus, ambobus.
Accusatiuo ambos, ambas, ambo.
Vocatiuo ambo, ambæ, ambo.
Ablatiuo ambobus, ambabus, ambobus.

Likewise Duo.

The thirde, is when the Genitiue case singular endeth in is, the Datiue in i, the Accusatiue moste commonly in em, & sometime in im, & sometime in both: the Vocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in e, sometime in i, & sometime both in e & i. The Nominatiue plurall in es, the Genitiue somtime in um, and somtime in ium, the Datiue in bus, the Accusatiue in es, the Vocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in bus: as in example.

Singulariter.	Pluraliter.
Nominatiuo hic lapis.	*Nominatiuo hi lápides.*
Genitiuo huius lapidis.	*Genitiuo horum lápidum.*
Datiuo huic lapidi.	*Datiuo his lapídibus.*
Accusatiuo hunc lapidem.	*Accusatiuo hos lápides.*
Vocatiuo ô lapis.	*Vocatiuo ô lápides.*
Ablatiuo ab hoc lapide.	*Ablatiuo ab his lapídibus.*

Singulariter.	Pluraliter.
Nominat. hic & hæc parens.	*Nom. hi & hæ paréntes.*
Genitiuo huius paréntis.	*Ge. horum & harum paréntũ.*
Datiuo huic parénti.	*Datiuo his paréntibus.*
Acc. hunc & hanc paréntem.	*Accusat. hos & has paréntes.*
Vocatiuo ô parens.	*Vocatiuo ô paréntes.*
Abla. ab hoc & hac parénte.	*Ablatiuo ab his paréntibus.*

The fourth, is when the Genitiue case singular endeth in us, ye Datiue in ui, the accusatiue in um, the Vocatiue like ye Nominatiue, ye Ablatiue in u. The Nominatiue plurall in us, ye Genitiue in uum, the Datiue in ibus, the Accusatiue in us, the Vocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in bus: as in example.

Singulariter.	Pluraliter.
Nominatiuo hæc manus.	*Nominatiuo hæ manus.*
Genitiuo huius manus.	*Genitiuo harum manuum.*
Datiuo huic manui.	*Datiuo his manibus.*
Accusatiuo hanc manum.	*Accusatiuo has manus.*
Vocatiuo ô manus.	*Vocatiuo ô manus.*
Ablatiuo ab hac manu.	*Ablatiuo ab his manibus.*

The fifte, is when the Genitiue & the Datiue case singular do ende in ei, the Accusatiue in em, the Vocatiue like ye Nominatiue, the Ablatiue in e. The Nominatiue plurall in es, the Genitiue in erum, the datiue in ebus, the Accusatiue in es, ye Voca-

tiue

tiue like the Nominatiue, the Ablatiue in ebus: as in example.

Singulariter.	Nominatiuo hic meridies.	Pluraliter.	Nominatiuo hi meridies.
	Genitiuo huius meridiêi.		Genitiuo horum meridiêrum.
	Datiuo huic meridiêi.		Datiuo his meridiêbus.
	Accusatiuo hunc meridiem.		Accusatiuo hos meridies.
	Vocatiuo ô meridies.		Vocatiuo ô meridies.
	Ablatiuo ab hoc meridie.		Ablatiuo ab his meridiêbus.

The declining of Adiectiues.

A Noune Adiectiue of three Terminations, is thus declined.

Singulariter.	Nom. bonus, bona, bonum.	Pluraliter.	Nominat. boni, bonæ, bona.
	Genitiuo boni, bonæ, boni.		Gen. bonorũ, bonarũ, bonorum.
	Datiuo bono, bonæ, bono.		Datiuo bonis.
	Acc. bonum, bonam, bonum.		Accus. bonos, bonas, bona.
	Vocatiuo bone, bona, bonũ.		Vocatiuo boni, bonæ, bona.
	Ablatiuo bono, bona, bono.		Ablatiuo bonis.

There are besydes these certaine nounes adiectiues of an other mãner of declining, which make the genitiue case singular in ius, and the datiue in i: which been these that follow, with their compoundes.

Singulariter.	Nom. vnus, vna, vnum.	Pluraliter.	Nominatiuo vni, vnæ, vna.
	Genitiuo vnius.		Gen. vnôrum, vnârum, vnôrũ.
	Datiuo vni.		Datiuo vnis.
	Acc. vnum, vnam, vnum.		Accusatiuo vnos, vnas, vna.
	Vocat. vne, vna, vnum.		Vocatiuo vni, vnæ, vna.
	Ablatiuo vno, vna, vno.		Ablatiuo vnis.

Note that Vnus, a, um, hath not the plurall number, but when it is ioyned with a worde that lacketh the singular number: as Vnæ literæ. Vna mœnia.

In like manner be declined, totus, solus, and also vllus, alius, alter, vter, and neuter, sauinge these fiue laste rehearsed, lacke the vocatiue case.

A Noune Adiectiue of three articles, is thus declined.

Singulariter.	Nominatiuo hic, hæc, & hoc fœlix. Genitiuo huius fœlicis. Datiuo huic fœlici. Accusatiuo hunc, hanc fœlicem, & hoc fœlix. Vocatiuo ô fœlix. Abla. ab hoc, hac, & hoc fœlice, vel fœlici.	Pluraliter.	Nominatiuo hi & hæ fœlices, & hæc fœlicia. Genitiuo horum, harum, & horũ fœlicium. Datiuo his fœlicibus. Accusatiuo hos & has fœlices, & hæc fœlicia. Vocat. ô fœlices, & ô fœlicia. Ablatiuo ab his fœlicibus.
Singulariter.	Nomin. hic & hæc tristis, & hoc triste. Genitiuo huius tristis. Datiuo huic tristi. Accusatiuo hunc & hanc tristem, & hoc triste. Voc. ô tristis, & ô triste. Ablat. ab hoc, hac, & hoc tristi.	Pluraliter.	Nominatiuo hi & hæ tristes, & hæc tristia. Genitiuo horum, harum, & horũ tristium. Datiuo his tristibus. Accusatiuo hos & has tristes, & hæc tristia. Vocat. ó tristes, & ó tristia. Ablatiuo ab his tristibus.

Comparisons of Nounes.

Adiectiues whose signification may encrease, or be diminished, may forme Comparison.

There be three degrees of Cōparison. The Positiue, the Comparatiue, and the Superlatiue.

The Positiue betokeneth the thinge absolutely without excesse: as Durus, Harde.

The Comparatiue somwhat exceedeth his positiue in signification: as Durior, Harder. And it is formed of the firste case of his positiue that endeth in i, by puttinge therto or & us: as of Duri, hic & hæc durior, & hoc durius. of Tristi, hic & hæc tristior, & hoc tristius. of Dulci, hic & hæc dulcior, & hoc dulcius.

The Superlatiue exceedeth his positiue in the highest degree: as Durissimus, Hardest And it is formed of the firste case of his positiue that endeth in i, by puttinge therto s and simus: as of Duri, durissimus. of Tristi, tristissimus. of Dulci, dulcissimus.

From

From these generall rules are excepted these that followe.

{ Bonus, melior, optimus, } { Magnus, maior, maximus.
{ Malus, peior, pessimus, } { Paruus, minor, minimus.

Multus plurimus, multa plurima, multum plus plurimum.

And if the Positiue end in r, the Superlatiue is formed of the nominatiue case by putting to rimus: as Pulcher, pulcherrimꝰ.

Also these nounes ending in lis, make ẏ superlatiue by chāging lis, into limus: as Humilis humilimus, similis similimꝰ, facilis facilimꝰ, gracilis gracilimꝰ, agilis agilimꝰ, docilis docilimꝰ.

All other nounes endinge in lis, do followe the generall rule afore going: as Vtilis, vtilissimus.

Also if a vowell come before us, it is compared by Magis and Maximè: as Pius, magis pius, maximè pius. Assiduus, magis assiduus, maximè assiduus.

Of the Pronoune.

A Pronoune is a parte of speache, muche like to a Noune, which is vsed in shewinge or rehearsing.

There be fifteene Pronounes: Ego, tu, sui, ille, ipse, iste, hic, is, meus, tuus, suus, noster, vester, nostras, vestras, wherof foure haue the vocatiue case: as Tu, meus, noster, and nostras, and all other lacke the vocatiue case.

To these may be added their cōpoundes, Egomet, tute, idem: and also Qui, quæ, quod.

These eight Pronounes, Ego, tu, sui, ille, ipse, iste, hic, and is, be Primitiues, so called, for bycause they bee not deriued of others. And they be also called Demonstratiues, bycause they shew a thinge not spoken of before.

And these six, Hic, ille, iste, is, idem, and qui, bee Relatiues, bycause they rehearse a thinge that was spoken of before.

These seuen, Meus, tuus, suus, noster, vester, nostras, vestras, bee Deriuatiues, for they bee deriued of their Primitiues, Mei, tui, sui, nostri, and vestri.

There belongeth to a Pronoune these fiue thinges: Number, Case,

Case and Gender, as are in a Nowne: Declenson and Person, as here foloweth.

The declensons of Pronounes.

There be foure Declensons of Pronounes.

These thre, Ego, tu, sui, be of the firste declenson, and be thus declined.

Singulariter.
- Nominatiuo Ego.
- Genitiuo mei.
- Datiuo mibi.
- Accusatiuo me.
- Vocatiuo caret.
- Ablatiuo à me.

Pluraliter.
- Nominatiuo nos.
- Genitiuo nostrûm vel nostri.
- Datiuo nobis.
- Accusatiuo nos.
- Vocatiuo caret.
- Ablatiuo à nobis.

Singulariter.
- Nominatiuo Tu.
- Genitiuo tui.
- Datiuo tibi.
- Accusatiuo te.
- Vocatiuo ô tu.
- Ablatiuo à te.

Pluraliter.
- Nominatiuo vos.
- Genitiuo vestrûm vel vestri.
- Datiuo vobis.
- Accusatiuo vos.
- Vocatiuo ô vos.
- Ablatiuo à vobis.

Singulariter and Pluraliter.
- Nominatiuo caret.
- Genitiuo sui.
- Datiuo sibi.
- Accusatiuo se.
- Vocatiuo caret.
- Ablatiuo à se.

These six, Ille, ipse, iste, hic, is, and qui, bee of the seconde declenson, and be thus declined.

Singulariter.
- Nominatiuo iste, ista, istud.
- Genitiuo istius.
- Datiuo isti.
- Acc. istum, istam, istud.
- Vocatiuo caret.
- Ablatiuo isto, ista, isto.

Pluraliter.
- Nominatiuo isti, istæ, ista.
- Genit. istorum, istarum, istorũ.
- Datiuo istis.
- Accusatiuo istos, istas, ista.
- Vocatiuo caret.
- Ablatiuo istis.

Ille, is declined like Iste, and also Ipse, sauinge that the Neuter gender in the nominatiue case, and in the accusatiue case singular, maketh Ipsum.

Nominatiuo hic, hæc, hoc. Genitiuo huius. Datiuo huic: as afore in the Noune.

Singulariter.	Nominatiuo is, ea, id.	Pluraliter.	Nominatiuo ij, eæ, ea.
	Genitiuo eius.		Genitiuo eorum, earum, eorũ.
	Datiuo ei.		Datiuo ijs vel eis.
	Accusat. eum, eam, id.		Accusatiuo eos, eas, ea.
	Vocatiuo caret.		Vocatiuo caret.
	Ablatiuo eo, ea, eo.		Ablatiuo ijs vel eis.

Singulariter.	Nominat. qui, quæ, quod.	Pluraliter.	Nominatiuo qui, quæ, quæ.
	Genitiuo cuius.		Gen. quorum, quarum, quorũ.
	Datiuo cui.		Datiuo quibus vel queis.
	Accusat. quem, quam, quod.		Accusatiuo quos, quas, quæ.
	Vocatiuo caret.		Vocatiuo caret.
	Abl. quo, qua, quo vel qui.		Ablatiuo quibus vel queis.

Likewise Quis and Quid be declined, whether they be Interrogatiues, or Indefinites. Also Quisquis, is thus declined.

Nominat. { Quisquis, / Quicquid. } Acc°. Quicquid. Ablat. { Quoquo, / Quaqua, } Quoquo.

Where note, that Quid, is alwayes a Substantiue of the neuter gender.

These fyue, Meus, tuus, suus, noster, and vester, bee of the thirde declenson, and bee declined like Nounes Adiectiues of three terminations, in this wise.

Singulariter.	Nomin. meus, mea, meum.	Pluraliter.	Nominatiuo mei, meæ, mea.
	Genitiuo mei, meæ, mei.		Gen. meorum, mearum, meorũ.
	Datiuo meo, meæ, meo.		Datiuo meis.
	Acc. meum, meam, meum.		Accusat. meos, meas, mea.
	Vocatiuo mi, mea, meum.		Vocatiuo mei, meæ, mea.
	Ablatiuo meo, mea, meo.		Ablatiuo meis.

So is Noster declined, and Tuus, suus, vester, sauinge that these three laste, do lacke the vocatiue case.

Nostras, vestras, and this Noune Cuias, bee of the fourth declenson, and be thus declined.

Singulariter.

Singulariter.

Nominatiuo hic & hæc nostras, & hoc nostráte.
Genitiuo huius nostrátis.
Datiuo huic nostráti.
Accus. hunc & hanc nostrátem, & hoc nostráte.
Vo. ô nostras & ô nostráte.
Ablat. ab hoc, hac, & hoc nostrate vel nostrati.

Pluraliter.

Nominat. hi & hæ nostrátes, & hæc nostrátia.
Genitiuo horum, harum, & horum nostrátium.
Datiuo his nostrátibus.
Accu. hos & has nostrátes & hæc nostrátia.
Vo. ô nostrátes & ô nostrátia.
Ablat. ab his nostratibus.

Here is to be noted, that Nostras, vestras, and this Nowne Cuias, be called Gentiles, bycause they properly betoken pertaining to countries or nations, to sectes or factions.

A Pronoune hath three Persons.

The firste person speaketh of himselfe: as Ego, I: Nos, Wee.

The Seconde person is spoken to: as Tu, Thou: Vos, Yee. And of this person is also euery vocatiue case.

The Thirde person is spoken of: as Ille, Hée: Illi, They. And therfore all nounes, pronounes, & participles, be of ẏ third person.

Of a Verbe.

A Verbe is a parte of speache, declined with Mode and Tense, & betokeneth doinge: as Amo, I loue. or sufferinge: as Amor, I am loued. or beinge: as Sum, I am.

Of verbs, suche as haue Persons, be called Personals: as Ego amo, Tu amas. And suche as haue no persons, be called Impersonals: as Tædet, It yrketh. Oportet, It behoueth.

Of Verbes Personalles there be fiue kindes: Actiue, Passiue, Neuter, Deponent, and Commune.

A Verbe Actiue endeth in o, and betokeneth to do: as Amo, I loue: and by putting to r, it may be a Passiue: as Amor.

A Verb Passiue endeth in or, & betokeneth to suffer: as Amor, I am loued: and by putting away r, it may be an actiue: as Amo.

A Verbe Neuter endeth in o or m, and can not take r, to make him

him a passiue: as Curro, I runne. Sum, I am. And it is englished sometime actiuely: as Curro, I runne. and sometime passiuely: as Aegroto, I am sicke.

A Verbe Deponent endeth in r, like a passiue, & yet in signification is but eyther actiue: as Loquor verbum, I speake a worde. or Neuter: as Glorior, I boaste.

A Verbe Commune endeth in r, and in signification is bothe actiue and passiue: as Osculor te, I kisse thee. Osculor à te, I am kissed of thee.

MODES.

There be six Modes: the Indicatiue, the Imperatiue, the Optatiue, the Potentiall, the Subiunctiue, and the Infinitiue.

The Indicatiue mode sheweth a reason true or false: as Ego amo, *I loue*. or else asketh a question: as Amas tu? *Doest thou loue?*

The Imperatiue biddeth or commandeth: as Ama, *Loue thou*.

The Optatiue wisscheth or desireth, wt these signes, *wold God, I pray God*, or *God graunt*: as Vtinam amem, *I pray God I loue*. and hath euermore an aduerbe of wisshinge ioyned with him.

The Potentiall mode is knowen by these signes, *may, can, might, would, should*, or *ought*: as Amem, *I may or can loue*. without an aduerbe ioyned with him.

The Subiunctiue mode hath euermore some Coniunction ioyned with him: as Cum amarem, *When I loued*. and it is called the Subiunctiue mode, bycause it dependeth of an other verbe in the same sentence, eyther going afore, or comminge after: as Cum amarem eram miser, *When I loued, I was a wreatche*.

The Infinitiue signifieth to do, to suffer, or to be, and hath neyther number nor person, nor nominatiue case before him, & is knowen commonly by this signe *To*: as Amare, *To loue*. Also when two verbs come togither, without any nominatiue case betweene them, then the latter shalbe the Infinitiue mode: as Cupio discere, *I desire to learne*.

GERVNDES.

There be moreouer belonginge to ye Infinitiue mode of verbs, certaine voyces called Gerundes, ending in di, do, and dum: which haue bothe the actiue & passiue signification: as Amandi, *Of louinge*, or *of beinge loued*. Amando, *In louinge*, or *in beinge loued*. Amandum, *To loue*, or *to be loued*.

Supines.

SVPINES.

¶There be also pertaining vnto verbs two Supines, the one ending in um, which is called the Firste Supine, bycause it hath the signification of the verb actiue: as Eo amatum, *I go to loue*. And the other in u, which is called the Latter Supine, bycause it hath for the moste parte the signification passiue: as Difficilis amatu, *hard to be loued*.

TENSES.

There be fiue Tenses or Tymes: the Present tense, the Preterimperfect tense, the Preterperfect, the Preterpluperfect, and the Future tense.

¶The Present tense speaketh of the tyme that now is: as Amo, *I loue*.

¶The Preterimperfect tense speaketh of the tyme not perfectlye paste: as Amabam, *I loued or did loue*.

¶The Preterperfect tense speaketh of the tyme perfectly paste, with this signe *Haue*: as Amaui, *I haue loued*.

¶The Preterpluperfect tense speaketh of the tyme more then perfectly paste, with this signe *Had*: as Amaueram, *I had loued*.

¶The Future tense speaketh of the tyme to come, with this signe *shall* or *will*: as Amabo, *I shall or will loue*.

PERSONS.

There be also in verbs three persons in bothe numbers: as Sin. Ego amo, *I loue*: Tu amas, *Thou louest*: Ille amat, *he loueth*. Pl. Nos amamus, *we loue*: Vos amatis, *ye loue*: Illi amant, *They loue*.

CONIVGATIONS.

Verbes haue foure Coniugations, which be knowen after this manner.

The firste Coniugation hath â longe before Re and Ris: as Amâre, amâris.

The Seconde Coniugation hath ē longe before Re and Ris: as Docēre, docēris.

The Thirde Coniugation hath ĕ shorte before Re and Ris: as Legĕre, Legĕris.

The fourthe Coniugation hath î longe before Re and Ris: as Audîre, Audîris.

Verbes in O, of the foure coniugations, be declined after these examples.

Amo, amas, amaui, amare: Amandi, amando, amandum: Amatum, amatu: Amans, amaturus. To loue.

Doceo, doces, docui, docere: Docendi, docendo, docendum: Doctum, doctu: Docens, docturus. To teache.

Lego, legis, legi, legere: Legendi, legendo, legendum: Lectum, lectu: Legens, lecturus. To reade.

Audio, audis, audiui, audire: Audiendi, audiendo, audiendum: Auditum, auditu: Audiens, auditurus. To heare.

Indicatiue mode present tense singular

I loue. Thou louest. He loueth — *we loue. Ye loue. They loue.*

Singular		Pluraliter
Amo, amas, amat.	Pluraliter	Amamus, amatis, amant.
Doceo, doces, docet.		Docemus, docetis, docent.
Lego, legis, legit.		Legimus, legitis, legunt.
Audio, audis, audit.		Audimus, auditis, audiunt.

I loued, or did loue.

Preterimperf. tense singular: Amabam, Docebam, Legebam, Audiebam, — bas, bat. Pluraliter. bamus, batis, bant.

I haue loued.

Preterperfect tense singular: Amaui, Docui, Legi, Audiui, — isti, it. Pluraliter. imus, istis, erunt vel ere.

I had loued.

Preterpluperf. tense singular: Amaueram, Docueram, Legeram, Audiueram, — ras, rat. Pluraliter. ramus, ratis, rant.

I shall or will loue.

Future tense sing.: Amabo, Docebo, — bis, bit. Pluraliter. bimus, bitis, bunt.
Legam, Audiam, — es, et. Pluraliter. emus, etis, ent.

Loue

	Loue thou.	Loue he, or let him loue.	Loue we, or let vs loue.	Loue ye.	Loue they, or let them loue.
Imperatiue mode pres. tense singular	Ama,	amet,	Plu. amemus.	amate,	ament,
	Amato.	amato.		amatote.	amanto.
	Doce,	doceat,	Pl. doceamus.	docete,	doceant,
	Doceto.	doceto.		docetote.	docento.
	Lege,	legat,	Plu. legamus.	legite,	legant,
	Legito.	legito.		legitote.	legunto.
	Audi,	audiat,	Pl. audiamus.	audite,	audiant,
	Audito.	audito.		auditote.	audiunto.

God graunt I loue.

Optatiue mode pres. tense sing. Utinam: Amem, ames, amet. Plu. vtin. amemus, ametis, ament.
Doceam, Legam, Audiam, — as, at. Plu. vtinam amus, atis, ant.

would God I loued.

Preterimperf. tense sing. Utin. Amarem, Docerem, Legerem, Audirem, — res, ret. Plur. vtin. remus, retis, rent.

I pray God I haue loued.

Preterperfect tense sing. Utin. Amauerim, Docuerim, Legerim, Audiuerim, — ris, rit. Pluraliter. vtin. rimus, ritis, rint.

would God I had loued.

Preterpluperf. tense sing. Utin. Amauissem, Docuissem, Legissem, Audiuissem, — ses, set. Plu. vtin. semus, setis, sent.

God graunt I loue hereafter.

Future tense sing. Utinam: Amauero, Docuero, Legero, Audiuero, — ris, rit. Plural. vtinam rimus, ritis, rint.

I may or can loue.

Potentiall mode pres. tense singular: Amem, ames, amet. Pluraliter, amemus, ametis, ament.
Doceam, Legam, Audiam, — as, at. Pluraliter. amus, atis, ant.

Preterimperf. tense singular

I might or coulde loue.

Amarem, Docerem, Legerem, Audirem, res, ret. Pluraliter. remus, retis, rent.

Preterperfect tense singular

I might, would, should, or ought to haue loued.

Amauerim, Docuerim, Legerim, Audiuerim, ris, rit. Pluraliter. rimus, ritis, rint.

Preterpluperf. tense singular

I might, would, should, or ought to had loued.

Amauissem, Docuissem, Legissem, Audiuissem, ses, set. Pluraliter. semus, setis, sent.

Future tense sing.

I may or can loue hereafter.

Amauero, Docuero, Legero, Audiuero, ris, rit. Pluraliter. rimus, ritis, rint.

Subiunctiue mode present tense singular

when I loue.

Cum Amem, ames, amet. Plur. cum amemus, ametis, ament.

Doceam, Legam, Audiam, as, at. Pluraliter, cum amus, atis, ant.

Preterimperf. tense sing. Cum

when I loued, or did loue.

Amarem, Docerem, Legerem, Audirem, res, ret. Plu. cum remus, retis, rent.

Preterperfect tense sing. Cum

when I haue loued.

Amauerim, Docuerim, Legerim, Audiuerim, ris, rit. Plural. cum rimus, ritis, rint.

Preterpluperf. tense sing. Cum

when I had loued.

Amauissem, Docuissem, Legissem, Audiuissem, ses, set. Plural. cum semus, setis, sent.

Future tense sing. Cum	Amauero, Docuero, Legero, Audiuero,	ris, rit. Pluraliter. cum rimus, ritis, rint.	*when I shall or will loue.*

Infinitiue mode present, and Preterimperfect tense

Amare, Docere, Legere, Audire,	*To*	*Loue. Teache. Reade. Heare.*	Preter perf. & preter pluper.	Amauisse, Docuisse, Legisse, Audiuisse,	*To haue or had*	*loued. taught. reade. hearde.*

Future tense.	Amaturum Docturum Lecturum Auditurum	esse, *To*	*loue teache reade heare*	*hereafter.*

Gerundes.	Amandi, *of louinge.*	do, *in louinge.*	dum, *to loue.*
	Docendi, *of teachinge.*	do, *in teachinge.*	dum, *to teache.*
	Legendi, *of readinge.*	do, *in readinge.*	dum, *to reade.*
	Audiendi, *of hearinge.*	do, *in hearinge.*	dum, *to heare.*

Supines.	Amatum, Doctum, Lectum, Auditum,	*To*	*loue. teache. reade. heare.*	Amatu, Doctu, Lectu, Auditu,	*To be*	*loued. taught. reade. hearde.*

A participle of the pres. tense.	Amans, *louinge.*	The Participle of the future tense.	Amaturus, *to loue or about to loue.*
	Docens, *teachinge.*		Doctur⁹, *to teache, or about to teache.*
	Legens, *readinge.*		Lecturus, *to reade, or about to reade.*
	Audiens, *hearinge.*		Auditur⁹, *to heare, or about to heare.*

Here, before we decline any Verbes in Or, for supplying of many tenses, lacking in all suche verbes, wee muste learne to decline this Verbe Sum, in this wise.

Sum, es, fui, esse: futurus. To be.

 Sum,

Indicatiue mode present tense singular

Svm, I am. es, est. Pluraliter, sumus, estis, sunt.

Preterimperf. t. sing. Eram, I was, eras, erat. Plur. eramus, eratis, erant.

Preterperf. tense. sin. Fui, I haue ben. fuisti, fuit. Pl. fuimus, fuistis, fuerūt vel fuere.

Preterpluperf. t. sing. Fueram, I had ben. fueras, fuerat. Pl. fueram⁹, fueratis, fuerant

Future tense sing. Ero, I shall or will be. eris, erit. Plu. erimus, eritis, erunt.

Imperatiue mode present tense singular

{ Sis, Es, Esto. } be thou. { Sit, Esto. } Pl. simus. { Sitis, Este, Estote. } { Sint, Sunto.

Optatiue mode present tense singular Utinam

Sim, I pray God I be. sis, sit. Pl. vtinam simus, sitis, sint.

Preterimperf. tense sing. Utin. Essem, wold God I were. esses, esset. Pl. vt. essemus, essetis, essent

Preterperfect tense sing. Utin. Fuerim, I pray God I haue ben. fueris, fuerit. Pluralit. vtinam fuerimus, fueritis, fuerint.

Preterpluperf. tense sing. Utin. Fuissem, wolde God I had ben. fuisses, fuisset. Pluralit. vtinam fuissemus, fuissetis, fuissent.

Future tense sing. Utinam Fuero, God graunt I be hereafter. fueris, fuerit. Plural. vtinam fuerimus, fueritis, fuerint.

Potentiall mode present tense singular

Sim, I may or can be. sis, sit. Pluraliter, simus, sitis, sint.

Preterimperf. tense singular Essem, I might or could be. esses, esset. Pl. essemus, essetis, essent.

Preterperfect tense singular Fuerim, I might, should, or ought to haue ben. fueris, fuerit. Pl. fuerimus, fueritis, fuerint.

Preterpluperf. tense singular Fuissem, I might, should, or ought to had ben. fuisses, fuisset. Plu. fuissemus, fuissetis, fuissent.

Future tense sing. Fuero, I may or can be hereafter. fueris, fuerit. Plur. fuerimus, fueritis, fuerint.

Subiunctiue

Subiunctiue mode present tense singular. Cum

Sim, When I am. sis, sit. Pluraliter. cum simus, sitis, sint.

Preterimperf. tense sing. Cum — Essem, When I was. esses, esset. Pl. cum essemus, essetis, essent.

Preterperfect tense sing. Cum — Fuerim, When I haue been. fueris, fuerit. Plural. cum fuerim⁹, fueritis, fuerint.

Preterpluperf. tense sing. Cum — Fuissem, When I had been. fuisses, fuisset. Plur. cum fuissemus, fuissetis, fuissent.

Future tense sing. Cum — Fuero, When I shall or will bee. fueris, fuerit. Pluraliter. cum fuerimus, fueritis, fuerint.

Infinitiue mode present, and Preterimperfect tense

Esse, To be. { Preterperfect and Preterpluperfect tense } Fuisse, { *To haue or had been.*

Future tense. — Fore, vel Futurum esse, *to be hereafter.*

Verbs in Or, of the foure coniugations be declined after these examples.

A*Mor, amaris uel amare: amatus sum uel fui, amari: amatus, amandus.* to be loued.
Doceor, doceris uel docere: doctus sũ uel fui, doceri: doctus, docẽdus. to be taught.
Legor, legeris uel legere: lectus sum uel fui, legi: Lectus, legendus. to be reade.
Audior, audiris uel audire: auditus sum uel fui, audiri: auditus, audiendus. to be heard.

Indicatiue mode Present tense singular

A Mor, amaris vel amare, amatur.
Doceor, doceris vel docere, docetur.
Legor, legeris vel legere, legitur.
Audior, audiris vel audire, auditur.
} *I am loued.* Pluraliter. mur, mini, tur.

Preterimperf. tense singular { Amabar, Docebar, Legebar, Audiebar, } *I was loued.* baris vel bare, batur. Pl. bamur, bamini, bantur.

Amatus

fromgar yerd to breaste
Doctor ... to be reade

Preterperfect tense singular

I haue bene loued.

Amatus, Doctus, Lectus, Auditus } sum vel fui, { tus es vel fuisti, tus est vel fuit. Plu. ti sumus vel fuimus, ti estis vel fuistis, ti sunt fuerunt vel fuere.

Preterpluperf. tense singular

I had been loued.

Amatus, Doctus, Lectus, Auditus } eram vel fueram, { tus eras vel fueras, tus erat vel fuerat. Pl. ti eramus vel fueramus, ti eratis vel fueratis, ti erant vel fuerant.

Future tense sing.

I shall or will be loued.

Amabor, Docebor, } beris vel bere, itur. Pl. bimur, bimini, buntur.

Legar, Audiar, } eris vel ere, etur. Plu. emur, emini, entur.

Imperatiue mode

Present tense singular

Be thou loued.	Let him be loued.	Let vs be loued.	Be ye loued	Let them be loued.
Amare,	ametur,	Plu. amemur.	amemini,	amentur,
Amator,	amator.		ameminor.	amantor.
Docere,	doceatur,	Pl. doceamur.	docemini,	doceãtur,
Docetor.	docetor.		doceminor.	docentor.
Legere,	legatur,	Pl. Legamur.	legimini,	legantur,
Legitor.	legitor.		legiminor.	leguntor.
Audire,	audiatur,	Pl. audiamur.	audimini,	audiantur,
Auditor.	auditor.		audiminor.	audiuntor.

Optatiue mode present tense singular

God graunt I be loued.

Vtinam

Amer, eris vel ere, etur. Plu. vtin. emur, emini, entur.

Docear, Legar, Audiar, } aris vel are, atur. Plu. vtin. amur, amini, antur.

Preterimperf. tense sing. Vtin.

wold God I were loued.

Amarer, Docerer, Legerer, Audirer, } reris vel rere, retur. Pl. vt. remur, remini, rentur.

Preterperfect tense sing. Utin.

Amatus / Doctus / Lectus / Auditus — *I pray God I haue ben loued.* sim vel fuerim, tus sis vel fueris, tus sit vel fuerit. Pluralit. vtinam ti simus vel fuerimus, ti sitis vel fueritis, ti sint vel fuerint.

Preterpluperf. tense sing. Utin.

Amatus / Doctus / Lectus / Auditus — *woulde God I had ben loued.* essem vel fuissem, tus esses vel fuisses, tus esset vel fuisset. Plu. vtin. ti essemus vel fuissemus, ti essetis vel fuissetis, ti essent vel fuissent.

Future tense sing. Utinam

Amatus / Doctus / Lectus / Auditus — *God graunte I be loued hereafter.* ero vel fuero, tus eris vel fueris, t⁹ erit vel fuerit. Plu. vtin. ti erimus vel fuerimus, ti eritis vel fueritis, ti erunt vel fuerint.

Potentiall mode present tense singular

I may or can be loued.

Amer, eris vel ere, etur. Pluraliter. emur, emini, entur.

Docear, / Legar, / Audiar, — earis vel are, atur. Plural. amur, amini, antur.

Preterimperf. tense singular

Amarer, / Docerer, / Legerer, / Audirer, — *I would, shoulde, or ought to be loued.* reris vel rere, retur. Pl. remur, remini, rentur.

Preterperfect tense singular

Amatus / Doctus / Lectus / Auditus — *I woulde, shoulde, or ought to haue ben loued.* sim vel fuerim, tus sis vel fueris, t⁹ sit vel fuerit. Pl. ti simus vel fuerimus, ti sitis vel fueritis, ti sint vel fuerint.

Preterpluperf. tense singular

Amatus / Doctus / Lectus / Auditus — *I woulde, shoulde, or ought to had ben loued.* essem vel fuissem, tus esses vel fuisses, tus esset vel fuisset. Pluraliter. ti essemus vel fuissemus, ti essetis vel fuissetis, ti essent vel fuissent.

Future tense sing.

Amatus / Doctus / Lectus / Auditus — *I may or can be loued hereafter.* ero vel fuero, tus eris vel fueris, tus erit vel fuerit. Pl. ti erimus vel fuerimus, ti eritis vel fueritis, ti erunt vel fuerint.

Subiunctiue mode present tense singular

When I am loued.

Cum { Amer, eris vel ere, etur. Plu. cum emur, emini, entur.
Docear, Legar, Audiar, } aris vel are, atur. Pl. cum amur, amini, antur.

When I was loued.

Preterimperf. tense sing. Cum { Amarer, Docerer, Legerer, Audirer, } reris vel rere, retur. Pl. cũ remur, remini, rẽtur.

When I haue ben loued.

Preterperfect tense sing. Cum { Amatus Doctus Lectus Auditus } sim vel fuerim, tus sis vel fueris, t⁹ sit vel fuerit. Pluraliter. cum ti simus vel fuerimus, ti sitis vel fueritis, ti sint vel fuerint.

When I had ben loued.

Preterpluperf. tense sing. Cum { Amatus Doctus Lectus Auditus } essem vel fuissem, tus esses vel fuisses, t⁹ esset vel fuisset. Pluraliter. cum ti essemus vel fuissemus, ti essetis vel fuissetis, ti essent vel fuissent.

When I shall or will be loued.

Future tense sing. Cum { Amatus Doctus Lectus Auditus } ero vel fuero, t⁹ eris vel fueris, t⁹ erit vel fuerit. Pluraliter. cum ti erĩmus vel fuerim⁹, ti eritis vel fuerĩtis, ti erunt vel fuerint.

Infinitiue mode pres. and Preterimperf. tense
Amari, *To be loued.*
Doceri, *To be taught.*
Legi, *To be reade.*
Audiri, *To be hearde.*

Preterperf. & Preterpluperfect. { Amatum Doctum Lectum Auditum } esse vel fuisse. *To haue or had ben loued.*

Future tense. { Amatum iri vel amandum esse. Doctum iri vel docendum esse. Lectum iri vel legendum esse. Auditum iri vel audiendũ esse. } *To be* { *Loued Taught Reade Hearde* } *hereafter.*

A participle of the pres. tense. { Amatus, *Loued.* Doctus, *Taught.* Lectus, *Reade.* Auditus, *Hearde.* }

A participle of the Future in dus. { Amandus, Docendus, Legendus, Audiendus, } *To be* { *loued. taught. reade. hearde.* }

Possum

Possum, potes, potui, posse : potens. To may or can.

Volo, vis, volui, velle : volendi, volendo, volendum: supinis caret, volens. To will or to be willinge.

Nolo, nonuis, nolui, nolle: nolendi, nolendo, nolendum: supinis caret, nolens. To nill, or to be unwillinge.

Malo, mauis, malui, malle: malendi, malendo, malendum: supinis caret, malens. To haue leiser.

Edo, edis vel es, edi, edere vel esse : edendi, edendo, edendum: esum, esu vel estum, estu: edens, esurus. To eate.

Fio, fis, factus sum vel fui, fieri : factus, faciendus. To bee made or to be done.

Fero, fers, tuli, ferre : ferendi, ferendo, ferendum : Latum, latu: ferens, laturus. To beare or suffer.

Feror, ferris vel ferre, latus sum vel fui, ferri: Latus, ferendus. To be borne or suffered.

Indicatiue mode Present tense singular

Singular		Plural
Possum, potes, potest.	Pluraliter.	Possumus, potestis, possunt.
Volo, vis, vult.		Volumus, vultis, volunt.
Nolo, nonuis, nonuult.		Nolum⁹, nonuultis, nolunt.
Malo, mauis, mauult.		Malumus, mauultis, malunt.
Edo, edis vel es, edit vel est.		Edim⁹, editis vel estis, edunt.
Fio, fis, fit.		Fimus, fitis, fiunt.
Fero, fers, fert.		Ferimus, fertis, ferunt.
Feror, ferris vel re, tur.		Ferimur, ferimini, feruntur.

Preterimperf. tense singular

Poteram,
Volebam,
Nolebam,
Malebam, } as, at. Pluraliter, amus, atis, ant.
Edebam,
Fiebam,
Ferebam,
Ferebar, baris vel bare, batur. Plu. bamur, bamini, bantur.

Preterperfect tense singular

Potui,	Malui,	isti, it. Plur. imus, istis, erunt vel ere.
Volui,	Edi,	
Nolui,	Tuli,	

Factus

Factus / Latus — sum vel fui, tus es vel fuisti, tus est vel fuit. Plur. ti sumus vel fuimus, ti estis vel fuistis, ti sunt fuerunt vel fuere.

Preterplu-perf. tense singular:
Potueram, Volueram, Nolueram, Malueram, Ederam, Tuleram, — ras, rat. Plu. ramus, ratis, rant.
Factus / Latus — eram vel fueram, tus eras vel fueras, tus erat vel fuerat. Plu. ti eramus vel fueramus, ti eratis vel fueratis, ti erant vel fuerant.

Future tense sing.:
Potero, poteris, poterit. Plu. érimus, éritis, erint.
Volam, Nolam, Malam, Edam, Fiam, Feram, — es, et. Plur. emus, etis, ent.
Ferar, ferêris vel ferêre, ferêtur. Pl. feremur, remini, rentur.

Possum, Volo, Malo, haue none Imperatiue mode.

Imperatiue mode present tense

Singular		Pluraliter		
Noli, Nolito. Pluraliter. Nolite, Nolitote.				
Es, Esto, Ede, edito.	Edat, Esto, edito.	Edamus,	Edite, este, estote, editote.	edant, edũto.
Fito tu,	Fiat, Fito.	Fiamus,	Fite, Fitote.	Fiant, Fiunto.
Fer, Ferto.	Ferat, Ferto.	Feramus,	Ferte, Fertote,	ferant, ferũto.
Ferre, Fertor.	Feratur, Fertor.	Feramur,	ferimini, feriminor.	ferãtur, ferũtor,

Optatiue mode present tense singular

Vtinam:
Possim, Velim, Nolim, Malim, — is, it. Plu. vtinam imus, itis, int.
Edam, Fiam, Feram, — as, at. Pluraliter. vtinam amus, atis, ant.
Ferar, feraris vel ferare, feratur. Pl. vtin. amur, amini, antur.

Possem,

Preterimperf. tense sing. Utin.

Possem, Vellem, Nollem, Mallem, — Ederem vel essem, Fierem, Ferrem, — es, et. Plur. vtin. emus, etis, ent.
Ferrer, ferrêris vel rêre, rêtur. Plu. vt. remur, remini, rentur.

Preterperfect tense sing. Utin.

Potuerim, Voluerim, Noluerim, — Maluerim, Ederim, Tulerim, — ris, rit. Pl. vt. rimus, ritis, rint.
Factus, Latus — sim vel fuerim, tus sis vel fueris, tus sit vel fuerit. Pl. vtinam ti simus vel fuerimus, ti sitis vel fueritis, ti sint vel fuerint.

Preterpluperf. tense sing. Utin.

Potuissem, Voluissem, Noluissem, — Maluissem, Edissem, Tulissem, — ses, set. Pl. vt. sem⁹, setis, sent.
Factus, Latus — essem vel fuissem, tus esses vel fuisses, tus esset vel fuisset. Pl. vtin. ti essemus vel fuissemus, ti essetis vel fuissetis, ti essent vel fuissent.

Future tense sing. Utinam

Potuero, Voluero, Noluero, — Maluero, Edero, Tulero, — ris, rit. Plu. vtin. rimus, ritis, rint.
Factus, Latus — ero vel fuero, tus eris vel fueris, tus erit vel fuerit. Plu. vtin. ti erimus vel fuerîmus, ti eritis vel fuerîtis, ti erunt vel fuerint.

The Potentiall and the Subiunctiue mode be fourmed like the Optatiue in voyce, and do differ onely in signification and signe of the mode.

Infinitiue mode present tense, and preterimperfect tense

Posse, Velle, Nolle, Malle, Edere vel esse, Ferre, — **Preterperfect & Preterpluperfect tense** — Potuisse, Voluisse, Noluisse, Maluisse, Edisse, Tulisse, — **future** — Esurũ esse. Laturũ esse

Fieri, Ferri, — Factum esse vel fuisse. Latum esse vel fuisse.

Future tense. } Factum iri, vel faciendum esse. Latum iri, vel ferendum esse.

Eo and Queo, make Ibam & Quibam, in the Preterimperfect tense of the Indicatiue mode, & Ibo & quibo in the Future tense, and in all other modes & tenses are varied like Verbes in o, of the fourth coniugation, sauing ye they make theyr Gerundes, Eundi, eundo, eundum. Queundi, queundo, queundum.

Tenses formed of the preterperfect. Of the Preterperfect tense of the Indicatiue mode, bee formed the preterpluperfect tense of ye same mode, the preterperfect tense, the preterpluperfect tense, & the future tense of ye Optatiue mode, the Potentiall mode, and the Subiunctiue mode: the preterperfect & preterpluperfect tense of the Infinitiue mode: as of Amaui, are formed, Amaueram, amauerim, amauero. by chaunging i, into e shorte: as Amauissem, amauisse, kepinge i, still.

Impersonalles. IMpersonals be declined throughout all Modes & tenses, in the voyce of ye third persõ singular onely: as Delectat, delectabat, delectauit, delectauerat, delectabit. Decet, decebat, decuit decuerat, decebit, decere. Studetur, studebatur, studitũ est vel fuit, studitũ erat vel fuerat, studebitur. &c. And they haue cõmõly before their englishe this signe it: as It deliteth, Delectat, It becommeth not, Non decet.

Of the Participle.

A Participle is a part of speache, deriued of a Verbe and taketh parte of a Noune, as gender, case, & declenson: and parte of a Verbe, as tense and signification, and parte of bothe, as Number, and Figure.

4 kinds of participles There be foure manner of Participles: one of the Present tẽse, an other of the Preter tense, and one of the Future in rus, and an other of the Future in dus.

Present. A Participle of the Present tense, hath his englishe ending in yng: as Louing. And his Latine in ans or ens: as Amãs, docens. And it is fourmed of the Preterimperfect tense of the Indicatiue mode, by changing ye laste syllable into ns: as Amabam, amans. Audiebam, audiens, Auxiliabar, auxilians, Poteram, potens.

A

A Participle of the Future in rus, betokeneth to do, like ẏ Infinitiue mode of the actiue voyce: as Amaturus, *To loue, or about to loue*. And it is formed of the latter Supine, by putting to rus: as Doctu, docturus. *Future 1.*

A Participle of ẏ Preter tense, hath his english ending in d, t, or n: as *loued, taught, slaine*. & his Latine in tus, sus, xus: as Amatus, visus, nexus, & one in uus: as Mortuus. & it is formed of ẏ latter supine, by puttinge to s: as Lectu, lectus. except Mortuus. *Preter tense.*

A Participle of the Future in dus, betokeneth to suffer, like ẏ Infinitiue mode of ẏ passiue voyce: as Amandus, *To be loued*. and it is formed of the Genitiue case of the Participle of the Present tense, by chaunging tis into dus: as Amantis, amandus. Legentis, legendus. And it is also found to haue the signification of the Present tense: as Legendis veteribus proficis, *In readinge olde authors thou doest profit*. *Future 2.*

Of a Verbe Actiue and of a verbe Neuter, which hath the Supines, come two Participles, one of the Present tense, & an other of the Future in rus: as of Amo, commeth amans, amaturus. of Curro, currens, cursurus. *Of an Actiue come 2.*

Of a verbe Passiue, whose actiue hath the Supines, come two Participles, one of the Preter tense, and an other of the Future in dus: as of Amor, commeth amatus, amandus. *Of a Passiue 2.*

Of a verb Deponent cōmeth thrée Participles, one of the Present tense, one of the Preter tense, and an other of the Future in rus: as of Auxilior, cōmeth auxilians, auxiliatus, auxiliaturus. And if ẏ verb deponent do gouerne an accusatiue case after him, it may forme also a Participle in dus: as of Loquor, loquendus. *Of a Deponent 3.*

Of a verbe Commune commeth foure Participles: as of Largior, commeth largiens, largiturus, largitus, largiendus. *Of a Commune 4.*

Participles of the Present tense, be declined like nounes adiectiues of thrée articles: as Nominatiuo hic, hæc, hoc amans. Genitiuo huius amantis. Datiuo huic amanti. &c. *participles declined like adiectiues.*

Participles of other tenses, bée declined like nounes adiectiues of three diuers endings: as Amaturus, amatura, amaturum. Amatus, amata, amatum. Amandus, amanda, amandum.

Of the Aduerbe.

AN Aduerbe is a part of speache ioyned to ẏ Verbes, to declare their signification.

Aduerbes some bee of tyme: as Hodie, cras, heri, perendie, olim, aliquando, nuper, quando.

Some be of
- Place: as Vbi, ibi, hîc, istîc, illîc, intus, foris.
- Number: as Semel, bis, ter, quater, iterum.
- Order: as Inde, deinde, denique, postremò.
- Asking or doubting: as Cur, quare, vnde, quorsum, num, nunquid?
- Callinge: as Heus, ô, ehodum.
- Affirming: as Certè, næ, profectò, sanè, scilicet, (licet, esto.

Some be of
- denying: as nō, haud, minimè, neutiq̄, nequaquā.
- Swearing: as Pol, ædepol, hercle, medius fidius.
- Exhorting: as Eia, agè, agitè, agedum.
- Flattering: as Sodes, amabò.
- Forbidding: as Ne.
- Wisshing: as Vtinam, si, ô si, ô.
- Gathering togither: as Simul, vnà, pariter, non modò, non solùm.

Some be of
- Parting: as Seorsim, sigillatim, vicatim.
- Chosing: as Potiùs, imò.
- A thinge not finisshed: as Penè, ferè, propè, vix, (modò non.
- Shewing: as En, ecce.
- Doubting: as Forsan, forsitan, fortassis, fortasse.
- Chaunce: as Fortè, fortuitò.

Some be of
- Likenes: as Sic, sicut, quasi, ceu, tanquam, velut.
- Quality: as Benè, malè, doctè, fortiter.
- Quantity: as Multùm, parùm, minimùm, paululùm, plurimùm.
- Cōparison: as Tā, quàm, magis, minùs, maximè.

Certaine Aduerbes be compared; as Doctè, doctiùs, doctissimè. Fortiter, fortiùs, fortissimè. Propè, propiùs, proximè.

Also these voyces of Prepositions, if they be set alone, not hauing any casuall word to serue vnto, ioyned with them, be not Prepositions, but are changed into Aduerbs: as Qui antè non cauet, post dolebit, He ÿ bewareth not afore, shalbe sory afterwarde. Coram laudare, & clam vituperare, inhonestum est, In presence to cōmend one, and behinde the back to dispraise, is an vnhonest poynt.

Of a Coniunction.

Coniunction is a parte of speache, that ioyneth words and sentences togither.

Of Coniunctions, some bée Copulatiues: as Et, que, quoque, ac, atque, nec, neque.

Some be Disiunctiues: as Aut, ve, vel, seu, siue.

Some
- Discretiues: as Sed, quidem, autem, verò, at, ast.
- Causals: as Nam, namq;, enim, etenim, quia, vt, quod, quum, quoniam, and quando set for quoniam.
- Conditionals: as Si, sin, modo, dum, dummodo.
- Exceptiues: as Ni, nisi, quin, alioquin, præterquam.
- Interrogatiues: as Ne, an, vtrum, necne, anne, nonne.
- Illatiues: as Ergo, ideo, igitur, quare, itaque, proin.
- Aduersatiues: as Etsi, quanquam, quamuis, licet, esto.
- Redditiues to the same: as Tamen, attamen.
- Electiues: as Quàm, ac, atque.
- Diminutiues: as Saltem, vel.

Of a Præposition.

Preposition is a parte of speache, moste commonly set before other parts, either in Apposition, as Ad patrem: or else in Composition, as Indoctus.

These Prepositions folowing, serue to the Accusatiue case.

Ad, To. } Ante, before.
Apud, at. } Aduersus, } against. Cis, } one this syde.
Aduersum, } Citra, }

 Circum,

Circum, Circa, } about.	Iuxta, beside or nygh to.	Trās, one ỹ ferder side.
	Ob, for.	Vltra, beyonde.
Contra, agaynst.	Pone, behinde.	Præter, beside.
Erga, towardes.	Per, by or through.	Supra, aboue.
Extra, without.	Prope, nygh.	Circiter, about.
Intra, within.	Propter, for.	Vsque, vntyll.
Inter, betweene.	Secundum, Post, } after.	Secus, by.
Infra, beneth.		Versus, towardes.
		Penes, in the power.

Where note, that Versus, is set after his casuall worde: as Lōdinum versus, Towards London. And likewise may Penes bee set also.

These Prepositions folowing, serue to the Ablatiue case.

A, ab, abs, From or fro.

Cum, with.	Pro, for.
Coram, before, or in presens.	Præ, before, or in comparison.
Clam, priuyly.	Palam, openly.
De, E, Ex, } of or fro.	Sine, Absque, } without.
	Tenus, vntyll, or vp to.

Where note, that if the casuall word ioyned with Tenus, be the plurall number, it shalbe put in the genitiue case, and be set before Tenus: as Aurium tenus, Up to the eares.

Note also, that the voyces of Prepositions, being set alone without their casuall words, be not Prepositions, but are changed into Aduerbs: as is afore sayde in the Aduerbe.

These Prepositions folowing, serue to bothe cases.

In, with this signe To, to the Accusatiue case: as In vrbem, Into the City. In, without this signe To, to the Ablatiue case: as In te spes est, My hope is in thee.

Sub noctem, A little before nyght.

Sub iudice lis est, The matter is before the iudge.

Super lapidem, Upon a stone.

Super viridi fronde, Uppon greene leaues.

Subter terram, Under the earth. Subter aquis, Under the water.

Of an Interiection.

N Interiection is a parte of speache, which betokeneth a sodaine passiō of the minde, vnder an vnperfect voyce. Some are of myrth: as Euax, vah.

Some are of
- Sorow: as Heu, hei. Dreade: as Atat.
- Maruailing: as Papè. Disdaining: as Hem, vah.
- Shunning: as Apagè. Praising: as Euge.
- Skorning: as Hui.
- Exclamation: as Proh Deū atq; hominū fidem.
- Cursing: as Væ malum. Laughing: as Ha ha he.
- Calling: as Eho, oh, io.
- Silence: as Au. And suche others.

THE CONCORDES OF LATINE SPEACHE.

For the due ioyninge of wordes in cōstruction, it is to be vnderstanded, that in Latine speache there be three Concordes. The first betweene the Nominatiue case and the Verbe. The seconde betweene the Substātiue and the Adiectiue. The thirde betweene the Antecedent and the Relatiue.

The first Concorde.

When an Englishe is giuen to bee made in Latine, looke out ÿ principall Verbe. If there be mo verbes then one in a sentēce, the firste is the principall verbe, except it be the Infinitiue mode, or haue before it a Relatiue: as *That*, *whome*, *which*. or a Coniunction: as Vt, *That*, Cum, *when*: Si, *Yf*. and suche others.

When ye haue found the Verb, aske this question, *who* or *what*, and the worde that aunswereth to the question, shall be the Nominatiue case to the Verbe, except it bee a verbe Impersonall, which wil haue no nominatiue case. And the nominatiue case shal in ma-

kinge & construing Latine, be set before the verbe, except a question be asked, and thē the Nominatiue is set after the Verbe, or after the signe of the Verbe: as Amas tu? Louest thou? Venit ne Rex? Doeth not the kinge come?

Likewise if the Verbe be of the Imperatiue mode: as Ama tu. Loue thou. Amato ille, Let him loue.

And sometime when this signe *it* or *there*, commeth before the englishe of the Verbe: as Est liber meus, It is my booke. Venit ad me quidam, Ther came one to mee. And that casuall worde which commeth next after the Verbe, and aūswereth to this question *whome* or *what*, made by the verbe, shall commonly be the accusatiue case, except the verb do properly gouerne an other case after him to be construed withall: as Si cupis placere magistro, vtere diligentia, nec sis tantus cessator, vt calcaribus indigeas, If thou couet to please thy mayster, vse diligēce, & be not so slacke that thou shalt neede spurres.

A Verbe Personall agreeth with his Nominatiue case in number and Person: as Præceptor legit, vos verò negligitis, The Mayster readeth, and ye regarde not.

Where note, that the first Person is more worthy then the seconde, and the seconde more worthy then the thirde.

Many Nominatiue cases singular with a Coniunction Copulatiue comminge betweene them, will haue a Verbe plurall, which verbe plurall shall agree with the nominatiue case of ẏ most worthy person: as Ego & tu sumus in tuto, I & thou be in safegarde. Tu & pater periclitamini, Thou and thy father are in ieoberdy. Pater & præceptor accersunt te, Thy Father and thy Mayster haue sent for thee.

When a verbe commeth betwéene two nominatiue cases of diuers numbers, the verbe may indifferētly accorde with eyther of them, so that they be both of one person: as Amantiū iræ, amoris redintegratio est, The fallinge out of louers, is a renning of loue. Quid enim nisi vota supersūt? For what remaineth sauing onely prayers? Pectora percussit, pectus quoque robora fiunt, She strooke her breaste, and her breaste turned into oke also.

Here

Here note also, that somtime the Infinitiue mode of a verbe, or els a whole clause afore going, or else some member of a sentence, may be the nominatiue case to the verb: as Diluculo surgere, saluberrimum est, To arise betime in the morning, is the most holsome thinge in the worlde. Multum scire, vita iucundissima, To know muche, is the moste pleasaunt (or swetest) lyfe of all.

The second Concorde.

WHen ye haue an Adiectiue, aske this questiō, *who* or *what*, and the worde that aunswereth to the question, shalbe the Substantiue to it.

The Adiectiue whether it be a Noune, Pronoune, or Participle, agreeth with his Substantiue in case, gender, and number: as Amicus cert⁹ in re incerta cernitur, A sure freinde is tried in a doubtfull matter. Homo armatus, A man armed. Ager colendus, A fielde to be tylled. Hic vir, This man. Meus herus est, It is my Mayster.

Where note, that the Masculine gender is more worthy thē the Feminine, and the Feminine more worthy then the Neuter.

Many substantiues singular, hauing a coniunction Copulatiue comming betwéene them, wil haue an adiectiue plurall, which adiectiue shall agrée with the substantiue of the moste worthy gēder: as Rex & regina beati, The king and the Quéene are blessed.

The thirde Concorde.

WHen ye haue a Relatiue, aske this question *who* or *what*, & the word ẏ answereth to the question shalbe ẏ Antecedēt.

The Antecedent moste commonly is a word that goeth before the Relatiue, and is rehearsed agayne of the Relatiue.

The Relatiue agréeth with his Antecedent in Gender, Number, and Person: as Vir sapit, qui pauca loquitur, That man is wise, that speaketh fewe thinges, or words.

Sometime a Relatiue hath for his Antecedent the whole reason that goeth before him, and then he shalbe put in the Neuter gender and singular number: as In tempore veni, quod omnium rerū est primum, I came in season, which is the chifest thinge of all.

 But

But if the Relatiue bee referred to two clauses or more, then the Relatiue shall be put in the plurall number: as Tu multùm dormis & sæpè potas, quę ambo sunt corpori inimica, Thou slepest muche, and drinkest often, which bothe thinges are naught for the body.

When this Englishe That, may be tourned into this Englishe which, it is a Relatiue, otherwise it is a Cōiunction, which in Latine is called quod or vt: and in Latine making it may elegantly be put away, by tourning the nominatiue case into ẏ accusatiue, and the Verbe into the Infinitiue mode. as Gaudeo quòd tu benè vales: Gaudeo te benè valere, I am glad ẏ thou art in good health. Iubeo vt tu abeas: Iubeo te abire, I bid ẏ thou go hence.

Many Antecedents singular, hauinge a Coniunction Copulatiue betweene them, will haue a Relatiue plural, which Relatiue shall agree with the Antecedent of the moste worthy Gender: as Imperium & dignitas quæ petijsti, The rule & dignity whiche thou haste required.

For in thinges not apt to haue lyfe, the neuter gender is moste worthy, yea and in suche case, though the Substātiues or Antecedents be of the Masculine or of the Feminine gender, and none of them of the Neuter, yet may the Adiectiue or Relatiue bee put in the Neuter Gender: as Arcus & calami sunt bona, The bowe and arrowes bee good. Arcus & calami quæ fregisti, The bowe and arrowes whiche thou haste broken.

The case of the Relatiue.

When there commeth no Nominatiue case betwene ẏ Relatiue and the Verbe, the Relatiue shal bee the Nominatiue case to the Verb: as Miser est qui nummos admiratur, Wretched is that person, whiche is in loue with mony.

But whē there commeth a Nominatiue case betweene the Relatiue and the Verbe, the Relatiue shalbe suche case as the Verbe wil haue after him: as Fœlix quem faciunt aliena pericula cautum, Happy is he, whome other mens harms do make to beware.

As the Relatiue may be the nominatiue case to the Uerbe, so it may be the substantiue to the adiectiue that is ioyned with him, or that commeth after him: as Diuitias amare noli, quod omnium est sordidissimum, Wil not thou loue riches, which to do, is the moste beggarly thinge in the worlde.

Nounes Interrogatiues & Infinites follow the rule of the Relatiue: as Quis, vter, qualis, quantus, quotus, &c. which euermore come before the Uerbe, like as the Relatiue doeth: as Hei mihi, qualis erat, talis erat, qualem nunquam vidi.

Yet here is to be vnderstanded and noted, that the Relatiue is not allwayes gouerned of the Uerbe that he commeth before, but sometime of the Infinitiue mode that commeth after the Uerbe: as Quibus voluisti me gratias agere, egi, What persons thou willedst me to thanke, I haue thanked.

Sometime of a Participle: as Quibus rebus adductus fecisti? With what thinges moued diddest thou it?

Sometime of the Gerunde: as Quæ nunc non est narrandi locus, Which thinges at this present is no tyme to tell.

Somtime of a Preposition set before him: as Quem in locum deducta res sit, vides, Unto what state ẏ matter is now brought, thou seest.

Sometime of the Substantiue that hee doeth accorde with: as Senties qui vir siem, Thou shalt perceaue what a fellowe I am. Albeit in this manner speakinge, Qui, is an Indefinite, and not a Relatiue.

Sometime of a Noune Partitiue or Distributiue: as Quarum rerum vtram minus velim, non facile possem existimare, Of the which two thinges, whether I woulde with lesse will haue, I can not easily esteeme.

Sometime it is put in the genitiue case, by reason of a Substantiue comming next after him: as Ego illum non noui, cuius causa hoc incipis, I knew him not, for whose cause thou beginnest this matter.

Sometime it is otherwise gouerned of a Noune Substãtiue: as Omnia tibi dabuntur, quibus opus habes, All thinges shall be giuen thee, which thou haste neede of.

Sometime

Sometime of an Aduerbe: as Cui vtrum obuiam procedam, nondũ statui, Whome whether I will go to meete with, I haue not yet determined.

Sometime it is put in the ablatiue case with this signe *then*, and is gouerned of the Comparatiue degree comminge after him: as Vtere virtute, qua nihil est melius, Use Uertue, then the which nothing is better. Somtime it is not gouerned at all, but is put in the ablatiue case absolute: as Quantus erat Iulius Cæsar, quo imperatore, Romani primùm Britanniam ingressi sunt, How worthy a man was Julius Cesar, vnder whose conduct, the Romaynes firste entred into Brytaine.

Also when it signifieth an instrument, wherwith a thing to bee done, it is put in the ablatiue case: as Ferrum habuit, quo se occideret, He had a knife, wherwith he would haue slaine him selfe.

When a Relatiue commeth betwene two Substantiues of diuers genders, it may indifferently accorde with eyther of them: as Auis quę passer appellatur, or Auis qui passer appellatur, The birde which is called a Sparrow. Yee though the Substantiues be of diuers numbers also: as Est ne ea Lutetia, quam nos Parisios dicimus? Is not that called Lutetia, that we do call Parise? Or else, Est ne ea Lutetia, quos nos Parisios dicimus?

Constructions of Nounes Substantiues.

When two Substãtiues come together, betokening diuers thinges, the latter shalbe the genitiue case: as Facundia Ciceronis, The eloquence of Cicero. Opus Vergilij, The worke of Vergil. Amator studiorũ, A louer of studies. Dogma Platonis, The opiniõ of Plato. But if they belõge bothe to one thing, they shalbe put both in one case: as Pater meus vir, amat me puerum, My father being a man loueth me a childe.

When the englishe of this worde Res, is put with an adiectiue, ye may put away Res, and put the adiectiue in the neuter gender, like a substantiue: as Multa me impedierũt, Many thinges haue letted mee. And being so put, it may be the Substãtiue to an adiectiue: as Pauca his similia, A few thinges like vnto these. Nonnulla huiusmodi, Many thinges of like sorte.

An Adiectiue in the Neuter gēder, put alone without a substantiue, standeth for a substantiue, and may haue a genitiue case after him, as if it were a substātiue: as Multum lucri, Muche gaynes. Quantū negotij? Howe muche busines? Id operis, That worke.

Wordes importing indument of any quality or property, to the praise or dispraise of a thinge, cōminge after a noune substantiue, or a Uerbe substantiue, may bee put in the ablatiue case, or in the genitiue: as Puer bona indole, or Puer bonæ indolis, A childe of a good towardnes. Puer boni ingenij, or Puer bono ingenio, A childe of a good witte.

Opus & vsus, when they be latine for nede, require an ablatiue case: as Opus est mihi tuo iudicio, I haue nede of thy iudgmēt. Viginti minis vsus est filio, My sonne hath nede of twēty poūds.

Constructions of Adiectiues.

The Genitiue case.

ADiectiues that signify desyre, knowledge, remembrāce, ignorance, or forgettinge, and suche other like, require a genitiue case: as Cupidus auri, Couetous of mony. Peritus belli, Expert of warfare. Ignar⁹ omnium, Ignorant of all thinges. Fidens animi, Bold of heart. Dubi⁹ mentis, Doubtful of minde. Memor præteriti, Mindefull of that is paste. Reus furti, Accused of theft.

Nounes Partitiues, & certaine Interrogatiues, with certayne nounes of number, require a genitiue case: as Aliquis, vter, neuter, nemo, nullus, solus, vnus, medius, quisque, quisquis, quicunq;, quidam, quis for aliquis, or quis an Interrogatiue: as Vnus, duo, tres: Primus, secundus, tertius, &c: as Aliquis nostrum. Primus omnium.

When a question is asked, the answere in Latine must be made by the same case of a Noune, Pronoune, or Participle, and by the same tense of a Uerbe, that the question is asked by: as Cuius est fundus? Vicini. Quid agitur in ludo literario? Studetur. Except a question be asked by Cuius, ia, ium: as Cuia est sententia? Ciceronis. Or by a worde that may gouerne diuers cases: as Quanti emisti librum? Paruo. Or except I muste aunswere by

one

one of these possessiues, Meus, tuus, suus, noster, vester: as Cuius est domus? Non vestra, sed nostra.

Nounes of the Cōparatiue and the Superlatiue degree, being put partitiuely, that is to say, hauing after them this english *of*, or *amonge*, require a Genitiue case: as Aurium mollior est sinistra, Of the eares the lefte is the softer. Cicero oratorum eloquentissimus, Cicero the moste eloquent of Oratours.

Nounes of the cōparatiue degrée, hauing *then* or *by*, after them, do cause the word folowing to be the ablatiue case: as Frigidior glacie, More colde then yce. Doctior multo, Better learned by a greate deale. Vno pede altior, Higher by a foote.

The Datiue case.

Adiectiues that betoken profit or disprofit, likenes, vnlikenes, pleasure, submitting or belonging to any thinge, require a datiue case: as Labor est vtilis corpori, Labor is profitable to ŷ body. Aequalis Hectori, Equall to Hector. Idoneus bello, Fit for war. Iucundus omnibus, Pleasant to all persons. Parenti supplex, Suppliaunt to his father. Mihi proprium, Proper to mee. Likewise nounes adiectiues of the passiue signification in bilis, and Participials in dus: as Flebilis flendus omnibus, To be lamented of all men. Formidabilis formidādus hosti, To be feared of his enemyes.

The Accusatiue case.

The measure of length, bredth, or thicknes of any thinge, is put after adiectiues in the accusatiue case, and somtime in the ablatiue case: as Turris alta centum pedes, A tower an hundreth foote high. Arbor lata tres digitos, A trée thrée fingers broade. Liber crassus tres, pollices: vel tribus pollicibus, A booke thrée ynches thicke.

The Ablatiue case.

Adiectiues signifieng fulnes, emptynes, plenty, or wāting, require an ablatiue case, and sometime a genitiue: as Copijs abundans. Crura thymo plena. Vacuus ira, iræ, ab ira. Nulla epistola inanis re aliqua. Ditissimus agri. Stultorū plena sunt omnia. Quis nisi mentis inops, oblatum respuat aurum?

Integer

Integer vitæ, scelerisque purus, Non eget Mauri iaculis ne arcu. Expers omnium. Corpus inanæ animæ.

¶ These adiectiues, Dignus, indignus, præditus, captus, cōtentus, with suche others, will haue an ablatiue case: as Dignus honore. Captus oculis. Virtute præditus. Paucis contentus.

¶ Where note, that Dignus, indignus, & cōtentus, may in steede of the ablatiue case, haue an Infinitiue mode of a Verbe: as Dignus laudari, Worthy to be prayſed. Cōtentus in pace viuere, Content to lyue in peace.

Construction of the Pronoune.

These genitiue cases of the Primitiues, Mei, tui, sui, nostri, and vestri, be vsed when sufferinge or the passion is signified: as Pars tui. Amor mei. But when possession is signified, Meus, tuus, suus, noster, and vester, be vsed: as Ars tua. Imago tua.

These genitiue cases, Nostrum vestrum, be vsed after distributiues, partitiues, comparatiues, & superlatiues: as Nemo vestrū. Aliquis nostrum. Maior vestrum. Maximus natu nostrum.

Construction of the Verb: and first with the Nominatiue case.

SVm, forem, fio, existo, and certaine verbes passiues: as Dicor, vocor, salutor, appellor, habeor, existimor, videor, with other like, will haue suche case after thē, as they haue before them: as Fama est malum, Fame is an euyll thinge. Malus cultura fit bonus, An euyll person by due ordering or gouernance is made good. Crœsus vocatur diues, Cresus is called riche. Horatius salutatur poëta, Horace is saluted by the name of Poet. Malo te diuitem esse, quàm haberi, I had leifer thou were riche in deede, then so accompted.

Also verbs that betokē bodyly mouing, going, resting, or doing, which be properly called verbes of Gesture: as Eo, incedo, curro, sedeo, appareo, bibo, cubo, studeo, dormio, somnio, and suche other like, as they haue before them a Nominatiue case of ẏ doer or sufferer, so may they haue after thē a nominatiue case of a

Noune,

Nounе or Participle, declaring the manner of circumstance of the doing or suffering: as Incedo claudus, I go lame, Petr⁹ dormit securus, Peter slepeth voide of care. Tu cubas supin⁹, Thou lyest in bed with thy face upward. Somnias vigilans, Thou dreamest wakinge. Studeto stans, Study thou standing. And likewise in ỹ accusatiue case: as Non decet quenquam meiere currentem aut mandentem, It doeth not become any man to pysse runninge, or eatinge.

And generally, when the worde that goeth before the verbe, and the worde that cometh after ỹ verbe, belonge bothe to one thinge, ỹ is to say, haue respect either to other, or depende eyther of other, they shalbe put bothe in one case, whether the verb be Trãsitiue, or Intransitiue, of what kinde soeuer ỹ verbe be: as Loquor frequens, I speake often. Taceo multus, I holde my peace muche. Scribo epistolas rarissimus, I write letters very seldome. Ne assuescas bibere vinum ieiunus, Accustome not thy selfe to drinke wine next thy hearte, or not hauinge eaten somwhat afore.

The Genitiue case.

This Verbe Sum, when it betokeneth or importeth possession, owing, or otherwise pertaining to a thing, as a tokẽ, property, duty, or guyse, it causeth ỹ noune, pronoune, or participle folowĩg to be put in ỹ genitiue case: as Hęc vestis est patris, This garmẽt is my fathers. Insipientis est dicere: Non putaram, It is ỹ property of a foole to say, I had not thought. Extremæ est dementię discere dediscenda, It is a poynt of ỹ greatest folly in ỹ worlde, to learne things that must afterward be learned otherwise. Orãtis est nihil nisi cœlestia cogitare, It is the duty of a man that is saying his prayers, to haue minde on nothing but heauẽly things. Except that these Pronounes, Meus, tuus, suus, noster, vester, shall in suche manner speaking be used in the Nominatiue case: as Hic codex est me⁹, This booke is myne. Hæc domus est vestra, This house is youres. Nõ est mentiri meum, It is not my guyse (or property) to lye. Nostrum est iniuriam non inferre, It is our partes not to do wronge. Tuum est omnia iuxtà pati, It is thy parte or duty to suffer all thinges in like.

Verbes that betoken to estéeme, or regarde, require a Genitiue case betokening the valew: as Parui ducitur probitas, Honestye is reckened little worth. Maximi penditur nobilitas, Noblenes of byrth is very muche regarded.

Verbes of accusinge, cõdemning, warning, purging, quiting or assoylinge, will haue a genitiue case of the crime, or of the cause, or of the thinge that one is accused, condemned, or warned of: or else an ablatiue case moste commonly without a Preposition: as Hic furti se alligat, *vel* furto. Admonuit me errati, *vel* errato. De pecuniis repetundis damnatus est.

Satago, misereor, miseresco, require a genitiue case: as Rerum suarum satagit. Miserere mei Deus.

Reminiscor, obliuiscor, recordor, & memini, will haue a genitiue or an accusatiue case: as Reminiscor historiæ. Obliuiscor carminis. Recordor pueritiam. Obliuiscor lectionem. Memini tui, *vel* te, I remember thée. Memini de te, I spake of thée. Egeo or indigeo tui, *vel* te, I haue néede of thee. Potior vrbis, I conquere the City. Potior voto, I obtayne my desire.

The Datiue case.

All manner of verbs put acquisitiuely, that is to say, with these tokens *to* or *for*, after them, will haue a Datiue case: as Non omnibus dormio, I slepe not to all men. Huic habeo, non tibi, I haue it for this man, and not for thee.

To this rule doeth also belonge verbes betokening to profit or disprofit: as Commodo, incommodo, noceo.

To { Compare: as Comparo, compono, confero.
Geue or restore: as Dono, reddo, refero.
Promise or to pay: as Promitto, polliceor, soluo.
Commaunde or shew: as Impero, indico, monstro.
Truste: as Fido, confido, fidem habeo.
Obey or to be agaynste: as Obedio, adulor, repugno.
Threaten or to be angry wt: as Minor, indignor, irascor. }

Also Sum, with his compoundes, except Possum. Also verbes compound with Satis, bene, & male: as Satisfacio, benefacio, malefacio. Finallye, certaine verbes compound with these Prepositions,

positions, Præ, ad, con, sub, ante, post, ob, in, and inter, will haue a datiue case: as Præluceo, adiaceo, condono, suboleo, antesto, posthabeo, obijcio, insulto, intersero.

This verb Sum, es, fui, may oftentymes be set for habeo, & the the word that semeth in the englishe to be ỹ nominatiue case, shall be put in the datiue case, & the worde that semeth to be the accusatiue case, shalbe ỹ nominatiue: as Est mihi mater, I haue a mother. Non est mihi argentum, I haue no mony. But if Sum, be ỹ Infinitiue mode, this nominatiue shalbe turned into ỹ accusatiue: as Scio tibi non esse argentum, I know thou haste no mony.

Also when Sum, hath after him a nominatiue case & a datiue, ỹ worde that is the nominatiue case, may be put also in the datiue: so that Sum, may in suche manner speakinges be cōstrued with a double datiue case: as Sum tibi præsidio, I am to the a safegard. Hęc res est mihi voluptati, This thing is to me a pleasure. And not onely Sum, but also many other verbes, may in suche mãner speaking haue a double datiue case, one of the person, and an other of the thinge: as Do tibi vestem pignori. Verto hoc tibi vitio. Hoc tu tibi laudi ducis.

The Accusatiue case.

VErbes transitiues are all suche as haue after them an accusatiue case of the doer or sufferer, whether they be actiues, commune, or deponent: as Vsus promptos facit. Fœminæ ludificantur viros. Largitur pecuniam.

Also verbs Neuters may haue an accusatiue case of their owne signification: as Endymionis somnum dormis. Gaudeo gaudium. Viuo vitam.

Verbes of askinge, teaching, & araying, will haue two accusatiue cases, one of the sufferer, and an other of the thinge: as Rogo te pecuniam. Doceo te literas. Quod te iamdudum hortor. Exuo me gladium.

The ablatiue case

ALl verbs require an ablatiue case of the instrument, put wt this signe *with* before it, or of the cause, or of the mãner of doing: as Ferit eum gladio. Taceo metu. Sūma eloquentia causam egit.

The worde of price is put after verbes in the ablatiue case: as

Vendidi

Vendidi auro. Emptus sum argento. Except these Genitiues, when they be put alone without Substantiues: Tanti, quanti, pluris, minoris, tantiuis, tantidem, quãtiuis, quãtilibet, quãticunque: as Quanti mercatus es hunc equum? Certe pluris quàm vellem. Sauing that after verbs of price, we shall alwaies vse these aduerbs, Cariùs, viliùs, meliùs, and peiùs, in steede of their casuals.

Verbs of plenty or scarsenes, filling, emptieng, lodinge or vnloding, will haue an ablatiue case: as Affluis opibus. Cares virtute. Expleo te fabulis. Spoliauit me bonis omnibus. Oneras stomachum cibo. Leuabo te hoc onere. Likewise, vtor, fungor, fruor, potior, lætor, gaudeo, dignor, muto, munero, cõmunico, afficio, prosequor, ĩpertio, impertior.

Verbs that betoken receauing, or distance, or taking away, will haue an ablatiue case with A, ab, e, ex, or de: as Accepit literas à Petro. Audiui ex nuncio. Lõgè distat à nobis. Eripui te è malis. And this ablatiue after verbes of taking away, may be turned into the datiue: as Subtraxit mihi cingulũ. Eripuit illi vitam.

Verbes of comparinge or exceedinge, may haue an ablatiue case of the worde that signifieth the measure of exceedinge: as Præfero hunc multis gradibus, I preferre this man by manye degrees. Paulo interuallo illum superat, Hee is beyonde the other but a little space.

A Noune or a Pronoune substantiue, ioyned with a Participle, expressed or vnderstanded, and hauinge none other worde whereof it may be gouerned, it shalbe put in ẙ ablatiue case absolute: as Rege veniente, hostes fugerunt, The Kinge comming the enemyes fledde. Me duce vinces, I beinge captaine, thou shalt ouercome.

And it may bee resolued by any of these wordes, Dum, cum, quando, si, quanquam, postquam: as Rege veniente. i. dum veniret Rex. Me duce, id est, si ego dux fuero.

Constructions of Passiues.

A Verb passiue wil haue after him an ablatiue case wt a preposition, or sometime a datiue of the doer: as Vergilius legitur à me. Tibi fama petatur. And the same ablatiue or datiue, shall be

the Nominatiue case to the Verbe, if it be made by the actiue: as Ego lego Vergilium. Petas tu famam.

Gerundes.

Gerundes and Supines will haue suche cases as the verbes that they come of: as Ocium scribendi literas. Ad consulendum tibi. Auditum Poetas.

When the Englishe of the Infinitiue mode commeth after any of these nounes substantiues, Studium, causa, tempus, gratia, ocium, occasio, libido, spes, opportunitas, voluntas, modus, ratio, gestus, satietas, potestas, licentia, consuetudo, consilium, vis, norma, amor, cupido, locus, and others like, if the verbe shoulde be of the actiue voyce, it shalbe made by the gerund in Di. And the same Gerunde in Di, is vsed also after certayne Adiectiues: as Cupidus visendi. Certus eundi. Peritus iaculandi. Gnarus bellandi.

When ye haue an englishe of the Participle of the present tēse, with this signe *of* or *with*, comminge after a noune Adiectiue, it shall in Latine makinge be put in the Gerunde in Do: as Defessus sum ambulando, I am weary of walkinge.

Also the englishe of the participle of the present tēse, comminge without a substantiue, with this signe *In* or *by*, before him, shall in Latine making be put in ẏ gerund in Do: as Cæsar dando, subleuādo, ignoscendo, gloriam adeptus est. In apparando totū hunc cōsumunt diem. And ẏ same gerunde in Do, is vsed eyther without a preposition, or with one of these prepositions: A, ab, de, e, ex, cum, in: as Deterrent à bibendo. Ab amando. Cogitat de edendo. Ratio benè scribendi cum loquendo cōiuncta est.

The englishe of the Infinitiue mode comminge after a reason, & shewinge a cause of the reason, may be put in the Gerunde in Dum: as Dies mihi vt satis sit ad agendum, vereor, I feare that a whole day will not be inough for me to do my busines.

The Gerunde in Dum, is vsed after one of these Prepositions, Ad, ob, propter, inter, ante: as Ad capiendum hostes. Ob (vel propter) redimendū captiuos. Inter cœnādū. Ante dānandū.

And when ye haue this englishe *must* or *ought*, in a reason, where it semeth to be made by this verbe Oportet, it may bee put in the gerunde in Dum, with this verbe est, set Impersonally: and then the worde that semeth in the Englishe to be the Nominatiue case, shalbe put in the datiue: as Abeundũ est mihi, I must go hence.

Supines.

The Firste Supine hath his actiue signification, and is put after Verbes and Participles that betoken mouinge to a place: as Eo cubitum. Spectatum admissi risum teneatis amici.

The latter Supine hath his passiue signification, and is put after Nounes adiectiues: as Dignus, indignus, turpis, fœdus, procliuis, facilis, odiosus, mirabilis, optimus, & suche like. And the supine may also be turned into the Infinitiue mode passiue, as it may be indifferẽtly saide in Latine, Facile factu, or facile fieri, Easy to be don. Turpe dictu, or turpe dici, vnhonest to be spokẽ.

The Tyme.

Nounes that betoken parte of tyme, bee commonly put in the ablatiue case: as Nocte vigilas. Luce dormis. But nounes that betoken continuall terme of tyme, without ceasinge or intermission, bee commonly vsed in the accusatiue case: as Sexaginta annos natus. Hyemem totam stertis.

Space of Place.

Nounes that betoken space betweene place and place, bee commonly put in the accusatiue case: as Pedem hinc ne discesseris, Go thou not a foote from this place.

A place.

Nounes appellatiues, or names of greate places, be put with a Preposition, if they follow a verbe that signifieth in a place, to a place, from a place, or by a place: as Viuo in Anglia. Veni per Galliam in Italiam. Proficiscor ex Vrbe.

In a place or at a place, if the place be a proper name, and of the firste or seconde declenson, & the singular number, it shalbe put in the genitiue case: as Vixit Londini. Studuit Oxoniæ.

And these nounes, Humi, domi, militiæ, belli, bee likewise vsed: as Procumbit humi bos. Militiæ enutritus est. Domi, bellíq; ociosi viuitis.

But if the place be of the thirde declenson, or the plurall number it shall be put in the datiue or in the ablatiue case: as Militauit Carthagini, or Carthagine. Athenis natus est. Likewise we say, Ruri, or Rure educatus est.

To a place, if the place be a proper name, it shall be put in the accusatiue case, without a Preposition: as Eo Romam. Likewise Confero me domum. Recipio me rus.

From a place, or by a place, if the place be a proper name, shalbe put in the ablatiue case without a preposition: as Discessit Londino. Profectus est Londino (vel per Londinum) Cantabrigiam. Domus and Rus, be likewise vsed: as Abijt domo. Rure reuersus est.

Impersonalles.

A Uerbe Impersonall hath no Nominatiue case before him, & this worde *it* or *there*, is commonly his signe: as Decet, It becommeth. Oportet aliquem esse, There muste be some body. But if it hath neyther of these wordes before him, then the worde that semeth to be the Nominatiue case, shalbe suche case as the Uerbe Impersonall will haue after him: as Me oportet, I muste. Tibi licet, Thou mayest.

Interest, refert, & est for interest, require a genitiue case of all casuall wordes, except Mea, tua, sua, nostra, vestra, and cuia, the ablatiue cases of the Pronounes Possessiues: as Interest omniũ rectè agere. Tua refert teipsum nosse.

Certaine Impersonalles require a Datiue case: as Libet, licet, patet, liquet, cõstat, placet, expedit, prodest, sufficit, vacat, accidit, conuenit, cõtingit, & other like. Some will haue an accusatiue case onely: as Delectat, decet, iuuat, oportet. Some besyde the accusatiue will haue also a genitiue: as Nostri nosmet pœnitet. Me ciuitatis tædet. Pudet me negligentiæ. Miseret me tui. Me illorum miserescit.

Uerbes Impersonalles of the passiue voyce, beinge formed of Neuters, do gouerne suche case as the verbes neuters which they

come of: as Parcatur sumptui, Let coste be spared. Bycause wee say, Parcamus pecuniæ, Let vs spare coste.

A Verbe Impersonall of the passiue voyce, hath like case as other verbs passiues haue: as Benefit multis à principe. Yet many tymes the case is not expressed, but vnderstanded: as Maxima vi certatur. subaudi ab illis.

When a deede is signified to be done of many, the verbe beinge a Verbe Neuter, wee may well chaunge the Verbe Neuter into the Impersonall in tur: as In ignem posita est, fletur.

A Participle.

Participles gouerne suche cases as the Verbes that they come of: as Fruiturus amicis. Consulens tibi. Diligendus ab omnibus.

Here note, that Participles may foure mãner wayes be chaunged into Nounes. The firste, is when the voyce of a Participle is construed with an other case then the verbe that it commeth of: as Appetens vini, Greedy of wyne.

The seconde, when it is compouned with a Preposition, which the verbe that it commeth of can not bee compouned withall: as Indoctus, innocens.

The thirde, when it formeth all the degrees of comparison: as Amans, amantior, amãtissimus. Doctus, doctior, doctissim9.

The fourth, when it hath no respect nor expresse difference of tyme: as Homo laudatus, A man laudable. Puer amandus. i. amari dignus, A childe worthy to be loued. And all these are properly called Nounes Participials.

Participles when they be changed into Nounes, require a Genitiue case: as Fugitans litium. Indoctus pilæ. Cupientissimus tui. Lactis abundans.

These Participiall voyces, Perosus, exosus, pertæsus, haue alwaies the actiue signification, & gouerne an accusatiue case: as Exosus sæuitiam, Hating cruelty. Vitam pertæsus, Weary of lyfe.

The Aduerbe.

Aduerbes of quantity, tyme, & place, do require a Genitiue case: as Multùm lucri. Tunc temporis. Vbiq; gentium.

Certaine Aduerbes will haue a datiue case, like as the Nounes that they come of: as Venit obuiam illi. Canit similiter huic.

These datiues be vsed aduerbially, Tempori, luci, vesperi: as Tempori surgendum. Vesperi cubandum. Luci laborandum.

Certaine aduerbs will haue an accusatiue case of the Preposition that they come of: as Propiùs vrbem. Proximè castra.

Where note, that Prepositions, whē they be set without a case, or else do forme the degrées of comparison, be changed into aduerbs.

The Coniunction.

CONiunctions Copulatiues and Disiunctiues, & these foure Quam, nisi, præterquam, an, couple like cases: as Xenophon & Plato fuere ęquales. And somtime they be put betwene diuers cases: as Studui Romę & Athenis. Est liber meus & fratris. Emi fundum centum nummis, & pluris.

Coniunctions Copulatiues and Disiunctiues, moste cōmonly ioyne like modes and tenses togither: as Petrus & Ioannes precabantur & docebant. And sometime diuers tenses: as Et habetur, & referetur tibi à me gratia.

The Preposition.

SOmetime this Preposition In, is not expressed but vnderstanded, and the casual worde neuertheles put in the ablatiue case: as Habeo te loco parentis. i. in loco.

A Verbe compounde sometime requireth the case of the Preposition that he is compouned withall: as Exeo domo. Prætereo te insalutatum. Adeo templum.

The Interiection.

CErtaine Interiections require a nominatiue case: as O festus dies hominis. Certaine a datiue: as Hei mihi. Certaine an accusatiue: as Heu stirpem inuisam. Certaine a vocatiue: as Proh sancte Iupiter. And the same Proh, will haue an accusatiue: as Proh Deûm atq; hominum fidem.

FINIS.

Guilielmi Lilii ad suos discipulos monita paedagogica, seu
Carmen de Moribus

Vi mihi discipulus puer es, cupis atq; doceri,
Huc ades, hæc animo concipe dicta tuo.
Mane citus lectum fuge, mollem discute somnũ:
Templa petas supplex, & venerare Deum.
Attamen in primis facies sit lota, manusq;,
Sint nitidæ vestes, comptaq; cæsaries.
Desidiam fugiens, cùm te schola nostra vocarit,
Adsis, nulla pigræ sit tibi causa moræ.
Me præceptorem cùm videris, ore saluta,
Et condiscipulos ordine quosque tuos.
Tu quoque fac sedeas vbi te sedisse iubemus,
Inque loco, nisi sis iussus abire, mane.
At magis vt quisque est doctrinæ munere clarus,
Sic magis is clara sede locandus erit.
Scalpellum, calami, atramentum, charta, libelli,
Sint semper studijs arma parata tuis.
Si quid dictabo, scribes, at singula rectè,
Nec macula, aut scriptis menda sit vlla tuis.
Sed tua nec laceris dictata aut carmina chartis
Mandes, quæ libris inseruisse decet.
Sæpè recognoscas tibi lecta, animoq; reuoluas,
Si dubites, nunc hos consule, nunc alios.
Qui dubitat, qui sæpè rogat, mea dicta tenebit,
Is qui nil dubitat, nil capit inde boni.
Disce puer quæso, noli dediscere quicquam,
Ne mens te insimulet conscia desidiæ.
Sisq; animo attentus, quid enim docuisse iuuabit,
Si mea non firmo pectore verba premis?
Nil tam difficile est, quod non solertia vincat,
Inuigila, & parta est gloria militiæ.

Nam veluti flores tellus nec semina profert,
Ni sit continuo victa labore manus:
Sic puer ingenium si non exercitet, ipsum
Tempus & amittet, spem simul ingenij.
Est etiam semper lex in sermone tenenda,
Ne nos offendat improba garrulitas.
Incumbens studio submissa voce loquêris,
Nobis dum reddis, voce canorus eris.
Et quæcunque mihi reddis, discantur ad vnguem,
Singula & abiecto verbula redde libro.
Nec verbum quisquam dicturo suggerat vllum,
Quod puero exitium non mediocre parit.
Si quicquam rogito, sic respondere studebis,
Vt laudem dictis & mereare decus.
Non lingua celeri nimis aut laudabere tarda,
Est virtus medium quod tenuisse iuuat.
Et quoties loqueris, memor esto loquare Latinè,
Et veluti scopulos barbara verba fuge.
Præterea socios, quoties te cunque rogabunt,
Instrue, & ignaros ad mea vota trahe.
Qui docet indoctos, licet indoctissimus esset,
Ipse breui reliquis doctior esse queat.
Sed tu nec stolidos imitabere Grammaticastros,
Ingens Romani dedecus eloquij:
Quorum tam fatuus nemo, aut tam barbarus ore est,
Quem non autorem barbara turba probet.
Grammaticas rectè si vis cognoscere leges,
Discere si cupias cultiùs ore loqui:
Addiscas veterum clarissima scripta virorum,
Et quos autores turba Latina docet.
Nunc te Vergilius, nunc ipse Terentius optat,
Nunc simul amplecti te Ciceronis opus.
Quos qui non didicit, nil præter somnia vidit,
Certat & in tenebris viuere Cimmerijs.
Sunt quos delectat (studio virtutis honestæ
Posthabito) nugis tempora conterere.

lo hom zplisir

Sunt quibus est cordi, manibus pedibúsue sodales,
Aut alio quouis sollicitare modo.
Est alius, qui se dum clarum sanguine iactat,
Insulso reliquis improbat ore genus.
Te tam praua sequi nolim vestigia morum,
Ne tandem factis præmia digna feras.
Nil dabis aut vendes, nil permutabis, emésue,
Ex damno alterius commoda nulla feres.
Insuper & nummos, irritamenta malorum,
Mitte aliis, puerum nil nisi pura decent.
Clamor, rixa, ioci, mendacia, furta, cachinni,
Sint procul à vobis, Martis & arma procul.
Nil penitus dices, quod turpe aut non sit honestum,
Est vitæ ac pariter ianua lingua necis.
Ingens crede nefas, cuiquam maledicta referre,
Iurare aut magni numina sacra Dei.
Denique seruabis res omnes, atq; libellos,
Et tecum quoties isq; redisq;, feres.
Effuge vel causas faciunt quæcunque nocentem,
In quibus & nobis displicuisse potes.

FINIS.

Symbolum Apostolorum.

I. *Credo pia in nostrum ratione Deumq́ Patremq́,*
Omnia quem statuo numine posse suo.
Qui nitidis clarum stellis fabricauit Olympum,
Stat cuius verbo, qua patet omne solum.

II. *Credo quoq́ in Christum simili pietate colendum,*
Vnicus est nostri filius ille Dei.
Omnis huic patrij est subiecta potentia regni,
Qui regit arbitrio cuncta creata suo.
Pene fide maius fuerat conceptus in aluo
Virginis, afflatu numinis ille sacro.
Post modo conceptum peperit purißima uirgo,
Quæ Maria est certo nomine dicta suo.
Quiq́ fuit passus sub iniquo multa Pilato,
Præside Iudæi Cæsareo populi.
Affixusq́ cruci miseranda morte necatus,
More Palæstinæ deinde sepultus humo.
Interea uindex ad Tartara cæca receßit,
Ius adimens nigris imperiumq́ Deis.
Terq́ ubi præbuerat mundo sua lumina Titan,
Surrexit per se uiribus ipse suis.
Stelligeras scanditq́ domos, ubi cuncta potentis
Proximus ad dextram nunc sedet usque Patris.
Inde redibit, ut & uiuos, uitaq́ carentes
Iudicet, & toto quæ sit in orbe fides.

III. *Inq́ Dei flatum credo, spirabile numen,*
Cuius agunt uitam flamine cuncta suam.

Confiteor sanctos homines, cœtumq́ piorum,
In quibus est ueri cultus amorq́ Dei:
Quos, quòd habent Iesu communia dogmata Christi,
Communi dicas nomine Christicolas.

Omnia per Christum fateor peccata remitti,
Omnibus his quibus est indubitata fides.

Credo quod hæc olim rursus caro nostra resurget,
Quodq́ proculdubio uita perennis erit.

FINIS.

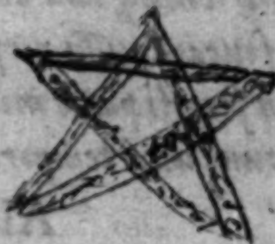
PRECATIO DOMINICA.

O Pater omnipotens, clariq; habitator Olympi,
Laudetur merito nomen honore tuum.
Adueniat regnum. Tua sit rata ubiq; uoluntas,
Fiat & in terris, sicut in arce poli.
Da nobis hodie panem, & nos exime noxa,
Vt ueniam nostris hostibus usque damus.
Nec sine tentando Stygius nos opprimat Error
Fac animas nostras ut mala nulla ligent.

Amen.

DECALOGVS.

Non aliena tuis uenerabere numina uotis.
Idolum nullum facies, quod pronus adores.
Sume Deiq; tui uanos nec nomen in usus.
Septima sacra coles, opera feriatus ab omni.
Semper honore tuos merito reuerere parentes.
Non hominem quenquam crudeli morte necabis.
Alterius caueas lectum temerare iugalem.
Non furtum facies, digitos cohibebis ab illo.
Testis es accitus, nihil attestabere falsò.
Alterius nuptam, famulum nec, rémue cupisces.

BAPTISMVS.

CHristus ad æthereas cùm uellet scandere sedes,
Dixit Discipulis talia uerba suis.
Ite per extremas, ô uos mea uiscera gentes,
Cunctos doctrinam ritè docete meam,
Inq; Patris, Natiq;, & Flatus nomine sancti,
Mortales undis sponte lauate sacris.
Nam qui crediderit, lotusq; erit amne salubri,
Hunc bona perpetuò uita salusq; beant.
Qui sine saluifica fuerit pietate fideq;,
Hunc bona destituet uita, salusq; simul.

Cœna

Cœna Dominica.

Dominus Iesus Christus, hostibus suis
Qua nocte Iudæ proditus dolo fuit,
Capiens manu panem sacra, Deo Patri
Gratésq; agens, fregit, suiśq; porrigens:
Accipite, dixit, edite, corpus hoc meum est,
Quod deditur salute pro uestra: in mei
Hoc facite memoriam, meiq; funeris
Celebrate honorem. Poculum simili modo
Capiens manu, gratesq; agens Deo Patri,
Socijs dedit, dixitq;: bibite singuli,
Hoc est nouum fœdus meum per sanguinem,
Ablutionem in criminum qui funditur.
Hoc facite quotiescunque bibitis, in mei
Memores honorem, & prædicate meam necem.

PVER ORANS ANTE CIBVM.

His epulis donisq; tuis benedicito Christe,
Vt foueant iussu corpora fessa tuo.
Non alit in fragili panis modò corpore uitam,
Sermo tuus uitæ tempora longa facit.

Alia.

Arbiter ô rerum, nostræ spes unica uitæ,
Nos tibi deuotum sanctifica populum.
Sanctificaq; tuo concessum munere potum,
Huic mensæ impositas sanctificaq; dapes.
Fac satiati hymnum pura tibi mente canamus,
Vt tua laus nostro semper in ore sonet.

Alia.

Quæ nunc sumemus membris alimenta caducis,
Hæc, Deus, imperio sint benedicta tuo.

Alia.

Præstita diuino nobis alimenta fauore,
Autoris dextra sint benedicta Dei.

Alia.

CHriste sacrata uelis hæc nostra munera mensa,
Numine cuncta tuo Christe sacrata uelis.

Alia.

FAc tua Christe pijs accedat gratia mensis,
Ut noscant superas pectora nostra dapes.

Alia.

O Deus appositis, apponendisq; precamur,
Et nobis placido numine dexter ades.

PVER ORANS POST CIBVM.

QVòd cerere & potu pleni sumus, ipsaq; quòd iam
Viscera quæsito sunt saturata cibo:
Laus tibi Christe Deus, mundi uenerande redemptor,
Qui mare, qui cœlos, qui Phlegethonta domas.

Alia.

QVòd sumus utilibus dapibus, potuq; refecti,
Laus tibi pro donis sit Deus alme tuis.

Alia.

DEbile qui corpus largito pane refecit,
Et uerbo mentem recreet ille suo.

Alia.

QVi largo corpus potuq; ciboq; refecit,
Pascat & æterno pectora nostra cibo.

Alia.

QVas agimus grates, læta Pater accipe fronte,
Qui nobis larga das alimenta manu.

Alia.

ALme Deus nobis benedic, & redde salubres,
Quas capimus largè te tribuente dapes.
Non lauta humanam sustentant fercula uitam,
Sed quæ diuini uox uenit ore Patris.

FINIS.

Excusum Londini apud Reginaldum *Vuolfium, Regiæ Maiest.* in Latinis Typographum.

ANNO DOMINI M.D.LXXII.

M.D.LXXIII.

BREVISSIMA

Institutio SEV RATIO GRAMMATICES

cognoscendę, ad omnium pue-
rorum vtilitatem præscri-
pta, quam solam Regia
Maiestas in omni-
bus Scholis pro-
fitendam
præci-
pit.

ALPHABETVM GRÆCVM.

Literæ apud Græcos sunt quatuor & viginti.

Figura.	Nomen		Pronuntiatio.
Α α	Ἄλφα	Alpha	a
Β β ϐ	Βῆτα	Beta	b
Γ γ ɣ	Γάμμα	Gamma	g
Δ δ ẟ	Δέλτα	Delta	d
Ε ε	Ἐψιλόν	Epsilon	e tenue
Ζ ζ ζ	Ζῆτα	Zeta	z
Η η	Ἦτα	Eta	e longum vel densum.
Θ θ ϑ	Θῆτα	Theta	th
Ι ι	Ἰῶτα	Iota	i
Κ κ	Κάππα	Cappa	c
Λ λ	Λάμβδα	Lamda	l
Μ μ	Μῦ	My	m
Ν ν ν	Νῦ	Ny	n
Ξ ξ	Ξῖ	Xi	x
Ο ο	Ὀ μικρόν	O micron	o paruum.
Π π ϖ	Πῖ	Pi	p
Ρ ρ	Ρῶ	Rho	r
Σ σ	Σῖγμα	Sigma	s
Τ τ ȶ	Ταῦ	Tau	t
Υ υ	Ὑψιλόν	Ypsilon	y
Φ φ	Φῖ	Phi	ph
Χ χ	Χῖ	Chi	ch
Ψ ψ	Ψῖ	Psi	ps
Ω ω	Ὦ μέγα	O mega.	o magnum.

Finis Alphabeti.

DE GRAMMATICA ET EIVS PARTIBVS.

RAMMATICA, EST RECTE scribendi atque loquendi ars.

Grãmaticæ quatuor sunt partes:

Orthographia, Etymologia, Syntaxis, Prosodia.

Orthographia.

RTHOGRAPHIA, est rectè scribendi ratio, qua docemur, quibus quæq; dictio sit formanda literis: vt Lectio, non lexio: ab ὀρθὸς rectus, & γραφὴ scriptura.

DE LITERIS.

Ex viginti duabus literis, quinque sunt vocales: a, e, i, o, u, nam y Græca est. *Vocales.*

Ex quibus variè compositis, coalescunt diphthongi quinque: *Diphthōgi*

æ, au, œ, ei, eu vt Musæ. Audio. Cœlum. Hei. Euge.

Reliquæ literæ Consonantes appellantur, quarum nouem sunt Mutæ: b, c, d, f, g, k, p, q, t. *Cōsonātes. Mutæ.*

Septem autem semiuocales: L, m, n, r, s, x, z. *Semiuocal.*

Ex quibus quatuor vocantur etiam liquidæ: L, m, n, r. *Liquidæ.*

S, verò suæ cuiusdam potestatis litera est, quæ interdum etiam liquescit. *S.* X & Z, duplices sunt consonantes, atque etiam I, inter duas vocales. *X & Z.*

Adduntur etiam cõsonantibus I & V, quando sibi vel alijs vocalibus in eadem syllaba præponuntur: vt Iuno, Iouis, voluntas, vultus. *I & V cōsonantes aliquando.*

K, Y, & Z, Latinis dictionibus nunquam admiscentur. *K, Y, Z.*

H, propriè quidem litera non est, sed aspirationis nota. *H, aspiratio.*

Apud Poëtas autem interdum consonantis vim obtinet.

Præponitur autem vocalibus omnibus: vt Hamus, hebenus,

hiatus, homo, humus, hymnus. Consonantibus verò nullis:
Rectè itaque enunciamus,

Hiulcus, Hiacchus, } trissyllaba. { Hieronymus, Hieremias, } pentasyllaba.

At in Latinis dictionibus interdum H postponitur C: vt Charus, charitas. Pulcher, pulchritudo.

Literæ bifariam pinguntur. Bifariam pinguũtur literę, maiusculis scilicet characterib⁹, & minusculis. Maiusculis inchoantur sententiæ: vt Deum time. Regem honora. & propria nomina: vt *Henricus*, *Anglia*.

Diligenter obseruari oportebit, quæ dictiones diphthõgis scribãtur, nam hæ quidem vel scribi omninò, vel signari debent: vt { Musæ, Præsunt, } vel { Musę. Pręsunt.

Literæ maiusculæ Literæ maiusculæ, cùm solæ ac paucæ scribuntur, aliquando significant Prænomen, aliquando numerum:

vt

A.	Aulus.	P.C.	Patres conscripti.
C.	Caius.	Q.	Quintus, Quæstor, Quirites.
D.	Deci⁹.	R.P.	Respublica.
G.	Gaius.	Sp.	Spurius.
L.	Luci⁹.	Sex.	Sextus.
M.	Marc⁹.	S.P.Q.R.	Senatus, populusq; Roman⁹.
P.	Publi⁹.	T.	Titus.
P.R.	Popul⁹ Romanus.	T.C.	Tua clementia. & eius generis infinita.

In numeris verò significat

I.	Vnum.	L.	Quinquaginta.
V.	Quinque.	XC.	Nonaginta.
IX.	Nouem.	C.	Centum.
X.	Decem.	D.	Quingenta.
XL.	Quadraginta.	M.	Mille.

DE SYLLABARVM DISTINCTIONIBVS.

Rectè scripturo, discendũ est in primis syllabas inter scribendũ aptè distinguere atq; cõnectere. In simplicibus vocibus, bd, vocali sequenti adhærent: vt A, bdomen, a, bdera.

Quam

Quam quidem rationem sequuntur & ista:

ct	vt	Do-ctus, San-ctus.	gm, gn	vt	A-gmen, I-gnis,
ps		Scri-psi, Sum-psi,	st		Ve-ster, Magi-ster,
sc		Pi-scis, Di-sco,	x		An-xius, Di-xi. & similia.
tn		E-tna.			

Inter m & n, non interseritur p. Malè igitur pingeretur sompnus, pro somnus: Columpna, pro columna.

Post x, non scribitur s: vt excribo, exoluo, nõ exscribo, exsoluo. In compositis cum præpositione, auribus & euphoniæ

seruiendum est: vt	Occurro, Officio, Aufero,	potiùs quàm	Obcurro, Obficio, Abfero.
Et contrà,	Abstineo, Obtineo, Obrepo,	non autem	Austineo, Ottineo, Orrepo.

Atq; huius rei gratia, etiam cõsonantes in compositione aliquando interseruntur: vt Redamo, redeo, ambigo, ambio.

DE ORTHOEPIA.

ORthographię affinis est Orthoëpia, hoc est, emẽdatè rectéq; loquendi ratio. Ab ὀρθὸς rectus, & ἔπος verbum.

Hîc in primis curandum est, vt præceptores tenera ac balbutientia puerorum ora sic effingãt & figurent, ne vel cõtinua linguæ volubilitate ita sermonem præcipitent, vt nusquam, nisi vbi spiritus deficit, orationem claudant: vel contrà, ad singulas quasque voces longa interspiratione consilescant, ructu, risu, singultu, screatu, vel tussi, sermonis tenorem ineptè dirimentes.

Cæterum ante omnia deterrendi sunt pueri ab ijs vitijs, quæ nostro vulgo penè propria esse videtur, cuiusmodi sunt, Iotacismus, Lambdacismus, Ischnotes, Traulismus, Plateasmus, & similia.

 Iotacismus,

Iotacismus Iotacismus, dicitur quando I litera, pleniore sono, & supra iustum decorem extenditur: quo vitio ex nostratibus maximè laborant Angli septentrionales.

Lambdacismus. Lambdacismus, est vbi quis L nimis operosè sonat: vt Ellucet, pro elucet. Sauluus, pro saluus.

Nostrati vulgo diuersum vitium impingitur, nempe quòd hanc literam pinguiùs iusto pronunciant, dum

pro { Multus, Mollis, Falsus, } auditur { Moultus. Moolis. Faulsus.

Ischnotes. Ischnotes, est quædam loquendi exilitas, quoties syllabas aliquas exiliùs & graciliùs enunciamus quàm par est: vt cùm

pro { Nunc, Tunc, Aliquis, Alius, } proferimus, { Nync, Tync, Eliquis, Elius.

Traulismus. Traulismus, est hæsitantia quædam aut titubantia oris, quando eadem syllaba sæpiùs repetitur: vt Cacacanit, pro canit. Tutututullius, pro Tullius.

Huic vitio vt fœdissimo, ita & periculosissimo, sic succurrendum putat Fabius: si exigatur à pueris, vt nomina & versus affectatæ difficultatis, ex plurimis & asperrimis inter se coëuntibus syllabis concatenatis, ac velut confragosis, quàm citissimè voluant: vt

Arx, tridens, rostris, sphinx, præster, torrida, seps, strix.

—postquam discordia tetra

Belli ferratos postes, portasq; refregit.

Plateasmus. Plateasmus, est quando crassiùs & voce plusquàm virili loqui nitimur: vt cùm

pro { Montes, Fontes, Pontes, } efferimus, { Mountes, Fountes, Pountes. }

Vt etiam pro { Ergo, Sperma, Perago, } efferimus, { Argo, Sparma, Parago.

Sunt & alibi apud nostrates, qui pro V consonante sonant

F: & contrà, V pro F: vt

Folo, Fis, Folui, Felle, } pro { Volo, Vis, Volui, Velle. } Et rursum, { Vero, vers, Verre, } pro { Fero, Fers, Ferre.

S, verò mediam inter duas vocales corruptè sonant nõnulli, S.

pro { Læsus, Visus, Risus, } pronunciantes, { Læzus. Vizus. Rizus.

H, in initio dictionis leniùs, in medio asperiùs enũciari volunt: malè ergò pro { Homo, Hamus, Humus, Chriſtus, Chriſma, Chremes, Thus, Diphthongus, Sphæra, } efferimus, { Omo, Amus, Vmus. Criſtus, Criſma, Cremes. Tus, Diptongus, Spæra. H.

Fœdè quoq; erratur à noſtris, vbi t, & d, tanquam aſpiratas pronunciant: vt { Amath, Caputh, Aputh, } pro { Amat, Caput, Apud.

At innumera penè ſunt huius generis vitia, quæ bonarum literarum candidatis, & preceptorum diligentię emendanda relinquimus.

DE SENTENTIARVM PVNCTIS.

NEq; exigua Orthographiæ pars in ſcriptura rectè diſtinguenda conſiſtere videtur: Proinde de clauſularũ diſtinctionibus paucula annotaſſe, non fuerit ſuperuacaneum.

Puncta ergò ſiue notæ, quibus in ſcribendo vtuntur eruditi, Latinis dicuntur, Pũcta quæ.

Subdiſtinctio, Media diſtinctio, Plena ac perfecta diſtinctio. } Græcis, { Comma, Colon, Periodus.

Subdiſtinctio ſeu cõma, eſt ſilentij nota, ſeu potiùs reſpirãdi locus,

locus, vtpote qua pronunciationis terminus, ſenſu manente, ita ſuſpenditur, vt quod ſequitur, continuò ſuccedere debeat. Notatur autem puncto deorſum caudato, ad hunc modũ (,) Ouidius. *Vtendum eſt ætate, cito pede præterit ætas:*

Nec bona tam ſequitur, quàm bona prima fuit.

Hac item nota diſtinguuntur orationum ſingulæ partes: vt Iuuenal. *Grammaticus, Rhetor, Geometres, pictor, aliptes.*

Græculus eſuriens, in cœlum iuſſeris, ibit.

Colon. Media diſtinctio, ſeu colon, eſt vbi tãtùm ferè de ſententia reſtat, quãtum iam dictum eſt, & eſt perfecta periodi pars, notaturq́ duobus punctis, ſic (:) *Quemadmodum horologij vmbram progreſſam ſentimus, progredientem non cernimus: & fruticem aut herbam creuiſſe apparet, creſcere autem nulli videtur: ita & ingeniorum profectus, quoniam minutis conſtat auctibus, ex interuallo ſentitur.*

Periodus. Plena diſtinctio, quæ & Periodus dicitur, ponitur poſt perfectã ſententiam, quæ & puncto plano notatur, hoc modo (.)

Dic mihi Muſa virum, captæ poſt tempora Troiæ,

Qui mores hominum multorum vidit & vrbes.

Huc annumerari ſolent Parentheſis, & Interrogatio.

Parẽtheſis Parentheſis, eſt ſententia duabus ſemilunulis incluſa, qua remota, ſermo tamẽ manet integer: vt – *princeps (quia bella minãtur Hoſtes) militibus vrbes præmunit, & armis.*

Interrogatio. Interrogatio, ſignatur duobus pũctis, ac ſuperiore ſurſum caudato, ſic (;) vt *Et quæ tanta fuit Romam tibi cauſa videndi?*

DE ETYMOLOGIA.

Etymologia, verſatur in primis circa inueſtigandas dictionũ origines: vt num cœlebs dicatur, quaſi cœleſtem vitam agens: num lepus, quaſi leuipes.

Cæterum Etymologia, quatenus hoc loco de ea diſſerimus, eſt ratio cognoſcendi caſuum diſcrimina: vt Fortis, fortiter: Lego, legit. omnesq́ orationis partes complectitur. Cicero notationem ſeu veriloquium vocat. Componitur autem ab ἔτυμος verus, & λόγος ſermo.

De

De partibus orationis.

Partes orationis sunt octo: { Nomen, Pronomen, Verbum, Participium, } declinabiles. { Aduerbium, Coniunctio, Præpositio, Interiectio. } indeclinabiles.

NOMEN.

NOMEN, est pars orationis, quæ rem significat, sine vlla temporis aut personæ differentia.

Nomen dupliciter dicitur, Substantiuum, & Adiectiuum.

Substantiuum, est quod nihil addi postulat ad suam significationem exprimendam. *Nomen Substant.*

Est autem Substantiuum duplex, { Appellatiuum, & Proprium.

Appellatiuum, est quod rem multis communem significat: vt *Homo, lapis, iustitia, bonitas.* *Appellatiuum.*

Proprium, est quod rem vni indiuiduo propriã significat: vt *Iesus, Maria, Lodinum, Thamesis.* *Proprium.*

Proprij nominis tria sunt genera.

Prænomen, quod vel differentię causa, vel veteri ritu præponitur: vt *Lucius, Publius, Aulus, Marcus.* *Prænomen*

Nomen, quod suum est cuique: vt *Petrus, Paulus, Cato, Tullius.* *Nomen.*

Cognomen, quod vel à cognatione impositum est: vt *Gracchus, Fabius, Scipio, Cicero.* Vel ab euentu aliquo: vt *Africanus, Macedonicus, Germanicus.* *Cognomen*

Adiectiuum, est quod substantiuo indiget, cui in oratione adhæreat: vt *Piger, alacris, candidus, clemens.* *Nomen adiectiuum.*

Adiectiuum est duplex, Commune, & Proprium.

Commune, est quod affectionem multis communem significat: vt *Bonus, malus, solers, satur.* *Commune.*

Proprium, est quod affectionem vni indiuiduo peculiarem significat: vt *Gradiuus Marti. Quirinus Romulo.* *Proprium.*

DE ACCIDENTIBVS NOMINI.

Nomini accidunt septem:

Species, Figura, Numerus, Casus, Genus, Declinatio, Comparatio.

DE SPECIE.

Species nominum est duplex: Primitiua, & Deriuatiua.

Primitiua. Primitiua, est quæ aliunde non trahitur.

Deriuatiua Deriuatiua, est quæ aliunde formatur.

Primitiuæ subijciuntur hæc quæ sequuntur, & huiusmodi.

Collectiũ. Collectiuum scilicet, quod singulari numero multitudinem significat: vt *Concio, cœtus, plebs, turba.*

Fictitium. Fictitium, quod à sono fingitur: vt *Sibilus, tintinnabulum, stridor, clangor.*

Interrogatiuum. Interrogatiuum; vt Quis, vter, qualis, quantus, quot, nũquis. Quæ aliquando migrant in Indefinita, aliquando in Relatiua.

Redditiuũ. Redditiuum, quod Interrogatiuo respondet: vt Talis, tantus, tot.

Numerale. Numerale, cuius species hæ numerantur.

Cardinale. Cardinale, à quo seu à fonte alij numeri dimanant: vt Vnus, duo, tres, quatuor.

Ordinale. Ordinale: vt Primus, secundus, tertius, quartus.

Distribut. Distributiuum: vt Singuli, bini, terni, quaterni.

Partitiuũ. Partitiuum, quod significat vel multa singulatim: vt Quisq; vnusquisque, vterque, neuter.

Vel vnum è multis: vt Alter, aliquis, cætera, reliquus.

Vniuersale Vniuersale: vt Omnis, cunctus, nullus, nemo.

Particul. Particulare: vt Aliquis, quisquam, vllus, quidam.

Deriuatiua Deriuatiua autem has species subiectas habet, nimirum Verbale: vt Lectio, litura, auditus, aratrum.

Patrium. Patrium: vt Eboracensis, Londinensis, Oxoniensis, Aetonensis.

Gentile. Gentile: vt *Græcus, Latinus, Hebræus, Anglus.*

Patronymicum. Patronymicum, quod vel à patre, vel ab alia quapiam suæ familiæ persona deriuatur: vt

Aeácides, filius vel nepos Aeáci. | *Latóides, filius Latonæ.*
Nerine, filia vel neptis Nerei. | *Menelais, vxor Meneláï.*

Diminut. Diminutiuum: vt *Regulus, popellus, maiusculus, minusculus.*

Possessiuũ. Possessiuum: vt *Herilis, seruilis, regius, paternus.*

Materiale. Materiale: vt *Faginus, lapideus, gemmeus, aureus.*

Locale: vt *Hortensis, agrestis, marinus, montanus.* Locale.
Aduerbiale: vt *Hodiernus, hesternus, crastinus, clandestinus.* Aduerb.
Participiale: vt *Amandus, docendus, videndus, scribendus.* Particip.
Et quæ in *lis* exeunt, à verbis deducta: vt *Fictilis, coctilis, flexilis, pensilis.*

DE FIGVRA.

Figura aut est simplex, vt *Iustus*: aut composita, vt *Iniustus*. Sunt qui huc addunt & decompositam: vt *Irreparabilis*.

DE NVMERO.

Numeri sunt duo: Singularis de vno, vt *Pater*: Pluralis de pluribus, vt *Patres.*

DE CASV.

Casus nominum sunt sex.

Nominatiuus, qui & rectus dicitur, est prima vox, qua rem aliquam nominamus. Nominatiuus.

Genitiuus, qui significat cuius sit res quæpiam. Atque hic Patrius, Gignendi, aut Interrogandi casus dici solet. Genitiuus.

Datiuus, siue dandi casus dicitur, quo quid cuipiam attribuimus. Sub hac voce octauum etiam casum comprehenderunt: vt *It clamor cælo.* id est, *in cælum.* Datiuus. Octauus casus.

Accusatiuus, qui & Incusatiuus, vel Causatiuus dici potest, qui verbum sequitur, vtpote in quem actio verbi immediatè transit: vt *Amo patrem.* Accusatiuus.

Vocatiuus, quem & Salutatorium vocant, vocandis compellandisue personis accommodatur. Vocatiuus.

Ablatiuus, quo quippiam ab aliquo auferri significamus. Hic Sextus atq; Latinus casus appellatur, nempe quod Latinorum sit proprius. Ablatiuus. Latinus casus.

DE GENERE.

Genus, est sexus discretio. Et sunt genera numero septem. Masculinum, cuius nota est hic. Fœmininum, hæc. Neutrum, hoc. Commune, hic & hæc. Cōmune trium, hic, hæc, & hoc. Dubium, hic vel hæc. Epicœnum seu promiscuum, quum sub vna generis nota vtrunq; sexum complectimur: vt *Hic anser. Hæc aquila.* Quanquam hoc quidem genus ad præsens nego-

nium non ita propriè spectare videtur, cùm hoc quidem loco non de natura rerum agatur, sed de qualitate vocum.

Communis & Dubij differētia. Porrò inter commune genus & dubium, hæc est differentia: quod vbi semel cōmunis generis nomini adiectiuum copulaueris, nō iam integrū fuerit de eadem re loquenti, mutare genus adiectiui: vt si dixeris, Durus parens, aut Canis fœta: quamdiu de eisdem ipsis indiuiduis loquêris, non licebit mutato genere dicere, Parētem iniquam, aut Canem fœtum.

At verò dubij generis substantiuo posito, etiam si adiectiuū masculinū addideris, nihilo tamen secius de eadem re sermonem cōtinuanti, licuerit pro tuo arbitratu mutare genus adiectiui: vt si dixeris, Durū corticem, poteris etiam de eodem loqui pergens dicere, eandem corticem esse & amaram.

Vt autem genera nominum adamussim calleas, hi sequentes canones tibi summa diligentia imbibendi sunt, quos à Guilielmo Lilio Anglo acceptos referre debes.

REGVLAE GENERALES PROPRIORVM.

Masc. sunt Diuorum, Virorum, Fluuiorū, Mensium, Ventorum.

Propria quæ maribus tribuuntur, mascula dicas:
Vt sunt diuorum, Mars, Bacchus, Apollo. Virorum,
Vt Cato, Vergilius. Fluuiorum, vt Tybris, Orontes.
Mensium, vt October. Ventorū, vt Lybs, Notus, Auster.

DE FOEMININIS.

Fœm. sunt, Dearum, Vrbium, Regionū, Insularū.

Propria fœmineum referentia nomina sexum,
Fœmineo generi tribuuntur: siue Dearum
Sunt, vt Iuno, Venus. Mulierum, ceu Anna, Philotis.
Vrbium, vt Elis, Opus. Regionum, vt Græcia, Persis.
Insulæ item nomen, ceu Creta, Britannia, Cyprus.

Exceptio.

Excipienda tamen quædam sunt vrbium, vt ista
Mascula, Sulmo, Agragas. Quędam neutralia, vt Argos,
Tybur, Præneste, & genus Anxur, quod dat vtrunq;.

REGVLAE GENERALES
Appellatiuorum.

Arborum.

Appellatiua arborum erunt muliebria, vt alnus,
Cupressus, cedrus, mas spinus, mas oleaster.
Et sunt neutra, siler, suber, thus, robur, acerq;. Epi-

It is not a wallabell

EPICOENA.

SVnt etiam volucrum, ceu passer, hirundo: Ferarum, *Volucrum.*
Vt Tygris, vulpes: & piscium, vt ostrea, coetus, *Ferarum.*
Dicta epicoena, quibus vox ipsa genus feret aptum. *Piscium.*
Attamen ex cunctis quæ diximus ante, notandum,
Omne quod exit in um, seu Græcum, siue Latinum, *Exceptio generalis.*
Esse genus neutrum, sic inuariabile nomen.
Sed nunc de reliquis, quæ Appellatiua vocantur,
Aut quæ sunt tanquam Appellatiua, ordine dicam: *Vsus trium regularum specialium*
Nam genus his semper dignoscitur ex genitiuo,
Infrà vt monstrabit specialis regula triplex.

PRIMA REGVLA SPECIALIS.

NOmen non crescens genitiuo, ceu caro carnis, *Regula specialis.*
Capra capræ, nubes nubis, genus est muliebre.

Quoniam Lilius noster genus nominum Appellatiuorum ex genitiuo dignoscendum docet, admonendi hoc loco sunt pueri, hanc primam regulam esse omnium nominũ Appellatiuorũ nõ crescentium in genitiuo: cuius generis sunt omnia primæ & quartæ inflexionis, & secundæ etiam, præter paucula quædam quæ infrà in tertia regula excepta reperies.

Pertinent etiam ad hanc classem pleraq; tertiæ declinationis, cuiusmodi sunt, Labes, labis: Pestis, pestis: Vis, genitiuo vis: Mater, matris: Caro, carnis.

Masculina excepta ex non crescentibus.

MAscula nomina in a, dicuntur multa virorum: *In A.*
Vt scriba, assecla, scurra & rabula, lixa, lanista.
Mascula Græcorum quot declinatio prima
Fundit in as, & in es, & ab illis quot per a fiunt:
Vt satrapas satrapa, athletes athleta. Leguntur
Mascula item verres, natalis, aqualis. Ab asse
Nata, vt centussis, coniunge lienis, & orbis.
Callis, caulis, follis, collis, mensis, & ensis.

Fustis, funis, panis, penis, crinis, & ignis.
Cassis, fascis, torris, sentis, piscis, & vnguis,
Et vermis, vectis, postis, societur & axis.
In Er, Os, & Vs. Mascula in er, ceu venter: in os vel us, vt logos, annus.

Fœminina non crescentia.

FOeminei generis sunt mater, humus, domus, aluus,
Et colus, & quartæ pro fructu ficus, acusq;.
Porticus, atque tribus, socrus, nurus, & manus, idus.
Huc anus addenda est, huc mystica vannus Iacchi.
His iungas os in us vertentia Græca, papyrus,
Antidotus, costus, diphthongus, byssus, abyssus.
Crystallus, synodus, saphîrus, erêmus, & arctus,
Cum multis alijs, quæ nunc perscribere longum est.

Neutra non crescentia.

In E. NEutrum nomen in e, si gignit is, vt mare, rete:
Et quot in on vel in um fiunt, vt barbiton, ouum.
Est neutrum hyppomanes genus, & neutrum cacoëthes,
Et virus, pelagus, neutrum modò, mas modò vulgus.

Dubia non crescentia.

INcerti generis sunt talpa, & dama, canalis,
Halcyonis, finis, clunis, restis, penus, amnis:
Pampinus, & corbis, linter, torquis, specus, anguis.
Pro morbo ficus fici dans, atque Phaselus,
Lecythus, ac atomus, grossus, pharus, & paradisus.

Communia non crescentia.

COmpositum à verbo dans a, commune duorum est:
Graiugena à gigno, agricola à colo: id aduenamõstrat
A venio. Adde senex, auriga, & verna, sodalis,
Vates, extorris, patruelis, perq; duellis,
Affinis, iuuenis, testis, ciuis, canis, hostis.

Secunda regula specialis.

NOmen crescentis, penultima si genitiui
Syllaba acuta sonat, velut hæc pietas pietâtis,
Virtus virtûtis monstrant, genus est muliebre. Huc

Huc ſpectant, quæ acuunt penultimam genitiui creſcentis: qualia ſunt omnia quintæ inflexionis, præter fides.

Omnia item monoſyllaba, præter vis. Reliqua omnia ſunt tertiæ declinationis, vt ſunt omnia deſinentia in

C } vt { Halec, halêcis.
Ans } vt { Infans, Quadrãs, } antis. | Ens } vt { Cõtinens, Triens, } entis.
In } vt { Delphin, Titan, } ênis. | Vns } vt { Decuns, decuncis.
An

In Er longum, quæ Græcis in ηρ ſcribuntur: vt Crater, character, ſtater, ſoter. êris.

Latina in er, ad tertiam regulam pertinent, quare mulier haud rectè in hac claſſe collocatur.

Inx } vt { Syrinx, ingis. Phalanx, angis.
Anx
Vnx } vt { Deunx, Septũx, } uncis.
Ons } vt { Effrons, Bifrons, } ontis.
Ors } vt { Cohors, Cõſors, } ortis.

Prætereа in o Latina, quæ ônis & ênis habent in genitiuo: vt { Lectio, Ligo, Spado, } ônis. Anio, ênis.

Præter paucula gentilia, quæ ad tertiam regulam pertinent: vt Macedo, Brito, Saxo, Vangio, Lingo. ŏnis.

In al neutra: vt Vectigal, animal. âlis. Cætera in al, ſunt tertiæ regulæ. **Al.**

In en, quæ ênis habent in genitiuo: vt Lyen, Syren. ênis. Cætera ſunt tertiæ regulæ. **En.**

In ωρ Græca, quæ retinent ω in genitiuo: vt Damon, Ladon, Symon, Trion. ônis.

Quædam variant: vt { Orion, Edon, Egeon, } ônis & ŏnis. Cętera ſunt tertię regulæ.

In ar Latina: vt { Laquear, Exemplar, Calcar, } âris. prętеr { Iubar, Nectar, Arar, } ăris. Hepar, hepătis. **Ar.**

In or Latina: vt Amor, timor, vxor, ſoror. ôris. **Or.**

Præter ſequentia, quæ ad tertiam regulam ſpectant: vt arbor,

bor, marmor, æquor, ador, robor. &c. ŏris. Et Græca quoq; nonnulla: vt Rhetor, Hector, Nestor, Stentor. &c. ŏris.

As. In as Latina: vt Maiestas, lenitas, humilitas, humanitas, &c. ātis. Excipe Anas, anătis. & Græca quædam fœminina: vt Lampas, monas, trias, decas. ădis.

Es. In es Latina aliquot: vt { Quies, Magnes, Locuples, } ētis. { Merces, Hæres, Cohęres, } ēdis.

Accedunt his etiam Græca quædam: vt Lebes, tapes, Dares, Chremes. ĕtis.

Is. In is, quæ faciunt ītis, īnis, & īdis in genitiuo:

{ Samnis, Quiris, } ītis. { Salamis, Trachis, } īnis. { Psophis, Crenis, } īdis.

Cætera sunt tertiæ regulæ.

Os. In os Latina: vt { Custos, ōdis. Nepos, ōtis. } Præter { Compos, Impos, } ŏtis.

Et Græca, quæ retinent ω in penultima genitiui: vt Heros, Minos, Rhinoceros, ægoceros. ŏtis.

Vs. In us, quæ mittunt genitiuum singularem in ūtis, ūdis, ūris, ūntis: vt Salus, palus, tellus, opus.

Præter vnam vocem Pecus, pecŭdis.

Huc pertinent & comparatiua neutra in us: vt Sanctius, probius, melius, peius. ŏris.

Ax. In ax, tam Latina, quàm Græca: vt Limax, fornax, thorax, phæax, audax, bibax. âcis.

Excipe Græca quædam Appellatiua & gentilia: vt Abax, storax, styrax, smilax, colax, corax, dropax, pharnax, caudax. ăcis. Syphax tamen variat Syphăcis, & Syphācis.

Ex. In ex paucula quædam: vt Veruex, ēcis. vibex, īcis. exlex, ēgis. alex, ēcis. Reliqua in ex, ad tertiā regulā referenda sunt.

Ix. In ix Latina & Græca: vt Lodix, radix, cornix, spadix, fœlix, phœnix, perdix, coturnix. &c. īcis. Et verbalia omnia in trix: vt Victrix, nutrix, motrix, lotrix. &c. īcis.

Cætera pertinent ad tertiam regulam.

Ox. In ox substantiua & adiectiua: vt Celox, velox. ōcis.

Præter Cappadox, ŏcis. Allobrox, ŏgis.

In ux: vt Pollux, pollûcis. Cætera sunt tertiæ regulæ. VX.

In yx: vt Bombyx, bombycis. Bebryx autem variat bebrycis. Cætera ad tertiam regulam relegari debent. YX.

In S Græca, præcedēte p: vt Hydrops, cyclops, conops, cercops, ôpis. Reliqua in ops, ad tertiam regulam referēda sunt. S.

Masculina ex crescentibus acutè.

MAscula dicuntur monosyllaba nomina quædam:
Sal, sol, ren, & splen, car, ser, vir, vas vadis, as, mas.
Bes, cres, pres & pes, glis gliris habens genitiuo.
Mos, flos, ros, & Tros, mus, dens, mōs, pōs, simul & fons.
Seps pro serpēte, gryps, thrax, rex, grex gregis, & Phryx.
Mascula sunt etiam polysyllaba in n, vt Acarnan, *Polysyllaba in N.*
Lichen & delphin: Et in o signantia corpus:
Vt leo, curculio: sic senio, ternio, sermo. O.
Mascula in er, or, & os, ceu crater, conditor, heros: In Er, Or,
Sic torrens, nefrens, oriens, cum pluribus in dens, Os, Dens.
Quale bidens, quando pro instrumento reperitur.
Adde gigas, elephas, adamas, garamasq́ue, tapesq́ue:
Atque lebes, cures, magnes, vnumq́ue meridies, nomen quintæ, & quæ componuntur ab asse:
Vt dodrans, semis: Iungantur mascula Samnis,
Hydrops, nycticorax, thorax, & mascula veruex,
Phœnix, & bombyx pro vermiculo. Attamen ex his,
Sunt muliebre genus, Syren, mulier, soror, vxor. *Fœminina.*

Neutra ex crescentibus acutè.

Sunt neutralia & hæc monosyllaba nomina, mel, fel, *Neutra.*
Lac, far, ver, cor, æs, vas vasis, os ossis & oris.
Rus, thus, ius, crus, pus. Et in al polysyllaba, in arq́ue, Al.
Vt capital, laquear. Neutrum halec, & muliebre. Ar.

Dubia.

Sunt dubia hæc, pythō, scrobs, serpens, bubo, rudēs, grus, *Stirps pro progenie,*
Perdix, linx, limax, stirps pro trunco, pedis & calx. *Calx pro*
Adde dies, numero tantùm mas esto secundo. *saxo excocto. f. sunt.*

COMMVNIA.

Sunt commune Parens, autorq́ꝫ, infans, adolescens,
Dux, illex, hæres, exlex: à fronte creata,
Vt bifrons, custos, bos, fur, sus, atque sacerdos.

TERTIA *& vltima regula specialis.*

NOmen crescentis, penultima si genitiui
Sit grauis, vt Sanguis, genitiuo sanguinis, est mas.

Hæc contrà penultimam genitiui crescentis grauant. Cuius generis sunt paucula illa secũdæ declinationis, de quibus suprà meminimus, videlicet, Socer, gener, puer. ĕri. Adulter, adultĕri. Presbyter, presbytĕri, vox ecclesiastica. Composita à vir, vĭri: vt Leuir, Triumuir, Decemuir, Centumuir. ĭri.

Composita item à gero & fero: vt Armiger, clauiger, caducifer, lucifer. ĕri. Et adiectiua quædã: vt Tener, satur, dexter, prosper. ĕri. Spectant huc & græca omnia neutri generis in

A. a: vt Poëma, dogma, sophisma, ænigma. ătis.

Yr. In yr item Græca: vt Martyr, martyris. Psithyr, psithyris.

Vr. Oĩa item in ur Latina: vt Augur, murmur, furfur, cicur. ŭris.

Vt. In ut etiam omnia: vt Caput, capĭtis. Occiput, occipĭtis.

O. Præterea in o Latina omnia, præter illa, quæ superiùs excipiuntur: vt Imago, sartago, ordo, cardo. ĭnis.

L. In l: vt Annibal. ălis. Mugil. ĭlis. Consul, præsul. ŭlis.

En. In en: vt Pecten, tibicen, carmen, crimen. ĭnis.

On. In on Græca, quæ sumunt o paruum in penultima genitiui singularis: vt Canon, dæmon, architecton, Philemon. ŏnis.

Or. In or Latina & Græca: vt Arbor, æquor, marmor, pantocrator, apator. ŏris.

As. In as: vt Anas, anătis.
Et Græca: vt Archas, chilias, hebdomas, enneas. ădis.

Es. In es Latina: vt Fomes, limes. ĭtis. Præses, Deses. ĭdis.

Is. In is Latina & Græca: vt Sanguis, pollis. ĭnis. Tyrannis, paropsis. ĭdis.

Ar. In ar latina & græca: vt Iubar, compar, nectar, bacchar. ăris.

In er Latina & Græca: vt Socer, gener. ĕri. Aër, æther. ĕris. Er.

In S, præcedente consonante, tam Latina, quàm Græca: vt S, præcedente consonante.

Princeps,	cĭpis.	Aethiops,	ŏpis.
Hyems,	ĕmis.	Arabs,	ăbis.
Inops,	ŏpis.	Chalybs,	ybis.

In os Latina: vt Compos. ŏtis. Os.

In us Latina & Græca: vt Pecus, decus. ŏris. Vellus, vulnus. ĕris. Tripus, Oedipus. ŏdis. Vs.

In ax Græca: vt Abax, storax, colax, climax. ăcis. Ax.

In ex Latina: vt Index, vindex, carnifex, aruspex. ĭcis. Ex.

In ix Latina & Græca: vt Varix, fornix, calix. ĭcis. Mastix. ĭgis. Ix.

In ox Latina & Græca: vt Ox.

Præcox,	ŏcis.	Allobrox,	ŏgis.
Cappadox,		Polyphlox,	

In ux Latina: vt

Coniux,	coniŭgis.
Redux,	redŭcis.

Vx.

Denique in yx Græca: vt Onyx, Sardonyx. ychis, Ceryx, Eryx. ychis. Yx.

Fœminina excepta ex crescentibus grauiter.

FOeminei generis sit hyperdissyllabon in do,
Quod dinis: atque in go, quod dat ginis in genitiuo:
Id tibi dulcedo, faciens dulcedinis, idque
Monstrat compago compaginis: adijce virgo,
Grando, fides, compes, teges, & seges, arbor, hyemsq;:
Sic Bacchar, syndon, gorgon, icon, & amazon.
Græcula in as vel in is finita, vt Lampas, Iaspis,
Cassis, cuspis, in us vox vna pecus pecudis dans.
His forfex, pellex, carex, simul atq; supellex,
Appendix, histrix, coxendix, adde filixq;.

Neutra ex crescentibus grauiter.

Est neutrale genus signans rem non animatam,
Nomen in a, vt problema, en vt omen, ar vt iubar, ur dãs,

Vt iecur, us vt onus, put vt occiput. Attamen ex his
Mascula sunt pecten, furfur. Sunt neutra cadauer,
Verber, iter, suber, pro fungo tuber, & vber.
Gingiber, & laser, cicer, & piper, atque papauer.
Et cicer, atq; siler: Neutra æquor, marmor, adorq;,
Atque pecus, quando pecoris facit in genitiuo.

Dubia ex crescentibus grauiter.

Sunt dubij generis, cardo, margo, cinis, obex,
Puluis, adeps, forceps, pumex, ramex, anas, imbrex.
Adde culex, natrix, & onyx cum prole, silexq;,
Quamuis hæc melius vult mascula dicier vsus.

Communia ex crescentibus grauiter.

Communis generis sunt ista, vigil, pugil, exul,
Præsul, homo, nemo, martyr, Lygur, augur, & Archas.
Antistes, miles, pedes, interpres, comes, hospes.
Sic ales, præses, princeps, auceps, eques, obses.
Atque alia à verbis, quæ nomina multa creantur:
Vt coniux, iudex, vindex, opifex, & aruspex.

REGVLA ADIECTIVORVM GENERALIS.

ADiectiua vnam duntaxat habentia vocem,
Vt fœlix, audax, retinent genus omne sub vna:
Sub gemina si voce cadant, velut omnis & omne,
Vox commune duûm prior est, vox altera neutrum.
At si tres variant voces, sacer vt sacra, sacrum:
Vox prima est mas, altera fœmina, tertia neutrum.
At sunt quæ flexu prope substantiua vocares,
Adiectiua tamen natura vsuq; reperta:
Talia sunt pauper, puber, cum degener, vber,
Et diues, locuples, sospes, comes, atque superstes.
Cum paucis alijs, quæ lectio iusta docebit.

Hæc proprium quendam sibi flexum asciscere gaudent:
Campester, volucer, celeber, celer, atque saluber.
Iunge pedester, equester, & acer: iunge paluster,
Ac alacer syluester. At hæc tu sic variabis:
Hic celer, hæc celeris, neutro hoc celere. Aut aliter sic:
Hic atq; hæc celeris, rursum hoc celere, est tibi neutrum.
Sunt quæ deficiunt genere adiectiua notanda,
De quibus atque alijs, alibi tibi mentio fiet.

DE DECLINATIONE.

DEclinatio, est variatio dictionis per casus. Sunt autem declinationes numero quinque.

PRima declinatio complectitur quatuor terminationes: *Prima nominum declinatio.*

A, / As, } vt { Mensa, / Aeneas. } { Es, / E, } vt { Anchises. / Penelope.

Porrò Græca sunt oĩa quæ in { As, / Es, / E, } finiũtur: vt { Thomas, / Anchises, / Phœbe.

Sunt qui huc addunt Hæbræa quædam in am: vt Adam Adæ, Abraham Abrahæ. Quæ tamen melius ad Latinorum formam redacta, ad hũc modum inflexeris: Adamus Adami, Abrahamus Abrahami.

As, accusatiuum in am & in an facit: vt Aeneas, Aeneam, vel Aenean. Vocatiuum in a: vt Aeneas, Aenea. *As.*

Es, in accusatiuo en sumit: vt Anchises, Anchisen. In vocatiuo & ablatiuo, e vel a: vt Anchise, vel Anchisa. *Es.*

E, genitiuum in es mittit, datiuum in e, accusatiuum in en, vocatiuum & ablatiuum in e: vt *E.*

Nom.	Penelope,	Accusat.	Penelopen,
Gen.	Penelopes,	Vocat.	Penelope,
Dat.	Penelope,	Ablat.	Penelope.

As, in genitiuo nominum Latinorum interdum reperitur ad Græcorum imitationem: vt Pater familias, Filius familias. Id quod veteres obseruabant in multis alijs. Ennius, *Dux ipse vias*. Liuius Andronicus. *Mercurius, cumq; eo filius Latonas.* *As in genitiuo.*

pro *Latonæ*. Sic Neuius. *Filij terras*, pro *terræ*. Vergilius, *Nec duras nec sonitus memor*.

Aulai & pictai, atq; id genus alia, priscis relinquito.

Genitiuus pluralis interdum syncopen admittit: vt Aeneadûm, Graiugenûm, pro Aeneadarum, Graiugenarum.

Hæc datiuos & ablatiuos plurales mittunt in abus: Dea, mula, equa, liberta, ambæ, duæ. abus.

Hæc verò tam in is, quàm in abus: Filia, filijs, vel filiabus. Nata, natis vel natabus.

SECVNDA DECLINATIO.

Secunda declinatio. Secundæ declinationis terminationes sunt apud Latinos quinque { Er, Ir, Vr, Vs, Vm, } vt { Aper. Vir. Satur. Dominus. Templum.

Et Græcorum, { Os, On, Eus, } vt { Delos. Ilion. Orpheus.

Os. Attica in os, genitiuum in o mittunt, accusatiuum in on: vt Androgeos, Androgeo. Accusatiuo Androgeon.

Vs. Quædam Græca contracta in us, vocatiuum formant in u: vt Panthus, ô Panthu. Oedipus, ô Oedipu.

Notabis & Latina quædam tam in us, quàm in e, mittere vocatiuum singularem: vt Agnus, vulgus, lucus, fluuius, chorus, populus pro natione. Quin Ouidius ausus est dicere, *Latmius Endymion, non est tibi luna rubori?* Sed Atticam Græcorum dialecton imitatus, quę vocatiuum recto similem semper format.

Eus. Eus, genitiuum format in ei vel eos, datiuum in ei, accusatiuum in ea, vocatiuum in eu: vt

Nominatiuo Orpheus. Gen. Orphei vel Orpheos. Datiuo Orphei. { Ac. Orphea. Ouid. Orpheon. Vocatiuo Orpheu. Ablatiuo Orpheo.

Notandæ sunt deniq; syncopationes illæ, { Deûm, Virûm, } pro { Deorum. Virorum.

Ambo &c. Item anomala illa, Ambo & duo, quas duas voces præter-

etiam in accusatiuo masculino vsurpant: vt Vergilius. *Si duo præterea tales Idæa tulisset Terra viros.* Horatius. *Ne vos titillet gloria. Iureiurando obstringam ambo.* Cicero in Philip. secunda. *Præter duo vos, nemo sic loquitur.* *duo in accusatiuo masculino.*

TERTIA DECLINATIO.

Tertia declinatio admodum varia est, cuius difficiliores duntaxat casus hoc loco attingemus.

Quorundam accusatiui flectuntur tantùm in im: vt Vim, rauim, tussim, sitim, maguderim, amussim, charybdim.

Sic & quorundam fluuiorũ accusatiui: vt Tybrim, Ararim.

Quædam accusatiuos flectunt in im & in em communiter: vt Buris, peluis, clauis, securis, puppis, torquis, turris, restis, febris, nauis, bipennis, aqualis. im vel em. *Accusat. in em & im.*

Ablatiuus regulariter in e desinit: vt Pectus, salus. Ablatiuo Pectore, salute. *Ablatiuus singularis.*

Propria nomina adiectiuis similia, ablatiuos in e mittunt: vt Fœlice, Clemente, Iuuenale, Martiale, &c.

At neutra desinentia in al, ar, & e, ablatiuũ magna ex parte mittunt in i: vt { Vectigal, Calcar, Mare, } Ablatiuo { Vectigali. Calcari. Mari.

Ablatiuus rete, à nominatiuo retis est, non à nominatiuo rete. Par, cum compositis, tam e, quàm i habet: vt Par, compar. Ablatiuo Pare, compare, vel ri.

Hæc tamen e retinent, Far, hepar, iubar, nectar, gausape, præsepe, e.

Et hæc propria, { Soracte, Præneste, Reate, } Ablatiuo { Soracte. Præneste. Reate.

Festorum nomina, quæ tãtùm pluralia sunt, genitiuum interdum in orum mittunt: vt Agonalia, Vinalia. Genitiuo Agonaliorum, Vinaliorum. *Festorum nomina.*

Interdum autem in ium: vt Floralia, feralia. Genitiuo Floralium, feralium.

Aliquando verò tam in orum quàm ium:

vt { Parentalia, Saturnalia, } Genitiuo { Parentaliorum, Saturnaliorum, } vel ium.

Datiuos verò & ablatiuos in bus: vt Saturnalibus, Bacchanalibus. Præter quinquatrĳs, quod iuxta secundam declinationem format prædictos casus.

Mensium nomina. Mensium nomina in er, vel is, ablatiuum in i solùm mittunt: vt { September, Aprilis, } Ablatiuo { Septembri, Aprili.

Quorum accusatiuus in im tãtùm desinit, ĳs ablatiuus exit in i: vt { Sitim, Tussim, } Ablatiuo { Siti. Tussi.

Adiectiua quæ nominatiuum in is, vel er, & e neutrum faciunt, ablatiuum mittunt in i solùm: vt

{ Fortis, Mollis, Dulcis, } Ablat. { Forti. Molli. Dulci. } Sic { Acer, Acris, Acre, } Ablatiuo Acri.

Nota. Licet poëtæ interdum metri causa, E pro I vsurpent.

Cætera adiectiua tam in e, quàm in i mittunt: vt Capax, duplex. Ablatiuo Capace, duplice, vel ci.

Præter { Pauper, Degener, Vber, } { Sospes, Hospes, } quæ in e tantùm faciunt ablatiuum.

Comparatiua etiam bifariam faciunt ablatiuum: vt Melior, doctior. Ablatiuo Meliore, doctiore, vel ri.

Similiter & substantiua quædam: vt Ignis, amnis, anguis, supellex, vnguis, vectis. Ablatiuo e, vel i.

Rariùs autem ciuis, Rariùs etiam Arpinas, } Ablatiuo { Ciue vel ciui. Arpinate, vel ti.

Et sic de cæteris id genus gentilib⁹. Deniq; ad eundem modũ ablatiuos formãt, quorum accusatiui per em & im finiunt: vt Puppis, nauis, ablatiuo Puppe, naue, vel i. Et verbalia item in trix: vt { Victrix, Altrix, } Ablatiuo { Victrice, vel ci. Altrice, vel ci.

Neutra, quorum ablatiuus singularis exit in i tantùm, vel in e & i, nominatiuum pluralem mittunt in ia: vt Molli, duplice vel ci. Nominatiuo plurali, Mollia, duplicia. Præter vbera,

bera, plura vel pluria, aplustra vel aplustria. Et comparatiua: vt Meliora, fortiora, doctiora, priora.

Ex ablatiuis in i tantùm, vel in e & i, fit pluraliter genitiuus in ium: vt Vtili, vtilium. Puppe vel pi, puppium. *Genitiuus pluralis.*

Præter comparatiua: vt { Maiorum, Meliorum. } Item præter ista, Supplicum, complicum, strigilum, artificum, vigilum, veterum, memorum, pugilum, inopum. At plus plurium format.

Sunt & quę syncopā aliquando admittūt, cuiusmodi sunt, Sapientûm, pro sapientium. Serpentûm, pro serpentium.

Quādo nomīatiui singulares duabus cōsonātibus finiuntur. gtī. plu. exeunt in ium: vt { Glans, Trabs, Merx, Pars, Vrbs, Falx, } Genitiuo plurali, { Glandium. Trabium. Mercium. Partium. Vrbium. Falcium.

Excipe hyemum, principum, participum, municipum, forcipum, inopum, cœlibum, clientum.

Vbi in nominatiuo & genitiuo singularibus reperiuntur pares syllabæ, genitiuus pluralis exit in ium:

vt { Collis, Mensis, Auris, } is. Genitiuo { Collium. Mensium. Aurium.

Adde istis, Litium, ditium, vitium, salium, manium, penatiū. Excipe tamen, Canum, panum, vatum, iuuenum, opum, apū.

As format assium, mas marium, vas vadis, vadiū, nox noctium, nix niuium, os ossium, faux faucium, mus murium, caro carnium, cor cordium. Alituum ab ales, assumit u. Boum anomalum est, vt etiam bobus vel bubus.

Quorum genitiui plurales desinunt in ium, accusatiuum formant per es & eis diphthongum: vt Partium, omnium. Partes, omnes, vel eis. *Accusat. pluralis.*

Græco fonte deriuata plæraque, quando iuxta linguæ suæ morem variantur, genitiuū mittunt in os: vt Titan, Pan, Daphnis, Phyllis. Genitiuo Titános, Panos, Daphnidos, Phillidos. Datiuum verò in i breue: vt Titáni, Pani, Daphnidi, Phyllidi. *Græcorum declinatio.*

 Accusatiuum

Accusatiuum in a, nisi sint neutri generis in a non terminantia: vt Pana, Phyllida, Amaryllida, Orphea.

Is tamen, & ys, per os purum declinata in genitiuo, accusatiuum faciunt, S, nominatiui mutata in N: vt

Tethys, Tethyos.	Accusatiuo	Tethyn.
Decapolis, lios.		Decapolin.
Genesis, genesios.		Genesin.
Metamorphôsis, sios.		Metamorphôsin.

Sunt quæ duplicem genitiuum faciunt, alterum in os non purum, alterum in os purum. Atq; hæc pro genitiuorum ratione duplicem quoque accusatiuum formant, alterum in n, alterum in a: vt Paris, genitiuo Paridos & Parios, accusatiuo Parida & Parin. Themis, genitiuo Themidos & Themios, accusatiuo Themida & Themin.

Fœminina in ô, genitiuum in ûs, accusatiuum in ô mittũt:

vt	Sapphô, Sapphûs.	Hanc	Sapphô.
	Mantô, Mantûs.		Mantô.
	Cliô, Cliûs.		Cliô.

Vocatiuus. Vocatiuus nominatiuo magna ex parte similis est, in nõnullis tamen à nominatiuo abijcitur s: vt

	Pallas, Pallantis.	Voc. ô	Palla.
	Theseus, Theseos.		Theseu.
	Tethys, Tethyos.		Tethy.
	Phyllis, Phyllidos.	Vocat. ô	Phylli.
	Alexis, Alexios.		Alexi.
	Achilles, Achilleos.		Achille.

Græca neutra in a. Neutra singularia in a, Græca sunt: vt Problema, poëma, quæ veteres iuxta Latinam quoq; formam declinabant, addita syllaba tum: vt Hoc problématum, hoc poëmatum. Quorum datiui & ablatiui plurales adhuc in frequentiore vsu sunt: vt Problématis, poëmatis.

QVARTA DECLINATIO.

QVartę declinationi nihil ferè difficultatis inest, nam duas tantùm sortitur terminationes in recto singulari, nempe us & u: vt Manus, genu. Veteres à nominatiuis, anus, tumultus, ornatus, dixerunt, anuis, tumulti, ornati, in genitiuo.

Terentius. *Eius anuis causa.* Idem. *Nihil ornati. Nihil tumulti.*

Datiuus ŭi habet, & interdum etiam u: vt Fructui, concubitui: rariùs fructu, concubitu. *Datiuus sing.*
Verg. *Quod neque concubitu indulgent.* Ter. *Vestitu nimio indulges.*

Currûm autem pro curruum, Synæresis est, vt & in aliis declinationibus fieri solet.

Iēsus, in accusatiuo Iēsum habet, in reliquis verò casibus vbique Iēsu. *Iesus.*

Hæc datiuum & ablatiuum pluralem in ŭbus formant: Acus, lacus, artus, arcus, tribus, ficus, specus, quercus, partus, portus, veru. ŭbus.
Cætera omnia in ĭbus: vt Fructibus, fœtibus, manibus, motibus. *Datiuus & Abla. plu.*

QVINTA DECLINATIO.

Qvinta declinatio, genitiuum, datiuum, & ablatiuum pluralem in paucioribus sortita est, quemadmodum infrà in heteroclitis fusiùs tradetur.

Olim iuxta hanc declinationem flectebantur quædam nomina tertiæ inflexionis: vt *Plebes, plebei.*

Genitiuus huius declinationis olim etiam in es, ij, & e, exibat. Cicero. *Equites verò daturos illius dies pœnas.* Vergilius. *Munera lætitiamq; dij.* Salustius. *Vix decima parte die reliqua.* *Genitiuus singularis.*

❦ Cæterum præter ista quæ iam diximus, notabis etiam diligenter ea nomina, quæ à Grammaticis Heteroclita dicuntur. Hæc partim varia probatorum autorum lectione, partim à sequentibus regulis discere licebit.

DE NOMINIBVS HETEROCLITIS. R. R.

Qvæ genus aut flexum variant, quæcunque nouato
Ritu deficiũt, superántue, Heteroclita sunto. *Heteroclita quæ sunt*

Variantia

VARIATIA GENVS.

Fœminina. Hæc genus ac partim flexum variantia cernis:
Pergamus infœlix vrbs Troum, Pergama gignit.
Quod nisi plurali careat, facit ipsa supellex.
Singula fœmineis, neutris pluralia gaudent.
Neutra. Dat prior his numerus neutrum genus, alter vtrunq;:
Rastrum cum fræno, filum, simul atque capistrum.
Argos item & cœlum, sunt singula neutra. Sed audi,
Mascula duntaxat cœlos vocitabis, & Argos.
Fræna sed & frænos, quo pacto & cætera formant.
Nūdinū, & hinc epulū, quibus addito balneū. Et hęc sunt
Neutra quidem primo, muliebria ritè secundo.
Balnea plurali Iuuenalem constat habere.
Masculina Hæc maribus dantur singlaria, plurima neutris:
Mænalus, atq; sacer mons Dyndimus, Ismarus, atq;
Tartara, Taygetus, sic Tænera, Massica, & altus
Gargarus. At numerus genus his dabit alter vtrunq;:
Sibilus, atque iocus, locus, & Campanus Auernus.

DEFECTIVA.

Quæ sequitur manca est numero casúue propago.

APTOTA.

Aptôta sunt quæ à recto non variant casum. Quæ nullum variant casum, vt fas, nil, nihil, instar:
Multa & in u, simul i, vt sunt hæc, cornuq;, genuq;.
Sic gummi, frugi, sic tempe, tot, quot, & omnes
A tribus ad centum numeros, Aptôta vocabis.

MONOPTOTA.

Monoptota sunt quæ vnico in obliquo reperiuntur. Estque Monoptôton nomen, cui vox cadit vna,
Ceu noctu, natu, iussu, iniussu, simul astu.
Promptu, permissu: Plurali legimus astus,
Legimus inficias, sed vox ea sola reperta est.

Diptôta

DIPTOTA.

Sunt Diptota, quibus duplex flexura remansit:
Vt Fors forte dabit sexto, spontis quoque sponte.
Sic plus pluris habet, repetundarum, repetundis.
Iugeris & sexto dat iugere. Verberis autem
Verbere, suppetiæ quarto quoque suppetias dant.
Tantundem dat tantidem: simul impetis hoc dat
Impete. Iunge vicem sexto vice, nec lego plura.
Verberis atque vicem, sic plus cum iugere, cunctos
Quatuor hæc numero casus tenuere secundo.

Diptota quæ duobus.

TRIPTOTA.

Treis quibus inflectis casus, Triptota vocantur:
Vt precis atque precem, petit & prece blandus amicam.
Sic opis est nostræ, fer opem legis, atq; ope dignus,
At tantùm recto frugis caret, & ditionis.
Integra vox vis est, nisi desit forte datiuus,
Omnibus his mutilus numerus prior, integer alter.

Triptota quæ tribus

Quæ referunt, vt qui: quæ percontantur, vt Ecquis:
Et quæ distribuunt, vt nullus, neuter, & omnis,
Infinita solent his iungi, vt quilibet, alter:
Quinto hæc sæpe carent casu, & pronomina, præter
Quatuor hæc infrà, Noster, nostras, meus, & tu.

Defecta vocatiuo.

Propria cuncta notes, quibus est natura coërcens,
Plurima ne fuerint, vt Mars, Cato, Gallia, Roma,
Ida, Tagus, Lælaps, Pernassus, Bucephalusq;.
His frumenta dabis, pensa, herbas, vda, metalla,
In quibus autorum quæ sunt placita, ipse requiras,
Est vbi pluralem retinent hæc, est vbi spernunt.

Defecta plurali.

Neutra sing. carentia quibusdam casibus pluralibus.

Ordea, farra, forum, mel, mulsum, defruta, th[...]
Treis tantùm similes voces pluralia seru[...]

Appellat. masculina defecta. plurali.

Hesperus & vesper, pontus, limusq;, fimusq;,
Sic penus & sanguis: sic æther, nemo: sed ista
Mascula sunt, numerum vix excedentia primum,
Singula fœminei generis, pluralia raro:

Appellat. fœm. carentia plurali.

Pubes, atque salus, sic talio, cum indole, tussis.
Pix, humus, atq; lues, sitis, & fuga, iunge quietem.
Sic cholera, atque fames, bilisq;, senecta, iuuentus.
Sed tamen hæc, soboles, labes, vt & omnia quintæ,
Treis similes casus plurali sæpe tenebunt.
Excipe res, species, facies, aciesq;, diesq;,
Quas voces numero totas licet esse secundo.
Istis multa solent muliebria nectere, vt hæc sunt:
Stultitia, inuidia, & sapientia, desidia, atque
Id genus innumeræ voces, quas lectio præbet,
Quam tibi præfixam ceu certum collige filum,
Rarius his numerum, quandoque sed adde secundum.

Neutra carentia plurali.

Nec licet his neutris numerum deferre secundum:
Delicium, senium, lethum, cœnumq;, salumq;.
Sic barathrum, virus, vitrum, viscumq;, penumq;.
Iustitium, nihilum, ver, lac, gluten, simul halec.
Adde gelu, solium, iubar. Hic quoque talia ponas,
Quæ tibi si obserues, occurrent multa legenti.

Masculina plurali.

Mascula sunt tantum numero contenta secundo:
Manes, maiores, cancelli, liberi, & antes.
Menses profluuium, lemures, fasti, atque minores.
Cùm genus assignant natales: adde penates,
Et loca plurali, quales Gabijq;, Locriq;.
Et quæcunque legas passim similis rationis.
Hæc sunt fœminei generis, numeriq; secundi:
... phaleræ, gratesq;, manubiæ, & idus.
... duciæ, simul insidiæq;, minæq;.
... ugæ, tricæq;, calendæ.
... æ, cunæ, diræ, exequiæq;.

Inferiæ & feriæ, sic primitiæq; plagæq;
Retia signantes, & valuæ, diuitiæq;.
Nuptiæ item & lactes: addentur Thebæ, & Athenæ,
Quod genus inuenias & nomina plura locorum.
Rarius hæc primo, plurali neutra leguntur:
Mœnia cum tesquis, præcordia, lustra ferarum.
Arma, mapalia, sic bellaria, munia, castra.
Funus iusta petit, petit & sponsalia virgo.
Rostra disertus amat, puerique crepundia gestant.
Infantesq; colunt cunabula, consulit extra
Augur, & absoluens, superis effata recantat.
Festa Deûm poterunt, ceu Bacchanalia iungi.
Quòd si plura leges, licet hac quoq; classe reponas.

Subiuncta sub eodem genere.

Neutra cõ vētia sing.

Declinatio onem va- riantia.

REDVNDANTIA.

Hæc quasi luxuriant, varias imitantia formas:
Nam genus & vocem variant tonitrus, tonitruq;.
Sic clypeus clypeum, baculus baculum, atque bacillum,
Sensus & hoc sensum, tignus tignumq;, tapetum,
Atque tapete tapes, punctus punctumq;. Sinapi,
Quod genus immutans, fertur scelerata sinapis.
Sinus & hoc sinum vas lactis, mendaq; mendum.
Viscus & hoc viscum, sic cornu & flexile cornum.
At Lucanus ait, Cornus tibi cura sinistri.
Euentus simul euentum. Sed quid moror istis?
Talia doctorum tibi lectio mille ministrat.
Sed tibi præterea quædam sunt Græca notanda,
Quæ quarto casu fœtum peperere Latinum.
Nam panther panthera creat, crateraq; crater.
Cassida, cassis habet, sed & æther æthera fundit.
Hinc cratera venit, venit æthera, sic caput ipsum
Cassida magna tegit, nec vult panthera domari.
Vertitur his rectus, sensus manet, &
Gibbus & hic gibber, cucumis cucu

Adiectiua luxuriātia.

[...]minationes sub eodem genere.

Sic cinis atque ciner, vomis vomer, scobis & scobs.
Puluis item puluer, pubes puber. Quibus addes
Quæ pariunt or & os, honor, & labor, arbor, odorq́;.
His & apes & apis, plebs plebis. Sunt quoq́; multa
Accepta à Græcis, geminam referentia formam:
Vt Delphin delphinus, & hic elephas elephantus.
Sic congrus conger, Meleagrus sic Meleager.
Teucrus item Teucer. Dabis huc & cætera cuncta,
Quæ tibi par ratio dederit, & lectio casta.

Declinationem variantia.

Hæc simul & quarti flexus sunt atque secundi:
Laurus enim lauri facit, & laurus genitiuo.
Sic quercus, pinus, pro fructu ac arbore ficus.
Sic colus atq́; penus, cornus quando arbor habetur.
Sic lacus atq́; domus, licet hæc nec vbiq́; recurrant.
His quoq́; plura leges, quæ priscis iure relinquas.

Adiectiua luxuriantia.

Et quæ luxuriant sunt adiectiua notanda
Multa, sed in primis quot & hæc tibi nomina fundunt:
Arma, iugum, neruus, somnus, cliuusq́;, animusq́;,
Et quot limus habet, quot frœnum, & cera, bacillum;
A quibus us simul is formes, vt inermus, inermis.
Rarior ast hilarus, vox est hilaris benè nota.

COMPARATIO NOMINVM.

Comparantur nomina, quorum significatio augeri minuiue potest. Gradus comparationis sunt tres:

Positiuus gradus.

Positiuus, qui rem sine excessu significat: vt Albus, niger, probus, improbus.

Comparatiuus.

Comparatiuus, qui significationem sui positiui per aduerbium Magis, auget: vt Albior, probior, id est, Magis albus, magis prob⁹. Fit autem regulariter à primo positiui casu in i, addita syllaba or: vt ab Amici, pudici, fit amicior, pudicior.

Superlatiuus, qui supra positiuum cum Aduerbio Valdè, [illegible] : vt

Doctissi-

Doctissimus, } id est, valdè vel maximè { Doctus.
Iustissimus, } { Iustus.

Fit autem regulariter à primo positiui casu in i, adiectis s & simus: vt à Candidi, prudenti, fit Candidissimus, prudentissimus.

Quæ verò positiua in r desinunt, adiecto rimus, superlatiuum formant: vt Pulcher, pulcherrimus. Niger, nigerrimus. *In rimus.*

Excipiuntur Dextimus à Dexter, Maturimus, siue Maturissimus, ab antiquo Matur.

Sex ista in lis, superlatiuum formant in limus: nempe Facilis, facilimus: Docilis, docilimus: Agilis, agilimus: Gracilis, gracilimus: Humilis, humilimus: Similis, simillimus. *In Lis.*

Quæ deriuantur à Dico, loquor, volo, facio, ad hunc modum comparantur. *Deriuata à dico, loquor, &c.*

Maledicus, } à dico. { Magniloquus, } à loquor
Maledicentior, } { Magniloquentior, }
Maledicētissimus, } { Magniloquentissim9, }

Plautus tamen à mendaciloquus & confidentiloquus, vsurpat mendaciloquius, & confidentiloquius.

Beneuolus, } à volo. { Magnificus, } à facio.
Beneuolentior, } { Magnificentior, }
Beneuolentissimus, } { Magnificentissimus, }

Quoties vocalis præcedit us finale, comparatio fit per aduerbia Magis & Maximè: vt Idoneus, magis idoneus, maximè idoneus. Arduus, magis arduus, maximè arduus. *Comparatio nom. in us purum.*

COMPARATIO INVSITATIOR.

Interim acrè iudicium adhibendum est, vt quæ in legendis autoribus rarò occurrunt, rarò itidem vsurpentur. Cuiusmodi sunt quæ sequuntur.

Assiduior, } { Egregissimus, } { Pientissimus, } Ipsissimus.
Strenuior, } { Mirificissimus, } { vel piissimus, }
Perpetuissimus, } { Exiguissimus, apud Ouidium.
Tuissimus, } { Multissimus, apud Ciceronem.

COMPARATIO ANOMALA.

Bonus, melior, optimus. Malus, peior, pessimus. Magnus,

maior, maximus. Paruus, minor, minimus. Multus plurimus, multa plurima, multum plus plurimum. Vetus, veterior, veterrimus. Deterior, deterrimus, ab antiquo Deter. Nequam, nequior, nequissimus. Citra, citerior, citimus. Intra, interior, intimus. Infra, inferior, infimus. Extra, exterior, extimus, vel extremus. Supra, superior, supremus, vel summus. Post, posterior, postremus. Vltra, vlterior, vltimus. Propè, propior, proximus, à quo proximior apud Ouidium. Pridem, prior, primus. Diu, diutior, diutissimus. Sæpè, sæpiùs, sæpissimè.

COMPARATIO DEFECTIVA.

Comparatio manca. Inclytus, inclytissimus. Meritus, meritissimus. Opimus, opimior. Sinister, sinisterior.

Ocyor, Ocyssimus, } ab ὠκὺς. { Nouus, Nouissimus. } { Iuuenis, Iunior.

Adolescens, Adolescentior. } { Senex, Senior, Maximus natu. } { Potior, Potissimus. } { Ante, Anterior.

Longinquus, Longinquior. } { Nuper, Nuperrimus. } { Penè, Penissimus.

Comparatio abusiua Interdum autem à substantiuis fit comparatio, sed abusiuè: vt { Neronior, Cinædior, Punior, } à { Nerone. Cinædo. Pœno.

DE PRONOMINE.

PRonomen, est pars orationis, qua in demonstranda aut repetenda re aliqua vtimur.

Pronomina sunt quindecim: Ego, tu, sui, ille, ipse, iste, hic, is, meus, tuus, suus, noster, vester, nostras, vestras.

Quibus addi possunt & sua composita: vt Egomet, Tute, Idem, & similia. Vt etiam Qui, quæ, quod.

DE ACCIDENTIBVS PRONOMINI.

Accidunt Pronomini, Species, Numerus, Casus, Genus, Declinatio,

clinatio, Persona, Figura.

Species Pronominum est duplex: Primitiua, & Deriuatiua.

Ad primitiuam spectant ista: Ego, tu, sui, ille, ipse, iste, hic, is. *Primitiua.*

Ex primitiuis alia sunt Demonstratiua, alia Relatiua.

Demonstratiua dicuntur eadem quæ & primitiua, nimirũ Ego, tu, sui, ille, ipse, iste, hic, is. *Demõstratiua.*

Relatiua autem sunt, Ille, ipse, iste, hic, is, idem, qui. *Relatiua.*

Deriuatiua sunt, Meus, tuus, suus, noster, vester, nostras, vestras. Deriuatiuorum alia sunt Possessiua, alia Gentilia. *Deriuatiua.*

Possessiua sunt, Meus, tuus, suus, noster, vester. *Possessiua.*

Gentilia ex eo dicũtur, quòd gẽtem aut nationem, vel partes & sectas significent: vt Nostras, vestras, & cuias nomen. *Gentilia.*

DE NVMERO.

Numerus Pronominum est duplex. Singularis, vt Ego: Pluralis, vt Nos.

DE CASV.

Casus autem sunt sex, quemadmodum in Nomine.

Vocatiuo carent omnia pronomina, præter hæc quatuor: Tu, meus, noster, nostras. Martialis tamen pronomini Ipse, vocatiuum tribuere videtur, quum ait,

Vt Martis reuocetur amor, sæuiq; tonantis,
A te Iuno petet Ceston & ipsa Venus.

Pronominis compositio.

DE GENERE.

Genera sunt in pronominibus, perinde vt in adiectiuis nominum. Alia enim ad tria genera referuntur: vt Ego, tu, sui. Alia per tria genera variantur: vt Meus, mea, meum.

DE DECLINATIONE.

Declinationes pronominum sunt quatuor.

Genitiuus autem primæ declinationis exit in i: vt

Ego, } Genit. { Mei. } & sui, quod recto caret in vtro-
Tu, } Genit. { Tui. } que numero.

Genitiuus secundæ definit in ius vel ius. Cuius formæ sunt,

Ille, } Genit. { Illius. } Hic, } Genitiuo { Huius.
Ipse, } Genit. { Ipsius. } Is, } Genitiuo { Eius.
Iste. } Genit. { Istius. } Qui, } Genitiuo { Cuius.

Tertia. Genitiuus tertiæ declinationis exit in i, æ, i, quemadmodũ nominum adiectiuorum, quę per tres terminationes variantur. Cuius sortis sunt,

Ntõ.	Meus, mea, meum. Tuus, tua, tuum. Suus, sua, suum. Noster, nostra, nostrũ. Vester, vestra, vestrũ.	Gtõ.	Mei, meæ, mei. Tui, tuæ, tui. Sui, suæ, sui. Nostri, nostræ, nostri. Vestri, vestræ, vestri.

Quarta. Genitiuus quartæ habet âtis: ex quo ordine sunt

Nostras,	Genitiuo	Nostrâtis.
Vestras,		Vestrâtis.
Cuias,		Cuiâtis.

Cæteri obliqui in vtroq; numero, ad formam nominum tertiæ declinationis inflectuntur.

DE PERSONA.

Personæ Pronominum sunt tres, { Prima, Secunda, Tertia, } vt { Ego. Tu. Ille.

DE FIGVRA.

Figura est duplex. Simplex, vt Ego: Composita, vt Egomet.

Pronominum compositio. Pronomina inter se componuntur: vt Egoipse, tuipse, suiipsius, meipsius.

Nominatiuo	Istic, Istæc, Istoc vel Istuc.	Accusat.	Istunc, Istanc, Istoc vel Istuc.	Ablat.	Istoc, Istac, Istoc.

Pluraliter Nominatiuo & accusatiuo Istæc. Eodem modo declinatur & Illic, Illæc, Illoc.

Componuntur etiam cum nominibus: vt Cuiusmodi, huiusmodi, illiusmodi, istiusmodi.

Componuntur & cum prępositionibus: vt Mecum, tecum, secum, nobiscum, vobiscum, quicum, quibuscum.

Componuntur etiam & cum aduerbijs: vt

Eccum, Eccam, Eccos, Eccas,	ab Ecce.	Ellum, Ellam, Ellos, Ellas,	ab Ecce. Vt & Idem quoque ab is & demùm.

Cum

Cum coniunctione quoque componuntur: vt

Ntō.	Hiccine, Hæccine, Hoccine.	Actō.	Hunccine, Hanccine, Hoccine.	Ablat.	Hoccine, Haccine. Hoccine.

Pluraliter, Hæccine neutrum.

Componuntur denique cum syllabicis adiectionibus: vt Met, Te, Ce, Pte.

Met, adijcitur primæ & secundę personæ: vt Egomet, meimet, mihimet, memet, nosmet, &c. Sic sibimet quoq; ac semet dicimus. *Met.*

Tumet autem in recto nō dicimus, ne putetur esse verbum à Tumeo. Sed Tuimet, tibimet, temet, nosmet, &c. *Tumet.*

Te adijcitur istis, Tu, Te, vt Tute. Tete. *Te.*

Ce, adijcitur obliquis horum pronominum, Hic, ille, iste, quoties in s desinunt: vt Huiusce, hisce, illiusce, istiusce, hosce, illosce, istosce. *Ce.*

Pte apponitur istis ablatiuis, Mea, Tua, Sua, Nostra, Vestra, vt Meapte, Tuapte, Suapte, Nostrapte, Vestrapte. *Pte.*

Interdum etiam masculinis & neutris adiici solet: vt Meopte marte, Tuopte labore, Suopte iumento, Nostropte dāno. &c.

Quis & qui, ad hunc modum componuntur.

Quis, in compositione hisce particulis postponitur: *Quis.*

En, Ne, Alius, Num, Si, vt Ecquis. Nequis. Aliquis. Nunquis. Siquis. Et hæc tam in fœminino singulari, quàm in neutro plurali, Qua habent, non quæ: vt Si qua mulier. Nequa flagitia. &c.

Præter Ecquis, quod vtrunque in fœminino habere reperitur, Ecquæ & Ecqua. *Ecquis.*

His autem particulis præponitur Quis in compositione:

Nam, Piam, Putas, Quam, Que, vt Quisnam. Quispiam. Quisputas. Quisquam. Quisque. Et hæc vbiq; (præterquam in ablatiuo singulari) Quæ habent, non Qua: vt Quænam doctrina. Negotia quępiam. Optima quæque.

Quis. Quis, etiam cum seipso componitur: vt Quisquis. quod & in hunc modum variatur.

Ntō. { Quisquis, Quicquid. } Accusat. Quicquid. Ablat. { Quoquo, Quaqua, Quoquo.

Qui, in cōpositione præponitur his particulis:

Dam,	vt	Quidam.	Et hæc vbiq;, præterquam in ablatiuo singulari, Quę retinēt, non Qua: vt Quædam puella. Quæcunque facinora.
Vis,		Quiuis.	
Libet,		Quilibet.	
Cunq;,		Quicunq;.	

DE VERBO.

ERBVM, est pars orationis, quæ modis & temporibus inflexa, esse aliquid, agereúe, aut pati significat: vt Sum, existo: moueo, moueor: tango, tangor.

Verbum diuiditur in primis in Personale, vt Doceo: & Impersonale, vt Oportet.

Personale, est quod certis personis distinguitur: vt Ego lego, Tu legis, Hic legit, Illi legunt.

Contrà, Impersonale dicitur, quod diuersarum personarū vocibus non distinguitur nec variatur: vt Pœnitet, tædet, miseret, oportet.

DE ACCIDENTIBVS VERBO.

Verbo quidem accidunt ista: Genus, Modus, Tempus, Figura, Species, Persona, Numerus, Coniugatio.

DE GENERE.

Quinque sunt verborum genera, { Actiuum, Passiuum, Neutrum, } { Deponens, Commune.

ACTIVVM.

Actiuum, est quod agere significat, & in o finitum, passiuum in or formare potest: vt Doceo, doceor, Lego, legor.

Passiuum

PASSIVVM.

Passiuũ, est quod pati significat, & in or finitũ, actiui forma r, dempto, resumere potest: vt Amor, amo. Afficior, afficio.

NEVTRVM.

Neutrum, est quod in o, vel in m finitum, nec actiuam, nec passiuam formam integrè induere potest: vt Curro, ambulo, iaceo, sum. Neutrorum tria sunt genera.

Nam aliud Substantiuum dicitur: vt Sum, es, est, sumus, &c. Neutrum substant.

Aliud Absolutũ, sic dictũ, quòd ipsum per se sensum absoluat.

Atq; hoc rursum duplex est. Nam alterum actionem completam in ipso verbo significat, nec in aliud transeuntem: vt Ambio, dormio, pluit, ningit. Alterũ verò passionem in ipso completam indicat: vt Palleo, rubeo, albesco, nigresco. Neutrum absolutum.

Est præterea & aliud, cuius actio in rem cognatæ significationis transit, ac tertiam personam passiuæ vocis vsurpat:

vt { Bibo vinum, Curro stadium, Viuo vitam, } { Vinum bibitur. Stadium curritur. Vita viuitur. }

Sunt deniq; quæ simplicia quidem neutra sunt, composita verò agendi vim cõcipiunt: vt Eo, adeo: mingo, commingo.

DEPONENS.

Deponens, quod in or finitum, vel actiui significationem habet, vt Loquor verbum: vel neutri, vt Philosophor.

COMMVNE.

Commune, quod in or finitũ, tam actiuam quàm passiuam significationem obtinet: vt Veneror, criminor, consolor, stipulor, speculor, osculor, adulor, frustror, dignor, testor, interpretor, amplector, meditor, experior, ementior: multaq; id genus alia, quæ passim apud veteres reperias.

DE MODO.

Modi verborum sex enumerantur.

Indicatiuus, qui simpliciter aliquid fieri aut non fieri definit: vt *Probitas laudatur & alget.* Hic modus aliquãdo per inter-

rogationem vsurpatur: vt *Quis legit hæc?* Aliquando per dubitationem: vt *An in astu venit aliud ex alio malum?*

Imperatiuus. Imperatiuus, quo inter imperandum vtimur. Hic modus futurum non habet, sed præsens duplex: vt apud Propertiũ.

Aut si es dura nega, sin es non dura, venito.

Verg. *Tityre dum redeo, breuis est via, pasce capellas:*
Et potum pastas age Tityre, & inter agendum
Occursare capro (cornu ferit ille) caueto.

Preteritum autem à subiunctiuo mutuatur. Cicero. *Sed amabo te, nihil incommodo valetudinis tuæ feceris.*

Martialis. *Dic quotus es, quanti cupias cœnare, nec vllum*
Addideris verbum, cœna parata tibi est.

Quin & illa passiua, Præceptum sit, dictum sit, determinatum sit, præteriti imperatiui esse fatetur Priscianus.

Hic modus etiam Permissiuus dicitur, quòd interdum per hunc permissio significetur: vt

Si sine pace tua, atque inuito numine Troës
Italiam petiere, luant peccata, nec illos *Iuueris auxilio.*

Deniq; aliquando etiam Suppositiuus aut Hortatiuus appellatur: vt Verg. *-eamus, & in media arma ruamus.*

Optatiuus. Optatiuus, quo optamus fieri rem aliquã, nec refert factáne sit, at fiat, an sit facienda: vt *Vtinam bonis literis suus detur honos.*

Modus Optatiuus, Potentialis, & Subiunctiuus, quinque separata eisdem vocibus tempora habere videntur, vt est autor Linacrus. Præterea notandum est, Præsens huius modi assumere quandoq; significationem futuri: vt *Vtinam aliquando tecum loquar.*

Potentialis Potentialis, quo posse, velle, aut debere fieri aliquid significamus: vt *Expectes eadem à summo minimoq; poëta?* pro potes expectare. *Non expectes vt statim gratias agat, qui sanatur inuitus.* pro non debes expectare. *Quis enim rem tam veterem pro certo affirmet?* pro vult affirmare.

Græcorum optandi modus. Græci hunc modum nunc per Indicatiuũ, nunc per Optatiuum modum & particulam ἂν exprimunt.

Subiunctiuus. Subiunctiuus, qui nisi alteri subijciatur orationi, vel alterã sibi subiectam orationem habeat, per se sententiam non absoluit:

soluit: vt *Si fueris fœlix, multos numerabis amicos:*

Tempora si fuerint nubila, solus eris.

Temporũ igitur vocibus hi tres modi per omnia (sicut dictum est) conueniunt: discernuntur verò significatu & signis. Optatiuus enim semper adhæret aduerbio cuipiam optandi: vt *Vtinam veniat aliquando tempus.* Potentialis verò neque vllum aduerbium adiunctum habet, nec coniunctionem. Subiunctiuus autem semper aliquam cõiunctionem annexam habet: vt *Si venero. Vt taceas. Quum cœnauero.* *Nota.*

Infinitiuus, qui agere quidẽ aut pati significat, at citra certã numeri & personę differẽtiam: vt *Malim probus esse, quàm haberi.* *Infinitiuus.*

DE TEMPORE.

Tempora sunt quinque.

Præsens, quo actio nunc geri significatur: vt *Scribo.* *Præsens.*

Imperfectum, quo prius quidem aliquid in agẽdo fuisse significatur, non tamen absolutam tunc temporis fuisse actionem. Verg. *Hic templum Iunoni ingens Sydonia Dido*

Condebat. Erat enim adhuc in opere. *Imperfectum.*

Perfectum, quo præterita absolutaq; significatur actio. Hoc in passiuis, deponentibus, & communibus duplex est, & ob id duplici circuitione explicatum. Alterum, quo proximè præteritum exprimitur: vt *Pransus sum.* Alterum, quo vlterius præteritum indicatur: vt *Pransus fui.* Non enim si modò pransus sis, Pransus fui, commodè aptéue dixeris. *Perfectũ.*

Plusquã perfectum, quo actio iam diu præterita significatur. *Plusquam perfectum.*

Futurum, quo res in futuro gerenda significatur. Hic promissiuus modus à nonnullis vocatur, quòd videatur aliquid promittere, aut velle facere: vt Ouidius. *Futurum.*

Ibimus ô Nymphæ, monstrataq; saxa petemus.

Huius aliud genus est, quod Exactũ vocant: vt *Videro, abiero.* Terentius. *Si te æquo animo ferre accipiet, negligentem feceris.* *Exactum.*

Quod quidem Exactũ, futurũ etiam in subiunctiuo modo reperitur. Plin. *Ero securior dum legam, statimq; timebo quum legero.*

DE FIGVRA.

Figura est duplex, Simplex, vt Facio: Cõposita, vt calefacio.

Verba cõposita, quorũ simplicia exoleuerũt, sunt defẽdo, offẽdo, aspicio, cõspicio, adipiscor, experior, cõperior, expedio, impedio, deleo, imbuo, cõpello, appello, incẽdo, accẽdo, ingruo, cõgruo, infligo, instigo, impleo, compleo, & id genus alia.

Quædã etiam videntur à græcis nata: vt { Impleo, à πλῶ. Percello, à κέλλω.

DE SPECIE. Species est duplex.

Primitiua. Primitiua, quæ est prima verbi positio: vt Ferueo.

Deriuatiua Deriuatiua, quæ à primitiua deducitur: vt Feruesco.

Deriuatiuorum genera sunt quinque.

Inchoatiua Inchoatiua, à Grammaticis appellata (quæ Valla Meditatiua potiùs & Augmentatiua appellat) in sco desinũt: vt Labasco, calesco, ingemisco, edormisco.

Hæc aut inchoationem significãt: vt Lucessit, id est, incipit lucere, aut certè gliscere & intendi: vt apud Vergilium. *Expleri mentem nequit, ardèscitq; tuendo.* Hoc est, magis magisq; ardet. Ex his plæraq; pro thematibus primarijs vsurpantur: vt *Timesco, hisco, conticesco.* id est, *Timeo, hio, taceo.*

Frequentatiua. Frequentatiua desinunt in to, so, xo, aut tor: vt Visito, affecto, scriptito, pulso, viso, quasso, nexo, texo, vexo, sector, scitor, sciscitor. Significant autem vel assiduitatem quãdam vel conatũ: vt Dictito. i. frequenter dico. Viso. i. eo ad videndũ.

Apparatiua. Huc pertinent & illa, Vellico, fodico, albico, & similia id genus, quę à Grãmaticis etiam Apparatiua appellari solent.

Desideratiua. Desideratiua finiunt in urio: vt Lecturio, parturio, esurio, cœnaturio. Hęc ad significationem suorum primitiuorum studium atque appetentiam quandam adijciunt: vt Lecturio, id est, legere cupio. Cœnaturio, id est, cupio cœnare.

Diminutiua. Diminutiua in lo, vel sso exeunt: vt Sorbillo, cantillo, pitisso. id est, parùm ac modicè sorbeo, canto, bibo.

Imitatiua. Imitatiua, sunt quę imitationem significãt: vt Patrisso, Atticisso, Platonisso. At latini hac forma nõ adeò delectati sunt, vnde pro Græcisso, Græcor vsi sunt: vt Cornicor, à cornice: Vulpinor, à vulpe: Bacchor, à Baccho.

DE PERSONA.

Tres sunt verbi personæ. Prima, vt Lego: Secunda, vt Legis: tertia,

tertia, vt Legit. NVMERVS.

Numeri sunt itē duo: Singularis, vt lego: Pluralis, vt legim⁹.

DE CONIVGATIONE.

Quādoquidem de cōiugandorū verborū ratione in Rudimētis Anglicis traditū est, quæ pueri tāquā vngues suos exactissimè callere debent: proximū fuerit, vt hæ Guilielmi Lilij de preteritis & supinis regulę lucidissimę quidem illæ, cōpendiosissimæq; nec sanè minùs vtiles, pari auiditate imbibātur.

G. L. DE SIMPLICIVM

verborum primæ coniugationis communi præterito.

S in præsenti, perfectum format in aui:
Vt no nas, naui: vocito vocitas, vocitaui.
Deme lauo laui, iuuo iuui, nexoq; nexui.
Et seco quod secui, neco quod necui, mico verbum
Quod micui, plico quod plicui, frico quod fricui dat.
Sic domo quod domui, tono quod tonui, sono verbum
Quod sonui, crepo quod crepui, veto quod vetui dat,
Atque cubo cubui. Rarò hæc formantur in aui,
Do das, ritè dedi, sto stas, formare steti vult.

Hypermeter. *Hypermeter versus plus iusto vna syllaba constat, sed collidenda cum prima uoce sequentis versus, id quod omnium commune est.*

Secundæ coniugationis commune præteritum.

ES in præsenti, perfectum format ūi dans:
Vt nigreo, nigres, nigrui: Iubeo excipe iussi.
Sorbeo sorbui habet, sorpsi quoq;. Mulceo mulsi.
Luceo vult luxi, sedeo sedi, videoq;
Vult vidi, sed prandeo prandi, strideo stridi.
Quatuor his infrà geminatūr syllaba prima:
Pendeo namque pependi, mordeo vultq; momordi.
Spondeo habere spopondi, tondeo vultq; totondi.
Suadeo suasi, rideo risi, habet ardeo & arsi.
L vel R, ante geo si stet, geo vertitur in si:

Vrgeo vt vrsi, mulgeo mulsi, dat quoque mulxi.
Frigeo frixi, lugeo luxi, habet augeo & auxi.
Leo. Dat fleo fles, fleui: leo les, leui: indeq; natum,
Deleo deleui, pleo ples, pleui, neo neui.
A maneo mansi formatur, torqueo torsi.
Veo. Hæreo vult hæsi. Veo fit ui, vt ferueo ferui.
Niueo & inde satum, poscit conniueo niui,
Et nixi. cieo ciui, vieoq; vieui.

TERTIA CONIVGATIO.

Tertia præteritum formabit vt hîc manifestum:
Bo. Bo fit bi, vt lambo lambi, scribo excipe scripsi:
Et nubo nupsi, antiquum cumbo cubui dat.
Co. Co fit ci, vt vinco vici, vult parco peperci,
Et parsi. Dico dixi, duco quoque duxi.
Do. Do fit di, vt mando mandi. Sed scindo scidi dat.
Findo fidi, fundo fudi, tundo tutudiq;.
Pendo pependi, tendo tetendi, pedo pepedi.
Iunge cado cecidi, pro verbero cædo cecîdi.
Cedo. Cedo pro discedere, siue locum dare, cessi:
Vado, rado, lædo, ludo, diuido, trudo,
Claudo, plaudo, rodo, ex do semper faciunt si.
Go. Go fit xi, vt iungo iunxi. Sed r ante go, vult si:
Vt spargo sparsi, lego legi, & ago facit egi.
Dat tango tetigi, pungo punxi, pupugiq;.
Dat frango fregi: cùm signat pango pacisci,
Vult pepigi: pro iungo pegi: pro cano panxi.
Ho. Ho fit xi, traho ceu traxi docet, & veho vexi.
Lo. Lo fit ŭi, colo ceu colui: Psallo excipe cum p,
Et sallo sine p, nam salli format vtrunque.
Dat vello velli, vulsi quoque, fallo fefelli,
Cello pro frango ceculi, pello pepuliq;.
Mo. Mo fit ŭi, vomo ceu vomui: sed emo facit emi.
Como petit compsi, promo prompsi: Adijce demo,

Quod

Quod format dempsi, sumo sumpsi, premo pressi.
No fit ui, sino ceu siui, temno excipe tempsi. No.
Dat sterno straui, sperno spreui, lino leui,
Interdum lini & liui, cerno quoque creui.
Gigno, pono, cano, genui, posui, cecini dant.
Po fit psi, vt scalpo [illegible]psi: rumpo excipe rupi. Po.
Et strepo quod format strepui, crepo quod crepui dat.
Quo fit qui, vt liquo liqui: coquo demito coxi. Quo.
Ro fit ui, sero seu pro planto & semino, seui, Ro.
Quod serüi melius dat, mutans significatum.
Vult verro verri & versi, vro vssi, gero gessi,
Quæro quæsiui, tero triui, curro cucurri.
So velut accerso, arcesso, incesso, atque lacesso, So.
Formabit siui: Sed tolle capesso capessi,
Quodq; capessiui facit: atque Facesso facessi.
Sic viso visi, sed pinso pinsui habebit.
Sco fit ui, vt Pasco paui: vult posco poposci. Sco.
Vult didici disco, quexi formare quinisco.
To fit ti, vt verto verti: Sed sisto notetur To.
Pro facio stare actiuum, nam iure stiti dat.
Sterto stertui habet, meto messui: ab ecto fit exi:
Vt flecto flexi, pecto dat pexui, habetq;
Pexi: etiam necto dat nexui, habet quoque nexi.
Dat mitto misi, petij peto, siue petiui.
Vo fit ui, vt voluo volui: viuo excipe vixi. Vo.
Nexo vt nexui habet, sic texo texui habebit.
Fit cio ci, vt Facio feci, iacio quoque ieci. Cio.
Antiquum lacio lexi, specio quoque spexi.
Fit dio di, vt fodio fodi. Gio, ceu fugio, gi. Dio.
Fit pio pi, vt capio cepi, cupio excipe piui, Gio.
Et rapio rapui, sapio sapui, atque sapiui. Pio.
Fit rio ri, vt Pario peperi. Tio, ssi, geminans S, Rio.
Vt quatio quassi, quod vix reperitur in vsu. Tio.

Denique uo fit ui, vt statuo statui: pluo pluui
Format, siue plui. Struo sed struxi, fluo fluxi.

QVARTA CONIVGATIO.

Verborum quartæ commune præteritũ.

QVarta dat is, iui, monstrat scio, scis, tibi sciui:
Excipias venio dans veni, cambio campsi.
Raucio rausi, farcio farsi, sartio sarsi.
Sepio sepsi, sentio sensi, fulcio fulsi.
Haurio item hausi, sancio sanxi, vincio vinxi.
Pro salto salio salui, ac amicio micui dat.

Pes proceleusmaticus.

Parciùs vtemur, cambiui, hauriui, amiciui,
Sepiui, sanxiui, sarsiui, atque saliui.

DE COMPOSITORVM

Verborum præteritis.

PRæteritum dat idem simplex & compositiuum:
Vt docui edocui monstrat. Sed syllaba semper
Quam simplex geminat, composito non geminatur.
Præterquam tribus his, Præcurro, excurro, repungo.
Atque à do, disco, sto, posco, ritè creatis.

Plico.

A Plico compositum cum sub, vel nomine, vt ista:
Supplico, multiplico, gaudent formare plicaui.
Applico, complico, replico, & explico, ui vel in aui.

Oleo.

Quamuis vult oleo simplex olui, tamen inde
Quoduis compositum melius formabit oleui.
Simplicis at formam Redolet sequitur, suboletq́.

Pungo.

Composita à Pungo, formabunt omnia punxi:
Vult vnum pupugi, interdumq́ repungo repunxi.

Do.

Natum à do, quando est inflexio tertia, vt addo,
Credo, edo, dedo, reddo, perdo, abdo vel obdo:
Condo, indo, trado, prodo, vendo, didi: at vnum
Abscondo abscondi. Natum à sto, stas, stiti habebit.

Sto.

Verba hæc simplicia præsentis præteritiq́,
Si componantur, vocalem primam in E mutant:
Damno, lacto, sacro, fallo, arceo, tracto, fatiscor.

Partio, carpo, patro, scando, spargo, parioq́, Partio.
Cuius nata peri, duo comperit & reperit dant.
Cætera sed perui, velut hæc, aperire, operire.
A Pasco paui, tantùm composita notentur Pasco.
Hæc duo, compesco, dispesco, pescui habere.
Cætera vt epasco, seruabunt simplicis vsum.

Mutantia primam vocalem vbique in I.

Hæc Habeo, lateo, salio, statuo, cado, lædo,
Pango dans pegi, cano, quæro, cædo, cecîdi,
Tango, egeo, teneo, taceo, sapio, rapioq́,
Si componantur, vocalem primam in I mutant:
Vt rapio rapui, eripio eripui. A cano natum, Cano.
Præteritum per ũi, ceu concino concinui dat.
A Placeo sic displiceo, sed simplicis vsum Placeo.
Hæc duo, complaceo, cum perplaceo benè seruant.
Composita à Pango, retinent a quatuor ista: Pango.
Depango, oppango, circumpango, atque repango.
A maneo mansi, minui dant quatuor ista: Maneo.
Præmineo, emineo, cum promineo, immineoq́,
Simplicis at verbi seruabunt cætera formam.
Composita à scalpo, calco, salto, a per u mutant: Scalpo.
Id tibi demonstrant, exculpo, inculco, resulto.
Composita à claudo, quatio, lauo, reijciunt a: Claudo.
Id docet à claudo, occludo, excludo: à quatioq́
Percutio, excutio: à lauo, proluo, diluo, nata.

Mutantia primam vocalem vbique in I, præterquam in præterito.

Hæc si componas, ago, emo, sedeo, rego, frango,
Et capio, iacio, latio, specio, premo, semper
Vocalem primam præsentis in I sibi mutant,
Præteriti nunquam, ceu Frango, refringo, refregi.
A capio, incipio incepi. Sed pauca notentur:

Namq́

Namque suum simplex perago sequitur, satagoque.

Ago. Vtque ab ago, dego dat degi, cogo coegi,

Rego. A rego, sic pergo perrexi, vult quoque surgo

Surrexi, media præsentis syllaba adempta.

Facio. Nil variat facio, nisi præposito præeunte,

Id docet olfacio, cum calfacio, inficioque.

Lego. A lego nata, re, se, per, præ, sub, trans, præeunte,

Præsentis seruant vocalem: in i cætera mutant:

De quibus hæc, intelligo, diligo, negligo, tantùm

Præteritum lexi faciunt, reliqua omnia legi.

De simplicium verborum Supinis.

NVnc ex præterito discas formare Supinum:

Bi. Bi sibi tum format, sic namque bibi bibitum fit.

Ci. Ci fit ctum, vt vici victum, testatur & ici,

Dans ictum, feci factum, ieci quoque iactum.

Di. Di fit sum, vt vidi visum: quædam geminant S,

Vt pandi passum, sedi sessum, adde scidi quod

Dat scissum, atque fidi fissum, fodi quoque fossum.

Hîc etiam aduertas, quòd syllaba prima supinis

Quam vult præteritum geminari, non geminatur:

Idque totondi dans tonsum docet, atque cecidi

Quod cæsum, & cecidi quod dat casum, atque tetendi

Quod tensum & tentum, tutudi tunsum, atque pepedi,

Quod format peditum: adde dedi, quod iure datum vult.

Gi. Gi fit ctum, vt legi lectum, pegi pepigique

Dat pactum, fregi fractum, tetigi quoque tactum.

Egi actum, pupugi punctum, fugi fugitum dat.

Li. Li fit sum, vt falli, stans pro sale condio, salsum.

Dat pepuli pulsum, ceculi cultum, atque fefelli

Falsum: dat velli vulsum, tuli habet quoque latum.

Mi, Ni, Pi, Qui Mi, ni, pi, qui, tum fiunt, velut hîc manifestum:

Emi emptum, veni ventum, cecini à cano, cantum.

A capio cepi dans captum, à cœpio cœptum.
A rumpo rupi ruptum, liqui quoque lictum.
Ri fit sum, vt verri versum: peperi excipe partum. Ri.
Si fit sum, vt visi visum: tamen ſſ, geminato, Si.
Misi formabit missum, fulsi excipe fultum.
Hausi haustum, sarsi sartum, farsi quoque fartum.
Vssi vstum, gessi gestum, torsi duo, tortum
Et torsum, indulsi indultum, indulsumq; requirit.
Psi fit ptum, vt scripsi scriptũ: campsi excipe campsum. Psi.
Ti fit tum, à sto namque steti, à sistoq; stiti fit Ti.
Præterito, commune statum: verti excipe versum.
Vi fit tum, vt flaui flatum: paui excipe pastum. Vi.
Dat laui lotum, interdum lautum, atque lauatum.
Potaui potum, interdum facit & potatum.
Sed faui fautum, caui cautum, à sero seui,
Formes ritè satum. Liui liniq; litum dat.
Solui à soluo solutum, volui à voluo volutum.
Vult singultiui singultum, venio, venis,
Veniui, venum: sepeliui ritè sepultum.
Quod dat ũi, dat itũ, vt domui domitũ: excipe quoduis Vi.
Verbum in ũo, quia semper ũi, formabit in utum: Arguo.
Exui vt exutum, à ruo deme rui ruitum dans. Imbuo.
Vult secui sectum, necui nectum, fricuiq;
Frictum, miscui item mixtum, ac amicui dat amictum. Proceleusmaticum.
Torrui habet tostum, docui doctum, tenuiq;
Tentum, consului consultum, alui altum alitumq;.
Sic salui saltum, colui, occului quoque cultum.
Pinsui habet pistum, rapui raptum, seruiq;
A sero, vult sertum, sic texui habet quoque textum.
Hæc sed ũi mutant in sum, nam censeo censum.
Cellui habet celsum, meto messui habet quoque messum.
Nexui item nexum, sic pexui habet quoque pexum.
Dat patui passum, carui cassum, caritumq;.

xi. Xi fit ctum, vt vinxi vinctum: quinque abijciunt n,
Nam finxi fictum, minxi mictum, inque supino
Dat pinxi pictum, strinxi, rinxi quoque rictum.
Xum, flexi, plexi, fixi dant, & fluo fluxum.

De compositorum verborum Supinis.

COmpositum vt simplex formatur quodcp supinum,
Quamuis non eadem stet semper syllaba vtricp.
Tundo. Composita à tunsum, dempta n, tusum: à ruitum fit,
Ruo. I media dempta, rutum, & à saltum quoque sultum.
Salio. A Sero, quando satum format, composta situm dant.
Sero. Hæc, captum, factum, iactum, raptum, a per e mutant,
Et cantum, partum, sparsum, carptum, quoque fartum.
Edo. Verbum Edo compositum, non estum, sed facit esum:
Vnum duntaxat Comedo, formabit vtrunque.
A nosco tantùm duo, cognitum, & agnitum habentur,
Cætera dant notum, nullo est iam noscitum in vsu.

Præterita verborum in Or.

VErba in or, admittunt ex posteriore supino
Præteritum, verso u per us, & sum consociato
Vel fui: vt à lectu, lectus sum vel fui. At horum
Nunc est deponens, nunc est commune notandum.
Patior. Nam labor lapsus, patior dat passus, & eius
Nata, vt compatior compassus, perpetiorcp
Fateor. Formans perpessus. Fateor quod fassus, & inde
Nata, vt confiteor confessus, diffiteorcp
Gradior. Formans diffessus. Gradior dat gressus, & inde
Nata, vt digredior digressus. Iunge fatiscor,
Fessus sum, mensus sum metior, vtor & vsus.
Pro texo orditus, pro incepto dat ordior orsus.
Nitor nisus vel nixus sum, vlciscor & vltus.
Irascor simul iratus, reor atque ratus sum.
Obliuiscor vult oblitus sum, fruor optat

Fructus vel fruitus, misereri iunge misertus.
Vult tuor & tueor, non tutus, sed tuitus sum: Tuor.
Quamuis & tutum & tuitum sit vtrique supinum.
A loquor adde loquutus, & à sequor adde sequutus. Loquor.
Experior facit expertus. Formare paciscor
Gaudet pactus sum, nanciscor nactus. Apiscor, Apiscor.
Quod vetus est verbũ, aptus sum: vnde adipiscor adeptus
Iunge queror questus, proficiscor iunge profectus.
Expergiscor sum experrectus. Et hæc quoq; commi-
niscor commentus, nascor natus, moriorq;
Mortuus, atq; orior, quod præteritum facit ortus.

DE VERBIS GEMINVM

præteritum mutuantibus.

PRæteritum actiuæ & passiuæ vocis habent hæc:
Cœno cœnaui & cœnatus sum tibi format.
Iuro iuraui & iuratus, potoq; potaui *Versus hy-*
Et potus, titubo titubaui vel titubatus. *permeter.*
Sic careo carui & cassus sum, prandeo prandi
Et pransus, pateo patui & passus, placeoq;
Dat placui & placitus, suesco sueui atque suetus.
Veneo pro vendor, veniui, venditus & sum.
Nubo nupsi nuptaq; sum, mereor meritus sum,
Vel merui: adde Libet libuit libitum. Et licet adde,
Quod licuit, licitum. Tædet quod tæduit, & dat
Pertæsum: adde pudet, faciens puduit, puditumq;.
Atque piget, tibi quod format piguit, pigitumq;.

De Neutropassiuorum præteritis.

NEutropassiuum sic præteritum tibi format:
Gaudeo gauisus sum, fido fisus, & audeo *Versus hy-*
Ausus sum, fio factus, soleo solitus sum. *permeter.*
Mœreo sum mœstus: sed Phocæ nomen habetur,

DE VERBIS PRAETERITVM mutuantibus.

Nigresco, Flauesco, Erubesco Lucesco,

QVædam præteritum verba accipiunt aliunde:
Incœptiuum in sco, stans pro primario, adoptat
Præteritum eiusdem verbi: vult ergo tepesco
A tepeo tepui, feruesco à ferueo, ferui.
A video cerno vult vidi: à concutio vult
Præteritum quatio concussi, à percutioque
Percussi, ferio: à mingo vult meio minxi.
A Sedeo sido vult sedi: à suffero tollo
Sustuli: & à fuo sum fui: & à tulo ritè fero tuli.
A sto sisto steti, tantùm pro stare, furoque
Insaniui, à verbo eiusdem significati.
Sic poscunt vescor, medeor, liquor, reminiscor,
Præteritum à pascor, medicor, liquesio, recordor.

Hypermeter.

De Verbis præterito carentibus.

Syluesco, fruticesco Sterilesco Diesco.

PRæteritum fugiunt, vergo, ambigo, glisco, fatisco,
Polleo, nideo. Ad hæc incœptiua, vt puerasco:
Et passiua, quibus caruere actiua supinis:
Vt metuor, timeor. Meditatiua † omnia, præter
Parturio, esurio, quæ præteritum duo seruant.

†. i. Desiderativa, vt Micturio, Scripturio, Iturio, Cacaturio.

Verba Supinum rarò admittentia.

HAec rarò aut nunquam retinebunt verba supinum:
Lambo, mico micui, rudo, scabo, parco peperci,
Dispesco, posco, disco, compesco, quinisco,
Dego, ango, sugo, lingo, ningo, satagoque.
Psallo, volo, nolo, malo, tremo, strideo, strido.
Flaueo, liueo, auet, paueo, conniueo, feruet.
A nuo compositum, vt renuo: à cado, vt incido, præter
Occido, quod facit occasum, recidoque recasum.
Respuo, linquo, luo, metuo, cluo, frigeo, caluo.

Versus hypermeter.

Et sterto, timeo: sic luceo, & arceo, cuius
Composita ercitum habent. Sic à gruo, vt ingruo natum.
Et quæcunque in üi, formantur neutra secundæ;
Exceptis, oleo, doleo, placeo, taceoq́.
Pareo, item & careo, noceo, pateo, lateoq́.
Et valeo, caleo: gaudent hæc namque supino.

DE VERBIS DEFECTIVIS.

SEd nunc vt totum percurras ordine verbum,
Istis pauca dabis mutilata & anomala verba:
Quæ quia clauda quidem remanēt, nec versibus apta,
Qui rectis pedibus plenisq́ incedere gaudent,
Hisce sequens dabitur, quem cernis sermo solutus.

Præsens Indicatiuus, Aio, ais, ait. Plu. Aiunt. *Aio.*
Præteritum imperfectum, Aiebam, aiebas, aiebat. Plu. Aiebamus, aiebatis, aiebant. Imperatiuus, Ai.
Præsens optatiuus, potentialis, & subiunctiuus, Aias, aiat. Pluraliter, Aiamus, aiant. Præsens participium, Aiens.

Præsens optatiuus & subiunctiuus, Ausim, ausis, ausit. Pluraliter, Ausint. *Ausim.*

Imperatiuus, Aue, aueto. Plu. Auete, auetote. *Aue.*

Imperatiuus, Cedo. Pluraliter, Cedite. *Cedo.*

Futurum, Faxo, faxis, faxit. pro faciam vel fecero. Plu. faxint. *Faxo.*

Imperfectum opt. potent. & subiunct. Forem, fores, foret. pro essem, esses, esset. Pluraliter, Forent. *Forem.*
Infinitiuus, Fore, id est, futurum esse.

Præsens Indicatiuus, Quæso. Pluraliter, Quæsumus. *Quæso.*

Insit sola vox est, Dicit seu dixit significans. *Insit.*

Pręsens indicat. Inquio vel inquā, inquis, inquit. Pl. Inquiūt *Inquio.*
Præterperfectum, Inquisti, inquit. Futurum, Inquies, inquiet.
Imperatiuus, Inque apud Terentium. Inquito apud Plautū.
Præsens optatiuus, potentialis, & subiunctiuus, Inquiat.
Participium, Inquiens. Futurum, Inquies, inquiet.

Odi, &c. Hæc quatuor sequentia, Odi, cœpi, memini, noui, omnes voces præteriti perfecti & plusquam perfecti omnium modorũ integras habent: vt & futuri quoq;, quoties à præterito indicatiui formatur: in reliquis magna ex parte deficiũt, nisi quod Memini in imperatiuo sing. memento. Pl. Mementote habet, Odi, noui, & cœpi, carent imperatiuo.

Notabunt præterea pueri, Dor, furo, for, der, fer à for, simplicia non reperiri.

Præterea { Dic, Duc, Fer, Fac, } pro { Dice, Duce, Fere, Face, } voces esse per apocopen concisas & decurtatas.

Deniq; notabunt, Eo & queo, habere imperfectum Ibam, quibam: in futuro, Ibo, quibo.

DE VERBIS IMPERSONALIBVS.

ET de personalibus quidem hactenus dictũ esto, deinceps verò de Impersonalibus dicẽdum, quæ nominatiuum certæ personæ nõ recipiũt, sed mutatur nominatiuus personę in obliquos: vt quod Anglicè personaliter dicim⁹, *I must reade Vergil*, Latinè impersonaliter effertur, Oportet me legere Vergiliũ.

Impersonalia cur sic dicta. Impersonalia igitur appellantur, nõ quòd persona careant, (habent enim vt videmus, vocem tertiæ personæ tam actiuã quàm passiuam quàmplurima) sed quia nulli⁹ personę aut numeri certã significationem, nisi ex adiuncto nominis vel pronominis casu obliquo sortiãtur. Nã Oportet me, primæ personæ esse videtur, numeriq; singularis: Oportet nos, primæ personæ pluralis: Oportet te, secũdæ personæ singularis: Oportet vos, secundæ pluralis: atque itidem de reliquis.

Sunt igitur Impersonalia duplicia, { Actiuæ vocis, & Passiuæ vocis. }

Impersona. Impersonalia Actiuæ vocis sunt hæc, & his similia: Est, Interest,

Intereſt,	Tædet,	Liquet,	Reſtat,	Conſtat,
Refert,	Accidit,	Licet,	Decet,	Conducit,
Placet,	Cõtingit,	Solet,	Oportet,	Miſeret,
Libet,	Euenit,	Vacat,	Poteſt,	Piget,
Pœnitet,	Expedit,	Pręſtat,	Iuuat,	Pudet.

lia actiuæ vocis.

Deniq; nullum ferè verbum eſt tam perſonale, vt non idem impersonalis formam poſſit induere: nec è diuerſo. Horũ tamen quædam perſonaliter vſurpantur: vt *Virtus placet probis. Pecunia omnia poteſt. Ars iuuat egentes.*

Quędam verò ſemper manent imperſonalia: vt Pudet, pœnitet, oportet. Tametſi legere eſt apud Terentium: *Quæ adſolent, quæq; oportent ſigna ad ſalutem eſſe, huic omnia eſſe video.*

Coniugantur autem in tertia perſona ſingulari per omnes modos. A liquet non extat præteritum. Coiugãtur in tertia perſona.

Tædet, pertæſum eſt format.

Miſeret & miſereſcit, miſertum eſt.

	Placitum eſt,			Placet.
	Libitum eſt,			Libet.
Inueniũtur etiam in vſu,	Puditum eſt,	pręterit. à		Pudet.
	Licitum eſt,			Licet.
	Pigitum eſt,			Piget.

Imperſonalia paſſiuæ vocis fiunt ab omnibus verbis actiuis & neutris: vt Curritur, Turbatur. Imperſonalia paſſiuæ vocis.

Imperſonalia Supinis & vocibus Gerundij carent. Carent Supino & Gerundijs.

DE GERVNDIIS.

Gerundi porrò voces participialia vocari poſſunt, quòd ſimilia participijs ſunt: ſicut prouerbialia dicimus, quæ ſunt ſimilia prouerbijs.

Proinde quia parùm videbamus conuenire inter grammaticos, vtrum ad verba an ad participia propiùs pertinerent, hinc in confinio vtriuſque partis relinquimus, vt vtri velint, ſeſe regno addicant.

Porrò à Nomine caſum, à Verbo agendi vel patiendi, vel neutrius ſignificationem accipiunt.

Et quia temporum nec diſcrimen diſcretis vocibus recipiunt, neque numeros aut perſonas admittunt, ideò nec iuſta

 verba

verba esse possunt, nec participia.

Terminationes Gerundi. Gerundi terminationes sunt tres, { Di, genitiui casus. Do, datiui & ablatiui. Dum, nominatiui & acc.

Gerundia autem actiuè maiore ex parte significare, nulli dubium est, licet interdum etiam passiuè significent. Cuius rei exempla erunt ista: *Athenas quoque missus erudiendi causa*. id est, vt erudiretur. *Vritq; videndo fœmina*. id est, dum videtur. *Satis ad cognoscendum illustria. Ars ad discendum facilis*. id est, vt cognoscãtur, vt discatur.

DE SVPINIS.

SVpina quoq; meritò participialia verba dicuntur, omniáque cum gerundij vocibus communia habent. Exeunt autem Prius in um, Posterius in u: vt Visum, visu. Significãt autem Prius quidem ferè actiuè, (sicut in Rudimentis dictum est) Posterius verò passiuè.

DE PARTICIPIO.

PArticipium, est pars orationis inflexa casu, quę à Nomine genera, casus, & declinationem: à Verbo Tempora & significationes: ab vtroq; Numerum & figuram accipit.

ACCIDENTIA PARTICIPIO.

Accidunt Participio septem, { Genus, Casus, Declinatio, Tempus, } { Significatio, Numerus, Figura.

De genere autem & casu, & declinatione, idem hìc statuendum, quod suprà in Nomine est traditum.

TEMPVS.

Tempora Participiorum sunt quatuor.

Præsens. Præsens in ans vel ens: vt Amans, Legens.

Cæterum Iens, participium ab eo, simplex rariùs legitur in nominatiuo, sed euntis, eunti, euntem, eunte, in obliquis.

Composita in iens. Composita verò nominatiuum quidem in iens finitum habent,

bent, genitiuum autem in untis: vt Abiens, abeuntis. Rediens, redeuntis: præter vnum Ambiens, ambientis, &c.

Hanc formam sequuntur & horum gerundia: vt Abeundi, abeundo, abeundũ. Præter Ambiendi, ambiendo, ambiendũ.

Præteritum verò in { Tus, Sus, Xus, } vt { Doctus. Visus. Nexus. } Præteritũ.

Futurum autem duplex. Alterum quidem in Rus, actiuæ vt plurimùm significationis: Aut neutralis: vt Lecturus, cursurus. Alterum verò in dus, passiuæ significationis semper: vt Legendus. Futurum.

SIGNIFICATIO.

Actiuè significant ea participia, quæ ab actiuis cadunt: vt Docens, docturus. Verberans, verberaturus.

A neutris cadentia, neutraliter significant: vt Currens, cursurus. Dolens, doliturus.

A quibusdam neutris reperiuntur etiam participia in dus: vt Dubitandus, vigilandus, carendus, dolendus. Participia in Dus.

Passiuè significant, quæ à passiuis descendunt: vt Lectus, legendus. Auditus, audiendus.

Fiunt & participia passiua ab huiusmodi neutris, quorum tertiæ personæ passiuè vsurpantur: vt *Aratur terra*. Hinc arata & aranda terra. Participia pass. à neutris.

Participia formata à deponentibus, imitantur significationem suorum verborum: vt Loquens, loquutus, loquuturus: à loquor. Participia pass. à deponentibus

Deponentibus quæ olim communia fuerunt, manet participium futuri in dus: vt

Sequendus, Loquendus, } { Vtendus, Patiendus, } { Obliuiscendus. & alia id genus.

Habent & Deponentia præteriti temporis participia, quæ nunc actiuè, nunc passiuè significant: vt

Vergilius. *Nunc oblita mihi tot carmina.*

Terentius. *Meditata sunt mihi omnia mea incommoda.*

Vergilius. *-mentitaq; tela Agnoscant.*

Cõmunium deniq; verborũ participia, ipsorũ significationem induũt: vt Criminãs, criminat⁹, criminatur⁹, criminãd⁹.

Impersonalia carent particip. Ab Impersonalibus nulla extant participia, præter Pœnitens, decens, libens, pertæsus, pœnitendus, pudendus.

Participia deducta à verbis præter analog. Hæc participia præter analogiam à verbis suis deducũtur, Pariturus, nasciturus, sonaturus, arguiturus, luiturus, eruiturus, nosciturus, moriturus, oriturus, osurus, futurus.

Participia deriuata à nominibus. Similia participijs sunt ista: Tunicatus, togatus, personatus, laruatus. Et innumera huius sortis vocabula, quæ à nominibus, non à verbis deducuntur.

NVMERVS.

Est & numerus in Participijs, vt in Nomine: Singularis, vt Legens: Pluralis, vt Legentes.

FIGVRA.

Figura est duplex, { Simplex, Composita, } vt { Spirans. Respirans.

Participia fiunt nomina participialia. Participia aliquando degenerant in nomina participialia, vel cùm alium casum quàm suum verbum regunt: vt Abundans lactis. Alieni appetens. } { Patiens inediæ. Fugitans litium.

Vel cùm componuntur cum dictionibus, cum quibus ipsorum verba componi non possunt: vt Infans, indoctus, innocens, ineptus.

Vel cùm cõparantur: vt { Amans, Amantior, Amantissimus. } { Doctus, Doctior, Doctissimus.

Vel cùm tempus significare desinunt: vt

Expectem qui me nunquam visurus abisti: Hoc est, *qui eo animo discessisti, vt me amplius non videres.*

Nullam mentionem fecit cometarum, nil prætermissurus, si quid explorati haberet. id est, *ita affectus, vt non prætermitteret.*

Amandus est doctissimus quisque. i. dignus est, vel debet amari.

Vita laudata. i. laudabilis. Eijcienda est hæc mollities animi. i. debet eijci.

Participia præs. temporis fiunt nomina. Participia præsentis temporis, non rarò fiunt substantiua nomina. Modò in masculino genere: vt Oriens, occidẽs, profluens, confluens. Modò in fœminino: vt Consonans, continens. Modò in neutro: vt Contingens, accidens, antecedens, consequens. Modò in communi genere pro verbalibus in tor

vel

vel trix: vt Appetens, diligens, sitiens, indulgens. Animans, modò fœmininum, modò neutrum reperitur.

DE ADVERBIO.

Duerbium, est pars orationis nō flexa, quæ adiecta verbo, sensum eius perficit atq; explanat. Explanat etiam interdum & nomen; vt *Homo egregiè impudens. Ne parùm sis leno. Nimiùm philosophus.* Aliquoties & Aduerbium: vt *Parùm honestè se gerit.*

ACCIDENTIA ADVERBIO.

Aduerbio accidunt, { Significatio, Comparatio, } { Species, Figura.

Significationis varietas ex verborũ circũstātijs colligēda est.

In loco significant: Hîc, illîc, istîc, intus, foris, vsquā, nusquam, vbi, vbiq;, vbicunq;, vbilibet, vtrobiq;, vbîuis, vbiubi, ibi, alibi, alicubi, necubi, sicubi, inibi, ibidem, inferi⁹, superius. *Aduerbia loci.*

Ad locũ respiciunt, Hùc, illùc, istùc, intrò, aliò, quò, aliquò, nequò, quoquò, si quò, eò, eodem, quolibet, quouis, quocunq;, foras, horsum, aliorsum, dextrorsum, sinistrorsum, sursum, deorsum, vtroque, neutrò, quoquouersum. *Ad locum significãtia*

A loco denotāt, Hinc, illinc, istinc, intus, foras, inde, vnde, aliunde, alicunde, sicunde, necunde, indidem, vndelibet, vndeuis, vndecunq;, supernè, infernè, cœlitus, funditus. *A loco significantia*

Denique per locum innuunt, Hâc, illâc, istâc, quacunq;, eâ, eâdem, aliâ, aliquâ, siquâ, nequâ, quaquâ. *Per locum significãtia*

Aduerbia temporis sunt, Dum, quum, quando, aliquando, quamdiu, dudum, quamdudũ, iamdudũ, quam pridem, iampridem, vsq;, quousq;, toties, quoties, aliquoties, heri, hodie, cras, pridie, postridie, perendie, manè, vesperi, nudiustertius, nudiusquartus, nudiusquint⁹, nudiussext⁹. &c. Diû, noctû, interdiû, nunc, iam, nuper, aliâs, olim, item, pridem, tantisper, paulisper, parumper, sæpè, raro, subinde, identidem, plerunq;, quotidie, quotannis, nunquã, vnquam, adhuc, etiam pro adhuc, *Temporis Aduerbia.*

huc, hactenus, in dies, in horas, vt primũ, quũ primũ, simulac, simulatq;, idetidem, plerũq;. Vsq;, temporis & loci aduerbiũ est: vt *Vsq; sub obscurũ noctis. Ab Aethiopia est vsq; hæc.* Est & vbi pro semper aut continuè ponitur: vt *Vsq; metu micuere sinus.*

Vsque.

Numeri. Aduerbia Numeri: vt Semel, bis, ter, quater, quinquies, septies, vigesies, trigesies, quadragies, quinquagies, septuagies, octogies, centies, millies, infinities.

Ordinis. Ordinis sunt, Inde, deinde, hinc, dehinc, deinceps, nouissimò, in primis, postremò, primùm, iam primùm, deniq;, demùm, tandem, ad summùm.

Interrogandi. Aduerbia Interrogãdi sunt, Cur, quamobrem, quare, quomodò, ecquid, quin pro cur non, num, quid ita, quò, vnde, quantum?

Vocandi. Vocandi sunt, ô, heus, eho. & si qua sunt similia.

Negandi. Negandi: vt Haud, non, minimè, nequaquam, ne pro non. & similia.

Affirmãdi Affirmandi: vt Etiam, sic, quidni, sanè, prorsus, nempe, nimirum, certè, profectò, adeò, planè, scilicet.

Iurandi. Iurandi: vt Herclè, mehercules, medius fidius, dius fidius, Pol, ædepol, Castor, ecastor.

Hortandi. Hortandi: vt Agè, sodes, sultis, amabò, agédum, ehodum, eia, agite.

Prohibẽdi. Prohibendi: vt Ne, non.

Optandi. Optandi: vt Vtinam, si, ô si, ô.

Excludẽdi Excludendi: vt Modò, dummodò, tantummodò, solummodò, tantùm, solùm, duntaxat, demùm.

Cõgregãdi Congregandi: vt Simul, vnà, pariter, populatim, vniuersim, coniunctim.

Segregãdi Segregandi: vt Seorsim, gregatim, egregiè, nominatim, viritim, oppidatim, vicatim, priuatim, speciatim, bifariam, trifariam, omnifariam, plurifariam, ostiatim.

Diuersit. Diuersitatis: vt Aliter, secus.

Eligendi. Eligendi: vt Potiùs, potissimùm, immò, satiùs.

Intendendi: vt Valdè, nimis, nimium, immodicè, impendiò, impensè, prorsus, penitus, funditus, radicitus, omnino. *Intendendi*

Remittendi: vt Vix, ægrè, paulatim, sensim, pedetentim. *Remittẽdi.*

Concedentis: vt Licet, esto, demus, sit ita, sit sanè. *Cõcedentis*

Negatæ solitudinis: vt Non solùm, non tantùm, non modò, nedum. *Negatæ solitudinis.*

Qualitatis: vt Doctè, pulchrè, fortiter, grauiter. *Qualitatis*

Quantitatis: vt Parùm, minimè, maximè, summùm, ad summùm. & similia. *Quãtitatis*

Comparandi: vt Tam, quàm, magis, minus, maximè, minimè, æquè. *Cõparandi*

Rei non peractæ: vt Fermè, ferè, propè, propemodum, tãtùm, tantùm non, modò non. *Rei non peractæ.*

Demonstrandi: vt En, ecce, sic. Vt cùm dicimus, *Sic scribito.* *Demonstrandi.*

Explanãdi: vt id est, hoc est, quasi dicas, putà, vtputà, vtpote. *Explanãdi*

Dubitandi: vt Forsan, forsitan, fortassis, fortasse. *Dubitandi.*

Euentus: vt Fortè, casu, forte fortuna. *Euentus.*

Similitudinis: vt Sic, sicut, sicuti, ita, item, itidem, tãquam, quasi, ceu, vti, velut, veluti. *Similitudinis.*

COMPARATIO.

Aduerbia à nominibus adiectiuis nata, & comparantur, & regunt casus comparatiui & superlatiui: vt Doctè, doctius illo, doctissimè omnium. *Cõparatio.*

Similiter & quædam alia: vt Bene, melius, optimè. Malè, peiùs, pessimè. Sæpè, sæpiùs, sæpissimè. Nuper, nuperrimè. & similia.

SPECIES.

Species est duplex. Principalis, quæ ex se originem habet: vt *Heri, cras.*

Deriuatiua, est eorum quæ nata sunt aliunde: vt *Furtim, à furor. Strictim, à stringo. Humaniter, ab humanus.*

Aliquando neutra adiectiua induunt formam Aduerbiorum, ad græcorũ imitationem: vt Recens, pro recenter. Toruum, pro toruè.

FIGVRA.

Figura est duplex. Simplex, vt Prudenter: Composita, vt Imprudenter.

De

Oniunctio, est pars orationis, quæ sententiarum clausulas aptè connectit.

ACCIDENTIA CONIVNCTIONI.

Conjunctioni accidunt, Figura, Potestas, & Ordo.

FIGVRA.

Figura est duplex. Simplex, vt nam: Composita, vt namq;.

POTESTAS.

Potestas, id est significatio, est varia: Aliæ enim è coniunctionibus Copulatiuæ sunt: vt Et, ac, que, atque, quoq;, etiam, item, itidem, cum & tum.

Tum. Tum item geminatum: vt Vir *tum probus, tum eruditus.*

Huc spectant & his contrariæ: vt Nec, neq;, neu, neue.

Suspensiuæ Hæ quatuor sequentes, Et, que, nec, neque, cùm geminantur, Suspensiuæ etiam vocantur, quod aliud semper expectari faciant: vt *Et fugit, & pugnat. Nec sapit ista, nec sentit.*

Disiunctiuæ Aliæ Disiunctiuæ: vt Aut, vel, ve, seu, siue.

At istæ cùm geminantur, Suspensiuæ etiam vocantur: vt *vel scribit, vel dicit.*

Discretiuæ Aliæ discretiuæ: vt Sed, sedenim, at, ast, atqui, quidem, autem, quoq;, scilicet, cæterum, verò, enimuerò, quodsi, verùm, porrò, quin.

Rationales seu illatiuæ. Aliæ rationales, seu illatiuæ; vt Ergò, ideò, igitur, itaque, idcirco, quare, quamobrem, quocirca, proinde, propterea, ob eam rem, ea re. Cicero. *Ea re statim ad te Aristocritum misi.*

Causales. Aliæ causales, id est, quæ rationem præcedentis orationis inferunt: vt Nam, namque, enim, etenim, quod, quia, quippe, vtpote, siquidem, quando, quandoquidem, propterea quod, quoniam, quatenus, & pro quia.

Vergilius *Audierat & fama fuit*, pro nam, vel quia fuit. Quò pro quia: vt Cicero. *Non quò quicquam desit, sed quia valdè cupio.* Ouidius. *Crede mihi benè qui latuit, benè vixit: & intra*
Fortunam debet quisque manere suam. pro nam vel *quia.*

Aliæ

Aliæ perfectiuæ, seu absolutiuæ: vt Vti, quô pro vt. *Perfectiuæ*

Ne & vt, pro ne non. Terentius. *Sed patris vim vt quem ferre.*

Ne pro non. Cicero. *Opera datur, iudicia ne fiant.*

Aliæ continuatiuæ: vt Si, sin, ni, nisi. *Continuat.*

Aliç dubitatiuæ: vt Ne, an, anne, num, numquid, vtrũ, necne. *Dubitat.*

Aliæ aduersatiuæ: vt Etsi, quanquam, quãuis, licet, tametsi. & aliæ id genus. *Aduersatiuæ.*

Aliæ redditiuæ earundem: vt Tamen, attamen, sedtamen, veruntamen. *Redditiuæ*

Aliæ diminutiuæ: vt Saltem, at, certè, vel: vt *Ne vel latum digitum discesseris.* *Diminutiuæ.*

Aliæ Electiuæ: vt Quàm, ac, atquè, vt, quando pro Quam accipiuntur. *Electiuæ.*

Expletiuæ: vt Quidem, equidem, nimirum, autem, scilicet, quoque, nam, profectò, verò, enimuerò, sedenim, enim pro certè. Vergilius. *Nam quis te iuuenum confidentissime nostras*
Iussit adire domos. Terentius. *At enim non sinam.* *Expletiuæ*

Sunt dictiones, quæ nunc Aduerbia, nunc Coniunctiones, nunc Præpositiones esse inueniuntur: vt Cum, quoties casui iungitur, præpositio est. *Cum.*

In genere cõiunctiones adeò tenui discrimine ab aduerbijs discernuntur, vt quàm sæpissimè confundantur: vt Quando, proinde, & similia.

ORDO.

Ordo Coniunctionum est triplex: nempe

Præpositiuus, earum scilicet, quæ in sententiarum exordio ponuntur. *Præpositiuus.*

Subiunctiuus, earum scilicet, quæ secundum in clausula, vel tertium, vel ad summum quartum locum occupant. *Subiunctiuus.*

Communis. *Cõmunis.*

Ex coniunctionibus hæ in primis præponi solent: Nam, quare, ac, ast, atque, et, aut, vel, nec, neque, si, quin, quatenus, sin, seu, siue, ni, nisi, *Præpositiuæ.*

Subiunctiuæ verò sunt, Quidem, quoq;, autem, verò, enim. *Subiũctiuæ.*

Et tres Enclyticæ: vt Que, ne, ve, sic dictæ, quòd accentum in præcedentem syllabam inclinent: vt *Enclyticæ.*

Horatius. *Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis:*

Indoctusq;

Indoctusq; pilæ, discìue, trochiue quiescit. Sunt & aliæ quoq; voces aliquot Enclyticæ: vt Dum, sis, nam, &c.

Cōmunes. Communes deniq; dicuntur, quæ indifferenter & præponi & postponi possunt, quales sunt reliquę ferè omnes, præter prędictas: vt Equidem, ergò, igitur, saltem, tamē, quāquā, &c.

DE PRAEPOSITIONE.

Ræpositio, est pars orationis indeclinabilis, quę alijs orationis partibus, vel in Cōpositione, vel in Appositione præponitur:

Appositione: vt *Christus sedet ad dexteram Patris.*

Cōpositione: vt *Adactū iuramentū adhibēdū admonuit.*

Præposit. postpositæ suis casibus. Quædam prępositiones postponi suis casibus inueniuntur: vt Cum, Ten⁹, } vt { Quibuscum, Pube tenus. } { Versus, Vsque, } vt { Angliam versus. Ad occidentē vsq;

ACCIDENTIA PRAEPOSITIONI.

Præpositioni accidit casuum regimen, siue constructio.

Cęterum in ijsdem casibus mira est significationis varietas, quæ nō tam regulis, quàm assiduo legendi atq; scribendi vsu discenda est. Exempli causa.

Secundum, aliud significat cùm dico: *Secundū aurem vulnus accepit.* id est, *iuxta aurem.* Aliud verò hîc: *Secundū Deum parentes amādi sunt.* id est, *proximè post Deum.* Aliud in hac oratione. *Secundū quietem satis mihi fœlix visus sum.* id est, *in quiete*, vel *inter quietem.*

Præpositiones Accusatiuum regentes.

Ex præpositionibus istæ accusatiuo casui adiunguntur.

Ad. *Ad calendas Græcas.*

Apud. Verg. *At benè apud memores veteris stat gratia facti.*

Ante. Horatius. *-diciq; beatus*
Ante obitum nemo, supremaq; funera debet.

Aduersus. *Ne Hercules quidem aduersus duos.*

Cis. *Cis Thamesim sita est Actona.*

Citra. Vltra. Horat. *Est modus in rebus, sunt certi deniq; fines,*
Quos vltra citraq; nequit consistere rectum.

Intra

Intra. Ouidius. *Crede mihi, benè qui latuit, benè vixit: & intra Fortunam debet quisque manere suam.*

Extra. Plin. Maior. *Extra omnem ingenij aleam positus Cicero.*

Circum, locale est: vt *Circum montem.*

Circa. *Circa forum. Circa viginti annos.*

Circiter, tempus & numerũ significat: vt *Circiter horam decimã.*

Cæsar. *Circiter duo millia desiderati sunt.*

Contra. *Ne contra stimulum calces.*

Erga. *Princeps erga populum clemens.*

Inter. Horatius. *Multa cadunt inter calicem supremaq; labra.*

Infra. Terentius. *Quem ego infra omnes infimum esse puto.*

Supra. Salustius. *Dux hostium cum exercitu supra caput est.*

Iuxta. Terentius. *Cùm lucubrando iuxta ancillas lanam faceret.*

Ob. *Fœda mors ob oculos versabatur.*

Per. Horatius. *Impiger extremos curris mercator ad Indos, Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per igneis.*

Prope. *Prope vrbem. Prope mortem.*

Præter. Terentius. *Ita fugias, ne præter casam.*

Propter. *Aliquid mali propter vicinum malum.*

Post. Horatius. *O ciues ciues, quærenda pecunia primum est: Virtus post nummos.*

Penes. Ouidius. *Me penes est vnum vasti custodia mundi.*

Trans. Horatius. *Cœlum non animum mutant, qui trans mare currunt.*

Præpositiones Ablatiuum regentes.

A. Terentius. *A me nulla tibi orta est iniuria.*

Ab. Hæc vocalibus præponitur. Mimus. *Ab alio expectes, alteri quod feceris.*

Abs. Ter. *Abs quouis homine beneficium accipere cùm opus est, gaudeas.*

Absque. Ter. *Absque eo esset. Absque pecunia misere viuitur.*

Cum. Mimus. *Damnum appellandum est, cum mala fama lucrum.*

Clam. *Clam patre.* & Plautus. *Clam patrem.*

Coram. *Coram Senatu res acta est.*

De. *Sophistæ rixantur de lana caprina.*

E. *Qui falsum testimoniũ dixisse cõuictus erat, e saxo Tarpeio deijciebatur.*

Ex. *Ex malis moribus bonæ leges natæ sunt.*

Pro. Mimus. *Comes facundus in via pro vehiculo est.*
Præ. Teren. *Huic aliquid præ manu dederis.*
Sine. Idem. *Sine Cerere & Baccho friget Venus.*
Tenus. Vergilius. *-capuloq; tenus ferrum impulit ira.*

Præpositiones vtrique casui seruientes.

Hæ quatuor, vtrunque casum exigunt, sed diuersa ferè significatione.

In. Ter. *In tempore veni, quod omnium rerum est primum.* sine motu.
Ouid. *Inque domos superas scandere cura fuit.* motum quodammodo (innuit.
Verg. *Sub lucem exportant calathis.* i. *paulò ante lucem.*
Idem. *-vasto vidisse sub antro.*
Super. Vergilius. *Super ripas Tyberis. Fronde super viridi.*
Subter. *Subter terram. -densa subter testudine casus.* Verg.

Præposit. nunquã extra cõposit. repertæ

Sunt & præpositiones, quæ nunquam extra cõpositionem inueniuntur, nimirum

Am,	vt	Ambio,	Re,	vt	Recipio,
Di,		Diduco,	Se,		Sepono,
Dis,		Distraho.	Con,		Condono.

Con verò, quoties cum dictione à vocali incipiente cõponitur, amittit n: vt Coagmento, coëmo, coinquino, cooperio.

DE INTERIECTIONE.

INteriectio, est pars orationis, quæ sub incondita voce, subitò prorumpentem animi affectũ demõstrat. Tot autem sunt Interiectionum significationes, quot animi perturbati sũt mot9.

Exultantis: vt Euax, vah. Plaut. *Euax, iurgio tandem vxorem abegi.*

Dolentis: vt Heu, hoi, hei, o, ah. Terentius. *I intrò, hoi, hei.* Vergilius. *O dolor atque decus magnum.*

Timentis: vt Hei, atat. Terentius. *Hei, vereor ne quid Andria apportet mali.*

Admirantis: vt Papè. Terentius. *Papè, noua figura oris.*

Vitantis: vt Apagè, apagesis. Ter. *Apagesis, egon' formidolosus?*

Laudantis: vt Euge. Martialis. *Citò, nequiter, euge, beatè.*

Vocantis:

Vocantis: vt Eho, oh, io. Terent. *O, qui vocare?*

Deridentis: vt Hui. Terent. *Hui, tu mihi illam laudas?*

Ex improuiso aliquid deprehendentis: vt Atat. Terentius. *Atat, data hercle mihi sunt verba.*

Exclamantis: vt Oh, proh, proh nefas. Senecæ. *Oh paupertas fœlix.*

Imprecantis: vt Malùm, ve malùm. Terent. *Quid hoc (malùm) infœlicitatis est.*

Ridentis: vt Ha, ha, he. Terentius. *Ha ha he, defessa iam misera sum te ridendo.*

Silentium iniungentis: vt Au. Terent. *Au, ne comparandus hic quidem ad illum est.*

Illud hîc obseruandum est, nomina quoque & verba quandoque interiectionis loco poni: vt apud Vergilium. *Nauibus infandum amissis.* Cicero. *Sed amabo te, cura.* Immò quæuis orationis pars, affectum animi inconditum significans, interiectionis vice fungitur. *Aliæ partes fiunt Interiectiones.*

Atq; hæc quidem de octo orationis partium Etymologia, quamlibet crassa (quod aiunt) Minerua, tradita sint pueris, tantisper dum ordinarijs in ludo operis ac pensis sub ferula defunguntur, abundè sufficere arbitramur. Quod si cui tamen adlubescit quicquam his altius exactiusq; peruestigare, hunc ad Grammaticorum euoluenda perscrutandáque opera relegandum censemus: Quorum cùm magnus sit numerus, & quidem egregiè doctorum, nullum tamen nouimus, qui vel propter eruditionis ac doctrinæ præstantiam, vel propter præcipiendi claritatem elegantiamq;, Linacro nostro comparari posse videatur, nedum præponi.

DE CONSTRVCTIONE
octo partium orationis.

Tque de octo quidem orationis partibus, earumq; formis, quatenus ad Etymologiam attinet, hactenus dictũ esto: deinceps de eisdem, quatenus ad Syntaxim, quæ Constructio dicitur, agemus.

Est igitur Syntaxis, debita partiũ orationis inter

Cōstructio quid sit. ter se compositio connexioq́; iuxta rectam Grammatices rationem. Ea vero est, qua veterum probatissimi, tum in scribendo, tum in loquendo sunt vsi.

Concordātiæ Grammatices. Cæterum, priusquam de partium orationis structura singulatim pertractemus, quædam in genere de tribus Grammaticæ concordantijs sunt paucis edisserenda.

CONCORDANTIA NOminatiui & Verbi.

Prima cōcordantia. VErbum personale cohæret cum Nominatiuo, numero & persona: vt *Nunquam sera est ad bonos mores via. Fortuna nunquam perpetuò est bona.*

Nominatiuus primæ vel secundæ personæ rarissimè exprimitur, nisi causa discretionis: vt *Vos damnastis.* quasi dicat præterea nemo: aut emphasis gratia: vt Terentius. *Tu es patronus, tu pater, si deseris tu, perimus.* quasi dicat præcipuè & præ alijs tu patronus es. Ouidius. *Tu dominus, tu vir, tu mihi frater eris.*

In verbis, quorū significatio ad homines tantùm pertinet, tertiæ personæ nominatiuus sæpè subauditur: vt Est, fertur, dicunt, ferunt, aiunt, prædicant, clamitant, & in similibus: vt Terentius. *Fertur atrocia flagitia designasse.*

Ouidius: *Téque ferunt iræ pœnituisse tuæ.*

Non semper vox casualis est Verbo nominatiuus, sed aliquando verbum infinitum: vt *Mentiri non est meum.* Plautus.

Aliquādo oratio: vt Ouid. *Adde quod ingenuas didicisse fideliter artes Emollit mores, nec sinit esse feros.*

Aliquando aduerbium cum genitiuo: vt *Partim virorum ceciderunt in bello. Partim signorum sunt combusta.*

EXCEPTIO PRIMA.

Verba infiniti modi, pro nominatiuo accusatiuum ante se statuunt: vt *Te redisse incolumem, gaudeo. Te fabulam agere volo.*

Resolui potest hic modus per quod & vt, ad hunc modum: *Quòd tu redijsti incolumis, gaudeo. Vt tu fabulam agas, volo.*

Verbum post duos nominatiuos, diuersorum numerorum positum, cum alterutro conuenire potest: vt Ter. *Amantium iræ, amoris redintegratio est.* Ouid. *–quid enim nisi vota supersunt?*

Idem,

Idem. *Pectora percussit, pectus quoq; robora fiunt.*
Vergilius. *-nihil hic nisi carmina desunt.*

EXCEPTIO SECVNDA.

Impersonalia præcedentem nominatiuum non habent: vt *Tædet me vitæ. Pertæsum est coniugij.* de quibus suo loco.

Nomen multitudinis singulare, quandoque verbo plurali iungitur: vt *Pars abiere. Vterq; deluduntur dolis.*

CONCORDANTIA SVBstantiui & Adiectiui.

ADiectiuum cū Substantiuo, genere, numero, & casu cōsentit: vt Iuuenal. *Rara auis in terris, nigroq; simillima cygno.*

Ad eundem modū participia & pronomina substātiuis adnectūtur: vt Ouidius. *Donec eris fœlix, multos numerabis amicos,*
Nullus ad amissas ibit amicus opes.

Seneca. *Non hoc primum pectora vulnus mea senserunt, grauiora tuli.*

Aliquando oratio supplet locum substantiui: vt *Audito regem Doroborniam proficisci.*

CONCORDANTIA RElatiui & Antecedentis.

Elatiuum cum Antecedente cōcordat genere, numero, & persona: vt *-vir bonus est quis? Qui consulta patrum, qui leges iuraq; seruat.* *Tertia cōcordantia.*

Nec vnica vox solùm, sed interdum etiam oratio ponitur pro Antecedente: vt Ter. *In tempore veni, quod omnium rerum est primum.*

Relatiuum inter Antecedentia, diuersorum generum collocatum, nunc cum priore conuenit: vt Val. Maximus. *Nota.*
Senatus aßiduam stationem eo loci peragebat, qui hodie Senaculum appellatur. Non procul ab eo flumine, quod Saliam vocant.

Cicero. *Propius à terra Iouis stella fertur, quæ Phaëton dicitur.*

Nunc cum posteriore: vt *Homines tuentur illum globum, quæ terra dicitur. Est locus in carcere, quod Tullianum appellatur. In coitu lunæ, quod interlunium vocant.*

Aliquando relatiuum, aliquando & nomen adiectiuum, respondet primitiuo, quod in possessiuo subintelligitur: vt Teret. *Omnes omnia bona dicere, & laudare fortunas meas, qui filium haberem tali ingenio præditum.* Ouidius. *-nostros vidisti flentis ocellos.*

Quoties nullus nominatiuus interseritur inter relatiuũ & verbum, relatiuum erit verbo nominatiuus: vt Boetius. *Fœlix qui potuit boni Fontem visere lucidum.*

Casus Relatiui. At si nominatiuus relatiuo & verbo interponatur, relatiuũ regetur à verbo, aut ab alia dictione, quæ cum verbo in oratione locatur: vt Ouidius. *Gratia ab officio, quod mora tardat, abest.* Vergilius. *Cuius numen adoro. Quorum optimum ego habeo. Cui similem non vidi. Quo dignum te iudicaui. Quo melius nemo scribit, Quem videndo obstupuit. Lego Vergilium, præ quo cæteri poetæ sordent. &c.*

SVBSTANTIVORVM constructio.

Genitiuus substant. QVum duo substantiua diuersæ significationis sic concurrunt, vt posterius à priore possideri quodammodo videatur, tum posterius in genitiuo ponitur: vt Iuuenalis. *Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit. Rex pater patriæ. Arma Achillis. Cultor agri.*

Proinde hic genitiuus sæpissimè in adiectiuum possessiuum mutatur: vt Patris domus, Paterna domus. Heri filius, Herilis filius. Est etiam vbi in datiuum vertitur: vt Luc. de Cat. *Vrbi pater est, vrbiq; maritus. Herus tibi, mihi pater.*

EXCEPTIO.

Appositio. Excipiuntur quæ in eodem casu per Appositionem connectuntur: vt Ouid. *Effodiuntur opes, irritamenta malorum.* Vergilius. *Ignauum fucos pecus à præsepibus arcent.*

Adiectiuum in neutro genere absolutè, hoc est, absq; substantiuo positum, aliquando genitiuum postulat: vt *Paululum pecuniæ. Hoc noctis* Catul. *Non videmus manticæ, quod in tergo est.* Iuuenalis. *Quantum quisque sua nummorum seruat in arca, Tantum habet & fidei.*

Ponitur interdum genitiuus tantùm, nempe priore substãtiuo per Eclipsim subaudito: vt in huiusmodi locutionibus. Terentius.

Terentius. *Vbi ad Dianæ Veneris, ito ad dexteram. Ventũ erat ad Vestæ.* vtrobiq; subauditur *templum.* Vergil. *Hectoris Andromachæ.* subauditur *vxor.* Idem. *Deiphobe Glauci.* subauditur *filia.* Terent. *Huius video Byrrhiam.* subaudi *seruum.*

LAVS ET VITVPERIVM.

Laus & vituperium rei, varijs modis effertur, at frequentiùs in ablatiuo vel genitiuo: vt *Vir nulla fide.*
Ouidius. *Ingenui vultus puer, ingenuiq; pudoris.*

OPVS ET VSVS.

Opus & vsus, ablatiuum exigunt: vt Cicero. *Autoritate tua nobis opus est.* Gellius. *Pecuniam qua sibi nihil esset vsus, ab ijs quibus sciret vsui esse, non accepit.*

Opus autem adiectiuè, pro necessarius quandoq; poni videtur, varieq; construitur. Cicero. *Dux nobis & autor opus est.* Idem. *Dicis nummos mihi opus esse, ad apparatum triumphi.* Terentius. *Alia quæ opus sunt, para.* Cicero. *Sulpitij operam intelligo ex tuis literis, tibi multum opus non fuisse.*

ADIECTIVORVM constructio.

Adiectiua quæ desiderium, notitiam, memoriam, atque ijs contraria significant, genitiuum adsciscunt: vt Plinius. *Est natura hominum nouitatis auida.*
Vergilius. *Mens futuri præscia.* Idem. *Memor esto breuis æui.*
Terentius. *Imperitos rerum, eductos liberè, in fraudem illicis.*
Sillius. *Non sum animi dubius, sed deuius æqui.*
Cicero. *Græcarum literarum rudis.*

Adiectiua verbalia in ax, etiam in genitiuum feruntur: vt *Audax ingenij.* Ouidius. *Tempus edax rerum.* Seneca. *Virtus est vitiorum fugax.* Horatius. *Vtilium sagax.* Idem. *Propositi tenax.* Verg. *Tam ficti prauiq; tenax, quàm nuncia veri.* Plaut. *Pecuniarũ petax. &c.*

Ingens præterea adiectiuorum turba, nullis certis regulis obstricta, casum patrium postulat. Quorum farraginem satis quidem amplam congesserunt Linacrus & Despauterius. Tu verò crebra lectione ea tibi reddes admodum familiaria.

Nomina partitiua, aut partitiuè posita: Interrogatiua quædam & certa numeralia, genitiuo, à quo & genus mutuantur, gaudent: vt Cicer. *Quanquam te Marce fili, annum iam audientem Cratippum, idq; Athenis, abundare oportet præceptis institutisq; philosophiæ, propter summam & doctoris autoritatem & vrbis, quorum alter te scientia augere potest, altera exemplis. Vtrum horum mauis, accipe.*
Ouidius. *Quisquis fuit ille Deorum.*
Terentius. *An quisquam hominum est æquè miser vt ego?*
Vergilius. *-diuûm promittere nemo Auderet.*
Tres fratrum. Quatuor iudicum. Sapientûm octauus quis fuerit, nondum constat. Primus regum Romanorum fuit Romulus.
In alio tamen sensu, ablatiuum exigũt cum præpositione: vt *Primus ab Hercule. Tertius ab Aenea.*

In alio verò sensu datiuum: vt Vergil. *-nulli pietate secundus.*

Nom. varia constructio. Vsurpantur autem & cum his præpositionibus: E, de, ex, inter, ante: vt Ouidius. *Est deus è vobis alter.*
Idem. *Solus de superis.* Vergilius. *Primus inter omnes.*
Idem. *Primus ibi ante omnes, magna comitante caterua,*
Laocoon ardens summa decurrit ab arce.

Interrogatiuum. Interrogatiuum & eius redditiuum, eiusdem casus & temporis erunt: vt *Quarum rerum nulla est satietas? Diuitiarum. Quid rerum nunc geritur in Anglia? Consulitur de religione.*

Fallit hæc regula, quoties interrogatio fit per cuius, ia, iũ: vt *Cuium pecus? Laniorum.* Aut per dictionem variæ syntaxeos: vt *Furtine accusas, an homicidij, an vtroque?*

Exceptio. Fallit deniq; cùm per possessiua, Meus, tuus, suus, &c. respondendum est: vt *Cuius est hic codex? Meus.*

Comparatiua & superlatiua. Comparatiua & superlatiua, accepta partitiuè, genitiuum vnde & genus sortiuntur, exigunt. Comparatiuum autem ad duo, superlatiuum ad plura refertur: vt *Manuũ fortior est dextera. Digitorũ medius est longissimus.* Accipiuntur autem partitiuè, cùm per e, ex, aut inter, exponuntur: vt *Vergilius poëtarum doctissimus.* id est, ex poëtis, vel inter poëtas.

Comparatiua cùm exponuntur per quàm, ablatiuum adsciscunt: vt Horatius. *Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.* id est, *quàm aurum, quàm virtutes.* Adsciscunt & alterum ablatiuum

qui

qui mensuram excessus significat: vt Cicero. *Quantò doctior es, tantò te geras submißius.*

Tantò, quantò, multò, longè, ætate, natu, vtrique gradui apponuntur: vt Catul. *Tantò tu peßimus omnium poëta,*

Quantò tu optimus omnium patronus.

Erasmus. *Nocturnæ lucubrationes longè periculosissimæ habentur.*

Longè cæteris peritior es, sed non multò melior tamen.

Iuuenalis. *Omne animi vitium tantò conspectius in se*

Crimen habet, quantò maior qui peccat, habetur.

Maior & maximus ætate. Maior & maximus natu.

DATIVVS.

Adiectiua quibus commodum, incommodum, similitudo, dissimilitudo, voluptas, summissio, aut relatio ad aliquid significatur, in datiuū transeunt: vt Verg. *Sis bonus ó fœlixq; tuis.* Mar. *Turba grauis paci, placidæq; inimica quieti.* *Est finitimus oratori poëta.* Ouid. *Qui color albus erat, nunc est contrarius albo.* Martialis. *Iucundus amicis. Omnibus supplex.* Horatius. *Si facis vt patriæ sit idoneus, vtilis agro.* *Commodū & incommodum.*

Huc referuntur adiectiua ex con præpositione composita: vt Contubernalis, commilito, conseruus, cognatus, &c. *Composita cum con.*

Quædam ex his, quę similitudinem significant, etiam genitiuo gaudent: vt Lucanus. *Quem metuis, par huius erat.* Terentius. *Patres æquum esse censent, nos iamiam à pueris, ilicò nasci senes, neq; illarum affines esse rerum, quas fert adolescentia.* Idem. *Domini similis es.* Ausonius. *Mens conscia recti.* Vergilius *Præterea regina tui fidißima dextra, Occidit ipsa sua.* *Similitudo*

Communis, alienus, immunis, varijs casibus seruiunt: vt Cicero. *Commune animantium omnium est coniunctionis appetitus, procreandi causa. Mors omnibus communis. Hoc mihi tecum commune est.* Salust. *Non aliena consilij.* Seneca. *Alienus ambitioni.* Cicero. *Non alienus è Sceuolæ studijs.* Ouidius. *—vobis immunibus huius Esse mali dabitur.* Plinius. *Caprificus omnibus immunis est. Immunes ab illis malis sumus.* *Varia construct. quorūdam adiectiuorū.*

Natus, commodus, incommodus, vtilis, inutilis, vehemēs, aptus, interdum etiam accusatiuo cum præpositione adiunguntur:

guntur: vt Cicero. *Natus ad gloriam.*

In bilis, & dus. Verbalia in bilis, accepta passiuè, vt & participia, seu potiùs participialia in dus, datiuo adiecto gaudent: vt Martialis. *O mihi post nullos Iuli memorande sodales.* Statius. - *nulli penetrabilis astro Lucus erat.*

ACCVSATIVVS.

Mensura. Magnitudinis mensura, subijcitur adiectiuis in accusatiuo: vt *Gnomon septem pedes longus, vmbram non amplius quatuor pedes longam reddit.* Interdum & in ablatiuo: vt Columella. *Fons latus pedibus tribus, altus triginta.* Interdũ etiam in genitiuo: vt Colum. *In morem horti areas latas pedum denûm, longas pedum quinquagenûm facito.*

ABLATIVVS.

Copia & inopia. Adiectiua quæ ad copiam, ægestatémue pertinent, interdum ablatiuo, interdum & genitiuo gaudent: vt Plautus. *Amor & melle & felle est fœcundissimus.*
Horat. *Diues agris, diues positis in fœnore nummis.*
Vergil. *At fessæ multa referunt se nocte minores, Crura thymo plena.*
Idem. *Quæ regio in terris, nostri non plena laboris?*
Idem. *Diues opum, diues pictai vestis & auri.*
Persius. *O curuæ in terras animæ, & cœlestium inanes.*
Expers fraudis. Gratiæ beatus.

Diuersitas Nomina diuersitatis, ablatiuum sibi cum præpositione subijciunt: vt Vergilius. *Alter ab illo. Aliud ab hoc. Diuersus ab isto.* Nonnunquam etiam datiuum: vt *Huic diuersum.*

Adiectiua regunt ablatiuum significantem causam: vt *Pallidus iræ. Incuruus senectute. Liuida armis brachia. Trepidus morte futura.*

Modus rei Forma vel modus rei, adijcitur nominibus in ablatiuo: vt *Facies miris modis pallida. Nomine Grammaticus, re barbarus.*
Cicero. *Sum tibi natura parens, præceptor consilijs.*
Vergil. *Troianus origine Cæsar. Spe diues, re pauper. Syrus natione.*

Dignus, &c. Dignus, indignus, præditus, captus, contentus, extorris, auferendi casum adiectum volunt: vt
Terentius. *Dignus es odio. Qui filium haberem tali ingenio præditum.*
Verg. *Atq; oculis capti fodere cubilia talpæ.* Idẽ. *Sorte tua cõtentus abi.*

Horum

Horum nonnulla genitiuum interdum vendicant: vt Ouidius. *Militia est operis altera digna tui.*

Vergilius. *Descendam magnorum haud quaquam indignus auorum.*

PRONOMINVM constructio.

MEi, tui, sui, nostri, vestri, genitiui primitiuorum, ponuntur cùm passio significatur: vt *Languet desiderio tui.* Ouidius. *Parsq; tui latitat corpore clausa meo. Imago nostri.* Primitiua pronomina

Meus, tuus, suus, noster, vester, adiciuntur cùm actio vel possessio rei denotatur: vt *Fauet desiderio tuo. Imago nostra.* id est, *quam nos possidemus.*

Nostrûm & vestrûm genitiui, sequũtur distributiua, partitiua, comparatiua, & superlatiua: vt *Vnusquisque vestrûm. Nemo nostrûm. Ne cui vestrûm sit mirum. Maior vestrûm. Maximus natu nostrûm.* Deriuatiua pronomina

Hæc possessiua, Meus, tuus, suus, noster & vester, hos genitiuos post se recipiunt: Ipsius, solius, vnius, duorũ, trium, &c. omnium, plurium, paucorum, cuiusq;: & genitiuos participiorum, quæ ad genitiuum primitiui in possessiuo inclusum referuntur: vt *Ex tuo ipsius animo coniecturam feceris.* Possessiua pronomina

Cicero. *Dico mea vnius opera rempublicam esse liberatam.*

Idem. *Meum solius peccatum corrigi non potest.*

Erasmus. *Noster duorum euentus ostendat, vtra gens sit melior.*

In sua cuiusq; laude præstantior. Nostra omnium memoria.

Brutus ad Ciceronem. *Vestris paucorum respondet laudibus.*

Horatius. *-scripta Cùm mea nemo legat, vulgo recitare timentis.*

Sui & suus, reciproca sunt, hoc est, semper reflectuntur ad id quod præcessit in eadem oratione: vt Reciproca

Petrus nimium admiratur se. Parcit erroribus suis.

Aut annexa per copulam: vt *Magnopere Petrus rogat, ne se deseras.*

Ipse, ex pronominibus, solùm trium personarum significationem repræsentat: vt *Ipse vidi, Ipse videris, Ipse dixit.* Ipse.

Et nominibus pariter ac pronominibus adiungitur: vt *Ipse ego, Ipse ille, Ipse Hercules.*

Idem etiam omnibus personis iungi potest: vt *Ego idem adsum.* Idem.

sum. Terentius. *Idem has nuptias perge facere.* Vergilius. *-idem iungat vulpes, & mulgeat hyrcos.*

Demonstr. Hæc demonstratiua, Hic, ille, iste, sic distinguuntur. Hic, mihi proximum demonstrat: Iste, eum qui apud te est.

Ille & Iste Ille, eum qui ab vtroque remotus est, indicat.

Ille, tum vsurpatur, cùm ob eminentiam rem quãpiam demonstramus: vt *Alexander ille magnus.* Iste verò ponitur, quando cum contemptu rei alicuius mentionem facimus: vt Terent. *Istum æmulum quoad poteris, ab ea pellito.*

Hic & Ille. Hic & ille, cùm ad duo anteposita referuntur, hic ad posterius & propius, ille ad prius & remotius propriè & vsitatissimè referri debet: vt Columel. *Agricolæ contrarium est pastoris propositũ: Ille quàm maximè subacto & puro solo gaudet, hic nouali graminosóque: ille fructum è terra sperat, hic è pecore.* Est tamen vbi è diuerso pronomen Hic, ad remotius suppositum referri inuenias, & Ille ad proximius.

VERBORVM CONSTRVctio.

Nominatiuus post verbum.

Nominatiuus vtrinque. VErba substantiua, vt Sum, forem, fio, existo: verba vocandi passiua, vt nominor, appellor, dicor, vocor, nuncupor, & ijs similia: vt Scribor, salutor, habeor, existimor. Item verba gestus: vt Sedeo, dormio, cubo, incedo, curro, vtrinq; nominatiuum expetunt: vt *Deus est summum bonum. Perpusilli vocantur nani. Fides religionis nostræ fundamentũ habetur. Malus pastor dormit supinus.* Lactantius. *Homo incedit erectus in cœlum.*

Deniq; omnia ferè verba post se nominatiuum habent adiectiui nominis, quod cũ supposito verbi, casu, genere, & numero concordat: vt *Rex mandauit primus extirpari hæresim. Pij orant taciti. Boni discunt seduli.*

Infinitum quoque vtrinque eosdem casus habet, præcipuè cùm verba optandi, eisque similia accedunt: vt *Hypocrita cupit videri iustus: Hypocrita cupit se videri iustum. Malo diues esse, quàm haberi: Malo me diuitem esse, quàm haberi.*

Claudianus. *Viuitur exiguo melius. -natura beatis*
Omnibus esse dedit, si quis cognouerit vti.

Martialis.

Martialis. *Nobis non licet esse tam disertis*, vel *disertos*.
Terentius. *Expe it bonas esse vobis.*
Ouidius. *Quo mihi commisso non licet esse piam.* Quamuis in his postremis exemplis subaudiuntur accusatiui ante verba infinita: vt *Nos esse disertos. Vos esse bonas. Me esse piam.*

GENITIVVS POST VERBVM.

SVm, genitiuum postulat, quoties significat possessionem, aut ad aliquid pertinere: vt Vergilius. *-pecus est Meliboei.* *Possess. &c.*
Cicero. *Adolescentis est, maiores natu reuereri.*
Vergil. *-regum est Parcere subiectis, & debellare superbos.*

Excipiuntur hi nominatiui, meum, tuum, suum, nostrum, vestrum, humanum, belluinum, & similia: vt
Non est meum contra autoritatem Senatus dicere.
Terentius. *Eia, haud vestrum est iracundos esse. Humanum est irasci.*

At hîc subintelligi videtur officium, quod aliquando etiam exprimitur: vt Terent. *Tuũ est officium his benè vt adsimules nuptias.* *Officium.*

Verba æstimandi, genitiuis gaudent: vt *Plurimi paßim fit pecunia. Pudor parui penditur. Nihili, vel pro nihilo habentur literæ.* *Aestimãdi verba.*
Horatius. *Pluris opes nunc sunt, quàm prisci temporis annis.*

Aestimo, vel genitiuum, vel ablatiuum adsciscit: vt
Val. Max. *Non huius te æstimo. Magno vbiq; virtus æstimanda est.*

Flocci, nauci, nihili, pili, assis, huius, teruntij, his verbis, æstimo, pendo, facio, peculiariter adijciuntur: vt
Ego illum flocci pendo. Nec huius facio, qui me pili æstimat.
Singularia sunt illa: *Aequi boni consulo: Aequi boni facio.* id est, *in bonam accipio partem.*

Verba accusandi, damnandi, monendi, absoluendi, & cõsimilia, genitiuum postulant, qui crimen significet: vt *Accusandi verba.*
Plaut. *Qui alterum incusat probri, ipsum se intueri oportet.*
Cicero. *Etiam sceleris condemnat generum suum.*
Ouidius. *Parce tuum vatem sceleris damnare Cupido.*
Admoneto illum pristinæ fortunæ. Furti absolutus est.

Vertitur hic genitiuus aliquando in ablatiuum, vel cum præpositione, vel sine præpositione: vt
Cicero. *Si in me iniquus es iudex, condemnabo eodem ego te crimine.*

Gellius. *Vxorem de pudicitia grauiter accusauit.*
Cicero. *Putaui ea de re admonendum esse te.*

Vterque, nullus, alter, neuter, alius, ambo, & superlatiuus gradus, non nisi in ablatiuo id genus verbis subduntur: vt *Accusas furti, an stupri, an vtroque? siue de vtroque? Ambobus, vel de ambobus? Neutro, vel de neutro? De plurimis simul accusaris.*

Satago, misereor, miseresco, genitiuum admittunt: vt Ter. *Is rerum suarum satagit.* Verg. *-oro miserere laborum Tantorũ, miserere animi non digna ferentis.* Stat. *Et generis miseresce tui.*

Misereor, &c. At misereor & miseresco, rariùs cum datiuo leguntur: vt Seneca. *Huic succurro, huic misereor.*
Boëtius. *Dilige iure bonos, & miseresce malis.*

Reminiscor, &c. Reminiscor, obliuiscor, memini, genitiuum aut accusatiuũ desiderant: vt *Datæ fidei reminiscitur. Proprium est stultitiæ, aliorum vitia cernere, obliuisci suorum.*
Terent. *Faciam vt meiq; ac huius diei, ac loci semper memineris.*
Plautus. *Omnia quæ curant senes, meminerunt.*
Memini de hac re, de armis, de te. id est, *mentionem feci.*

Potior, aut genitiuo, aut ablatiuo iungitur: vt
Plautus. *Romani signorum & armorum potiti sunt.*
Vergilius. *Egressi optata Troës potiuntur arena.*

DATIVVS POST VERBVM.

Verba acquirendi. OMnia verba acquisitiuè posita, adsciscunt datiuum eius rei, cui aliquid quocunque modo acquiritur: vt Plautus. *Mihi istic nec seritur, nec metitur.*
Vergilius. *Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.*

Huic regulæ appendent uarii generis uerba.

In primis, verba significantia commodũ aut incommodũ, regunt datiuum: vt Verg. *Illa seges demùm votis respondet auari Agricolæ. Non potes mihi commodare, nec incommodare.*
Idem. *-validis incumbite remis. Suam eruditionem tibi acceptam fert.*

Ex his quædam efferuntur etiam cum accusatiuo: vt
Cicero. *Vnum studetis omnes, vnum sentitis.*
Plautus. *Si ea memorem, quæ ad ventris victum conducunt, mora est.*

Cicero. *In hæc studia incumbite. Naturáne plus ad eloquentiam conferat, an doctrina. Fessum quies plurimùm iuuat.*

Verba comparandi, regunt datiuum: vt Vergil. *-sic paruis componere magna solebam. Fratri se & opibus & dignatione adæquauit.* *Verba cōparandi.*

Interdum additur ablatiuus cum præpositione: vt *Comparo Vergilium cum Homero.*

Aliquando accusatiuum cum præpositione Ad: vt *Si ad eum comparatur, nihil est.*

Verba dandi & reddendi, regunt datiuum: vt *Fortuna multis nimium dedit, nulli satis. Ingratus est, qui gratiam benemerenti non reponit.* *Verba dādi.*

Hæc variam habent constructionem: *Dono tibi hoc munus: Dono te hoc munere.* Cicero. *Huic rei aliquid temporis impertias.* Terentius. *Plurima salute Parmenonem summum suum impertit Gnato. Aspersit mihi labem: Aspersit me labe. Instrauit equo penulam: Instrauit equum penula.* Ouid. *Vt piget infido consuluisse viro.* id est, *dedisse consilium*, vel etiam *prospexisse.* *Varia constructio.*

Luc. *Rectoremq; ratis de cunctis consulit astris.* id est, *petit consilium.*

Consule saluti tuæ. id est, *prospice.*

Terent. *Pessimè istuc in te atque in illum consulis.* id est, *statuis.*

Metuo, timeo, formido tibi, vel *de te.* id est, *sum sollicitus pro te.*

Metuo, timeo, formido te, vel à te. scilicet, *ne mihi noceas.*

Verba promittendi ac soluendi, regunt datiuum: vt Cicero. *Hæc tibi promitto, ac recipio sanctißimè esse obseruaturum.* Cicero. *Aes alienum mihi numerauit.* *Verba promittendi.*

Verba imperandi & nunciandi, datiuum requirunt: vt Horatius. *Imperat aut seruit collecta pecunia cuiq;.* Idem. *Quid de quoque viro, & cui dicas, sæpè uideto.* *Verba imperandi.*

Dicimus tempero, moderor tibi, & te. Refero tibi & ad te. Item. *Refero ad Senatum.* id est, propono, scribo. Mitto tibi & ad te. Do tibi literas, vt ad aliquem feras. Do ad te literas, id est, mitto vt legas.

Verba fidendi, datiuum regunt: vt Hor. *-uacuis committere uenis, Nil nisi lene decet. Mulieri ne credas, ne mortuæ quidem.* *Verba fidendi.*

Verba obsequendi & repugnandi, datiuum regunt: vt *Semper obtemperat pius filius patri. Quæ homines arāt, nauigāt, ædificāt,* *Verba obsequendi.*

virtuti omnia parent. Ipsum hunc orabo, huic supplicabo.
Persius. *-venienti occurrite morbo. -ignauis precibus fortuna repugnat.*
At ex his quædam cum alijs casibus copulātur: *Ad amorem nihil potuit accedere. Hoc acceßit meis malis. Illud constat omnibus,* seu *inter omnes.* Terentius. *Hæc fratri mecum non conueniunt.*
Iuuenalis. *-sæuis inter se conuenit vrsis. Ausculto tibi* id est, *obedio. Ausculto te.* id est, *audio. Adamas dißidet magneti,* seu *cum magnete. Certat cum illo.* & Græcanicè, *illi. Noli pugnare duobus.* id est, *contra duos.* Vergilius. *-tu dic mecum quo pignore certes.*

Verba minandi. Verba minandi & irascendi, regunt datiuum: vt *Vtriq; mortem minatus est.* Terent. *Adolescenti nihil est quod succenseat.*

Sum, cum compositis, præter possum, exigit datiuum: vt *Rex pius est reipublicæ ornamento. Mihi nec obest, nec prodest.*
Horatius. *Multa petentibus desunt multa.*

Datiuum postulant verba composita cum his præpositionibus.

Verba cōposita. Præ. Cicero. *Ego meis maioribus virtute præluxi.* Sed præeo, pro uinco, præcedo, præcurro, præuertor, accusatiuo iungūtur.
Ad. *Albo gallo ne manum admoliaris.*
Con. *Conducit hoc tuæ laudi. Conuixit nobis.*
Sub. Terentius. *Subolet iam vxori, quod ego machinor.*
Ante. Cicero. *Iniquißimam pacem, iustissimo bello antefero.*
Post. *Posthabeo postpono famæ pecuniam.*
Vergilius. *Postposui tamen illorum mea seria ludo.*
Terentius dixit: *Qui suum commodum posthabuit præ meo commodo.*
Ob. Terentius. *Quum nemini obtrudi potest, itur ad me.*
In. *Impendet omnibus periculum.*
Inter. Cicero. *Ille huic negotio non interfuit modò, sed etiam præfuit.*

Varia cōstructio. Pauca ex his mutant datiuum aliquoties in alium casum: vt Quintil. *Præstat ingenio alius alium. Multos virorum anteit sapientia.* Terent. *In amore hæc insunt vitia.* Plinius. *Interdico tibi aqua & igni.*

Est pro habeo, datiuum exigit: vt
Persius. *Velle suum cuique est, nec voto viuitur vno.*
Vergilius. *Est mihi namque domi pater, est iniusta nouerca.*
Huic confine est suppetit: vt Horatius.

Horatius. *Pauper enim non est, cui rerum suppetit usus.*

Sum cum multis aliis, geminum adsciscit datiuum: vt *Exitio est auidis mare nautis. Speras tibi laudi fore, quod mihi vitio vertis? Nemo sibi Mimos accipere debet fauori.*

Est vbi hic datiuus, tibi, aut sibi, aut etiam mihi, nulla necessitatis, at festiuitatis potiùs causa additur: vt *Ego hoc tibi effectum dabo.*

Terentius. *Expedi mihi hoc negotium. Suo sibi hunc iugulo gladio.*

ACCVSATIVVS POST VERBVM.

Verba transitiua cuiuscunque generis, siue actiui, siue cōmunis, siue deponentis, exigunt accusatiuum: vt Horat. *Percontatorem fugito, nam garrulus idem est.* Idem. *Nec retinent patulæ commissa fideliter aures.* Vergilius. *In primis venerare Deos. Aper agros depopulatur.* *Verba trãsitiua.*

Quin etiam verba quamlibet alioqui intransitiua atq; absoluta, accusatiuum admittunt cognatæ significationis: vt *Neutra transitiua.*

Cicero. *Tertiam ætatem hominum viuebat Nestor.*

Vergilius. *-longam incomitata videtur Ire viam.*

Plautus. *Duram seruit seruitutem.*

Hunc accusatiuum mutant autores nō rarò in ablatiuum: vt Plautus. *Diu videor vita viuere. Ire recta via.*

Suetonius. *Morte obijt repentina.*

Sunt quæ figuratè accusatiuum habent: vt

Vergilius. *-nec vox hominem sonat, ô Dea certè.*

Iuuenalis. *Qui Curios simulant, & Bacchanalia viuunt.*

Horatius. *Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hyrcum.*

DVO ACCVSATIVI.

Verba rogandi, docendi, vestiendi, duplicem regunt accusatiuum: vt *Verba rogandi.*

Vergil. *Tu modò posce Deum veniam. Dedocebo te istos mores. Ridiculū est te me admonere istud.* Terent. *Induit se calceos, quos prius exuerat.*

Rogandi verba, interdum mutant alterum accusatiuum in ablatiuum: vt Vergilius. *Ipsum obtestemur, veniamq; oremus ab ipso.* Terentius. *Suspitionem istam ex illis quære.*

Vestiendi Verba. Vestiendi verba, interdum mutant alterum accusatiuum in ablatiuum vel datiuum: vt *Induo te tunica, vel tibi tunicam.*

ABLATIVVS POST VERBVM.

Quoduis verbum admittit ablatiuum significantem instrumentum, aut causam, aut modum actionis.

INSTRVMENTVM:

vt *Dæmona non armis, sed morte subegit Iesus.*
Horatius. *Naturam expellas furca licet, vsq; recurret.*
Vergilius. *Hi iaculis, illi certant defendere saxis.*

CAVSA:

Terent. *Gaudeo (ita me dij ament) gnati causa.* *Vehementer ira excanduit.*
Horatius. *Inuidus alterius rebus, macrescit opimis.*

MODVS ACTIONIS:

vt *Mira celeritate rem peregit.*
Iuuenalis. *Inuigilate viri, tacito nam tempora gressu*
Diffugiunt, nulloq; sono conuertitur annus.
Ouidius. *Dum vires anniq; sinunt, tolerate laborem:*
Iam veniet tacito curua senecta pede.
Ablatiuo causæ & modi actionis, aliquando additur præpositio: vt *Bacchatis præ ebrietate. Sũma cũ humanitate tractauit hominem.*

Nomen precij. Quibuslibet verbis subijcitur nomen precij in ablatiuo casu: vt *Teruntio, seu vitiosa nuce, non emerim.*
Liuius. *Multo sanguine ac vulneribus ea victoria stetit.*

Vili, &c. Vili, paulo, minimo, magno, nimio, plurimo, dimidio, duplo, adijciuntur sine substantiuis: vt
Terentius. *Redime te captum quàm queas minimo. Vili venit triticum.*
Seneca. *Constat paruo fames, magno fastidium.*

Exceptio. Excipiuntur hi genitiui sine substantiuis positi: Tanti, quãti, pluris, minoris, tantiuis, tantidem, quãtilibet, quãticunq;: vt Cicero. *Tanti eris alijs, quanti tibi fueris. Non vendo pluris quàm alij, fortasse etiam minoris.* Ouidius. *Vix Priamus tanti, totaq; Troia fuit.*

Sin addantur substantiua, in ablatiuo efferuntur: vt

Aul. Gellius. *Tanta mercede docuit, quanta hactenus nemo.*
Minori precio vendidi, quàm emi.

Valeo, etiam interdum cum accusatiuo iunctum reperitur: vt Varro. *Denarij dicti, quod denos æris valebant: quinarij, quod quinos.* **Valeo.**

Verba abundandi, implendi, onerandi, & his diuersa, ablatiuo gaudent: vt Terentius. *Amore abundas Antipho.* **Verba abundandi.**
Malo virum pecunia, quàm pecuniam viro indigentem.
Salustius. *Sylla omnes suos diuitijs expleuit.* Terentius. *Hoc te crimine expedi.* Cicero. *Homines nequißimi, quibus te onerant mendacijs?*
Vergilius. *-ego hoc te fasce leuabo.*
Salustius. *Aliquem familiarem suo sermone participauit.*

Ex quibus quædam nonnunquam etiam in genitiuum feruntur: vt Verg. *Quàm diues niuei pecoris, quàm lactis abundans.*
Terentius. *Quasi tu huius indigeas patris.*
Quid est quod in hac causa defensionis egeat?
Vergilius. *Implentur veteris Bacchi, pinguisq; ferinæ.*
Idem. *Postquam dextera fuit cædis saturata.*
Cicero. *Omnes mihi labores leues fuere, præterquam tui carendum, quod erat. Paternum seruum sui participauit consilij.*

Fungor, fruor, vtor, & similia, ablatiuo iunguntur. **Fungor.**
Cicero. *Qui adipisci veram gloriam volunt, iustitiæ fungantur officijs. Optimum est aliena frui insania. In re mala animo si bono vtare, iuuat.*
Vergilius. *Aspice venturo lætentur vt omnia seclo.*
Cæsar. *Qui sua victoria tam insolenter gloriarentur.*
Horatius. *Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis. Vescor carnibus.*
Vergilius. *-haud equidem tali me dignor honore.*
Terentius. *Vt malis gaudeat alienis.*
Plautus. *Exemplorum multitudiue supersedendum est.*
Macrobius. *Regni cum societate munerauit.*
Plautus. *Communicabo te semper mensa mea.*

Prosequor te amore, laude, honore, &c. i. amo, laudo, honoro. Afficio te gaudio, supplicio, dolore, &c. id est, exhilaro, punio, contristo. **Prosequor** **Afficio.**

Mereor, cum aduerbijs, Benè, malè, melius, peius, optimè, pessimè, ablatiuo adhæret cum præpositione De: vt **Mereor.**
De me nunquã benè meritus es. Erasmus de lingua Latina optimè meritus est.

Catilina peßimè de republica meruit.

Verba accipiendi. Quædam accipiendi, distandi, & auferendi verba, ablatiuū cum præpositione optant: vt *Istuc ex multis iampridem audiueram.* Luc. *A trepido vix abstinet ira magistro. Nasci à principibus fortuitū est. Procul abest ab vrbe Imperator.*

Vertitur hic ablatiuus aliquando in datiuum: vt
Horatius. *Vincere si rectè nescis, discede peritis.*
Ouidius. *Est virtus placitis abstinuisse bonis.*
Vergilius. *Heu fuge nate Dea, teq; his ait eripe flammis.*

Verba cōparandi. Verbis quæ vim cōparationis obtinent, adijcitur ablatiuus significans mensuram excessus: vt *Deforme existimabat, quos dignitate præstaret, ab ijs virtutibus superari.*

Ablat. absolutus. Quibuslibet verbis additur ablatiuus absolutè sumptus: vt *Imperante Augusto, natus est Christus: Imperante Tyberio, crucifixus.*
Iuuenalis. *Credo pudicitiam Saturno rege moratam In terris.*
Nil desperandum Christo duce, & auspice Christo.
Iam Maria audito Christum venisse, cucurrit.

Synecdoche. Verbis quibusdam additur auferendi casus per Synecdochen, & poëticè accusatiuus: vt *Aegrotat animo magis quàm corpore. Candet dentes. Rubet capillos.*

Quædam tamen efferūtur in gignēdi casu: vt *Absurdè facis, qui angas te animi. Exanimatus pendet animi. Desipiebam mentis.* Plaut. *Discrutior animi, quia ab domo abeundum est mihi.*

Diuersi casus. Eidem verbo diuersi casus, diuersæ rationis apponi possunt: vt *Dedit mihi vestem pignori, te præsente, propria manu.*

Passiuis additur ablatiuus agētis, sed antecedente præpositione, interdū & datiuus: vt Hor. *-laudatur ab his, culpatur ab illis.*
Cicero. *Honesta bonis viris, non occulta petuntur.*

Quorum participia frequentiùs datiuis gaudent: vt
Vergilius. *Nulla tuarum audita mihi, nec visa sororum.*
Horatius. *Oblitusq; meorum, obliuiscendus & illis.*

Cæteri casus manent in passiuis, qui fuerunt actiuorum: vt *Accusaris à me furti. Habeberis ludibrio. Dedoceberis à me istos mores. Priuaberis magistratu.*

Construct. neutropass. Vapulo, væneo, liceo, exulo, fio, neutropassiua, passiuam cōstructionem habent: vt *A præceptore vapulabis. Malo à ciue spoliari,*

liari, quàm ab hoste venire, Quid fiet ab illo? virtus paruo pretio licet omnibus. Cur à conuiuijs exulat philosophia?

Quibusdam tum verbis tum adiectiuis, familiariter subijciuntur verba infinita: vt

Vergilius. *- iuuat vsque morari,* Et *conferre gradum.*

Ouidius. *Dicere quæ puduit, scribere iussit amor.*

Martialis. *Vis fieri diues Pontice? nil cupias.*

Vergilius. *- & erat tum dignus amari.*

Horatius. *Audax omnia perpeti. Gens humana ruit per vetitum nefas.*

Ponuntur interdum figuratè & absolutè verba infinita: vt *Hæccine fieri flagitia?* subauditur decet, oportet, par est, æquum est: aut aliquid simile.

Vergilius. *Criminibus terrere nouis, hinc spargere voces*

- In vulgum ambiguas, & quærere conscius arma. Id est, *terrebat, spargebat, quærebat.*

DE GERVNDIIS.

Gerundia siue Gerundiuæ voces, & supina, regunt casus suorum verborũ: vt Cicero. *Efferor studio videndi parentes.*

Ouidius. *Vtendum est ætate, cito pede præterit ætas.*

Vergil. *- scitatum oracula Phœbi* *Mittimus.*

Gerundia in di, pendent à quibusdam tum substantiuis, tũ adiectiuis: vt Verg. *Et quæ tanta fuit Romam tibi causa videndi?* Di.

Idem. *Cecropias innatus apes, amor vrget habendi.*

Idem. *Aeneas celsa in puppi iam certus eundi.*

Poëticè infinitiuus modus loco gerundij ponitur: vt Nota.

Vergilius. *- studium quibus arua tueri. Peritus medicari.*

Interdum non inuenustè adijcitur gerundij vocibus etiam genitiuus pluralis: vt *Quum illorum videndi gratia me in forum contulissem.* Terentius. *Date crescendi copiam nouarum. Concessa est diripiendi pomorum atque obsoniorum licentia.*

Gerundia in do, pendent ab his præpositionibus, A, ab, abs, de, e, ex, cum, in, pro: vt Cicer. *Ignaui à discendo citò deterrentur. Amor & amicitia, vtrunque ab amando dictum est.* Do.

Cicero. *Ex defendendo, quàm ex accusando, vberior gloria comparatur. Consultatur de transeundo in Galliam.*

Quintilianus. *Rectè scribendi ratio cum loquendo coniuncta est.*
Plautus. *Pro vapulando ab hoste mercedem petam.*

Ponuntur & absque præpositione: vt
Vergil. *-alitur vitium, crescitq; tegendo. Scribendo disces scribere.*

Dum. Gerundia in dum, pendent ab his præpositionibus: Inter, ante, ad, ob, propter: vt *Inter cœnandum hilares este.*
Vergilius. *-ante domandum Ingentes tollent animos.*
Cicero. *Locus ad agendum amplißimus.*
Idem. *Ob absoluendum munus ne acceperis. Veni propter te redimendum.*

Cùm significatur necessitas, ponũtur citra præpositionem, addito verbo est. Iuuen. *Orandum est, vt sit mens sana in corpore sano. Vigilandum est ei, qui cupit vincere.*

Gerundia in nomina vertuntur. Vertuntur Gerundi voces in nomina adiectiua: vt
Vergilius. *Tantus amor florum, & generandi gloria mellis.*
Ad accusandos homines duci præmio, proximum latrocinio est.
Cur adeò delectaris criminibus inferendis?

DE SVPINIS. VM.

Vm. PRius Supinum actiuè significat, & sequitur verbum aut participium significans motum ad locum: vt
Ouidius. *Spectatum veniunt, veniunt spectentur vt ipsæ.*
Milites sunt mißi speculatum arcem.

Illa verò, Do vænum, do filiam nuptum, latentem habent motum: At hoc supinum in neutropassiuis, & cũ infinito iri, passiuè significat: vt Plautus. *Coctum ego, non vapulatum dudum conductus sum.* Terent. *Postquam audierat non datum iri vxorem filio.*

Nota. Poeticè dicunt, *Eo visere. Vado videre.*

Ponitur & absolutè cum verbo est: vt
Terentius. *Actum est, ilicet, peristi.*
Ouidius. *Itum est in viscera terræ. Cessatum est satis.*

V. Posterius supinum passiuè significat, & sequitur nomina adiectiua: vt *Sum extra noxam, sed non est facile purgatu.*
Quod factu fœdum est, idem est & dictu turpe.
Qui pecunia non mouetur, hunc dignum spectatu arbitramur.

In istis verò, *Surgit cubitu, Redit venatu*: Cubitu & venatu, nomina potius censenda videntur, quàm supina.

DE TEMPORE ET LOCO.

Tempus.

QVæ significant partem temporis, in ablatiuo frequentius vsurpantur, in accusatiuo rarò: vt *Nemo mortalium omnibus horis sapit. Nocte latent mendæ. Id tempus creatus est consul.* *Pars temporis.*
Quanquã hîc eclipsis videtur esse præpositionis per, vel sub.

Quæ autem durationem temporis & continuationem denotant, in accusatiuo, interdum & in ablatiuo efferuntur: vt Vergilius. *Hîc iam ter centum totos regnabitur annos.* *Duratio temporis.*
Idem. *Noctes atque dies patet atri ianua Ditis.*
Idem. *Hîc tamen hac mecum poteris requiescere nocte.*
Suetonius. *Imperauit triennio & decem mensibus, octoq; diebus.*
Dicimus etiam, *In paucis diebus. De die. De nocte. Promitto in diem. Commodo in mensem. Annos ad quinquaginta natus. Per tres annos studui. Puer id ætatis. Non plus triduum, aut triduo. Tertio, vel ad tertium calendas, vel calendarum.*

SPACIVM LOCI.

Spacium loci, in accusatiuo effertur, interdũ & in ablatiuo: vt Vergilius. *Dic quibus in terris (& eris mihi magnus Apollo)*
Tres pateat cœli spacium non amplius vlnas.
Iam mille passus processeram. Abest bidui, subintelligitur spacium vel spacio, itinere vel iter. *Abest ab vrbe quingentis millibus passuum.*

APPELLATIVA LOCORVM.

Nomina appellatiua, & nomina maiorum locorũ, addũtur ferè cũ prępositione verbis significãtibus motũ aut actionem in loco, ad locũ, à loco, aut per locũ: vt *In foro versatur. Meruit sub rege in Gallia.* Verg. *–ad templum non æquæ Palladis ibant Iliades.* Salust. *Legantur in Hispaniam maiores natu nobiles. E Sicilia decedens, Rhodum veni. Per mare ibis ad Indos.*

Omne verbum admittit genitiuum proprij nominis loci, in quo fit actio, modò primę vel secundę declinationis, & singularis numeri sit: vt Iuuen. *Quid Romæ faciam? mentiri nescio.* Terentius. *Samia mihi mater fuit, ea habitabat Rhodi.* *Loca propria.*

Hi genitiui, humi, domi, militiæ, belli, propriorũ sequuntur formam: vt Terent. *Domi, belliq; simul viximus.*

Cicero. *Parua sunt foris arma, nisi est consilium domi.*

Domi. Domi, non alios secum patitur genitiuos, quàm meæ, tuæ, suæ, nostræ, vestræ, alienæ: vt *Vescor domi meæ, non alienæ.*

Verùm si proprium loci nomen pluralis duntaxat numeri, aut tertiæ declinationis fuerit, in datiuo aut ablatiuo ponitur: vt *Colchus an Assyrius, Thebis nutritus, an Argis?* Sueton. *Lentulū Getulicus Tyburi genitum scribit.* Liuius. *Neglectum Anxuri præsidium.* Cicero. *Cum vna sola legione fuit Carthagini.* Horatius. *Romæ Tybur amo ventosus, Tybure Romam.* Cicero. *Qum tu Narbone mensas hospitum conuomeres.* Idem. *Commendo tibi domum eius, quæ est Sycione.*

Sic vtimur ruri vel rure in ablatiuo: vt *Ruri ferè se continet.* Persius. *-rure paterno Est tibi far modicum.*

AD LOCVM.

Verbis significātibus motum ad locū, apponitur proprium loci in accusatiuo: vt *Concessit Cantabrigiam, ad capiendum ingenij cultum. Eo Londinum ad merces emendas.*

Ad hunc modum vtimur Rus & Domus: vt *Ego rus ibo.* Vergilius. *Ite domum saturæ, venit Hesperus, ite capellæ.*

A LOCO. PER LOCVM.

Verbis significātibus motum à loco, aut per locū, adijcitur proprium loci in ablatiuo: vt *Nisi ante Roma profectus esses, nunc eam relinqueres. Eboraco (siue per Eboracum) sum facturus iter.*

Ad eundem modum vsurpantur Domus & Rus: vt *Nuper exijt domo.* Terentius. *Timeo ne pater rure redierit.*

IMPERSONALIVM constructio. Genitiuus.

HAec tria impersonalia, Interest, refert, & est, quibuslibet genitiuis annectūtur, preter hos ablatiuos fœmininos, meâ, tuâ, suâ, nostrâ, vestrâ, & cuia: vt *Interest magistratus tueri bonos, animaduertere in malos.*

Refert multùm Christianæ Reipublicæ, Episcopos doctos & pios esse.

Prudentis est multa dissimulare. Tua refert teipsum nosse.

Cicero. *Ea cædes crimini potissimùm datur ei, cuia interfuit, non ei, cuia nihil interfuit.*

Adijciuntur & illi genitiui, Tanti, quanti, magni, parui, quanticunque, tantidem: vt *Magni refert quibuscum vixeris. Tanti refert honesta agere. Vestra parui interest.* Et, *interest ad laudem meam.*

DATIVVS.

In datiuum ferũtur hæc Impersonalia: Accidit, certum est, contingit, constat, confert, cõpetit, conducit, cõuenit, placet, displicet, dolet, expedit, euenit, liquet, libet, licet, nocet, obest, prodest, præstat, patet, stat, restat, benefit, malefit, satisfit, superest, sufficit, vacat, pro ocium est: vt *Conuenit mihi tecum.* Salustius. *Emori per virtutem mihi præstat, quàm per dedecus viuere.* *Non vacat exiguis rebus adesse Ioui.* Terentius. *Dolet dictum imprudenti adolescenti, & libero.* *A nouerca malefit priuignis. A Deo nobis benefit.* Vergilius. *Stat mihi casus renouare omnes.* id est, *statutum est.*

ACCVSATIVVS.

Hæc impersonalia accusandi casum exigunt: Iuuat, decet cum compositis, delectat, oportet: vt *Me iuuat ire per altum. Vxorem ædes curare decet. Dedecet viros muliebriter rixari.* Cato. *Patrem familias vendacem, non emacem esse oportet.*

His verò, attinet, pertinet, spectat, propriè additur prępositio Ad: vt *Méne vis dicere, quod ad te attinet? Spectat ad omnes benè viuere.* Quintilianus. *Pertinet in vtramq; partem.*

His impersonalibus subijcitur accusatiuus cum genitiuo: Pœnitet, tædet, miseret, miserescit, piget, pudet: vt Cicero. *Si ad centesimũ vixisset annum, senectutis eum suæ non pœniteret. Tædet animam meam vitæ meæ. Aliorum te miseret. Tui nec miseret, nec pudet. Fratris me quidem pudet, pigetq;.* *Accusatiuus cum genitiuo.*

Nonnulla impersonalia remigrant aliquando in personalia: vt Vergilius. *Non omnes arbusta iuuant, humilesq; myricæ.* Ouidius. *Namque decent animos mollia regna tuos.* Seneca. *Agricolam arbor ad frugem producta, delectat. Nemo miserorum commiserescit. Te non pudet istud? Non te hæc pudent?* *Impersonalia fiunt personalia.*

Cœpit, incipit, desinit, debet, solet, & potest, impersonalibus iuncta, impersonalium formam induunt: vt Quintilianus. *Vbi primùm cœperat non conuenire, quæstio oriebatur.* *Cœpit, &c.*

Idem. *Tædere solet auaros impendij. Desinit illum studij tædere.*
Sacerdotem inscitiæ pudere debet.

Quintilianus. *Perueniri ad summum, nisi ex principijs, non potest.*

Verbũ impersonale passiuæ vocis, similem cũ personalibus passiuis casum obtinet: vt Cæsar. *Ab hostibus constanter pugnatur.* Qui quidem casus interdum non exprimitur: vt Vergilius. *-strato discumbitur ostro.*

Verbum impersonale passiuæ vocis, pro singulis personis vtriusque numeri indifferenter accipi potest: vt *Statur,* id est, *sto, stas, stat. Stamus, statis, stant.* Videlicet ex vi adiuncti obliqui: vt *Statur à me.* id est, *sto. Statur ab illis.* id est, *stant.*

PARTICIPII
constructio.

Participia regunt casus verborum à quibus deriuantur: vt Verg. *-duplices tendens ad sydera palmas, Talia voce refert.* Idẽ. *Vbera lacte domũ referẽt distẽta capellæ. Diligẽdus ab omnibus.*

Quamuis in his vsitatior est datiuus: vt Terentius. *Restat Chremes, qui mihi exorandus est.*

GENITIVVS.

Genitiuus. Participiorum voces, cùm fiunt nomina, genitiuum postulãt: vt Salust. *Alieni appetens. Sui profusus. Cupientißimus tui. Inexpertus belli. Indoctus pilæ.*

ACCVSATIVVS.

Accusatiuus. Exosus, perosus, pertæsus, actiuè significant, & in accusatiuum feruntur: vt *Immundam segnitiem perosæ.*
Astronomus exosus ad vnum mulieres.
Suetonius. *Pertæsus ignauiam suam.*

Exosus & perosus, etiam cum dandi casu leguntur, videlicet passiuè significantia: vt *Germani Romanis perosi sunt. Exosus Deo & sanctis.*

ABLATIVVS.

Ablatiuus. Natus, prognatus, satus, cretus, creatus, ortus, editus, in ablatiuum feruntur: vt Terent. *Bona bonis prognata parentibus.* Vergilius. *-sate sanguine diuũm.* Idem. *-quo sanguine cretus?* Ouidius. *-Venus orta mari, mare præstat eunti. Terra editus.*

Ad-

ADVERBII CONSTRVCTIO.

NOMINATIVVS.

EN & Ecce, demonstrandi aduerbia, nominatiuo frequentiùs iunguntur, accusatiuo rariùs: vt Vergilius.

En Priamus, sunt hîc etiam sua præmia laudi. Cice. *Ecce tibi status noster.* Vergilius. *- en quatuor aras.*

Ecce duo tibi Daphni, duoq; altaria Phœbo.

En & ecce, exprobrantis, soli accusatiuo nectuntur: vt *En animum & mentem.* Iuue. *En habitum.* Ter. *Ecce autem alterum.*

GENITIVVS.

Quædam Aduerbia loci, temporis, & quantitatis, genitiuum post se recipiunt.

Loci: vt Vbi, vbinā, nusquam, eò, longè, quò, vbiuis, huccine: vt *Vbi gentium? Quo terrarum abijt? Nusquam loci inuenitur. Eò impudentiæ ventum est.* Loci.

Temporis: vt Nunc, tunc, tum, interea, pridiè, postridiè: vt *Nihil tunc temporis ampliùs quàm flere poteram. Pridiè eius diei pugnam inierunt. Pridiè calendarum,* seu *calendas.* Temporis.

Quantitatis: vt Parùm, satis, abundè, &c. vt *Satis loquentiæ, sapientiæ parùm. Abundè fabularum audiuimus.* Quātitatis

Instar, æquiparationem, mensuram, & similitudinem significat: vt Verg. *Instar montis equum diuina Palladis arte Aedificāt. Mittitur Philippus solus, in quo instar omnium auxiliorum erat.* Instar.

Ouid. *Sed scelus hoc meriti pondus & instar habet.*

Hîc apponitur interdū prępositio ad: vt *Vallis ad instar castrorum clauditur. P. R. è parua origine, ad tantæ magnitudinis instar emicuit.* Terent. *Ah, minimè gentium, non faciam.* Hic genitiuus *gentium,* festiuitatis causa additur. Genitiuus festiuitatis

DATIVVS.

Quædam datiuum admittunt nominū vnde deducta sunt: vt *Venit obuiam illi.* Nam obuius illi dicitur. *Canit similiter huic.* Et, *Sibi inutiliter viuit. Propinquiùs tibi sedet, quàm mihi.*

Sunt & hi datiui aduerbiales, Tempori, luci, vesperi: vt *Tempori venit, quod omnium rerum est primum. Luci occidit hominem. Vidi ad vos afferri vesperi.*

ACCVSATIVVS.

Sunt quæ accusandi casum admittunt præpositionis, vnde sunt profecta: vt *Castra propiùs vrbem mouentur.*
Salustius. *Proximè Hispaniam sunt Mauri.*

Cedò. Cedò, flagitantis exhiberi, accusatiuum regit: vt Terentius. *Cedò quemuis arbitrum.*

ABLATIVVS.

Aduerbia diuersitatis, aliter, secus: & illa duo, ante, post, cum ablatiuo non rarò inueniuntur: vt *Multò aliter. Paulò secus. Multò ante. Longè secus.* Vergil. *-longo pòst tempore venit. Paulò pòst.* Nisi & ipsa aduerbia potiùs censenda sunt.

Aduerbia comparatiui & superlatiui gradus, admittunt casus comparatiuis & superlatiuis assuetos subseruire, sicut antè præceptum est: vt *Accessit propiùs illo. Optimè omnium dixit.*
Cicero. *Legimus propiùs ad Deos, & propiùs à terris.*
Idem. *Paulò plus trecenta vehicula sunt amissa.*
Idem. *Hominum eo die cæsa plus duo millia.*

Plus. Plus, nominatiuo, genitiuo, accusatiuo, & ablatiuo iunctũ reperitur: vt Liuius. *Plus quàm quinquaginta hominum ceciderunt. Abierat acies paulò plus quingentos passus.*
Terentius. *Dies triginta, aut plus eo, in naue fui.*

Quibus verborum modis, quæ congruant aduerbia.

Nota. Vbi, postquam, & quũ, temporis aduerbia interdum indicatiuis, interdum verò subiunctiuis verbis apponuntur: vt Verg. *Hæc vbi dicta dedit.* Ter. *Vbi nos lauerimus, si voles, lauato.*
Vergilius. *Cùm faciam vitula pro frugibus, ipse uenito.*
Idem. *Cùm canerem reges & prælia, Cynthius aurem Vellit.*
Hîc prius aduerbium, posterius coniunctio esse videtur.

Donec. Donec, pro quamdiu, indicatiuo gaudet: vt Ouidius. *Donec eram sospes.*

Pro quousq;, nunc indicatiuum, nunc subiunctiuũ exigit: vt Vergilius. *Cogere donec oues stabulis, numerumq; referre Iussit.*
Columella. *Donec ea aqua quam adieceris, decocta sit.*
Ouidius. *Donec eris fœlix, multos numerabis amicos.*

Dum. Dum, de re præsenti, nõ perfecta, aut pro quamdiu, fatendi modum poscit: vt Terent. *Dum apparatur virgo in conclaui.*

Idem.

Idem. *Ego te meum dici tantisper volo, dum quod te dignum est, facis.*

Dum pro dũmodo, aliâs potentiali, alias subiunctiuo nectitur: vt *Dum prosim tibi. Dum ne ab hoc me falli comperiam.*

Dum pro donec, subiunctiuo tantùm: vt Vergilius. *Tertia dum Latio regnantem viderit æstas.*

Quoad, pro Quamdiu, vel Indicatiuis, vel Subiunctiuis: pro Donec subiunctiuis solis adhibetur: vt *Quoad expectes contubernalem?* Cicero. *Quoad possem & liceret, ab eius latere nunquam discederem. Omnia integra seruabo, quoad exercitus huc mittatur.* *Quoad.*

Simulac, simulatq;, indicatiuo & subiunctiuo adhærent: vt *Simulac belli patiens erat.* Verg. *–simulatque adoleuerit ætas.* *Simulac.*

Quemadmodum, vt, vtcunque, sicut, vtrũque modum admittunt: vt Erasmus. *Vt salutabis, ita & resalutaberis.* Horatius. *Vt sementem feceris, ita & metes.* *Quemadmodum.*

Vt pro postquam, indicatiuo iungitur: vt, *Vt ventũ est in vrbem.*

Quasi, ceu, tanquam, perinde, acsi, haud, secus, acsi, quum proprium habent verbum, subiunctiuo apponuntur: vt *Tanquam feceris ipse aliquid.* Terent. *Quasi non norimus nos inter nos.* Aliâs copulant consimiles casus: vt *Noui hominem tanquam te. Arridet mihi, quasi amico.* *Quasi, &c*

Ne, prohibendi, vel imperatiuis, vel subiunctiuis præponitur: vt Vergilius. *–ne sæui magna sacerdos.* Terentius. *Hic nebulo magnus est, ne metuas.* *Ne.*

Ne, pro non, cæteris modis inseruit.

Aduerbia, accedente casu, transeunt in præpositiones: vt Iuuenalis. *Cantabit vacuus coram latrone viator.*

DE CONIVNCTIONVM constructione.

Coniunctiones copulatiuæ & disiunctiuæ, cum his quatuor, quàm, nisi, præterquam, an, similes omninò casus nectunt: vt *Socrates docuit Xenophontem & Platonem. Vtinam calidus esses, aut frigidus. Albus an ater homo sit, nescio. Est minor natu quàm tu. Nemini placet, nisi (vel præterquam) sibi.* Excepto si casualis dictionis ratio aliqua priuata repugnet, vel aliud poscat: vt *Emi librum centußi & pluris. Vixi Romæ & Venetijs.*

Horatius.

Horatius. *-in Meti descendant iudicis aures Et patris & nostras.*

Coniunctiones copulatiuæ & disiunctiuæ, aliquoties similes modos & tempora conglutinant: vt

Recto stat corpore, despicitq; terras.

Aliquoties autem similes modos, sed diuersa tempora: vt Terentius. *Nisi me lactasses amantem, & vana spe produceres.*

Tibi gratias egi, & te aliquando collaudare possum.

Etsi, &c. Etsi, tametsi, etiamsi, quanquam, in principio orationis indicatiuos modos, in medio subiunctiuos sæpiùs postulant: Quamuis & licet, subiunctiuos frequentiùs: vt

Etsi nihil noui afferebatur. Quanquam animus meminisse horret.

Vergilius. *Quamuis Elysios miretur Græcia campos.*

Ouidius. *Ipse licet venias musis comitatus Homere,*

Nil tamen attuleris, ibis Homere foras.

Ni, nisi, &c. Ni, nisi, si, quidem, quod, quia, quàm, postquàm, posteaquàm, vbi pro postquã, nunquam, priusquam, & indicatiuis, & subiũctiuis adhærent: vt *Quòd redieris incolumis, gaudeo. Castigo te non quòd odio habeam, sed quòd amem. Aliud honestũ iudicas, quàm philosophi statuant.* Plin. *Grauiùs accusas, quàm patitur tua consuetudo.*

Si. Si, vtrique modo iungitur. Etsi pro quamuis, subiunctiuo tantùm: vt Terentius. *Redeam? non si me obsecret.*

Si quis, tantùm indicatiuo: vt *Si quis adest.*

Quando. Quando, quandoquidem, quoniam, indicatiuo iunguntur: vt Verg. *Dicite, quandoquidem in molli consedimus herba.*

Quoniam mihi non credis, ipse facito periculum.

Quippe. Quippe, cùm proprium habet verbum, gaudet indicatiuo: vt *Danda est huic venia, quippe ægrotat.*

Si addideris Qui, vtrunque admittit modum: vt

Non est huic danda venia, quippe qui iam bis peierauit, siue peierauerit.

Qui. Qui, cùm habet vim causalem, subiunctiuum postulat: vt *Stultus es, qui huic credas.*

Cum. Cum pro quamuis, pro quandoquidem vel quoniam, subiunctiuis semper adhæret: vt

Cicero. *Nos cùm præcipi nihil posse dicamus, tamẽ alijs de rebus disserere solemus.* Verg. *Cum sis officijs Gradiue virilibus aptus.*

Cum & Tum. Cum & Tum: item Tum geminatum, similes modos copulant.

Iant. Est autem in Cùm, quiddam minus, atq; ideò in priore clausulæ parte statuitur: In Tum quiddam maius, ac proinde in posteriore clausulæ parte collocatur: vt
Amplectitur cùm eruditos omnes, tùm in primis Marcellum.
Odit tum literas, tum virtutem.

Ne, an, num, interrogandi particulæ, indicatiuũ amant: vt Vergilius. *-superátne & vescitur aura Aetherea?* Ne, an, num.

At cùm accipiuntur dubitatiuè aut indefinitè, subiunctiuũ postulant: vt *Vise num redierit. Nihil refert feceris ue, an persuaseris.*

Vt, causalis seu perfectiua cõiunctio, & vt pro ne non, post verba timoris, nunc potentiali, nunc subiunctiuo iungitur: vt Terentius. *Filium perduxere illuc secum, vt vnà esset, meum.* Vt.
Idem. *Te oro Daue vt redeat iam in viam.*
Idem. *Metuo vt substet hospes.* id est, *ne non substet.*

Vt concedentis, seu positum pro quanquam, & vt pro vtpote, subiunctiuo seruit: vt
Vt omnia contingant quæ volo, leuari non possum.
Non est tibi fidendum, vt qui toties fefelleris. Vt qui solus relictus fueris.

Vt pro postquam, pro quemadmodũ, vel sicut, & interrogatiuum, indicatiuis nectitur: vt
Cicero. *Vt ab vrbe discessi, nullum intermisi diem, quin scriberem.*
Terentius. *Tu tamen has nuptias perge facere, vt facis.*
Idem. *Credo vt est dementia.* Vergil. *Vt valet? Vt meminit nostri?*

Quanquam de hoc in Aduerbij quoq; constructione, paulò suprà est dictum.

PRAEPOSITIONVM constructio.

Præpositio subaudita, interdum facit vt addatur ablatiuus: vt *Habeo te loco parentis.* id est, *in loco.*
Apparuit illi humana specie. id est, *sub humana specie.*
Discessit magistratu id est, *à magistratu.*

Præpositio in compositione, eundem nonnunquam casum regit, quem & extra compositionem regebat: vt
Verg. *Nec posse Italia Teucrorum auertere regem. Prætereo te insalutatũ.*
Idem. *-emoti procumbunt cardine postes,* Idem. *Detrudũt naues scopulo.*

Verba

Verba cõposita cum a, ab, &c. Verba Composita cum a, ab, ad, con, de, e, ex, in, nonnunquam repetunt easdem præpositiones cum suo casu extra cõpositionem, idq́ eleganter: vt *Abstinuerunt à viris.*
Terentius. *Amicos aduocabo ad hanc rem. Cum legibus conferemus.*
Cicero. *Detrahere de tua fama nunquã cogitaui. Cùm ex insidijs euaseris.*
Terentius. *Postquam excessit ex Ephebis.*
In rempublicam cogitatione curaq́; incumbe.

In pro erga, &c. In pro erga, contra, & ad, accusatiuum habet: vt
Vergilius. *Accipit in Teucros animum mentemq́; benignam.*
Idem. *Quid meus Aeneas in te committere tantum,*
Quid Troës potuere?
Idem. *Quò te Meri pedes? aut quò via ducit? in vrbem?*

Item in accusatiuo iungitur, quoties diuisio, mutatio, aut incrementum rei cum tempore significatur: vt
Vergilius. *Estq́; locus parteis vbi se via findit in ambas.*
Ouid. *Versa est in cineres sospite Troia viro. -amor mihi crescit in horas.*

In, cùm significatur actus in loco, ablatiuum postulat: vt
Ouidius. *Scilicet vt fuluum spectatur in ignibus aurum.*

Sub. Sub pro ad, per, & ante, accusatiuo innititur: vt
Sub vmbram properemus. Liuius. *Legati fere sub id tempus ad res repetendas missi.* id est, *per id tempus.*
Verg. *-sub noctem cura recursat.* id est, *paulò ante noctem*, vel, *instante nocte.* Aliâs ablatiuum admittit: vt
Quicquid sub terra est, in apricum proferet ætas.
Verg. *-sub nocte silenti.* id est, *in nocte silenti.*

Super. Super pro vltra, accusatiuo iungitur: vt
Verg. *-super Garamantas & Indos Proferet imperium.*

Super, pro de & in, ablatiuo: vt Tacitus. *Multus super ea re variúsque rumor.* Vergilius. *Fronde super viridi.*

Subter. Subter, vno significatu vtriq́ casui apud autores iungitur: vt Liuius. *Pugnatum est super subterq́; terras.* Verg. *-omnes Ferre libet subter densa testudine casus.*

Tenus. Tenus, gaudet ablatiuo & singulari & plurali: vt *Pube tenus. Pectoribus tenus.* At genitiuo tantùm plurali: vt *Crurum tenus.*

Præposit. migrãt in aduerbia. Præpositiones, cùm casum amittunt, migrant in aduerbia: vt Verg. *-longo post tempore venit.* Idem. *Ponè subit coniux, ferimur per opaca locorum.* Idem. *-coram quem quæritis adsum Troius Aeneas.*

Interiectio-

constructio.

INteriectiones non raro absolutè & sine casu ponuntur: vt Vergilius. *Spem gregis (ah) silice in nuda connixa reliquit.* Terentius. *Quæ malum dementia?*

O exclamantis, nominatiuo, accusatiuo, & vocatiuo iungitur: vt *O festus dies hominis.* Verg. *O fortunatos nimiu, bona si sua norint Agricolas.* Idem. *O formose puer, nimium ne crede colori.* O.

Heu & pro, nunc nominatiuo, nunc accusatiuo adhærent: vt *Heu pietas.* Verg. *Heu prisca fides.* Idem. *Heu stirpem inuisam.* Terentius. *Prò Iupiter, tu homo adiges me ad insaniam.* Idem. *Prò Deûm atque hominũ fidem.* *Prò sancte Iupiter.* apud Plaut. Heu, Pro.

Hei & veh, datiuo apponuntur: vt Ouidius. *Hei mihi, quod nullis amor est medicabilis herbis.* Terentius. *Veh misero mihi, quanta de spe decidi?* Hei, Veh.

DE FIGVRIS.

IGVRA, est nouata arte aliqua dicendi forma. Cuius duo tantùm genera, Dictionis scilicet, & Constructionis hoc loco trademus.

FIGVRAE DICTIONIS.

Figuræ dictionis sunt sex, { Próthesis, Aphæresis, Epenthesis, } { Syncope, Paragoge, Apocope.

Próthesis, est appositio literæ vel syllabæ ad principium dictionis: vt *Gnatus*, pro *natus*. *Tetuli*, pro *tuli*. Prothesis.

Aphæresis, est ablatio literæ vel syllabę à principio dictionis: vt *Ruit*, pro *eruit*. *Temnere*, pro *contemnere*. Aphæresis

Epẽthesis, est interpositio literę vel syllabę in medio dictionis: vt *Relliquias*, *relligio*, addita l. *Induperatorem*, pro *Imperatorem*. Epẽthesis.

 Syncope,

Syncope. Syncope, est ablatio literæ vel syllabæ è medio dictionis: vt *Abijt, petijt, dixti, repostum. &c.*

Paragoge. Paragoge, est appositio literæ vel syllabæ ad finem dictionis: vt *Dicier*, pro *diei*.

Apocope. Apocope, est ablatio literæ vel syllabæ à fine dictionis: vt *Peculi*, pro *peculij*. *Dixtin'*, pro *dixtine*. *Ingeni*, pro *ingenij*.

FIGVRAE CONSTRVCTIONIS.

Figuræ cōstructionis sunt octo: Appositio, Euocatio, Syllepsis, Prolepsis, Zeugma, Synthesis, Antiptôsis, Synecdoche.

APPOSITIO.

Appositio quid sit. APpositio, est duorū substātiuorum eiusdem casus, quorum altero declaratur alterū, cōtinuata siue immediata coniunctio: vt *Flumen Rhenus*. Potest autem Appositio plurium substantiuorum esse: vt *Marcus Tullius Cicero*.

Interdum apud autores in diuersis casibus ponuntur substantiua, perinde quasi ad diuersa pertinerent: vt *Vrbs Patauij*. apud Vergilium. *Vrbs Antiochiæ*. apud Ciceronem.

In Appositione, substantiua non semper eiusdem generis aut numeri inueniuntur. Nam quoties alterum substantiuorū caret numero singulari, aut est nomen collectiuum, diuersorū numerorum esse possunt: vt *Vrbs Athenæ*.

Ouidius. *In me turba ruunt luxuriosa proci.*

Vergilius. *Ignauum fucos pecus à præsepibus arcent.*

Triplici nomine fit Appositio.

Restringendæ generalitatis gratia: vt *Vrbs Roma. Animal equus.*

Tollendæ æquiuocationis causa: vt *Taurus mōs Asiæ. Lupus piscis.*

Et ad proprietatem attribuendam: vt *Erasmus vir exactissimo iudicio. Nireus adolescens insigni forma. Timotheus homo incredibili fortuna.*

EVOCATIO.

CVm prima vel secunda persona immediatè ad se euocat tertiam, ambæ fiunt primæ vel secundæ personæ: vt *Ego pauper laboro. Tu diues ludis.* Est ergò Euocatio, immediata tertiæ personæ ad primam vel secundam reductio.

Obseruan-

Obseruandum verò est, verbum semper cõuenire cum persona euocante: vt *Ego pauper laboro. Tu diues ludis.*

Nam in Euocatione quatuor sunt: Persona Euocans, quæ semper est prima vel secunda: Euocata, quæ semper est tertia: Verbum, quod semper est primæ vel secundæ personę: & Absentia coniunctionis.

In Euocatione persona vocans & euocata, aliquando sunt diuersorum numerorum, vtpote vel cùm persona euocata careret numero singulari: vt *Ego tuæ delitiæ istuc veniam.* Aut cùm est nomen collectiuum: vt *Magna pars studiosorũ amœnitates quærimus.* hîc subauditur *nos.* Aut deniq; cùm est nomen distributiuum: vt *In magnis læsi rebus vterque sumus.* subintelligitur *nos.* *Euocatio varia.*

Duplex autem est Euocatio, Explicita, vbi tã persona euocans, quã euocata exprimitur: & Implicita, vbi persona euocans subintelligitur: vt *Sum pius Aeneas.* subintelligitur *Ego.* *Populus superamur ab vno.* subauditur *nos.*

SYLLEPSIS.

SYllepsis, seu Conceptio, est comprehensio indignioris sub digniore, à σὺν con, & λύβω sumo.

Duplex autem est Conceptio: Personarũ scilicet, quoties persona concipitur cum persona: & Generum, quoties genus indignius cum genere digniore cõcipitur. Cuius declarandæ rei gratia, hæc quæ sequuntur, obseruabis.

Copulatum per cõiunctionem, Et, nec, neq;, & cum pro Et acceptũ, est pluralis numeri: ac proinde verbũ, aut adiectiuũ, aut relatiuum, exigit plurale. Quod quidem verbum, aut adiectiuum, aut relatiuum, genere & persona cum digniore supposito ac substantiuo quadrabit: vt *Quin tu & soror facitis? Ego & mater miseri perimus. Tu & vxor qui adfuistis, testes estote.*

Conceptio Personarum.

Dignior enim est persona prima quàm secunda aut tertia, & dignior secunda quàm tertia: vt *Ego & pater sumus in tuto. Tu atque frater estis in periculo. Neque ego, neque tu sapimus.* *Dignior persona.*

Vergilius. *-diuellimur inde Iphitus & Pelias mecum.*

6 6829+Er1

Idem. -*Rhemus cum fratre Quirino iura dabant.*

Cum. Cum tamen singulare verbum magis amat: vt *Tu quid ego & populus mecum desideret, audi.*

Conceptio Generum.

Dignius genus. Dignius etiam est masculinum genus quàm fœmininũ aut neutrum, & dignius fœmininum quàm neutrum: vt *Rex & regina beati. Chalybs & aurum sunt in fornace probati. Hinc per vim leges, & plebiscita coactæ.*

At cùm substantiua res inanimatas significant, adiectiuum aut relatiuum vsitatiùs in neutro genere ponitur: vt Vergilius. -*cum Daphnidis arcum*
Fregisti & calamos, quæ tu peruerse Menalca,
Et cũ vidisti puero donata, dolebas. Salust. *Ira & ægritudo permista sunt.* Idem. *Huic bella ciuilia, cædes, & discordia ciuilis, grata fuerunt. Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt.*

Porrò Conceptio aliàs directa est, nempe cùm cõcipiens .i. dignius, & cõceptum, id est indignius, copulantur per Et, vel atque, vel que: aliàs indirecta, cùm copulantur per Cum: vt *Ego cum fratre sumus candidi.* vbi vtraq; conceptio est indirecta.

Est etiam quædam Conceptio Generum implicita, nempe quando nec genus cõcipiens, nec genus cõceptũ explicantur: sed de mare atq; fœmina perinde loquimur, ac de solo mare: vt si dicam, Vterq; est formosus: loquens de sponso & spõsa. Sic Ouid. *Implicitis laqueis nudus vterq; iacet.* loquens de Marte & Venere, reti implicitis à Vulcano.

PROLEPSIS.

Prolepsis seu præsumptio, est pronunciatio quædam rerũ summaria. Fit autem quum congregatio siue totum, cum verbo vel adiectiuo aptè cohæret: deinde partes totius ad idem verbum vel adiectiuum reducuntur, cum quo tamen ferè non concordant: vt *Duæ aquilæ volauerunt: hæc ab oriente, illa ab occidente.* Hîc cõgregatio siue totum, *Duæ aquilæ*, cum verbo *volauerunt*, per omnia concordant: cum quo partes, *hæc & illa*, ad idem verbum relatæ, in numero non concordant.

Congregatio siue totum, est dictio pluralis numeri: vt *Duæ aquilæ*. aut plurali æquiualens: vt *Corydon & Thyrsis*. Nam copulatum æquiualet plurali: vt Vergilius.

Compulerantq; greges Corydon & Thyrsis in vnum:
Thyrsis oues, Corydon distentas lacte capellas.

Aut congregatio est nomen collectiuum: vt *Populus viuit, alij in penuria, alij in delitijs.*

Sulpitius & Aldus, quinque dicunt in Prolepsi esse necessaria: Congregationem, vt in priore exemplo, *duæ aquilæ*: Verbum, vt *volauerunt*: Partes, vt *hæc & illa*: Partium determinationem, vt *ab oriente & occidente*: & ordinem, videlicet, quod totum præcedat, partes sequantur.

Duplex autem est Prolepsis. Explicita, vbi omnia exprimuntur, quæ in Prolepsi esse oportet: vt *Equi concurrunt, hic à dextra, ille à sinistra Hippodromi*. & Implicita, in qua aliquid tacetur: vt Ouidius. *Alter in alterius iactantes lumina vultus,*
Quærebant taciti noster vbi esset amor.

Deest altera partium cum determinatione, videlicet, *Et alter in alterius*. Et, *Alter alterius onera portate*. vbi deest *vos*: & altera pars cum determinatione: videlicet, *Et alter alterius*. Ter. *Curemus æquam vterq; partem*. hîc totum *nos*, subintelligitur, & partes, *alter & alter*, includuntur in distributiuo *vterque*.

Diomedes Prolepsim dicit esse, quoties id quod posterius gestum est, antè describimus: vt Verg. *Lauiniaq; venit Littora*. Lauinium enim nōdum erat, quū Aeneas veniret in Italiam. Dicitur verò Prolepsis, à πρὸ quod est ante, & λήβω sumo.

ZEVGMA.

Zeugma, est vnius verbi vel adiectiui viciniori respondentis, ad diuersa supposita reductio: ad vnum quidem expressè, ad alterum verò per supplementum: vt Cicer. *Nihil te nocturnū præsidium palatij, nihil vrbis vigiliæ, nihil timor populi, nihil concursus bonorū omnium, nihil hic munitißimus habēdi senatus locus, nihil horum ora vultusq; mouerunt?* Hîc *Mouerunt*, expressè reducitur ad *ora vultusq;*: at ad cætera per supplementum. Subintelligendum est enim, presidium mouit, vigiliæ mouerunt, timor po-

puli mouit, bonorũ concursus mouit, habendi senatus locus mouit. ttamen quando est comparatio vel similitudo, verbum vel adiectiuum conuenit cum remotiore: vt *Ego melius quàm tu scribo. Ego sicut fœnũ arui. Hoc ille ita prudẽter atq; ego fecisset.*

Item per nisi: vt Terentius. *Talem filium nulla nisi tu pareret.*
Licet poëtæ interdum aliter loqui soleant: vt
Ouidius. *Quid nisi secretæ læserunt Phyllida syluæ?*
De quibus in cõcordantia Verbi & Nominatiui suprà est dictum: vt Cicero. *Quare vt arbitror, prius hîc te nos, quàm istic tu nos videbis.*
Tribus modis fit Zeugma. In persona: vt *Ego & tu studes.*
In genere: vt *Maritus & vxor est irata.*
In numero: vt *hîc illius arma, Hîc currus fuit.*

Ponitur aliquando verbum aut adiectiuum in principio, & tum vocatur Protozeugma: vt *Dormio ego & tu.* Quandoq; in medio, vocaturq; Mesozeugma: vt *Ego dormio & tu.* Quandoque in fine, & vocatur Hypozeugma: vt *Ego & tu dormis.*

Requirũtur autem in Zeugmate quatuor: Duo substãtiua, vt *Rex & Regina:* Cõiunctio, quę vel copulatiua, vel disiũctiua, vel etiam expletiua esse potest: vt Et, vel, &c. verbũ vel adiectiuum: vt *Irata est:* & quod verbum vel adiectiuum viciniori supposito respondeat. Fit etiam quoddam Zeugmatis genus per aduerbia: vt *Cubas vbi ego. Cœnas quando nos.*

Quando verbum ad duo supposita reducitur, & cum vtroque conuenit, est Zeugma, vt dicunt Locutionis, non Constructionis: vt *Ioannes fuit piscator & Petrus.*

Dicitur autem Zeugma, quasi copulatum à Græco verbo ζευγνύω vel ζευγνύμι, quod est copulo.

SYNTHESIS.

SYnthesis, est oratio congrua sensu, non voce: vt Vergilius. *Pars in frusta secant. Gens armati.*

Fit autem Synthesis nunc in genere tãtùm, idq; aut sexus discernendi causa: vt *Anser fœta. Elephantus grauida.* aut supplementi gratia: vt *Præneste sub ipsa.* subauditur *Vrbe.* *Centauro in magna,* subintelligitur *naui.*

Nunc

Nunc in numero tantùm: vt *Turba ruunt. Aperite aliquis ostium.* Nunc verò in genere & numero simul: vt *Pars mersi tenuere ratẽ.* Vergilius. *Hæc manus ob patriam pugnando vulnera passi.*

Dicitur autem Synthesis, à σὺν quod est con, & θέσις positio: quia est cõpositio, id est, cõstructio facta gratia significationis.

ANTIPTOSIS.

ANntiptôsis, ab ἀντὶ quod est pro, & πτῶσις casus, est positio casus pro casu, idque interdum non inuenustè: vt Verg. *Vrbem quam statuo, vestra est.* Terent. *Populo vt placerent, quas fecisset fabulas. Sermonem quem audistis, non est meus. Eius non venit in mentem.* pro id.

Quanquã hîc *venit*, impersonaliter potiùs vsurpari existimãdum est. *Aristotelis libri sunt omne genus elegantia referti.* pro omnis generis. Sic *id genus, quod genus, &c. Idne estis autores mihi?* pro eius.

Interdum autem fit durior Antiptôsis: vt *Salue primus omniũ parens patriæ appellate.* pro *prime. Habet duos gladios, quibus altero te occisurum minatur, altero villicum.* pro *quorum altero.*

SYNECDOCHE.

SYnecdoche, est cùm id quod partis est, attribuitur toti: vt *Aethiops albus dentes.* Hîc album, quod solis dentibus conuenit, toti attribuitur Aethiopi.

Per Synecdochen omnia nomina adiectiua, aliquam proprietatem significãtia: item verba passiua & neutralia, significãtia aliquam passionem, possunt regere accusatiuũ aut ablatiuũ, significantem locum in quo est proprietas aut passio: vt *Aeger pedes*, vel *pedibus. Saucius frontem*, vel *fronte. Doleo caput*, vel *capite. Redimitus tempora lauro. Truncatus membra bipenni.*

Effusas laniata comas, contusaq; pectus.

Nam illæ Græcæ phrases sunt: *Excepto quod non simul esses. Cætera lætus. Cætera similis, vno differunt.*

Dicitur autem Synecdoche, à σὺν quod est con, & ἐκδέχομαι suscipio, videlicet, quod totum cum sua parte capiatur.

Si cui lubet figuratæ constructionis elegantias pernoscere, legat Thomam Linacrum de Eclipsi, Pleonasmo, & Enallage, deq; alijs figuris eruditè, dilucidè, ac copiosè disserentem.

Rosodia, est quæ rectam vocum pronunciationem tradit, Latinè accentus dicitur.

Diuiditur autem Prosodia, in { Tonum, Spiritum, Tempus.

Tonus. Tonus, est lex vel nota, qua syllaba in dictione eleuatur, vel deprimitur.

Est autem tonus triplex, { Acutus, Grauis, Circumflexus.

Tonus acut⁹, est virgula obliqua, ascendens in dexterā, sic, /.

Grauis, est virgula obliqua descendens in dexterā, ad hunc modum, \.

Circumflexus, est quiddam ex vtrisq; conflatū, hac figura, ^.

Huc addatur etiam Apostrophus, qui est quædam circuli pars, in summo literæ apposita, quam sic pinges, '.

Hac nota vltimam dictionis vocalem deesse ostenditur: vt *Tanton' me crimine dignum dixisti?* pro *tantóne*.

Spiritus. Spiritus duo sunt, Asper, & Leuis.

Asper, quo aspirata profertur syllaba: vt *Homo, honor*.

Leuis, quo citra aspirationem syllaba profertur: vt *Amo, onus*.

TONORVM REGVLA I.

Monosyllaba. Monosyllaba dictio breuis, aut positione longa, acuitur: vt *Mél, fél, párs, páx*. Natura longa circumflectitur: vt *Spês, flôs, sôl, thûs, rûs*.

REGVLA II.

Dissyllaba In dissyllaba dictione, si prior lōga fuerit natura, posterior breuis, prior circumflectitur: vt *Lûna, Mûsa*. In cęteris acuitur: vt *Sítus, látus, sólers, sátur*.

REGVLA III.

Dictio polysyllaba, si penultimam habet lōgam, acuit eandem: vt *Libértas, penátes*. Sin breuem habet penultimam, acuit antepenultimam: vt *Dóminus, póntifex*.

Excipiuntur composita à facio: vt *Benefácis, malefácis, calefácit, frigefácit*.

At si penultima longa fuerit natura, & vltima breuis, circumflectitur penultima: vt *Românus, amâtor*.

Composita

Composita à fis, fit, vltimam acuunt: vt *Madefis, calefit, benefit, satisfit.*

APPENDIX.

Quia hodie propter hominū imperitiam circumflexus ab acuto vix prolatione discernitur, Grammatici circumflexum cum acuto confuderunt.

REGVLA IIII.

Quinque sunt, quæ tonorum regulas perturbant. *Quæ tones perturbant*

DIFFERENTIA.

Differentia tonum trāsponit: vt Vná aduerbium, vltimam acuit, ne videatur esse nomen. Sic eó, alió, aliquó, cōtinuó, sedulò, porró, forté, quá, siquá, aliquá, nequá, illó, falsó, citó, feré, plané, & id gen⁹ alia: putá pro sicut, poné pro post, corám, circúm, aliás, palám, ergó coniunctio, sed ergô pro causa, circumflectitur: vt Verg. - *illius ergô Venimus.* Hæc igitur omnia sicut Græca acutisona, in fine quidem sententiarum acuuntur, in consequentia verò grauantur.

Sic differentiæ causa antepenultima suspēditur in his, Déinde, próinde, périnde, áliquando, síquando, néquando, húcusque, á longè, dé longè, déinceps, dúntaxat, déorsum, quápropter, quínimo, enímuerò, propémodum, ádmodum, áffabrè, intereá loci, nihilóminus, paulóminus, cū nō sunt orationes diuersæ, vti sunt Pube_tenus, crurum_tenus: nō enim cōposita sunt, velut hactenus, quatenus, & eius generis reliqua.

TRANSPOSITIO.

Transpositio tonum inuertit, id quod vsu venit in præpositionibus, quæ postpositæ grauantur: vt *Transtra per & remos. Te penes imperium.*

ATTRACTIO.

Attractio tonū mutat, cùm post vocabulū aliquod sequitur cōiunctio inclinatiua: vt Que, ne, ue. Attrahunt enim hę particulæ accentum syllabæ præcedenti, eámque acuunt: vt *Lumináque laurúsque* Dei. Sic Dum, sis, nam, parelca.

Vbi autem est manifesta compositio, nō variatur tonus: vt Dénique, útique, ítaque, úndique, híccine, & huiusmodi. Vbîque tamen temporis sui tonum seruat, & vbîuis.

CONCISIO.

Concisio transfert tonũ, cùm dictiones per syncopen aut apocopen castrãtur. Tũc enim tonũ retinẽt integrę dictionis: vt Vergili, Valeri, Mercuri: pro Vergilij, Valerij, Mercurij.
Sic quædã nomina & pronomina syncopata, circũflectunt vltimam: vt Arpinâs, Rauennâs, nostrâs, vestrâs, cuiâs: ab Arpinatis, Rauennâtis, nostrâtis, &c. Sic Donec, à donecum. Sic hûc, illûc, istûc, adhûc, &c. pro hucce, illucce, &c. Et composita à dic, duc, fac: vt benedic, reduc, calefac.

IDIOMA.

DIOMA, hoc est linguæ proprietas, tonũ variat, adeò vt si dictiones Grϛcϛ integrè ad nos veniant, seruent tonum suum: vt Symóis, periphas, penultimã acuũt, at facta Latina, antepenultimã eleuant, quia corripiunt penultimam.
Quæ autem prorsus Latina fiunt, Latinum quoq; tonum seruant: vt Geórgica, Bucólica, antepenultima acuta, licet apud Græcos in vltima tonum habeant.
Sic & comœdia, tragœdia, sóphia, symphónia, tonũ recipiunt in antepenultima, licet in sua lingua habeãt in penultima.
Porrò si ignoretur proprius peregrinæ vocis tonus, tutissimum fuerit iuxta Latinum accentum illam enunciare.
Syllabæ communes in prosa oratione semper corripiuntur: vt Célebris, Cáthedra, Medíocris.

DE CARMINVM RATIONE.

Actenus de Tonis & Spiritibus, deinceps de syllabarum tempore, & carminis ratione pauca adijciemus.
Tempus. Tempus, est syllabæ pronunciandæ mensura.
Syllaba. Syllaba breuis, vnius est temporis, longa verò duorum.
Tempus breue sic notatur, ᴗ.

Longum

Longum autem sic, – : vt – ∪ Terra.
Ex syllabis iusto ordine dispositis, fiunt pedes.

Est autem Pes, duarum syllabarum pluriúmue constitutio, ex certa temporum obseruatione.

Pedum alij dissyllabi, alij trissyllabi.

De tetrasyllabis autem non multum attinet ad hoc nostrũ institutũ disserere.

Dissyllabi sunt,	Spondæus,	vt	– –	*Virtus.*
	Pyrrhychius,		∪ ∪	*Deus.*
	Trochæus,		– ∪	*Panis.*
	Iambus,		∪ –	*Amans.*
Trissyllabi octo,	Molossus,	vt	– – –	*Magnates.*
	Tribrachus,		∪ ∪ ∪	*Dominus.*
	Dactylus,		– ∪ ∪	*Scribere.*
	Anapæstus,		∪ ∪ –	*Pietas.*
	Bacchius,		∪ – –	*Honestas.*
	Antibacchius,		– – ∪	*Audire.*
	Amphimacer,		– ∪ –	*Charitas.*
	Amphibrachus,		∪ – ∪	*Venire.*

Porrò pedes iusto numero atq; ordine cõcinnati, Carmen constituunt. Est enim Carmen, oratio iusto atq; legitimo pedum numero constricta. Carmen.

Carmen cõposituro, in primis discendũ est, pedibus ipsum ritè metiri, quam Scansionem vocant.

Est autem Scansio, legitima carminis in singulos pedes cõmensuratio. Scansio.

SCANSIONI ACCIDENTIA.

Scansioni accidunt, Synalœpha, Eclipsis, Synæresis, Diæresis, & Cæsura.

Synalœpha, est elisio quædam vocalis ante alterã in diuersis dictionibus: vt *Sera nimis vit' est crastina, viu' hodie.* Synalœpha

Fit autem interdum in his dictionibus: vt Dij, dijs, ijdem, ijsdem, deinde, deinceps, semianimis, semihomo, semiustus, deest, deero, deerit, & similia.

At heu & ô nunquam intercipiuntur.

Eclipsis, est quoties m, cum sua vocali perimitur, proxima dictione à vocali exorsa: vt Eclipsis.

Monst' horrend' inform' ingens, cui lumen ademptum, pro *monstrum, horrendum,*

horrendum, informe, &c.

Synæresis. Synæresis, est duarum syllabarum in vnam contractio: vt Vergilius. *Seu lento fuerint aluaria vimine texta.* pro *aluearia.*

Diæresis. Diæresis, est vbi ex vna syllaba dissecta, fiunt duæ: vt

– ∪ ∪ – – – – ∪ ∪ – ∪ ∪ –

Ouidius. *Debuerant fusos euoluisse suos.* pro *euoluisse.*

Cæsura. Cæsura, est quum post pedem absolutum syllaba breuis in fine dictionis extenditur.

CAESVRAE SPECIES SVNT,

Triemimeris. Triemimeris, ex pede & syllaba: vt

– ∪ ∪ – ∪ ∪ – – – ∪ ∪ – ∪ ∪ – –

Vergilius. *Pectoribus inhians, spirantia cosulit exta.*

Penthemimeris. Penthemimeris, ex duobus pedibus & syllaba: vt

– ∪ ∪ – ∪ ∪ – – – – – ∪ ∪ – –

Vergilius. *Omnia vincit amor, & nos cedamus amori.*

Hepthemimeris. Hepthemimeris, ex tribus pedibus & syllaba: vt

– – – – – ∪ ∪ – – – ∪ ∪ – –

Idem. *Ostentans artem pariter, arcumq; sonantem.*

Enneëmimeris. Enneëmimeris, constat ex quatuor pedibus & syllaba: vt

– ∪ ∪ – ∪ ∪ – – – – – ∪ ∪ – –

Idem. *Ille latus niueum molli fultus hyacintho.*

DE GENERIBVS CARminum.

CArminum genera, de quibus nos hoc loco potissimùm tractare decreuimus, sunt Heroicũ, Elegiacum, Asclepiadæum, Sapphicum, Phaleucium, Iambicum.

CARMEN HEROICVM.

Hexametrion. Carmen Heroicũ, quod idem Hexametrũ dicitur, constat pedibus numero quidem sex, genere verò duobus, dactylo & spondæo. Quintus locus dactylum, sextus spondeum peculiariter sibi vendicat. Reliqui hunc vel illum, prout volumus: – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – – – ∪ ∪ – –

vt Vergilius. *Tytire tu patulæ recubans sub tegmine fagi.*

Reperitur

Reperitur aliquando spondæus etiam in quinto loco: vt

Idem. *Chara Deûm soboles, magnus Iouis incrementum.* – ∪ ∪ – ∪ ∪ – – – ∪ ∪ – – –

Vltima cuiusque versus syllaba habetur communis. **Nota.**

CARMEN ELEGIACVM.

Carmen Elegiacũ, quod & Pentametri nomen habet, è duplici constat Penthemimeri, quarũ prior duos pedes, dactylicos, spondaicos, vel alterutros cõprehendit, cum syllaba longa: altera etiam duos pedes, sed omnino dactylicos, cum syllaba item longa. – – – ∪ ∪ – – ∪ ∪ – ∪ ∪ – *Pentametrum.*

Ouidius. *Res est solliciti plena timoris amor.*

CARMEN ASCLEPIADAEVM.

Carmen Asclepiadæũ, cõstat ex penthemimeri, hoc est, spondæo & dactylo, & syllaba lõga, & duob⁹ deinde dactylis: vt

Horat. *Mæcenas atauis edite regibus.* – – – ∪ ∪ – – ∪ ∪ – ∪ ∪

SAPPHICVM.

Carmen Sapphicum, constat ex trochæo, spondeo, dactylo, & duobus demùm trochæis: vt

Horat. *Iam satis terris niuis atque diræ.* – ∪ – – – ∪ ∪ – ∪ – –

In hoc tamen carminis genere, post tres versus additur Adonicum, quod constat ex dactylo & spondæo: vt *Adonicũ.*

Horat. *Integer vitæ, scelerisq; purus,* – ∪ – – – ∪ ∪ – ∪ – –
Non eget Mauri iaculis nec arcu, – ∪ – – – ∪ ∪ – ∪ – –
Nec venenatis grauida sagittis, – ∪ – – – ∪ ∪ – ∪ – –
Fusce pharetra. – ∪ ∪ – –

PHALEVCIVM SIVE ENDECASYLLABVM.

Carmen Phaleucium, siue Endecasyllabũ, constat ex spondæo, dactylo, & tribus tandem trochæis: vt

Quoquo diffugias pauens Mabili, – – – ∪ ∪ – ∪ – ∪ – ∪
Nostrum non poteris latere nasum.

IAMBICVM ARCHILOCHIVM.

Legitimus versus Iambicus, è solis constat Iambis: vt

Suis & ipsa Roma viribus ruit. ∪ – ∪ – ∪ – ∪ – ∪ – ∪ –

Recipit tamen interdũ in locis imparibus pro Iambo tribrachum, spondæum, dactylum, anapæstum: atq; in paribus tribrachum, spondæum rariùs.

Hoc carmen in duo genera deducitur, Dimetrum, & Trimetrum, siue Senarium.

DIMETRVM.

Dimetrum, constat ex quatuor pedibus: vt

O carminum dulces notæ, -- v - -- v -
Quas ore pulchra melleo -- v - -- v -
Fundis, lyræq; succinis. -- v - -- v -

TRIMETRVM SIVE SENARIVM.

Trimetrum, senis constat pedibus: vt

Qui nos damnant, sunt histriones maximi. -- -- -- v - -- v -
-vv -vv -- -- -- v-

Iuuenalis. *Nam Curios simulant, viuunt Bacchanalia.*

DE QVANTITATE primarum syllabarum.

Rimarum syllabarum quantitas, octo modis cognoscitur.

Positione, Vocali ante vocalẽ, Diphthongo, Deriuatione, Compositione, Præpositione, Regula, Exemplo, seu autoritate.

POSITIO. Regula I.

I. Vocalis ante duas cõsonantes, aut duplicem in eadem dictione, vbique positura longa est: vt *Ventus, axis, patrizo.*

II. Quòd si consonans priorem dictionem claudat, sequente item à consonante inchoante, vocalis præcedens etiam positione longa erit: vt *Maior sum, quàm cui poßit fortuna nocere.*

Syllabæ ior, sum, quam, & sit, positione longæ sunt.

At si prior dictio in vocalem breuem exeat, sequente à duabus cõsonãtibus incipiente, interdũ, sed rariùs, producitur: vt *Occulta spolia, & plures de pace triũphos.* -- -vv ---- -vv --

III. Vocalis breuis ante mutam, sequente liquida, communis redditur:

redditur: vt *Patris, volucris.* Longa verò non mutatur: vt *Aratrum, simulachrum.*

Vocalis ante alteram.

Vocalis ante alteram in eadem dictione, vbique breuis est: vt Dĕus, mĕus, tŭus, pĭus.

Excipias genitiuos in ius, secūdam pronominis formam habentes: vt Vnîus, illîus, &c. vbi i, communis reperitur, licet in alterĭus semper sit breuis, in aliīus semper longa.

Excipiendi sunt etiam genitiui & datiui quintæ declinationis, vbi e, inter geminum i, longa fit: vt Faciēi, alioqui non: vt Rĕi, spĕi, fidĕi.

Fi etiam in fio, longa est, nisi sequantur E & R simul: vt Fierem, Fieri.

Iuuenalis. *Sic fiunt octo mariti.* – – – – ∪ ∪ – –

Idem. *Quod fieri non posse putes.* – ∪ ∪ – – – ∪ ∪ –

Ohe Interiectio, priorem syllabam ancipitem habet.

REGVLA II.

Vocalis ante alteram in Græcis dictionibus subinde longa fit: vt Dicite Pīerides. Respice Lāerten. Et in possessiuis: vt Aenēia nutrix. Rhodopēius, Orphēa.

REGVLA III.

Omnis diphthōgus apud Latinos lōga est: vt Aurū, neuter, musæ, nisi sequente vocali: vt Præire, præustus, præamplus. *Diphthongus.*

DERIVATIO. Regula quarta.

Deriuatiua eandem cū primitiuis quantitatem sortiuntur: vt ămator, ămicus, ămabilis, prima breui ab ămo. Excipiuntur tamen pauca, quæ à breuibus deducta, primam producūt.

Cuius generis sunt,

Vox vōcis, à vŏco.	Iūcundus, à iŭuo.
Lex lēgis, à lĕgo.	Iūnior, à iŭuenis.
Rex rēgis, à rĕgo.	Mōbilis, à mŏueo.
Sēdes & sēdile, à Sĕdeo.	Hūmanus, ab hŏmo.
Iūmentum, à iŭuo.	Vōmer, à vŏmo.
Fōmes & fōmentum, à Fŏueo.	Pēdor, à pĕdo.

Sunt & contrà, quæ à longis deducta, corripiuntur: qualia sunt.

sunt,
- Dux dŭcis, à dūco.
- Dĭcax, maledĭcus, & id genus multa, à dīco.
- Fĭdes, à Fīo.
- ărena, ărista, ab āreo.
- Pŏsui, à pōno.
- Gĕnui, à gīgno.
- Frăgor, Frăgilis, à frāngo.
- Nŏto, as, à nōtu.
- Năto, as, à nātu.
- Dĭsertus, à dīssero.
- Sŏpor, à Sōpio.

Et alia nonnulla ex vtroq; genere, quæ relinquuntur studiosis inter legendum obseruanda.

COMPOSITIO. Regula quinta.

V. Composita simplicium quantitatem sequuntur: vt Pŏtens, Impŏtens. Sôlor, Consôlor. Lĕgo, is, Perlĕgo. Lēgo, as, Allēgo.

Excipiuntur tamen hæc breuia à longis enata: vt Innŭba, Pronŭba, à nūbo. Deiĕro, Peiĕro, à iūro.

PRAEPOSITIO. Regula sexta.

VI. Ex præpositionibus hæ vbiq; producuntur: A, de, præ, se, e, nisi vocali sequente: vt *Vnda dehiscens.* – *sudibúsue præustis.* apud Vergilium.

Pro quoque longa est, præterquam in istis: Prŏcella, prŏfugus, prŏteruus, prŏnepos, prŏpago pro stirpe, prŏfanus, prŏfiteor, prŏfundus, prŏficiscor, prŏfari, prŏpero, prŏfugio, prŏfecto.

Procuro, profundo, propello, propulso, propago, as, primam syllabam habent ancipitem.

Prŏpheta & prŏpino, Græca sunt per o paruum, & proinde primam breuem habent.

Di etiam producitur, nisi in Dĭrimo, & Dĭsertus.

Reliquæ præpositiones, si positio sinat, corripiuntur. Cuiusmodi sunt, Ad, ob, ab, sub, re, in, &c.

REGVLA. Canon I.

Omne præteritum dissyllabum priorem habet longam: vt

Lēgi,

Lĕgi, ēmi. Excipias tamē Fīdi à findo, bĭbi, dĕdi, scĭdi, stĕti, tŭli.

Canon II.

Primam præteriti geminantia, primam itidem breuem habent: vt

Pĕpendi,	Pĕpedi,	Pŭpugi,
Tĕtendi,	Tŭtudi,	Dĭdici,
Tŏtondi,	Fĕfelli,	Cĕcĭdi, à cado.
Mŏmordi,	Tĕtigi,	Cĕcīdi, à cædo.

Quin & supinum dissyllabum priorem quoq; producit: vt

Mōtum,	Excipe	Quĭtum,	Rŭtum,
Lātum,		Sĭtum,	Rătum,
Lōtum,		Lĭtum,	Dătum,
Crētum.		Itum,	Sătum.

Et cĭtum, à cieo, es: nam cītum à cio, cis, quartæ, priorem habet longam.

Exemplum, seu autoritas.

Quarum verò syllabarū quantitas, sub prædictas rationes non cadit, à poëtarū vsu, exemplo atq; autoritate petenda est, certissima omniū regula. Discant ergò pueri obseruare ex poëtis cōmunes primarū syllabarū quātitates, cuius sortis sunt, Britannus, bithynus, cacus, cosyra, crathys, pachinus, palatium, pelion, criticus, curetes, Diana, fidene, gradiuus, hynnulus, pyrene, rubigo, Rutilius, Hymen, Italus, liquor, liquidus, lycas, Orion, rudo, Sychæus, Sycanius: & similia. *Quæ primam habeant cōmunem.*

DE MEDIIS SYLLABIS.

Ediæ syllabæ partim eadem ratione qua primę, partim etiam ex incrementis genitiui, atq; coniugationis analogia cognosci possunt.

De incrementis genitiui nominum polysyllabarum, suprà in generibus nominum abūdè dictum arbitramur, vnde petere licebit, si quid de hac re hæsitaueris. Cætera frequens lectio, & optimorum poëtarum obseruatio, facilè suppeditabunt.

Coniugationis analogiam ex imbibitis Rudimentis pueri didicerunt, nempe a, indicem primæ coniugationis, longam esse natura, præterquam in do, & eius cōpositis, quando hu- *Cōiugationum analogia.*

 ius

ius sunt coniugationis: vt

Dămus,	Dăbis,	Dăre,
Circundămus,	Circundăbis,	Circundăre.

Praeterea syllabas rimus & ritis, in preterito perfecto modi subiunctiui, vbiq; pro breuibus habendas animaduertant, in futuro autem in oratione prosa longas esse debere, in carmine verò indifferentes reperiri, quemadmodum contendit Aldus: vt Praeterito, Amauĕrimus, amauĕritis: Futuro, Amauerîmus, amauerîtis.

Est & vbi mediae syllabae variant apud Poëtas, vt in his quae subiunximus: Connubium, Ficedula, Malea, Pharsalia, Bathauus, Sydonius, & similia.

Adiectiua in inus Latina, penultimam producũt: vt Clandestînus, mediastînus, parietînus, matutînus, vespertînus, repentînus.

Praeter haec sequentia, { Diūtĭnus, Crastĭnus, Pristĭnus, Perendĭnus, Hornotĭnus, Serotĭnus, Oleagĭnus, Fagĭnus, Cedrĭnus, Carbasĭnus. }

Et reliqua materialia, siue à metallorũ nominibus formata in *inus*, qualia sunt permulta à Graecis vocib⁹ deducta in *ινος*: vt Chrystallĭnus, myrrhĭnus, hyacinthĭnus, adamãtinus, &c. Caetera foeliciùs docebit vsus, & poëtarum obseruatio, quàm vllae Grammaticorũ regulae, quas sine vllo aut modo aut fine de mediarum syllabarum quantitate tradere solent. Quare illis praetermissis, ad vltimarum syllabarum quantitates aperiendas iam accingamur.

DE VLTIMIS SYLLABIS.

QVanquam vltimae syllabae ipsum literarum numerum aut aequant, aut etiam superant, non tamen pigebit illas etiam ordine percurrere.

Primùm, a finita, producuntur: vt Amā, contrā, ergā. Excipias Pută, ită, quiă.

Item nominatiuos, & omnes casus in a, cuiuscunq; fuerint generis, numeri, aut declinationis, preter vocatiuos in a, à graecis

cis in as: vt ô Aeneā, ô Thomā, & ablatiuum primæ declinationis: vt ab hac Musā.

Numeralia in ginta, a finalem habent communem, sed frequentiùs longam: vt Triginta, quadraginta.

In b, d, t, desinentia, breuia sunt: vt ăb, ăd, capŭt. B, D, T.

In c desinētia, producūtur: vt āc, sic, & hīc aduerbiū. Sed tria in c, semper cōtrahūtur: Lăc, nĕc, donĕc. Duo sunt cōmunia: fac, & pronomē hīc, & neutrū hoc, modò nō sit ablatiui casus C.

E finita, breuia sunt: vt Marĕ, penĕ, legĕ, scribĕ. E.

Excipiendæ sunt omnes voces quintæ inflexionis in e: vt Diē, fidē, vnà cum aduerbijs inde enatis: vt Hodiē, quotidiē, pridiē, postridiē, qua rē, qua de rē, ea rē, & si qua sunt similia. Et secundæ item personæ singulares imperatiuorum actiuorum secundæ coniugationis: vt Docē, mouē, manē, cauē.

Producuntur etiam monosyllaba in e: vt Mē, tē, cē, præter Quĕ, nĕ, uĕ, coniunctiones enclyticas. *In E monosyllaba.*

Quin & aduerbia quoq; in e, ab adiectiuis deducta, e longum habent: vt Pulchrē, doctē, valdē pro valide. Quibus accedunt Fermē, ferē. Benĕ tamen & malĕ, corripiuntur.

Postremò, quæ à Græcis per η scribuntur, natura producūtur, cuiuscunq; fuerint casus, generis, aut numeri: vt Lethē, Anchisē, cetē, tempē.

I finita, longa sunt: vt Dominī, magistrī, amarī, docerī. Præter Mihi, tibi, sibi, vbi, ibi, quæ sunt communia. I.

Nisi verò & quasi, corripiūtur. Cuius etiā sortis sunt datiui & vocatiui græcorum, quorum genitiuus singularis in Os breue exit: vt Huic Palladĭ, Phyllidĭ, Minoidĭ. Vocatiuo ô Amaryllĭ, Alexĭ, Daphnĭ.

L finita, corripiūtur: vt Animăl, Annibăl, mĕl, pugĭl, sŏl, consŭl. Præter nīl contractum à nihil. Et Hebræa quædam in el: vt Michaēl, Gabriēl, Raphaēl, Daniēl. L.

N finita, producūtur: vt Pæān, Hymēn, quīn, Xenophōn, nōn, dæmōn. N.

Excipe Forsăn, forsităn, ăn, tamĕn, attamĕn, veruntamĕn. Corripitur & In cum compositis: vt Exĭn, subĭn, deĭn, proĭn. O.

Accedunt his & voces illæ, quæ per apocopen castrātur: vt

Mĕn? Vidĕn? Audĭn? Nemŏn?

En. Nomina item in en, quorum genitiuus ĭnis correptum habet: vt Carmĕn, crimĕn, pectĕn, tibicĕn. ĭnis.

On. Græca etiam in on, per o paruum, cuiuscunque fuerint casus: vt Nominat. Iliŏn, peliŏn. Accusatiuo Caucasŏn, pylŏn.

In. Quædam etiam in In: vt Alexĭn. In yn: vt Ityn.

Yn. In an quoque à nominatiuis in a: vt

An. Nominatiuo { Iphigenia, Aegina, } Accusatiuo { Iphigeniăn. Aeginăn.

Nam in an, à nominatiuis in as, producuntur: vt

Nominatiuo { Aeneas, Marsyas, } Accusatiuo { Aeneān. Marsyān.

O finita. O finita, communia sunt: vt Amo, virgo, porrò, docendò, legendò, eundo, & aliæ gerundij voces in do. Præter obliquos in o, qui semper producuntur: vt Huic Dominō, seruō. Ab hoc templō, damnō.

Et aduerbia ab adiectiuis deriuata: vt Tantō, quantō, liquidō, falsō, primō, manifestō &c.

Præter sedulò, mutuò, crebrò, serò, quæ sunt communia.

Cæterum modŏ & quomodŏ, semper corripiuntur.

Cito quoque, vt & ambo, duo, atque homo, vix leguntur producta.

Monosyllaba tamen in o, producuntur: vt Dō, stō: vt & ergō pro causa.

Item Græca per ω cuiuscunque fuerint casus: vt Hæc Sapphō, Didō. Huius Androgeō, Apollō. Hunc Athō, Apollō.

R. R finita, corripiuntur: vt Cæsăr, torculăr, pĕr, vĭr, vxŏr, turtŭr. Cor semel apud Ouidium productum legitur: vt

– ∪ ∪ – ∪ ∪ – – – ∪ ∪ – ∪ ∪ – –

Molle meum leuibus cor est uiolabile telis.

Producuntur etiam Fār, lār, nār, vēr, fūr, cūr.

Pār quoq; cum compositis: vt Compār, impār, dispār.

Græca quædam in er, quæ illis in ηρ desinunt: vt Aēr, cratēr, charactēr, æthēr, sotēr.

Prĕter patĕr & matĕr, quę apud Latinos vltimam breuem habent.

S, finita, pares cum numero vocalium habent terminationes, nempe, As, es, is, os, us. S.

Primò, as finita, producuntur: vt Amās, musās, maiestās, bonitās. As.

Præter Græca, quorum genitiuus singularis in dos exit: vt Archăs, Pallăs. Genitiuo Archadŏs, Palladŏs.

Et pręter accusatiuos plurales nominum crescentium: vt Heros, Heroos. Phyllis, Phyllidos. Accusat. plurali, Heroăs, Phyllidăs.

Es finita, longa sunt: vt Anchisēs, sedēs, docēs, patrēs. Es.

Excipiuntur nomina in es, tertiæ inflexionis, quæ penultimam genitiui crescentis corripiunt: vt Milĕs, segĕs, diuĕs. Sed ariēs, abiēs, pariēs, Cerēs, & pēs, vnà cum compositis: vt Præpēs, bipēs, tripēs, quadrupēs, longa sunt.

Es quoq; à sum, vnà cum compositis corripitur: vt Potĕs, adĕs, prodĕs, obĕs.

Quibus penĕs adiungi potest, vnà cum neutris ac nominatiuis pluralibus Gręcorum: vt Hyppomanĕs, cacoēthes, Cyclōpĕs, Naiadĕs.

Is finita, breuia sunt: vt Parĭs, panĭs, tristĭs, hilarĭs. Is.

Excipe obliquos plurales in is, qui producuntur: vt Musis, mensis à mensa, dominīs, templīs.

Item queīs pro quibus, cum producentibus penultimam genitiui crescentis: vt Samnīs, Salamīs. Genitiuo Samnîtis, Salamînis.

Adde huc quæ in eis diphthongum desinunt, siue Græca, siue Latina, cuiuscunque fuerint numeri aut casus: vt Symoeīs, pyroeīs, parteīs, omneīs.

Et monosyllaba item omnia: vt Vīs, līs: præter ĭs & quĭs nominatiuos, & Bĭs apud Ouidium.

Istis accedunt secundæ personę singulares verborum in is, quorum secundæ personæ plurales desinunt in ītis, penultima producta, vnà cum futuris subiunctiui in ris: vt Audīs, velīs, dederīs. Pluraliter, Audîtis, velîtis, dederîtis.

Os finita, producũtur: vt Honōs, nepōs, dominōs, seruōs. Os.

from for

the

Præter compōs, impōs, & ōs ossis. Et græca per o paruum: vt Delōs, chaōs, Palladōs, Phyllidōs.

VS. Vs finita, corripiūtur: vt Famulūs, regiūs, tēpūs, amamūs.

Excipiuntur producentia penultimam genitiui crescentis: vt { Salūs, Tellūs, } Genitiuo { Salûtis. Tellûris.

Longæ sunt etiam omnes voces quartæ inflexionis in us, præter nominatiuum & vocatiuum singulares: vt Huius manūs, hæ manūs, has manūs, ô manūs. His accedunt etiam monosyllaba: vt Crūs, thūs, mūs. sūs, &c.

Et Græca item per ους diphthongum, cuiuscunque fuerint casus: vt Hic Panthūs, Melampūs. Huius Sapphūs, Cliūs.

Atque pijs cunctis venerandum nomen Iesus.

Postremò, u finita, producuntur omnia: vt Manū, genū, amatū, diū.

Finis Grammatices.

DESIDERII ERASMI ROTERODAMI, AD CHRISTIANVM LVBECENSEM DE RATIONE STUDIJ, EPISTOLA PARÆNETICA.

Vm te incredibili quodam ardore literarū flagrare minimè dubitarem, Christiane non vulgaris amice, hortatore nihil op⁹ esse putaui, sed eius, quam ingressus esses viæ, duce modò ac tāquam indice, id quod mei officij esse iudicaui, videlicet, vt tibi homini non modò multis modis copulatissimo, verū etiā iucundissimo, vestigia quibus ipse à puero essem ingressus, cōmonstrarem. Quæ si tu pari cura accipies, atque ego dicturus sum, futurum confido, vt neque me monuisse, neq; te paruisse pœnituerit. Prima igitur cura sit, vt præceptorem tibi deligas quàm eruditissimum. Neque enim fieri potest, vt is rectè quēquā erudiat, qui sit ipse ineruditus: quem simulatq; nactus eris, fac modis omnib⁹ efficias, vt ille patris in te, tu filij vicissim

sim in illũ induas affectũ. Ad quod quidē cũ ipsa honesti ratio nos debet adhortari, (quod nõ min⁹ debeamus his, à quibus rectè viuendi rationē, quàm à quibus viuēdi initia sũpsimus) tum mutua ista beneuolentia tantùm ad discendũ habet momenti, vt frustrà sis literarum prçceptorem habiturus, nisi habueris & amicum. Deinde, vt te illi & attentum & assiduũ præbeas. Contentione enim immodica nonnunquam obruuntur ingenia discentium: assiduitas verò & mediocritate sua perdurat, & quotidianis incremētis maiorem opinione aceruum accumulat. Satietate cum omnibus in rebus, tum in literis nihil perniciosius. Laxanda est igitur aliquoties illa literarum contentio: Intermiscendi lusus, sed liberales, sed literis digni, & ab his nõ minus abhorrentes: immò medijs ipsis studijs perpetua quædã voluptas intermiscenda est, vt ludum potiùs discendi, quàm laborem existimemus. Nihil enim perdiu fieri potest, quod non agentem aliqua voluptate remoretur. Optima quæq; statim ac primùm disce. Extremæ est dementiæ discere dediscenda. Quod in curãdo stomacho solent prçcipere medici, idem tibi in ingenijs seruandum puta. Caue ne aut noxio aut immodico cibo ingenium obruas, vtroq; enim iuxtà offenditur. Ebrardũ, Catholicõtem, Brachilogum, cæterosq; id genus, quos percensere neq; possum, neq; operæ preciũ est, ijs relinquito, quos barbariem immenso labore discere iuuat. Initio, nõ quã multa, sed quàm bona, & quã benè percipias refert. Sed iam rationem accipe, qua possis nõ solũ rectiùs, sed etiam faciliùs discere. Hoc enim in homine artifice præstare solet artis ratio, vt tantundem operis cum rectiùs expeditiusq;, tum leuiùs etiam efficiat. Diem tanquam in operas partire, id quod à Plinio secundo, & à Pio Pontifice Max. viris omniũ memoria præstãtissimis factitatũ legimus. Principio, quod caput est, præceptorem interpretãtem nõ attentus modò, sed & auidus auscultato, non cõtentus impigrè sequi differentem, aliquoties prçuolare cõtende. Omnia illius dicta memoriç, præcipuè etiã literis mãdabis, fidelissimis vocũ custodibus: quibus rursus ita cõfidas caue, vt diues ille ridiculus apud Senecam, qui sic animum induxerat, vt se tenere *Caluisius Sabinus*

 crederet

crederet, quicquid seruorũ quisquã meminisset. Noli committere vt codices habeas eruditos, ipse ineruditꝰ. Audita ne effluant, aut apud te, aut cũ alijs retracta. Nec his cõtentus, aliquam temporis partem tacitè cogitationi tribuere memento, quã vnam D. Aurelius, tũ ingenio, tũ memoriç in primis cõducere scripsit. Cõflictatio quoq;, & tãquam palæstra ingeniorum, neruos animi præcipuè tum ostendit, tum excitat, tum adauget. Nec sciscitare si quid dubitas, nec castigari si quid errabis, sit pudor. Nocturnas lucubrationes atq; intempestiua studia fugito, nam & ingenium extingunt, & valetudinem vehementer offendunt. Aurora musis amica est, apta studijs. Pransus, aut lude aut deambula, aut hilaris cõfabulare. Quid quod inter ista quoq; studijs locus esse potest? Cibi, nõ quantũ libidini, sed quãtum valetudini satis sit, sumito. Sub cœnam paulisper inambula, cœnatꝰ idem facito. Sub somnũ exquisiti quippiam, ac dignũ memoria legito, de eo cogitantem sopor opprimat, id experrectus à teipso reposcas. Plinianum illud animo semper insideat tuo: Omne perire tempus, quod studio non impertias. Cogita iuuenta nihil esse fugacius, quæ vbi auolarit semel, redit nunquam. Sed iam hortator esse incipio, indicem pollicitus. Tu suauissime Christiane, hanc formam, aut si quam poteris meliorem, sequere, ac benè vale.

lege Senecã epistola 27 ad Lucillum.

DE MODO REPETENDAE LECTIONIS, EODEM ERASMO AVTORE.

QVibusdam prima ac vnica ferè cura est, statim ad verbum ediscere: quod equidem non probo: est enim tum magni laboris, tum fructꝰ propè nullius. Quorsum enim attinet psitaci more verba non intellecta reddere? Commodiorem igitur viam accipe. Lectionem quidem auditam cõtinuò relege, ita vt vniuersam sententiam paulò altiùs animo infigas. Deinde à calce rursus ad caput redibis, & singula verba excutere incipies, ea duntaxat inquirens, quæ ad Grammaticam curam attinent, videlicet, si quod verbum obscurum, aut ancipitis deriuationis, si heteroclitæ coniugationis, quod supinum, quod præteritum

Thomas Johnson Grammar
Mathew Southgate June 19th 09

præteritum faciat, quos habeat maiores, quos nepotes, quam constructionem, quid significet, & huiusmodi nonnulla.

Hoc vbi egeris, rursum de integro percurrito, ea iam potissimùm inquirens, quæ ad artificium Rhethoricũ spectant. Si quid venustius, si quid elegantius, si quid concinnius dictum videbitur, annotabis indice, aut asterisco apposito.

Verborum cõpositionem inspicies, orationis decora scrutabere, autoris consilium indagabis, qua quicq; ratione dixerit. Vbi quid te delectauerit vehementiùs, caue præter casam (quod aiunt) fugias. Fige pedem, ac abs teipso rationem exige, quare tãtopere sis ea oratione delectatus, cur non ex cæteris quoq; parem cœperis voluptatem. Inuenies te acumine, aut exornatione aliqua oratoria, aut cõpositionis harmonia, aut (ne omnia persequar) simili quapiam causa cõmotũ fuisse.

Quod si aliquod adagium, si qua sententia, si quod prouerbium vetus, si qua historia, si qua fabula, si qua similitudo nõ inepta, si quid breuiter acutè, aut alioqui ingeniosè dictũ esse vedebitur, id tãquam thesaurũ quendam animo diligẽter reponendum, ducito ad vsum & ad imitationem. His diligẽter curatis, ne pigeat quartò iterare. Nam hoc habent eruditorũ virorũ summo ingenio, summis vigilijs elucubrata scripta, vt millies relecta, magis magisq; placeant, semperq; admiratori suo nouum miraculũ ostendãt. Id quod tibi in tabula tua sæpenumerò, nec sine causa laudata euenire solet, quod antea nõ animaduertisses, idem tibi multò ampliùs in bonis autoribus eueniet. Releges igitur quartò, ac quæ ad philosophiã, maximè verò Ethicen referri posse videantur, circũspicies, si quod exemplũ quod morib⁹ accommodari possit. Quid autem est, ex quo non vel exemplũ viuendi, vel imago quædam, vel occasio sumi queat? Nam in aliorum pulchrè ac turpiter factis, quid deceat, quid non, iuxtà videmus. Hæc si facies, iam vel edidisceris, quanquã aliud egisti. Tum demùm si libet, ad ediscendi laborem accedito, qui tũ aut nullus erit, aut certè perquã exiguus. Quid deinde? Restat vt cum studiosis cõgrediaris, tuas annotationes in medium proferas, vicissimq; illorũ audias. Alia laudabis, alia reprehendes, tua partim defendes,

 partim

partim castigari permittes. Postremò, quod in aliis laudasti, tuis in scriptis imitari conaberis.

Secreta studia à doctis laudantur, at ita, vt postea è latebris in arenam prodeamus, viriumq́ nostrarum periculũ faciamus. Id quod sapientissimè à Socrate est dictum. Experiamur, vtrum partus ingeniorum vitales sint, nimirum obstetricum industriam imitati. Quare alternatim vtrisq́ vtetur, qui non vulgariter volet euadere doctus. Vale.

MAGISTER DISCIPVLOS ad studia literarum cohortans.

Vos ad se pueri primis inuitat ab annis,
Atque sua Christus uoce venire iubet.
Præmiaq́ ostendit vobis venientibus ampla,
Sic vos, ô pueri curat, amátq́ Deus.
Vos igitur læti properate, occurrite Christo,
Prima sit hæc Christum noscere cura Deum.
Sed tamen vt Dominum possis cognoscere Christum,
Ingenuas artes discito parue puer.
Hoc illi gratum officium est, hoc gaudet honore,
Infantum fieri notior ore cupit.
Quare nobiscum studium ad commune venite,
Ad Christum monstrat nam schola nostra viam.

Puer ante lectionem.

Aeterno soboles amata Patri,
Quem vox æthere missa, mãdat vnũ
Audiriq́ coliq́ Christe: qui nos
Ad te voce iubes venire blanda,
Affirmans pueros Deo placere:
Da sanctum mihi Spiritum, magistro
Vt monstrante viam ingredi, Redemptor
Ad te qua liceat venire possim.
Da tum moribus, artibusq́ honestis,
Sacri dogmata puriora verbi
Addiscam: sapientiaq́ & annis
Vt crescens, tibi plurimos, & ipse
Olim adducere, quæ facit beatos:
Doctrinámq́ alios docere possim.
Hæc est summa mei, caputq́ voti,
Quod ratum iubeas vt esse, per te
Ipsũ Christe rogo, tuumq́ nomen,
Aeterno soboles amata Patri.

Puer

Puer orans ante Cibum.

Conditor & rector magni Pater optime mundi,
Huc ades, & donis auxiliare tuis.
Nate Deo, nostræ reparator Christe salutis,
Vt cibus, vt positus fac benè potus alat.
Et tu sancte comes, dux solatorq; piorum
Spiritus, huic mensæ mitis adesse velis.
Corpora sic rectè pascentur nostra, nihilq;
Languida sic poterit lædere membra mali.

Post Cibum.

Corpora qui solito satiasti nostra cibatu,
Qui satias toto quicquid in orbe manet:
Pasce tuo, Genitor, mortalia pectora verbo,
Nostraq; cœlesti nectare corda riga.
Quo pariter membris, pariter quo mente refectis,
Vsque tua liceat nos bonitate frui.
Tandem etiam placido vectos super æthera cursu,
Inter fœlices astra tenere choros.

Oratio Matutina.

Christe, Dei æterni soboles æterna parentis,
Ex illibata virgine natus homo:
Morte tua qui deuicta de morte triumphas,
Et peccata tuo sanguine nostra lauas:
Ah uitam largire pijs sine fine beatam,
Qui te cunq; fide non dubitante colunt,
O da peccati tangat mea pectora sensus,
Delicti vt pigeat, pœniteatq; mei.
Vtq; petens veniam credam tibi vera professo,
Et studium de te pendeat omne meum,
Te solum venerer, tibi discam fidere soli,
Vnicum & agnoscam te dominum atq; Deum.
Néue tuo à cultu vesana mente recedam,
Resq; prior mihi sit nomine nulla tuo.
Ne me quicquam in uita aut in nece separet abs te,
Sed semper famulus sim, maneamq; tuus. Amen.

NOMINVM IN REGVLIS Generum contentorum, tum Heteroclitorum, ac verborum, interpretatio aliqua.

Abdo, Abscondo, occulto. } *To hyde.*
Abyssus, immensa quædam profunditas impenetrabilis. *A depthe that by soundinge can not be founde.*
Acarnan, gens ex quadā regione Græciæ. *the people of Acarnania in Greece.*
Acer, arbor. *A Maple tree.*
Accerso, eo ad vocandum, vel voco. *to go to call.*
Acies, acumen rerū secātium, exercitus instructio, oculi lumen. *An edge. the araye of an armie. The sight of the eye.*
Acus, instrumentum sartoris, ac mulieris ornamentum. *A nedell, or an instrumente wherwith womē did set their heare.*
Adeps, omnis pinguedo siue carnis, siue alterius rei. *Fatte.*
Adipiscor, assequutus sum. *To obtaine.*
Adolescens, iuuenis adultus. *A stripling from twelue yeares to xxj.*
Ador, frumenti genus vel farris. *Wheate.*
Aduena, qui non est ciuis, sed externus. *A stranger.*
Aether, tota cœli syderumque substantia ac compago. *The whole substaunce of the Spheres, from the fyre vnto the extremeste circuite of heauen.*
Aequor, mare, pelagus. *The sea, bicause nothinge is more plaine thā it. for Æquor doth generally signifie a playne in any parcell of the worlde, It is taken for the ayre also: as,* Aspice bis senos volitantes æquore cygnos.
Aes, species metalli rubro colore, *Copper, and bicause that in olde tyme monye was made of it,* Aes *sometyme dothe signifie monye.*
Affinis, cognatus. *A kinseman by mariage.*
Agnosco, est noscere id, quod nobis olim aut visum fuit, aut alia quapiam ratione cognitum, *To recognise, to know a new, or to cum to remembrāce of.*
Ago, facio. *To Doe.*
Agragas, vrbs Siciliæ. *A towne in the Isle of Sicile, called now Gergenti.*
Agricola, qui exercitat rem rusticā. *An husbādmā.*
Alcyon, auis maritima, hyeme pullos educans. *A certaine Sea byrde that leyeth in the sandes, and hatcheth in winter.*
Ales, quælibet auis, aut velox. *a byrde, or swifte.*
Alnus, genus arboris. *An alder tree.*
Alo, nutrio. *to nourishe.*
Alter. *The other of the two.*
Aluus, qua sordes defluunt, aut eluūtur, *The panche, and somtyme the bealye without.*
Amazones, Scythicæ fœminæ, eo quod mammis careant. *Certaine women of Scythia, so named for lackinge a dugge.*
Ambigo, circumago, circūdo. *to compasse, to doubt.*
Amicio, vestio. *To clothe.*
Amnis, fluuius. *A Riuer.*
Anas, auis in aquis degens. *A ducke, or a drake.*
Ango, crucio, premo, vexo. *To trouble and vexe.*
Anguis, serpens in aquis degens. *A drye or a water snake.*
Animus, consilii principium. *The mynde.*
Anna, nomen mulieris. *Anne.*
Annuo, assentior. *To assent and agree vnto.*
Annus, tempus, 365. dierum, et 6 horarum. *A yeare.*
Anus, vetula. *An olde wyfe.*
Antes, ab ante, eminentes lapides, siue ultimæ columnæ quibus sustinetur fabrica. *The Pillers or saylinge stones that sayleth ouer the wales to beare the frame, or the drie stone walle that incloseth a vineyarde, or the first sette or frontier of vines.*
Antidotus, medicamētum contra uenena datum. *A preseruatiue against poyson.*
Antiæ, muliebres capilli in frōte demissi, *A womans forelockes.*
Antistes, in aliqua re summus. *A presidente or cheife ruler, man or woman.*
Anxur, nomen vrbis Italiæ, quæ nunc Tarentina dicitur. *Tarentine.*
Aperio, indico, refero. *to open, to shew, or to declare.*
Apes & apis, animal mellificum. *A bee.*
Apiscor, assequor, acquiro. *to obtaine.*
Apollo, deus quem Græci solem appellant. *The God of wisedome and Phisicke, and of Prophesy, and the God that caryeth the Sunne about.*
Appendix, quod aliis adiunctū, quasi ex alio pendeat. *an appentise or a boote to encrease a thinge.*
Applico, & iungo, & aduenio. *To apply vnto, or to arriue.*
Aptoton, nomen inuariabile, sed nullo defectum casu. *A nowne vndeclined, hauing one termination in all the cases.*
Aqualis, vasis genus quo aqua tenetur ad prębendā ream manibus, *A Lauer or an Ewer.*
Arbor, vel arbos, notæ significationis. *A tree.*
Arceo, pello, & aduenire non sino, *To keepe away.*
Arcesso, voco & accuso. *To call, or to accuse, or to goe to accuse.*
Archas, ex Archadia popul⁹. *The people of Archadi.*

Arctus, vrsa, quam nostri septentrionem dixerũt, signum cœleste. *A signe called the Beare, or the wagon.*

Ardeo, vror, inflammor. *To be hote.*

Argos, oppidi nomen. *A towne of the halfe Isle in Greece called Peloponnesus.*

Arma, munimenta, scutũ, gladius, telum, & ea quib⁹ prœliantur. *Armour, or any kinde of weapon.*

Aruspex, qui uictimas inspicit. *Hee or shee that seeketh destinies by the bowels of beastes.*

As, est libra, id est duodecim vnciæ. *A pounde of xij. vnces, or the whole summe of any thinge.*

Assecla, qui continue & semp aliquid sequitur. *A Page or lackey, or continuall wayter.*

Athamas, nomen uiri. *A mãs name which should be sacrifised for his sonne Phryxus.*

Astu, dolo, fallaciis. *By deceyt or guile.*

Athenę, ciuitas Græcię, inter Achaiam & Macedoniam. *the citie of Athens.*

Athletes, pugil & luctator. *A champion, or he that striueth for a game.*

Atomus, corpus insecabile. *A mote, so small that it can not bee parted.*

Auceps, qui uel quę aues capit, *a fouler, mã or womã*

Audeo, sum ausus. *To be bold, to enterprise.*

Aueo, cupio. *To desire, or to couette.*

Augeo, maius facio, amplifico. *To encrease.*

Augur, qui futura pronunciat. *A southsayer, man or woman.*

Auernus, lacus Campaniæ prope Baias, quem Plutoni dicatũ opinabantur veteres. *A lake in Italy, where hence they thoughte was descent into hell.*

Auriga, qui vel quæ currum ducit. *A waggoner, a carman, or a carter.*

Auster, ventus flans a meridie. *The south winde.*

Autor, qui vel quæ aliquod opus facit. *The worker or doer of any thinge, man or woman.*

Axis, diametros mũdi, & dicitur lignum teres, circa quod rota currus vertitur. *An axeltree. and by translation, the straight lyne that may be imagined from the one pole to the other pole.*

B.

Bacchanalia, Dionysia, i. Bacchi festa. *The feaste of Bacchus.*

Bacchar, herba radicis odoratæ. *An herbe that the Frenche men call, our Ladies gloues.*

Bacchus. deus vini. *The dronke God, the God of wine.*

Baculus, bacillus & baculum, & hinc bacillum, scipio. *A staffe.*

Balneum, locus publicus vel priuatus, in quo aut sanitatis aut abstergendarũ sordium causa lauamur. *A bathe.*

Barathrũ, erat locus profundior Athenis putei modo. *A certaine pitte by Athenes. Now it is taken for hell. It is also the hole were nye water entreth and falleth into the earth.*

Barbiton, instrumentum musicum, quod pulsatur plectro vel calamo. *The lute, or any like that is plaied on with a quille. It is also Barbitos, both e masculine and feminine.*

Bellaria, cibi secundę mensę. *Iuncatts.*

Bes, vnci ę octo, *Eight vnces.*

Bibo, potum haurio, humorem attraho, *To drinke.*

Bidens, instrumentum duorũ dentiũ, vel ouis. *Any instrumẽt with two teeth, or a sheepe of two teeth, in the feminine gender.*

Bifrons, habens duas frontes. *Hee or shee that hath a face before, another behinde.*

Bilis, humoris genus. *It is with this worde atra, melancholy, and with flaua, Cholere, and beinge vsed a one, is the same disease that* Cholera *is after* Cor. Celsus. *See* Cholera.

Bombix, vermis, & pro materia sumitur. *A silke worme, or silke.*

Bos, nota est significatio. *An Oxe, Bull, or Cowe.*

Britannia, Insula quam nunc Angli & Scoti incolunt. *The Isle whiche is inhabited of Englishemen and Scotishmen, and is called* Britannia maior.

Britannia minor, *is Britaine in Fraunce.*

Bubo, auis nomen, a bouis mugitu. *An Owle.*

Bucephalus, nomen equi Alexãdri magni. *Alexander the Greate his horse.*

Byssus, tenuissimi lini genus. *A moste fine sort of fine flax, wherof a praciouse kinde of linen clothe is made. It maye bee taken for silke also.*

C.

Cacoethes, malus mos. *An euill custome, or a bile harde to be cured.*

Cadauer, corpus mortuum. *A carcasse.*

Cado, corruo, pręcipitor, Or labor, *To fall, and somtime to happen, to chaunce.*

Cædo, percutio, ferio, verbero, *To strike or to beate and somtime to cut or to loppe, or to prime trees, sometime to kill, sometime to sacrifice, and some tyme to breake, as* cædere ianuam saxis, instare ferro.

Cællo, percutio, aut frango. *To smite or to breake,* antiquum verbum, *The compoundes wherof be in vse onely.* Cello *is readen also without a diphthonge.*

Cælum vel cœlum, extrema mundi determinatio cum sphęris quas ambit ad elementũ ignis. *Heauẽ, or with a differẽce any of the spheres. It signifieth wether also.*

Calco, pede comprimo, *To treade vppon, and by a translation vnto the minde, to despise and set naught by.*

Calendæ, dies primus cuiusque mensis, *The verye firste day of euery moneth.*

Caleo, ferueo, calidus sum, *To be hot or to glowe.*

Callis, via perdurata, id est via trita, *A path way.*

Caluo, decipio, frustror, *To deceaue and to beguyle,*

to

to trompet.

Calx, pes imus, & pro cuiusuis rei fine ponitur, vel pro materia qua lapides in muro cõglutinantur. *An heele, or laste end of a race, or lime.*

Cambio, commuto, *To exchaunge. and of the olde wryters it is taken for to fighte.*

Canalis, per quod aqua cõfluit in vijs lapide stratis. *A chanell.*

Cancelli, ligna inter se modicis interuallis in trãsuersum instar retis inuicem annexa. *A lattise, or the listes of a game place or of a spectacle.*

Canis, animal latratile, & piscis marinus, & signũ cœleste. *A dogge, or a dog fishe, and a starre or signe in the firmament, called* Canis.

Cano. *To singe, to endicte poetically, to playe vppon instrumẽtes. Somtime it is to praise or to prophecie.*

Capesso, capio, siue ad capiendum eo, *To take or to go to take, & somtime* recipio me, *to go: as,* Nunc pergam heræ imperium exequi, & me domum capessam.

Capio, *To take, to delighte, to deceaue, to chuse, to abide and suffer: as* Capio dolores. *To hold or cõtaine. To inuade and catche, as* Nauem cepimus. *To inflame with loue. And is lyghtly of such signification as the ablatiue is that commeth with it.*

Capistrum, capitis vinculum, adhibitum ne animalia aufugiant. *An halter.*

Capital, quod olim sacerdotes gestabant in capite. *An ornament that the Nunnes were wonte to beare vpon theire heades.*

Capra, animal a carpẽdis virgultis dictũ. *A Goate.*

Car, aliquis ex Caria. *A man of Caria.*

Cardo, quo ianua mouetur. *An hooke or hinge.*

Careo, est rem desideratam non habere. *To lacke, or to be without, and specially suche a thing as ones wee had.*

Carex, herba acuta durissima. *Sedge.*

Caro, quod anima careat, non solum de animalibus, sed etiam de piscibus & fructibus. *The meate of any thing, but most commonly fleshe.*

Carpo, decerpo. *To croppe, to bite of nottelie, or to gather. It is also to lease, or to chouse out, and somesime to taunt or rebuke.* Carpere viã, *Is to beginne to iourney,* Carpere vitales auras, carpere lanã, *To teyse wull.* Carpere linum, *To hatchel flaxe,* Carpere cibum, *to eate.*

Castra, locus in quo milites tentoria fixerũt. *The campe, the Pauilions, or the army.*

Cassis, reticulũ, & pro galea fœminini est cassis, dis, & hæc cassidã. *A net. Or an helmet, in the feminine gender.*

Cato, nomen viri. *A certaine Romaines name.*

Caueo, diligentiam adhibeo, prouideo, consulo, prospicio ne aliquid præter spem eueniat, *To beware, or to be warie and heedefull.* Cauere *is also to putte in assuraunce, and to saue harmlesse by caution or sureties.*

Caulis, in herbis dicitur ipsum robur, siue stipes. *A stalke.*

Cedo, *To giue place, to departe and go away.*

Cedrus, arbor ingens & procera. *A Cedre tree.*

Cello, *see* Cælo.

Censeo, existimo, puto, arbitror, *To deeme, to iudge to suppose, to thinke, to tell ones minde. Some take it for to be ãgrie.* Censeri, *is also to be in bookes of subsidies, and to bee tasked, or valued.*

Centum, *An hundred.*

Centussis, centum librarum. *An hundred pounde.*

Cera, illud quod melle, ex fauis expresso remanet. *Waxe.*

Cerno, video, *To see. and by translation, to perceaue and vnderstande. Somtime to decree and appointe, To sifte, range or bolte, to seuer and parte, to fighte, to go vnto. as,* Cernere hereditatem.

Cetus, piscis maximus. *A Whale.*

Cholera, est ventriculi immodica perturbatio, supra & infra per uomitũ facta. *The Cholike. It is also cholere, the whote and dry humour.*

Cicer, genus leguminis. *A certaine Italian pese.*

Cieo, turbo, commoueo, *To trowble, to shake and styrre, and somtime for* Cio, *it is to cal.*

Cinis, vel ciner, puluis. *Ashes.*

Cinis, est auis, quam alio nomine alaudam dicimus. *A Larke.*

Claudo, obstruo, obsero, *To shut or to close, to make faste, to stoppe or to staie, not to suffer to passe further as,* Ecce maris magna claudit nos obice pontus.

Cliuus, locus molliter arduus, & pro colle ponitur. *A Banke, a risinge, and it is vsed for a little hill.*

Clunis, natium tumor. *The buttocke.*

Cluo, splendeo, *To shine, to glister. sometime to fight.*

Clypeus & Clypeum, scuta maiora, & proprie peditum. *A buckler.*

Cœlum, *A grauinge toole, the skie, that is, as muche of the world as is aboue the element of fyre, whiche is called* Aether, *or* Quintum elementum. Cœlum *also somtime is taken for the ayre, as,* In hoc cœlo, qui dicitur aër.

Cœno, cœnam sumo, *To suppe, or to take supper.*

Cœpio, pro incipio, antiquum est, *To beginne.*

Cognosco, nosco eos qui prius incogniti erant, *To know that which we knewe not before, sometime diligentlie and attentiuelie to considre, or to vnderstande, to searche by an inquirie, and to sitte in iudgemente.*

Collis, monticulus. *An hillock.*

Colo, adoro, veneror, *To honor or worshippe with praier, sometime to make much of, to exercise, to inhabite, to loue,* & Vitam colere, *is to leade a life, somtime to plow or toyle the grounde, sometime to decke and trimme.*

Colus,

Colus, instrumentum quod pensa continet. *A distaffe or spindle.*

Comes, comitans aut sequens. *a companion by the way, either man or woman.*

Comminiscor, fingo, excogito, *To immagine, to faine, to inuent and deuise, to assaie, to bringe a man to the beleefe of that that is not.*

Como, comam compono. *to keame, to dresse the busche with a combe, or to decke and adourne.*

Compago, compactio, & coniunctio. *A ioynt.*

Compedes, vinculi genus. *A paier of fetters or giues.*

Congrus, conger, genus piscis. *A congre.*

Coniunx, maritus vel vxor. *An husband or wyfe.*

Coquo, cibum vsui aptum reddo, *to dresse meate, to playe the cooke, to prepare and go about: as,* Bellū coquere. *To vexe and trouble, as* Coquit me cura. *To concoct, to bring our nutriment vnto a naturall foment or iuse.*

Consulo, *to aske counsel, with an accusatiue, to giue counsell, or to prouide for, with a datiue: to take in good worth, with a genitiue. Sometime it is to sitte in counsell and to deliberate, but vsed plurallie: as* consulunt Senatores.

Cor, pręcipuum inter viscera, & vitę sedes, & arteriarū, ac caloris natiui, quo animal regitur, quasi fons quidam & domicilium, *the harte, and sometime it is vsed for the minde.*

Cornus, vel Cornum, aut Cornu, munimentum capitis quorundam animaliū. *An horne. By translation the tourninges of riuers be called* Cornua. *It signifieth also the winge of an armie, and the ende of a thinge.*

Cornus, arbor ramos habens duritia & rigiditate cornibus similes, fructum circa solstitiū ferens, primo candidum, postea sanguineum, *A certaine tree vnknowen amonge vs.*

Costus, radix magni odoris. *A shrubbe growinge in Arabia, Iury, and Syria, hauinge a roote of verie fragrante sauoure, the whiche antiquitie burned to their Gods, as they did frankincense.*

Coxendix, coxarum vertex, quo fœmora vertuntur. *The Hippe.*

Crater, vel cratera, vas amplum, cui vinum aut oleum imponimus. *A Goblet or standing piece.*

Crepo, sono, *to cracke. Somtime to complaine, lamēte and accuse, as,* Quis post vina, grauem pauperiem crepat?

Crepundia, prima munuscula quæ pueris dātur. *All manner of thinges that are giuen children in their infancie, as corales, swathelinge bandes, daggers, timbriles, and suche like.*

Creta, insula est: *the Isle called Candie.*

Cres, Cretensis. *A man of Candie.*

Crinis, capillus. *Heare.*

Crystallus, glacies ex gelu vehementer concreta. *Christall.*

Crus, pars a genib. vsq; ad inferiorē pedē. *A legge.*

Conditor, qui aliquid facit. *A maker or builder.*

Corbis, vas ex viminibus factum. *A basket.*

Cubo, iaceo. *to lie, and sometime to be sicke in bedde.*

Cucumis, *A Cucumer, the which is called also in Latine* Cucumer.

Cumbo, *the same that* Cubo *is.*

Culex, vermiculus alatus. *A Gnatte.*

Cunabula, cunæ. *a cradell.*

Cunę, cunabula. Idem.

Cupio, opto, desidero, *to couet, to desire, to lust for, and somtime with a datiue to fauoure.*

Cupressus, arboris nomen. *A Cypresse tree.*

Cures, oppidi nomē. *A townes name.*

Curculio, animal paruum, frumentum corrodens. *A Weste.*

Curro, celeriter eo, gradum præcipito, intenta celeritate viam quasi voro, *to runne, and sometime to flowe, that is to runne as riuers doe.*

Cuspis, acutior pars hastę. *the poynt of a speare, pike, partizane, or any other like.*

Custos, qui uel quæ rem aliquam tuetur & curat. *a keeper, man or woman.*

Cyprus, insula diues. *Cypres the Isle.*

D.

Dama, animal timidum. *A Bucke, or a do.*

Damno, damno afficio, vel cōdemno. *to dammage, or to condemne.*

Dedo, in perpetuum do, vel totum subdo, siue in manus & arbitrium do. *to yelde.*

Defrutum, a deferendo, vinum decoctum ad mediam partem. *Wine sodden to the halfe.*

Dego, ago. *to liue.*

Deleo, expungo, proprie lineas aut regulas. *To put out and to canceil.*

Delicium, oblectamentū quod nobis voluptati est. *The thing wherin we take pleasure in.*

Delphin, vel delphinus, uel delphis, piscis maris, & signum cœleste, *A Dolphine.*

Demo, aufero. *to pull away and to exempt.*

Dens, notū est, per similitudinem capitur pro omni quo aliquid teri potest. *A tothe.*

Depango, defigo. *to fasten downe and to plante.*

Desidia, ignauiæ vitium. *Slothfulnesse.*

Dico, loquor, nomino. *to speake or to call.*

Dies, tempus viginti quatuor horarum. *A daye.*

Diffiteor, inficias eo, nego. *to deny.*

Digredior, discedo. *to go from.*

Diligo, amo. *to loue.*

Diluo, aqua uel quouis humore aliquid purgo. *To purge with washing.*

Diphthongus, vnus duarum vocalium sonus. *A double sounde. A* diphthonge.

Diptoton, nomē flexum duobus in casibus quibuscunque. *A nowne declined with two cases whatsoeuer.*

Diadymus, iugum môtis Phrigię, Idæ matri deum dicatum. *The toppe of Ida, the hill by Troy.*
Dirę, imprecationes, execrationes, & inferorum furiæ. *Curses, bannings, and the Furies of hell.*
Disco, capio doctrinam. *To learne.*
Dispesco, separo, dirimo. *To seuer.*
Displiceo, *To displease.*
Ditionis imperii, dominii, *Of my right and title. Wee neede not scrupulouslye to refuse* ditio, *the nominatiue.*
Diuido, partior. *To diuide.*
Diuitiæ, opes, amplæ fortunæ. *Riches.*
Do, dono. *To giue.*
Doceo, alicuius rei cognitionem alteri trado. *to teache, and somtime to shew and to declare, to warne and to ascertaine.*
Dodrans, vnciæ nouem. *Nine ounces.*
Doleo, tristis sum. *To be sorowful.*
Domo, mansuetum facio. *To tame.*
Domus, ædificium ad habitandum factũ. *An house.*
Duco, notum est. *To leade, to mary, to accounte.*
Dulcedo, suauitas. *Swetenes.*
Dux, qui vel quæ ducit aliquem. *A guide, Man or Woman.*

E.

Ecquis, *Whether any.*
Edo, comedo. *To eate.*
Edo. i. emitto, & quasi extra do. *To set out, and to euulgate, and sometime to exhibite and shewe: as* Edere spectacula. Edere animam. *Is to dye, the signification of it in all other phrases may be reduced to the first signification.*
Edoceo, diligenter doceo. *Throughlie or perfectlie to teache.*
Effata, sunt vltimæ precationes augurum, post finem auspiciorum extra vrbem dictæ. *The prayers that Southsaiers saide, after notes taken of birds flienge, before they entred the Citie.*
Egeo, careo. *To neede.*
Elephas, elephãtus, animal fama notũ. *An Elephant.*
Elis, ciuitas Archadiæ. *A citie in* Arcadia, *or a cōutrey in Peloponnesus.*
Emineo, præaliis appareo, vel excello. *To appeare before others, and to passe them.*
Emo, cōparo, mercor. *To buie.*
Ensis, gladius. *A sworde.*
Epasco. *To eate vppe, to consume with feedinge, and to leaue nothinge.*
Epulum, quasi edipulum, est celebre conuiuium. *A banket or feaste.*
Eques, homo equo insidens. *An horseman, or hee or shee that rideth.*
Eremus, locus desertus. *A desert or Wildernes.*
Eripio, extra rapio. *To pull out.*
Esurio, famem patior. *To hunger.*
Euentus, euentũ, quod casu aut fortuna nobis euenit. *Happe or that that commeth to passe.*
Excludo, extra claudo. *To shutt out.*
Excubiæ, vigiliæ diurnæ & nocturnæ. *Watchings and Wardinges.*
Exculpo, perfectè scalpo, vel scalpendo cōficio. *To carue, to graue, to cut out, to scratch out, as,* Oculum exculpere. *to wreste or wringe out, as,* Verum exculpere.
Excurro, extra curro, vel pręcurro. *To runne out, or to out runne before, to amount to a greate deale, to make an outrode, or an excursion.*
Exequiæ, funebre officiũ. *The ceremonies of the buriall.*
Excuso, extra culpam reddo. *To excuse.*
Excutio, eiicio, emitto. *to smite out.*
Exlex, sine lege viuens. *A lawlesse man, or woman.*
Expergiscor, euigilo. *To awake.*
Experior, tento, vel tentor. *To proue, or be proued.*
Explico, extendo, & declaro. *To streatche out and to declare.*
Exta, proprie cor, iecur, & pulmo dicuntur. *The intraiels.*
Extorris, exul. *A banished Man or Woman.*
Exul, qui vel quæ exulat. *A banished man or woman.*
Exuo, exoluo, denudo. *To put of, to vnclothe.*
Exuuiæ, ab exuendo. *The thinges that wee put of.*

F.

Faces, *A face.*
Facio, aliquid ago. *To make.*
Facesso, facio, vel eo ad faciēdum. *To make or to go to make.*
Fallo, decipio. *To deceaue.*
Fames, edendi cupiditas. *Hunger.*
Far, *Once a generall worde for any kinde of graine or corne, as* triticeum far, hordeaceum, siligineum, &c. *But now it signifieth one certaine kinde called* Ador, *whiche is bread corne.*
Farcio, saturo, impleo, pinguefacio, sagino. *to stuffe, to fil, to satisfie, and make fatte.*
Fas, pium, religiosum, & dignum fatu. *Lawful, right, godlie, and worth the telling.*
Fascis, lignorum aut alicuius rei congeries. *A fagot.*
Fasti, libri in quibus totius anni res populi Romani scriptæ continebantur, & causæ festiuitatum explicabantur. *A Register for the order of things, for the whole yeare,* Fasti dies, *were daies wherein the iudges might giue sentence without offence of the Goddes, with these three solemne wordes of the lawe,* Do, dico, addico. Nefasti dies, *were there contrarie daies.*
Fateor, annuo, concedo. *To graunt and assent vnto.*
Fatisco, deficio, aut defatigor. *Abundantly to gape.*
Fatiscor, fessus sum. *to be wearye, to faint and to be weake.*

to faint and to be weake.
Faueo, recte alicui opto. *To fauour.*
Fel, purgamentum sanguinis. *The galle.*
Feriæ, dies cessationum ab opere. *Holy daies, or time of pastime vsed.*
Ferio, percutio. *To strike.*
Fero, *To beare, or to suffer, to leade, or tell, to giue, to couet, to aduaunce, to bringe forth, to haue, to take awaie, to obtaine, to aske aduise, as* Pompeius tulit ad populum.
Ferueo, valde caleo. *To be hote.*
Feruesco, calesco. *To wexe hote.*
Ficus, arbor vel morbus. *A figge tree, or a certaine bile rising in the fundament.*
Fides, constantia in omnibus rebus. *Faith and truth.*
Fido, fiduciam & spem habeo. *To haue trust.*
Figo, *To fasten, to plant, to smite with arrow or suche like.*
Filum, illud subtile quod ex lino lanaue trahendo ducitur. *A thredde.*
Filix, herba sine caule, sine flore, sine semine, *Ferne hereof there bee two kindes, as in* Herbaries *you shall see.*
Fimus, letamen & excrementa animalium, quibus agri stercorantur, *Dunge. It is also* Fimũ *in the neutre gender.*
Findo, disseco, diffindo. *To cleaue.*
Fingo, formo. *To fashion.*
Finis, extremitas, siue terminus in vnaquaque re. *An ende.*
Fio, efficior. *To be made*
Flaueo, flauus sum. *To be yellowe.*
Flecto, inclino, voluo, duco, moueo. *To bow, to moue and to cause to folowe.*
Fleo, lachrymor. *To weepe.*
Flo, spiro. *To blowe.*
Flos, dictus qui ex arborib⁹ vel herbis colligitur. *A flower.*
Fluo, decurro, proprie vt liquores. *To flowe.*
Fodio, terram eruo. *To digge.*
Follis, instrumentum quo attrahitur atque emittitur ventus. *A paier of bellowse.*
Fons, scatebra. *A welle.*
Forceps, instrumẽtum quo tenetur aliquid. *A paier of tongs.*
Forfex, instrumentum sartorium, quo aliquid scinditur. *A paire of Scissers.*
Fors, fortuna, casus. *Happe.*
Forum, à ferendo, quia lites & venalia illuc ferantur. *The iudiciall place, and then it is named* Forum iudiciale : *or the market place, and is called* Forum venale.
Frango, rumpo, destruo. *To breake.*
Frenum, vel frœnum, instrumẽtum quo equum insessor coercet. *A bridel.*
Frico, scalpo. *To rubbe.*
Frigeo, frigidus sum. *To be colde.*
Frugi, indeclinabile omnis generis, vtilis, necessarius, frugalis. *Good, profitable and thriftie.*
Frugis, eius quod ex terræ fructu in alimoniam vertitur. *Of corne or puls. Some make the nominatiue hereof* Fruges *and some* Frux, *the foremoste is not to be misliked.*
Fruor, delectationem, & fructum capio, & alor, *To take pleasure, fruite, and profitte of, and to be fedde*
Fundo, liquefacio vel liquidum spargo. *To melte or to powre.*
Fugio, vito, currẽdo relinquo. *To flee frõ, to auoide.*
Fulcio, sustineo, munio. *To vnderproppe, and to shore.*
Fuga, fugiendi actus. *Fleing, or runninge away.*
Funis, restis. *A rope.*
Fur, qui vel quæ alteri subtrahit. *A Man or Woman theefe.*
Furfur, purgamentum farinæ. *Branne, or scurfe.*
Furo, insanio. *To be madde.*
Fustis, baculus. *A clubbe.*

G.

Gabii, Volstorum vrbs. *A towne in Italie. 70. miles from Rome.*
Gallia, Europæ pars, sita intra Pirenæos mõtes, inter Hispaniam Germaniamque & duo Maria, Oceanum Britannicum & mare nostrũ. *Fraũce.*
Garamas, Libyæ incola. *A certaine inhabitaunce of Afrike.*
Gargarus, vnus ex collib⁹ mõtis Idæ. *A very high toppe of the hill* Ida. *There is also a towne of that name at the fote of the same hille.*
Gaudeo, lætor. *To reioice.*
Gelu, proprie glacies. *Frost or Ise.*
Genu, curuatura qua cr⁹ & femur committuntur. *A knee.*
Gero, porto. *To beare.*
Gibbus, & gibber, solidus in dorso tumor. *A hubbe or a bunche.*
Gigas, vir altissimæ staturæ. *A Giaunt.*
Gigno genero. *To begett.*
Gingiber, herba in Arabia nascens. *Ginger.*
Glisco, Cresco, augeor, inualesco. *To increase, and growe, to wexe strong, to wexe fatte, or much to desire, and sore to couet.*
Glis, animal muri simile. *A dormouse.*
Gluten, glutinum, aut colla. *Glue.*
Gorgon, nomen mulieris. *A certaine terrible womã.*
Gradior, eo, incedo, progredior. *To go.*
Græcia, *the countrie of Grece, a greate peece of Europe, which is now vnder the Turke.*
Graiugena, Græcus. *A Gretiane borne.*
Grando, gutta aquæ in aere congelata. *Haile.*
Grates, gratiæ relatæ pro accepto beneficio. *Thãks*

Grex, pecudum multitudo. *A flocke.*
Gryps, animal pennatũ, omni ex parte leoni similẽ. *A Griffyon.*
Grossus, ficus abortiua quę nõ maturescit. *A rathe ripe figge.*
Gruo, vt grues, gruere dicuntur. *To cry like a crane.*
Grus, auis nota. *A Crane.*
Gummi, liquor glutinosus ex arboribus resudans. *Gumme.*
Gurgulio, pars gutturis a naribus ad pulmonẽ, vel animal. *The Wesande, or a Wesle.*

H.

Habeo, possideo, teneo. *To haue*
Hæreo, arcte alicui rei infigor. *To cleaue vnto.*
Hæres, qui succedit in hæreditatem alterius. *An Heire.*
Halec, piscis qui sola aqua nutritur. *A hearing.*
Heros, vir illustris, & nobilis. *A noble man, a man of great excellencie in worthie factes, and therein more like a god then a man.*
Hesperus, serotina stella. *The euening Starre.*
Heteroclitũ, nomẽ secus quàm declinationum canones poscũt flexũ. *A worde declined otherwise then the bare rules of the declensions doe require.*
Haurio, extraho humorem, & educo ex profũdo aliquo loco. *To drawe.*
Hilaris, vel hilarus, iucundus lętus. *Mery.*
Hippomanes, uirus ab equa collectum, vel caruncula in fronte pulli equini, hominem ad insaniam redigens. *Poison to procure loue withal, or a little piece of fleshe growinge in the coltes fore head when it is first foled.*
Hirundo, auis notissima. *A swallow.*
Histrix, animal ex herinaceorũ genere. *A porcupike*
Homo, notæ significationis. *A Man or Woman.*
Honor, vel honos, est reuerẽtia quam alicui exhibemus in virtutis testimoniũ. *Honour, Worship.*
Hordeum, ab horrore, quoniam hordeo q̃ frumento arista est mordacior. *Barlye.*
Hospes, qui vel quæ ad hospitium recipit, aut recipitur, & capitur pro peregrino. *An hoste or an hostes, or a gest, man or woman.*
Hostis, inimicus, vel peregrinus. *An enemye.*
Huber, fertilis, abundans, & mamma pecoris & hominis. *Plẽtiful, or a dugg, or the vdder of any beast.*
Humus, terra humefacta. *The grounde.*
Hydrops, aqua intercus. *The dropsie.*
Hyems, bruma. *Winter.*

I.

Iaceo, decumbo. *To lye.*
Iacio, Emitto, ac vi impello, *To caste, to whurle, to leye, as* iacere fundamentum, *or by translation it is to make a beginninge.* Iacio, *is sometime to spredde abroade by rumore, and sometime to obiecte againste one with an accusatiue, with this preposition in.*
Iaspis, lapis preciosus. *A greene precious stone, whereof there bee diuers kindes & degrees of colours diuers.*
Ico, ferio, percutio, *To strike, to smite, as* Icere colaphum. Icere fœdus. *Is to strike vppe a bargaine.*
Icon, imago. *An Image.*
Ida, mons altissimus Troici soli. *An hill in the countrey of Troye.*
Idus, dies qui diuidant mẽsem. *In March, May, Iune, and October, it is the.15.day, in the rest the.13.*
Iecur, hepar. *The liuer.*
Ignis, vnum ex quatuor elementis. *Fyre.*
Illex, qui sine lege viuit. *A lawles body, man or woman,*
Imber, agmen aquarum largius ex nubibus effusum. *A showre.*
Imbrex, canalis, vel tegula curua & obtorta, per quam imber defluit, *A gutter tile.*
Immineo, insto. *To hange ouer.*
Impetis, violentiæ, inuasionis. *Of violence, and boysteousnes.*
Incesso, accuso, impero. *To accuse, to prouoke, to reuile, to inuade and enter into.*
Incido, ferio, seco. *To cut, to graue in.*
Incido, in aliquid, vel super aliquid cado, *To fall into by happe, to runne into, as* Incidi in errorem, *and sometime to happen or to chaunce.*
Incipio, inchoo, *To begin, to take in hande, to enterprise.*
Inculco, eadẽ sæpius iterando ingero. *Oftẽ to repeat*
Indo, impono. *To put in.*
Indoles, facilis significatio futurę probitatis. *Towardenes, or likely disposition.*
Indulgeo, obsequor. *To set much by, and to giue to.*
Induciæ, pax in paucos dies. *A truce.*
Inermus, vel inermis, qui armatus non est. *Vnarmed.*
Infans, homo per ętatẽ nondũ sciens fari. *A babe.*
Inferiæ, sacrificia quæ inferis soluuntur, *sacrifise done vnto spirites in hell, here of* Inferias facere, *is* Manes sacrificiis placare, *that is, to celebrate* Obites, & Obsequies.
Inficias, negationem se vel debere quod actor poscit, vel cõmisisse quod accusator obiicit. *A deniall, and it foloweth onely the verbe* Eo.
Inficio, intingo, vitio ceu maculo. *To dye, or to infecte.*
Ingruo, inuado, impetum facio. *To giue an onset, and to inuade.*
Iniussu, absque autoritate, & temere sine missione. *Without bidding.*
Irascor, ira stimulor. *To be angry.*
Ismarus, mõs Thracię, asper & incult⁹ ex vna parte, ex alia fertilis vinetis & oliuetis. *A certaine*

bill in Thracia *so named.*
Insidiæ, dolosa expectatio ad hominem aggrediendum, fallacia. *A lieng in waite for, or a deceiet.*
Instar, significat vel similitudinem vel æquiparationem & mensuram. *Like, or as bigge, or the Image.*
Intelligo, capio. *To vnderstande.*
Interpres, qui authores declarat, aut aliquid ex lingua in linguam transfert *An interpreter, man or woman, or a translatour.*
Inuidia, Mœror ex aliena prosperitate, *Enuie, sorowe for an other mans welfare, or els the euill will and spite of a man.*
Iocus, est quidam lepor & festiuitas in verbis. *A mery scoffe.*
Iter, itio, actus eundi. *A iourney.*
Iubar, sol, vel ipsius splendor. *The Sunne beame.*
Iubeo, impero. *To commande.*
Iudex, qui vel quæ iudicat. *A iudge, hee or shee.*
Iugeris, agri tantum quantum ab vno pari aut iugo boum vno die arari potest. Plinius. *Wee call it an acre. The authors doe vary in the measure of it. For commoditye of the nominatiue and other cases wee may vse* Iugerum.
Iungo, cumulo, & quasi in vnum ago. *To ioine.*
Iugum, vertex, siue cacumen montis, *The toppe of an hille. It is also a yoke, or a yoke of oxen, that is a couple. By metaphore it is a seruitude or a bondage. It is also a weauers beame, or a paire of gallowes such as for ignomini the Romaines went vnder.* Tribus hastis iugum fit, humi fixis duabus, superque eas transuersa vna deligata.
Iuno, dea, Iouis vxor. *The Goddesse, Iupiters wife.*
Iuro, iuramentum facio. *To sweare.*
Ius, quod natura, aut ciuitas, aut gens iubet, & liquor eorum quæ coquuntur. *The law and right, and the brothe of any thinge sodden.*
Iussu, imperio, iussione. *by commaundement.*
Iusta, idem quod exequiæ.
Iustitium, iuris dicendi intermissio. *No terme.*
Iuuenis, qui adolescentiæ excessit ætatem. *One cōmen to mans age.*
Iuuentus, ætas iuuenilis. *Manstate.*
Iuuo, auxilium do. *To helpe.*

L.

Labes, hiatus, macula, dedecus. *A great chape, a spotte, a dishonour or reproche.*
Labor, vel labos, opera, defatigatio. *Laboure and toile, pains taking, some time it is miserie, calamitie, perill, daunger, trauaile.*
Lac, succus maternus, quo animalia nutriuntur. *Mylke.*
Lacesso, vexo, incito, prouoco. *To trouble, to prouoke.*
Lacio, in fraudem duco. *To allure, or to entise.*
Lactes, graciliora intestina. *The smal gutter.*
Lacto, lac emitto, vel per blanditias decipio. *To giue milke, or to deceaue.*
Lacus, locus profundus cum aquis perpetuis ibidē natis, qui efficit riuos. *A Lake, a weare, or a meyre.*
Lædo, verbo factoue aliquem offendo, *To hurte.*
Lelaps, nomen cuiusdam e canib⁹ Acteonis. *One of Acteons dogges called* Lelaps, *for spedy furiousnes For* Lelaps *signifieth a whourl winde, a tēpeste and a storme.*
Lambo, lingua lingo. *To licke.*
Lampas, ignis aut solis splendor. *A fire, or brightnes of the Sunne, or a lampe.*
Lanista, qui domi gladiatores docet, & populo vēdit. *A Maister of defence.*
Laquear, pars superior cubiculi parum connexa. *A vauted roofe of a parlar.*
Laser, herba quędā, & succus qui ex culmo laser pitij exudat. *The Herbe out of the which cōmeth the iuise that the Apothecaries do call* Asa dulcis *&* Belzoe, or Belzoin, *The common people called it* Beniamin.
Lauo, aqua purgo. *To washe.*
Lateo, abscondor, non compareo. *To lurke, or to bee hidden.*
Laurus, genus arboris. *A baye tree.*
Lebes, vas æneum. *A calderone, or a panne.*
Lecythus, ampulla olearia. *A box for oile and ointement. It is taken also for eloquence in writing.*
Lego, notum est. *To reade.*
Lemures, laruæ nocturnæ, & terrificationes imaginum. *Hobgoblines, or night sprites.*
Leo, animal ferox. *A Lyon.*
Leo, imprimo, formo. *To imprint, to forme* Abusiuē
Lethum, mors, interitus. *Death.*
Liberi, pignora, *Children. One Sonne or one Daughter may be called* Liberi, *and so may Neuewes and their successors*
Libet, placet. *It pleaseth.*
Libs, ventus Aphricus. *The southwest winde by west*
Licet, fas est. *It is lawfull.*
Lichen, herba, vel grauissimū morbi genus. *Liuerwort, the Apothecaries calle it hepatica. It is also the kinde of leprie, called a sauce fleame, in latine* Impetigo.
Lien, splen. *The mealte.* Dicitur & lienis in nominatiuo.
Ligur, incola Liguriæ. *An Italian of the countrey of* Liguria.
Limax testudo & coclea terrestris. *The shelled snaile. & the dewe snaile.*
Limus, vestis genus ab vmbilico ad pedes, ceu lutum, aut cœnum mollius. *A kinde of garment, or els slime or mud.* Lingo

Lingo, lambo, id est aliquid lingua molliter tāgo. *to licke.*
Lino, aliquid alicui rei super induco, *to dawbe.*
Linquo, committo, pecco, *to leaue, to trespasse.*
Linter, nanicula è cauata arbore facta, *a cockboate*
Linx, animal maculosum, acutissime videns. *Oure men call this beast an Ounce.*
Liquefio, liquesco, *to be molten.*
Liquor, liqueo. *Idem.*
Liueo, liuidus sum, id est sordidus, *to be wanne, or filthy.*
Lixa, coquus in exercitu, vel qui sequitur quæstus gratia. *the scolion that waiteth on an army.*
Locri, vrbs in Brutijs, *a towne in Italye.*
Locus, proprie illud quod aliquid cōtinet, *a place.*
Logos, sermo, ratio, verbū. *Speache, reason, a worde.*
Loquor, verba qualiacunque profero, *to speake.*
Luceo, lucem emitto. *To bee light.*
Ludo, ludum exerceo, iocor. *To play, or to sporte.*
Lues, cum in vrbe aut in agro febris, aliud ue morbi gen⁹, homines aut pecora, aut vtrosque corrumpit. *A commune disease or moriene.*
Lugeo, *To bewaile, or lament a thing, or els absolutelie to mourne, and somtime to be a mourner in apparrell.*
Luo, soluo, pœnas do. *To redeme, to clense, to pay for*
Lustra, habitacula ferarum. *Dennes of wilde beastes. or bordell howses, and petie typplinge houses of baudrye.*

M.

Menalus, mons quidam Arcadiæ. *An hille of that name in* Arcadia.
Magnes, lapis ferrum attrahens. *A stone that draweth yron vnto it. It is called also* Heraclius lapis, or Sideritis.
Maiores, aui, abaui, proaui, attaui, tritaui, & quicunque ante hos in infinitum. *Oure Auncesters.*
Malo, magis velim. *To will rather.*
Mando, comedo, vel committo. *To eate, or to cōmit.*
Maneo, sisto, & expecto. *To tarry, or to tary for.*
Manes, dij inferi inter numina læua. *Spirites or Deuils.*
Manubiæ, quę manu capiuntur ab hostib⁹. *Spoiles taken in warres.*
Manus, membrum notum. *An hand.*
Mapalia, agrestes casæ. *Sheepe cotes, or smal cotages.*
Mare, pelagus. *The Sea.*
Margo, cuiusque rei extremitas. *The brinke or skirt of any thing, or the banke of a riuer or Sea.*
Marmor, lapidis genus. *Marble.*
Mars, deus belli. *The name of the God of warre.*
Martyr, testis. *A witnesse, man or woman.*
Mas, vir. *A man.*
Massicus, mons Campaniæ, optimi vini ferax. *A hill in that parte of Italye that is called* Campania, *frutefull of pleasant wines.*
Mater, nota est significatio. *A Mother.*
Medeor, do medelam. *To cure.*
Medicor, medeor, remedium adfero. *Idem.*
Meio, mingo. *To pisse.*
Mel, liquamen dulce. *Honye.*
Meleager, vel meleagrus, Oenei Atoliæ regis filius. *A mans name.*
Menda, & mendum, error, erratum, *A faulte.*
Menses, mulierum profluuium, *Womens flowers.*
Mensis, tempus lunæ curriculo confectū. *A moneth.*
Mereor, aliquid facio, quamobrem dignus sum obtinere pręmium, vel pœnam pati. *To deserue.*
Meridies, dies medius. *Noone, or the noone steede.*
Metior, pondero, mēsuro, considero. *To measure.*
Meto, seco, amputo herbam vel segetem. *To mowe,*
Metuo, timeo. *To feare.*
Metuor, timeor. *To be feared.*
Meus. *Mine.*
Mico, fulgeo cum motu vel tremore. *Often with certaine intermissions to shine, & likewise to bee moued, to put forth fingers to him with whom we play wil put forth, which is called* Micare digitis.
Miles, qui vel quę militiam exercet, *A Warriar, a souldior,*
Mingo, vrinam facio. *To pisse to make water.*
Minæ, metus incussiones per verba aut signa. *Threateninges.*
Minores, posteri, etiam post trinepotes futuri. *Our successors.*
Misceo, *To mingle, to serue drincke, somtime to trobell.*
Misereor, misericordia afficior. *To take pitie on.*
Mitto, ad aliquem do. *To sende.*
Mœnia, murus vrbis. *The wals of a towne, and figurately the towne itselfe.*
Mœreo, tristor, dolore afficior, *To bee heauie, sad, in a dumpe or a mourninge.*
Monoptoton, nomen non flexum, sed carens omni casu pręterquā vno, & eo obliquo. *A noune hauing one termination, and that in one oblique case.*
Mons, terræ tumor altissimus. *An hille.*
Mordeo, dentibus lędo. *To bite.*
Morior, è vita discedo. *To die.*
Mos, vitę institutum consuetudine firmatum. *A custome.*
Mulceo, lenio. *To asswage.*
Mulgeo, lac e mammis exprimo. *To milke.*
Mulier, quę non est virgo. *A Woman.*
Mulsum, potus ex vino & melle, *A certaine wine confect with honie.*
Multiplico, adaugeo. *To multiplie, to encrease.*
Munia, onera legi debita, & officia quę publicè pręstantur. *A dutie or office.*
Mus, exiguū animal. *a Mowse.*

N.

Nanciscor, acquiro. *To gette, and to obtaine.*
Nascor, orior, in mundum venio, *To be borne.*
Natales, conditio sanguinis & familię. *The degree of bloud and gentree, as* generosi natales, natales obscuri. *It is also taken for yeares.* Sex mihi natales ierant, *There were passed vi. yeares. It is also vsed for the origine or firste springe of things.*
Natalis, dies alicui natalis. *A birthe daie.*
Natrix, serpens aquaticus. *A water serpent that with poison infecteth the water.*
Natu, ętate, partu. *By age, or by birth.*
Neco, quacunque re te occido. *To kill.*
Necto, ligo, coniungo, *To knitte.*
Negligo, contemno, non curo. *Not to passe on.*
Nefrens, porculus per ętatem fabam frangere nōdum potens. *A yonge pigge.*
Nigreo, niger fio. *To becum blacke.*
Nemo, nullus homo. *No body, man or woman.*
Neo, filum torqueo, *To spinne.*
Neuter, *Neither of both.*
Neruus, motus sensusque instrumentum. *A sinowe.*
Nexo, ligo vel necto. *To binde*
Nicticorax, coruus nocturnus. *A night Rauen.*
Nideo, splendeo. *To shine.*
Nihil, rei cuiusuis priuatio. *Nothinge.*
Nihilum, rei cuiusuis priuatio.
Nil, vide nihil.
Nitor, conor, ago sedulo. *To go about, to endeuour.*
Niueo, est oculorum & aliorum membrorum nisu aliquid conari. *To giue a token with the eyes, to winke, to endeuour.*
No, nato. *To swimme*
Noceo, malum infero. *To hurt or to harme.*
Noctu, nocte. *By night.*
Nolo, renuo, non volo. *To nil.*
Nonæ, quasi nouę, propter initium obseruationis. Erant autē in Martio, Maio, Iunio, & Octobri, sex illi dies qui calendas sequebantur, in reliquis quatuor. *The names of a moneth.*
Nosco, rem certam habeo. *To knowe.*
Noster. *Oures.*
Nostras, *Of our country, secte, or fashion.*
Notus, ventus meridionalis, quem nos austrum appellamus, *The south winde.*
Nubes, vapor humidꝰ sublime egressus. *A cloude.*
Nubo, viro trador. *To be maried to a man, For it is in the Womans partes onely.*
Nugæ, cum nihil agimus. *Trifles.*
Nullus, *None.*
Nundinum, dies & conuentus status rerum mercatui. *A faire*
Nuo, *a verbe not much in vse, the cōpoundes therof be commonly receaued, and it signifieth to nodde.*
Nuptiæ, legitima coniunctio maris & fœminæ in vitę societatem. *Mariage.*
Nurus, filii vxor. *A daughter in lawe.*

O.

Obdo, oppono, siue appono. *To sett against.*
Obex, obiectum aliquod, vel obstaculum, vt pessulum, sera. *A barre or stoppe.*
Obliuiscor, e memoria aliquid excidere sino. *To forgette.*
Obes, qui vel quæ traditur in fidem alteri. *An hostage or pledge, man or woman.*
Occido, *To fall, or perishe, and to bee slaine.*
Occiput, posterior pars capitis. *The hinder parte of the Heade.*
Occludo, claudo. *To shutte.*
Occulo, abscondo, abdo. *To hide.*
Odor, vel odos, quasi olor ab oleo, est autem infectus aer. *A sauour.*
October, mensis octauus a martio, *The tenth moneth in our yeare called Octobre.*
Oleaster, olea siluestris. *A certaine shrubbe like the Oliue tree. the Greekes call it the wilde Oliue, or the grounde oliue, for the lownesse.*
Oleo, odorem spiro, & emitto, *To giue a smell, & that indifferentlie so that the differences bee made with* bene *and* male.
Olfacio, odoror, *To smell, or to sauour a thinge, by translation it is to perceaue, and finde, to foresee.*
Omen, augurium quod fit ore. *Halsoninge and fore speaking.*
Omnis, *Euery one.*
Onus, pondus alicui iniunctum. *A burden.*
Onyx, vnguis, & gemma. *The naile of a mans hand, a preciouse stone white like a naile, the hawe in a mans eye.*
Operio, tego. *To couer.*
Opis, adminiculi, præsidij. *Of ayde and helpe.*
Opifex, qui opus facit. *A workeman.*
Oppango, circumfigo, circumplanto. *To fasten or to ioine vnto, or to plante aboute.*
Opus opuntis, nomen ciuitatis in Locris. *a townes name in the countrie of Locris.*
Orbis, circulus mundi, res rotunda. *A Globe or a bowle, and therof the world is called* orbis, *because it is euery way rounde like a bowle.*
Ordior, incipio. *To beginne or to commenche.*
Ordior. id est texo, *To weaue.*
Oriens, regio orientalis. *The Easte.*
Orior, nascor, surgo, incipio. *To springe, to rise, to beginne.*
Orontes, nomen viri, & fluuij. *A mans name, or a certaine riuer in Syria, now called Farfaro.*
Os oris, concauum illud intra quod sunt dentes & lingua. *A mouth.*
Os ossis, solidamentum corporis durum. *A bone.*
Ostreum, conchę species. *An Oister.*

Ouum, *An egge.*

P.

Paciscor, pactum facio, conuenio, *To make a bargaine, to fall to an accorde, sometime to promise.*
Palleo, parum albeo. *To bee pale.*
Pampinus, vitis ramus. *A Vine branche.*
Pando, aperio, patefacio. *To open.*
Pango, paciscor, cano, iungo, plango, figo. *To bargaine, to singe, to ioine, to waile, to fasten.*
Panis, quo pascimur. *Breade.*
Panther, & panthera, animal quoddam pardo simile. *A certaine beast.*
Papauer, genus herbæ soporiferum. *Popie.*
Papyrus, charta qua vtimur in literis scribendis. *A certaine sorte of rushe growing in the marishe of Egipte somwhat hyghe, whereof they made a kinde of papire and called it* Papyrus, *whereof our papire now is called likewise.*
Paradisus, locus amœnissimus. *A place of pleasure.*
Partio, diuido, & quasi partes facio, *To parte or diuide.*
Parco, abstineo ab vltione. *To spare.*
Pareo, obedio. *To obey.*
Pario, prolem produco. *To bring forth.*
Parens, pater aut mater, auus, aut auia. *A Father or Mother, a Graundefather, or Graundemother.*
Pernassus, mons in Phocide, duos vertices habens. *An hill in Phocis a countrey of Greece.*
Parturio, cupio aut conor parere. *To be towarde labour.*
Pasco, nutrio. *To feede, to nourishe.*
Pascor, nutrior, alor, *To bee fedde.*
Passer, auis salacissima. *A Sparrowe.*
Pateo, apertus sum. *To be open.*
Patior, sustineo, tolero. *To suffer or to abide.*
Patro, aliquid mali committo. *To cōmit some euill.*
Patrueles, patruorum filij. *Brothers children.*
Paueo, timeo. *To feare.*
Pecten, instrumētum textorū, & dentatum. *A combe, or a weauers sleye.*
Pecto, orno capillos. *To coame the heare.*
Pecus, cudis, oris, omne animal quod sub hominis imperijs pabulo terræ pascitur. *All cattell.*
Pedes, qui pedibus incedit, *A footeman.*
Pedo, ventris crepitum facio.
Pelagus, mare. *The Sea.*
Pellex, mulier impudica. *An Harlott.*
Pello, eijcio, remoueo. *To driue or to put away.*
Penates, dij domestici, quod penes nos nati sunt. *Householde Goddes.*
Pendeo, suspensus sum. *To bee hanged.*
Pendo, suspendo, vel pondero æstimo, *To hange, to waye, to price.*
Penis, cauda, *A tayle, and as the latt it was takē for a mās yarde.*

Penus, vel penum, omne esculentum, poculentum quo homines vescuntur. *All maner of victuales.*
Perago, perficio. *To finishe and to perfect businesse.*
Perlego, totū lego. *Wholy and thoroughly to reade.*
Percutio, ferio. *To smite.*
Perdix, auis nota. *A Partridche.*
Perdo, amitto. *To leese.*
Perduellis, hostis, *An Enimie in the warres.*
Pergamus, ciuitas insignis Asiæ, in ditione Troianorum. *The citie of the Troianes, otherwise called* Iliū, *or* Ilion.
Pergo, in re procedo, abeo. *To go forewarde.*
Permissu, permissione, cum nemo aduersatur. *By suffe raūce with leaue and licence.*
Perpetior, multum cum labore ac dolore patior. *Thoroughly to beare or suffer.*
Perplaceo, valde placeo, *To please verie muche, or thorowlie to please.*
Persis, orientalis regio. *The countrey of Persia.*
Pes, ima pars corporis qua gradimur. *A foote.*
Peto, oro, obsecro, volo, *to aske*
Phaleræ, ornamenta equorum. *Horse trappinges.*
Pharus, turris altissima in portu, quæ lucet nauigantibus. *A watchetower.*
Phaselus, nauicula velox & oblonga. *A Brigandine.*
Philotis, nomen mulieris. *A womans name.*
Phœnix, auis in oriente, a Phœniceo pennarum colore dicta, toto orbe celeberrima, in Arabia nasces, aquilæ magnitudine, *Phœnix the birde.*
Phrix, vir Phrigiæ. *A Troiane*
Pietas, pius cultus. *Godlines.*
Piget, dolet, seu molestum est. *It yrketh.*
Pingo formam alicuius vel ductis lineis repræsēto. *To painte*
Pinso, tūdo, panem cōficio. *To smite with the beake to beate in a mortar, as once they did their graine & thereof to bake.*
Pinus, arbor est picei generis, nuces ferens omnium maximas, quas latini pineas vocant, *A pine tree.*
Piper, herba. *Pepper.*
Piscis, animal quod continue sub aquis degit. *A Fishe.*
Pix, resina ex arboribus fluens. *Pytche.*
Python, serpens e putredine natus. *A Serpent.*
Placeo, gratus sum. *To please.*
Plagæ, retia rarior ad capiendas feras. *Huntinge nettes or wide meashed nettes to take beastes.*
Plaudo, manibus percutio, ac gestu lætitiam indico. *To clappe handes for ioye.*
Plebes, vel plebis, idem quod vulgus. *The comme mune people.*
Plecto, supplicio afficio, punio, ferio, *To punish,*

to beate.
Pleo, plenum facio. *To fill.*
Plico, cõtraho, & rugas facio. *To foulde or to pleite.*
Pluo, aquam dimitto. *To raine.*
Plus, vox incrementi. *More.*
Polleo, possum, valeo, *To be able, to be of power, and somtime it is taken for to passe, or to be better, or more profitable.*
Pons, asser vel quoduis aliud per quod super aquas transimus. *A bridge.*
Pono, colloco, constituo. *To set or to put.*
Pontus, mare. *The Sea.*
Porticus, ampla dom⁹ propter repentinos imbres deambulationis gratia ædificata. *A galery, or an ambulatorie.*
Posco, peto. *to aske & to require.*
Postis, latus portæ siue ianuæ. *A post.*
Poto, bibo. *To drinke.*
Præcordia, quæ exta separant ab inferiore viscerum parte. *The Midderiffe.*
Præcurro, antecurro, siue cito ante eo. *To runne before.*
Prælego, ante lego, vt solent præceptores suis discipulis, *To bee an Interpreter or a reader, and somtime to cut, or to saile by.*
Præmineo, præcello. *To excell other.*
Præsul, qui vel quę præest. *Hee or shee that superintendeth.*
Præses, qui vel quæ præsidet. *Idem.*
Prandeo, prandium sumo, vel ante prandium cibũ sumo. *To dyne.*
Precis, precationis, obsecrationis. *Of praier, of petition.*
Premo, *To presse, to be aginste, and to vexe, to pursue and to be harde at handewith, to driue, to hide, to expell, to shutte, to deflowre, to kil, &c.*
Preneste, nomen vrbis. *A towne in Italie.*
Pres, spõsor qui se obligat, id est fidei iussor in lite nummaria. *A suertie.*
Princeps, qui vel quæ principatum obtinet. *The Prince or Princes.*
Primitię primi fructus ex agro percepti, qui deo offeruntur. *First frutes, of a mans groundes, or the firstlinges of anie other thinge.*
Problema, propositio interrogationem annexam habens. *A demande*
Prodo, manifesto. *To betraie, to make manifest.*
Proficiscor, eo alio. *To go forthe.*
Proluo, multũ siue multo tẽpore lauo. *to al to wash.*
Promineo, procul appareo. *To hange out in sight.*
Promo, profero, eloquor. *To set abroach, or to vtter.*
Promptu, parate, sine mora. *With readines or speede.*
Psallo, cano instrumento musico. *To singe or to plaie on an instrument.*
Puber, vel Pubes, propriè lanugo quæ maribus decimo quarto anno, fœminis duodecimo circa pudenda oriri incipit. *Ripenes of age.*
Pudet, pudore afficior. *It shameth.*
Puerasco, exacta infantia pueritiã inchoo. *To wax a childe.*
Pugil, qui vel quę pugnandi artem nouit. *A champian, man or woman.*
Puluis & puluer, notum est. *Duste.*
Punctus & punctum, minima indiuiduaque lineæ pars. *A pricke, or a point, a little centre.*
Pungo, stimulo, morsum ac aculeum infigo, *To pricke or to stinge.*
Pumex, lapis cauernosus. *A pummis stone.*
Pus, sanies, & quicunque humor in putredine vexsus. *Matter or core.*

Q.

Quero, inuestigo, interrogo. *To seeke for, to searche.*
Quatio, moueo, concutio. *To shake.*
Quercus, *An oke.*
Queror, lamentor. *To complaine and lament.*
Qui, *The which.*
Quies, vacatio a labore, aut cessatio a quouis opere. *Reaste, it pertaineth to the body,* Tranquillitas *vnto the minde.*
Quilibet, *Euery one, or whosoeuer ye will.*
Quinisco, caput inclino, moueo. *To hange the head.*
Quisquilię, purgamẽta & quicquid ex arboribus surculorum foliorum aut florum minutim decidit. *Thinges of no waight. Thinges not worthy regarde, or chippinges.*
Quot. *How many.*

R.

Rabula, homo futilis. *A brawler, or a smatterer in the lawe.*
Rado, cultro vel quauis re acuta decerpo. *To shaue*
Ramex, ruptura, & distentio intestinorũ. *Burstnes.*
Rapio, per vim traho, aufero. *To snatche awaie.*
Rastrum, instrumentum dentatum, quo vtimur in fœnificio ad corradendum fœnum. *A rake.*
Raucio, raucus sum, *To be hoarse.*
Recido, retro siue iterum in eadem cado. *To fal backewarde, or to fall into the same againe.*
Recordor, rursus in mentẽ reuoco. *To call to minde againe.*
Reddo, acceptum vel ablatum restituo, *To render or to restore.*
Redoleo, odorem alicuius rei refero, vel multum oleo. *To beare the sauer of a thing, or to sauoure strõglie, and by metaphore to resemble and to taste of.*
Refringo, iterum frango. *To breake open.*
Rego, guberno. *To rule or gouerne.*
Relego, rursus lego. *To reade againe.*
Reminiscor, recordor, memini. *To remember.*
Ren, visc⁹ quoddã. *The kidney.*
Renuo, refuto, reiicio. *To refuse.* Reor

Reor, arbitror, puto. *To suppose.*
Repango, dissoluo, reiungo. *To vnloose, to disioynte.*
Reperio, inuenio. *To finde.*
Replico, dissoluo. To *vnfoulde.*
Repetundarum, alienarum pecuniarum, de quibus præses prouinciæ a prouincialibus accusatur, si quas vi aut dolo expilauit. *Of bribery and pillage, or of extorsion.*
Repũgo, iterum stimulo, vicem reddo. *To pricke againe.*
Res, omnia siue corporalia siue incorporalia comprehendit. *A thinge.*
Rescio, rursum percipio. *To knowe againe.*
Respuo, repudio, sperno. *To refuse.*
Restis, funis vel lorum. *A rope or a with.*
Resulto, resilio, reuertor, in contrarium salio, To *rebounde.*
Rete, instrumentum quo pisces capiuntur. *A nette.*
Rex, nota est significatio, *a kinge.*
Rideo, cachinno. *To laughe.*
Ringo, os torqueo vt canes. To *make an euill fauored face like a narringe dogge, and to vexe.*
Robur, species quercus durissimæ. *An oke.*
Rodo, mordeo, comedo. *To gnawe.*
Roma, vrbs Italiæ quondam a pastoribus condita, olim gentium domina cum floreret, quarta & postrema Monarchia. *Rome.*
Ros, humor qui sereno tẽpore e cœlo fluit. *A dewe*
Rostra, templum seu forum iudiciale, ante curiam Hostiliam in quo erat pulpitũ ex quo cõcionari solebant. *The place where matters be declamed.*
Rudẽs, funis nauticus. *a Cable.*
Rudo, grauiter sono vt asini. *To cry like an asse.*
Rumpo, frango. *To breake.*
Ruo, cado. *To fall.*
Rus, locus extra vrbem, vbi agri sũt & villæ. *The country.*

S.

Sacer, quod venerabile. *Holy.*
Sacerdos, deo dicatus ad sacrificia facienda. *A prieste or a Nunne.*
Sacro, deo dedico, sacrũ facio. *To dedicate.*
Sal, quo vtimur in cibis condiendis. *Salte.*
Salio, salto, *To leape, or to leape as brute beastes do when the male couereth the female.*
Salio, sale condio, ac conspergo. *To salte, to powder or to season with salte.*
Salto, *To leape, or to daunce.*
Salum, mare, a sapore salis, *The Sea.*
Salus, incolumitas. *Healthe.*
Samnis, nomen gentis. *A Samnite.*
Sancio, firmo, & proprie effuso sãguine per hostiæ immolationem. *To make sure, and to establishe.*
Sanguis, cruor qui ex vulnere spargitur. *Bloode.*
Saphyrus, preciosus lapis. *A Saphire.*
Sapientia, rerũ diuinarũ atque humanarum scientia *Wisedome.*
Sapio, saporem habeo. *To haue a taste.*
Sarcio, purgo, reficio, integrũ facio. *To patche and amende.*
Sardonyx, *A certaine preciouse stone.*
Satago, satis ago, laboro, solicitꝰ sũ. *To do endeuour*
Satrapas, princeps. *A prince.*
Scabo, frico. *To scratch, or to rubbe.*
Scalpo, sculpo & fodio vnguibus ac manibus. *To claw, or to scratche.*
Scando, in altũ tendo. *To clime*
Scindo, seco, findo. *To cutt, or to diuide.*
Scio, *To knowe.*
Scobis & scobs, est id quod ab aliqua materia decidit per serram, terebram aut limam, *Duste.*
Scriba, qui literas vel gesta, vel tabellas, & similia scribit alterius nomine. *A Scribe or Notarie.*
Scribo, literas formo. *To write.*
Scrobs, fossa aut puteus. *A dicthe, or a pitte.*
Scurra, qui risum ab auditoribus captat, non habita ratione verecundiæ, aut dignitatis, *A scoffer, a gesture, a parasite.*
Secerno, abiungo, separo. *To diuide, to seperate.*
Seco, diuido. *To cut.*
Sedeo, quiesco. *To sitt.*
Seges, frumentum in spicis. *Corne yet standing.*
Selego, seorsum colligo. *To gather a part.*
Senecta vel senectus, senium, ætas. *Olde age.*
Senex, senio confectus. *An olde man.*
Senio, quod sex puncta continet. *The sise.*
Senium, idem quod senecta.
Semis, id est, semias, sex vnciæ dimidium assis. *Halfe a pounde, or the halfe of any whole summe.*
Sentio, aliquo sensu percipio, pro intelligo ponitur. *To perceaue by some sence, or to vnderstande.*
Sentis, spina. *A thorne.*
Sepelio, defunctum terra condo. *To burie.*
Sepio, obstruo, circundo, munio. *To cõpasse, to hedge*
Seps, serpens paruus. *A little Serpent, after whose stroke the membres doe rott.*
Sequor, abeuntem subsequor. *To folowe.*
Sermo, loquela. *Speache.*
Ser, populus Asiæ. *One of a certaine people in Asia called Seres.*
Sero, semino, planto. *To sowe or plante, or to graffe, and somtime by translation to begett, by translation also we say* serere bella, serere certamina. id est mouere lites & pugnas.
Serpens, anguis. *A dragon or serpent, or a snake.*
Sensus & sensum, organum sentiendi, & quod mẽte concipitur. *Any of the fiue wittes called the senses, or that that the minde conceaueth, called a meaning.*
Sibilus, est quidam stridor oris per angustam spiritus

titus emissionem, inter dentes fere. *An hissing.*
Sido, descendo ad sedendū. *To pitche or to lie don.*
Siler, arbor quam vulgo salicem vocant *An osier, with this difference* Montanum, *it signifieth a simple that the Apothecaries doe vse, in Latine called* Seceli Massiliense.
Silex, lapis durissimus, vnde ignis excutitur. *A flinte stone.*
Sinapis, & sinapi, herba est semen ferens, tanta acrimonia, vt lachrymas cieat comedenti. *Sinute*
Singultio, grauiter tussio, & singultum emitto. *To sobbe.*
Sino, permitto. *To suffer.*
Sinus & sinum, genus vasis sinuosi. *A boule or a shippe for milke or wine to drinke of.*
Siren, monstrum maris. *A Mearemaide.*
Siser, herba cuius radix precipue est in vsu. *A pere sneppe.*
Sisto, stare facio, *To bringe before.*
Stirps, truncus vel progenies. *The stocke of a tree, or a kindrede.*
Sitis, desideriū potionis. *a thirst.*
Syndon, velum subtilissimum. *Sendall.*
Synodus, conuentus. *A councel congregate.*
Soboles, successio. *An offspring.*
Socrus, vxoris vel mariti mater. *A mother in lawe.*
Sodalis, eiusdem sortis socius. *A felowe.*
Sol, qui Phœbus dicitur. *The Sunne.*
Soleo, suetus sum. *To be wount.*
Solium, sella regia, in qua reges ius dicentes sedebant. *A throne or chaier of state.*
Soluo, quod ligatū erat dissoluo, ac enodo. *To lose.*
Somnus, sopor, quies. *Sleepe.*
Sono, sonum facio. *To sounde.*
Sorbeo, deglutio quicquam molle. *To suppe.*
Soror, notum est. *A Syster.*
Spargo, late proijcio, ac passim iacto. *To sparkle or sprinkle*
Species, effigies, aromata, gen⁹ visio *A forme, spice, the kinde of a thing, or an apparaunce.*
Specio, video. *To see.*
Specus, speluca, vnde spectare licet. *A denne to as waite a praie.*
Splen, lien, viscus quoddam. *The mealte.*
Sperno, despicio, contemno *To despise.*
Spinus, agrestium prunorum arbor, *A Slee tree.*
Spondeo, sponte promitto. *To promise, & somtime to betroth.*
Sponsalia, promissio siue stipulatio futurarū nuptiarū. *Betrothing with condicions taken.*
Spōtis, naturę & ingenij proprij. *Of nature and owne disposition.*
Statuo, pono, colloco, erigo, *To place, to sette vp, somtime to decree and appointe, somtime to dedicate & set before.*

Sterno, proijcio in terrā. *To throw downe or to spread*
Sterto, dormio, & somnum altum dormiendo capio. *To sleepe till we snorte.*
Stipis, & stipes, pecuniæ genus quod per capita colligere solent. *A monye gathered by the polle for the vse of the Gods, or for the poore, and therefore it signifieth also a rewarde or a profite.*
Stirps, origo, progenies, soboles, *A stock, a tribe, a descent, and somtime it is the bodie of a tree,* idē quod trūcus
Sto, erectus sum, vel maneo. *To stande.*
Strepo, sonum facio. *To make a noise.*
Strido, strepitum edo, *to make a noise, a wissinge or a crekinge.*
Strideo, facio stridorem, sonū violentum. *To make a great noise, or to gnashe with teeth. It is applied also to wheeles, to dore hookes, to serpentes, to the Sea, and suche other thinges.*
Stringo, premo, arcto. *To make straite, to pul, somtime to strike.*
Struo, *To builde, to pile vppe, & somtime to endeuoure, and to go about, or to sette in aray.*
Stultitia, imprudentia, stoliditas. *Foolishenesse.*
Suadeo, hortor ad id quod intendo. *to counsell.*
Suber, genus ligni quod nautis vtile est vt super natent retia. *a corke tree.*
Sublego, furto aliquid surripio. *Priuily to lese away*
Suboleo, leuiter oleo, siue odoratus sensu leuiter percipio, *to sauer or to smell a thing a little, and by translation to be espied, and to be smelled out.*
Suffero, sustineo, patior, *to susteine, or abide.*
Suesco, soleo. *to bee accustomed.*
Sugo, spiritu attraho succum. *to sucke.*
Sulmo, oppidum in Brutijs. *A towne.*
Sum, *to be.*
Sumo, multum, & pene nimium mihi. *To take.*
Supellex, res domestica. *Housholde stuffe.*
Supplico, humiliter & cum reuerentia precor. *To entreate.*
Suppetiæ, auxilium, subsidium. *aide, helpe, succour*
Surgo, erigo me, *to arise, somtime to springe or to grow, or to increase. It is also to arise by little and little, as thinges do in buildinge.*
Sus, animal sordidum. *a Boare, Sowe, or Hogge.*

T.

Taceo, sileo, non loquor. *to keepe silence.*
Tædet, pertęsum est, displicet. *It yrketh or wearieth*
Tęnarus, locus vmbrosus in radice Malex, promontorij Laconi iuxta Spartam ciuitatē, in quo quia hiatus magnus est, & strepitus quasi progredientum sentitur, dixerunt veteres per hunc esse descensum ad inferos. *a promontorye in Laconia. There in is an entrance to go downe to Helle.*
Tagus, fluuius Lusitaniæ, habens arenas aureas *A certaine*

certaine riuer in Portingale.
Tallo, vindicta, hostimentum. *A uengement, or like for like.*
Talpa, animal captum oculis, muri simile. *A Moule or Want.*
Tango, percutio. *To tutche.*
Tartarus, demissior inferni locus. *Helle.*
Tantundem, eque tantum. *As muche.*
Tapes vel tapetum vel tapete, id est panni depicti tegimen, mire pictum varijs coloribus. *A carpet or cloth of Arase.*
Taygetus, môs in Laconide, Baccho sacer, sub quo Sparta & Amiclæ. *An hille in* Lacedemonia, *where* Sparta *and* Amiclæ *the cities de stande.*
Teges, vlle stragulum, matta scirpea. *A matte.*
Thebæ, nomen quarundam vrbium *The name of a citie in Egipte, and of an other in* Boætia. *you shall finde also in Authors* Thebe *and* Thebæ.
Thermæ, loca aquas habentia, aut naturæ sponte calentes aut fornace calefactas fundendi lauandiue vsibus seruata. *Whoate bathes.*
Temno, sperno. *To dispise.*
Tempe, pulcherrimus ager in Thessalia, quę Peneus alluit. *A very faire fielde in* Thessalia *most pleasaunt to beholde, and therefore appellatiuely it may be vsed for a place of delite, as Paradise and* Blissum *is. There is also* Tempe *in* Bœotia*, called* Teumesia Tempe, *an other in Sicile named for difference* Helorix. *The firste be called* Thessala Tempe.
Tendo, expando. *To stretche and to bende.*
Teneo, apprehendo. *To holde.*
Tepeo, in medio inter tepidum & frigidum sum, *To be warme.*
Tepesco, tepidus fio. *To wexe hoate.*
Ternio, numerus ternarius. *The three.*
Tero, comminuo, consumo, tũdo. *To weare by diminishinge.*
Tesqua, loca ædita, aspera
Teucrus, Teucer, nomen proprium Troianorũ regis. *A name of a certaine kinge of Troie.*
Trado, in potestatem alterius transfero. *To deliuer vnto an other*
Tros, nomen viri. *A Troiane.*
Testis, qui vel quę testimoniũ profert. *a witnes, mã or womã.*
Texo, telam struo ac paro. *To weaue.*
Tignus, tignũ, trabs qua varie disposita domus extruitur. *A rafter.*
Tonitrus & tonitru, nubis ictę ceu potius diruptę sonus. *Thunder.*
Torqueo, *to writh, to wreastle, to winde or turne about, to gouerne, to torment, to spinne, to vexe and troble, to wharle, &c.*
Tot, *So many, or many.*
Thorax, pectus, & pectoris munimentũ. *the breaste and breastplate.*
Thrax, vir Thracię. *a Thraciane.*
Thus, incensum libamen, quo deum veneremur, aliquando ipsa arbor. *Frankencense, and the tree.*
Tibris, fluuius Italię.
Tibur, oppidum Italiæ.
Tigris, animal velocissimum & truculentum. *A Tigre.*
Timeo, metuo. *To feare.*
Timeor, metuor. *To be feared*
Titubo, lingua vel pedibus vacillo. *To stumble or stammer.*
Tollo, eleuo, subleuo. *to lifte vp, to bring vp as children are by nursing, or els to sley and to take away.*
Tondeo, crines vel lanam seco forcipe. *To clippe or sheare.*
Tono, valde sono ac facio tonitrum. *To thunder.*
Torpeo, languidus sum & remissus. *To be sluggishe and weake.*
Torquis, circulus aureus, collique ornamẽtum. *A chaine to adourne the necke.*
Torreo, vro, asso. *To roste.*
Torrens, fluuius per pluuiam collectus. *A lake without springe begonne by raine.*
Torris, lignum ardens vel adustum. *A firebrande.*
Tracto, traho vel sursum traho. *To pul and to draw vp, or to handle by faire or foule meanes.*
Traho, vi ad me rapio ac duco. *To drawe.*
Translego, legendo trãscurro ac perlego. *To reade ouer.*
Tremo, commoueor, agitor. *To tremble.*
Tres, *Three.*
Tribus, progenies. *a kinreade.*
Tricæ, capilli pedibus pullorum Gallinaceorum inuoluti. *Lettes or stoppes or binderances of that that chickens so vsed, coulde but euill go.*
Triptoton, nomen quod trib⁹ quibuscunque casibus inflectitur. *a Noune declined with three cases.*
Trudo, manibus pedibusue impello. *To thrust.*
Tu, *Thou.*
Tuber, dictum a tumendo, & priore longa, terræ callus. *A swellinge in any thinge, a musshrim, or that whereof the puffe is.*
Tueor, defendo. *To defende.*
Tuor, video. *To see.*
Tũdo, decutio, pulso. *To beate, or to knocke.*
Tussis, vehemens spiritus eruptio, ea quæ meatum suum obstruunt excutere conantis. *The coughe.*

V.

Vado, eo. *To go.*
Valeo, possum, validus ac sanus sum. *To be in helth, or to be able.*

Valeo

Valuæ, sunt fores geminas habentes partes in secoeuntes. *a two leafed dore.*
Vannus, *A vanne to wenowe corne with.*
Vas vadis, vadimonium. *a suretie in a matter of death.*
Vas vasis, instrumentum ad aliquid capiẽdum idoneum. *A vessell.*
Vates, poeta, & qui futura prædicit. *A Prophet or Prophetesse.*
Vber, *the adiectiue signifieth plentiful, abundant, copiouse. The substantiue signifieth a pappe or a dugge, or an vdder, and somtime it is foũde for plentifullnesse, as* Vber agri, *for* fertilitas agri.
Verberis, hoc non videtur defici vllo casu. vide verber.
Vectis, instrumentũ quo clauditur ostium. *A dore barre.*
Veho, naui, plaustro, quadrupede porto. *To carie.*
Vello, traho, extirpo. *To pull or to plucke vp.*
Vẽdo, venũdo, alieno. *To sell.*
Væneo, vendor. *To be solde.*
Venio, ad aliquam accedo. *to come.*
Venter, qui a pectore ad pubẽ terminatur. *a belly.*
Venus, dea amoris, & venustatis. *The Goddesse of loue and beautie.*
Ver, anni pars temperatior. *The spring time.*
Verber, instrumentum longum verberandi. *anie thing that we beate withal as rodde whippe, wãde, or other, It signifieth also the stripe.*
Vergo, tendo, declino. *to bende, to go, or to encline some waie.*
Vermis, a vertendo, quia sese torquendo repit. *A Worme.*
Verna, ex ancilla domi natus seruus. *A bonde man borne of a bonde woman at home. it is vsed adietiuely for that that is domesticall or not straunge, as* vinum verna.
Verres, porcus non castratus. *An Hogge.*
Verro, purgo, traho, *to swepe*
Verto, muto, voluo. *to tourne or to chaunge,*
Veruex, mas inter oues, cui adempti sunt testiculi *A Weather.*
Vescor, vtor cibo, & pasco. *to eate.*
Vesper, idem quod Hesperus. *It is called also* vesperugo, *and it is taken for the euening tide.*
Veto, prohibeo. *To forbidde.*
Vicem, vicissitudinẽ. *An interchaũge when turnes* e
Video, oculis intueor. *to see.*
Vieo, ligo seu inflecto, *to binde, or to bowe, there of* Vietores *be called couppers,* qui vasa vinaria religant.
Vigil, qui vel quæ vigilat. *A watcher, mã or womã*
Vincio, ligo. *To binde.*
Vinco, supero. *To ouercome.*
Vindex, qui vel quę vindicat. *An auenger Man or Woman.*
Vir notum est. *A Man.*
Virgilius, poeta, *a Poets name.*
Virgo, quæ non est passa virum. *A Virgine.*
Vitrũ, materia translucida, quæ ex arena & cinere fit. *Glasse.*
Virtus, ars recte beneque viuendi. *Vertue or great power.*
Virus, venenum, & grauis odor *Poison, or stenche.*
Vis, virtus, robur, fortitudo, natura, violentia. *Strength, power, nature, violence.*
Viso, eo ad videndum. *To go to see.*
Viscum, vel viscus. i. glutinum ad aucupium. *Birde lime.*
Viuo, vitam ago. *To liue.*
Vlciscor, vindico. *To auenge.*
Vnguis, duricies digitorum, tam in auibus cęteris que bestijs, quam in homine. *a naile, an houe, and a talaunt.*
Vocito, frequenter voco. *Often to call.*
Volo, as, *to flee, or to go apase, as* Nauis volat: Fama volat. *But* volo, vis, *is to will or to bee willinge.*
Voluo, verto. *To roulle.*
Vomis vel vomer, nomen habet quod terram vomat. *the plowe teethe.*
Vomo, per os eijcio. *to vomite or to parbrake.*
Vrgeo, premo, compello. *to thrust.*
Vro, ardore aut frigore nonnunquam alia vi lædo. *and by translation to hurte or to greue not.*
Vtor, vsum rei habeo. *To vse.*
Vulgus, multitudo ignobilis. *The base and common people.*
Vulpes, animal astutum. *A Fox or a Fixen.*
Vxor, viri coniunx. *A Wife.*

FINIS INTERPRETATIONIS
omnium Nominum & Verborum
Grammatices Regiæ.

Excusum Londini apud Re-
ginaldum Vuolfium, Regiæ Maiest.
in Latinis Typographum.

ANNO DOMINI M.D.LXXII.